
JULES VERNE
Kaptan Grant'in
Çocukları

Jules Verne

1828'de Fransa'da doğdu. Denizcilik geleneği olan bir ailenin çocuğuydu ve bu durum onun yazın hayatını derinden etkiledi. Küçük bir çocukken gemilerde tayfalık yapmak için evden kaçtı ama yakalanıp ailesine teslim edildi.

1847'de hukuk öğrenimi görmesi için Paris'e gönderildi. Ancak Paris'teyken tiyatroya ilgisi derinleşti. 1850'lerin sonlarında ilk oyunu yayımlandı. Babası, hukuk öğrenimini bıraktığını duyduğunda aralarında büyük bir tartışma çıktı ve harcamaları için gönderilen para kesildi. Bu durum Jules Verne'i öykülerini satarak para kazanmaya zorladı.

Paris'in kütüphanelerinde jeoloji, mühendislik ve astronomi okunarak geçirilen uzun saatlerden sonra, Jules Verne ilk kitabı *Balonla Beş Hafta*'yı yayımladı. Bu romanı, *Dünya'nın Merkezine Seyahat, Dünya'dan Ay'a* ve *Denizler Altında 20 000 Fersah* gibi romanlar izledi.

Romanlarının büyük beğeni toplaması Jules Verne'i zengin bir adam yaptı. 1876'da büyük bir yat aldı ve Avrupa'nın çevresini yatıyla dolaştı.

1905'te Amiens'te öldü.

Jules Verne
Kaptan Grant'in Çocukları 2. Cilt

Kitabın özgün adı:
Les Enfants Du Capitaine Grant 2

İthaki Yayınları - 112

3. Baskı, Ocak 2013, İstanbul
Sertifika No: 25001

Fransızcadan çeviren © Işık Ergüden

© Bu çevirinin yayın hakları İthaki Yayınları'na aittir.

İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.
Bahariye Cad. Dr. İhsan Ünlüer Sok. Ersoy Apt. A Blok
No:16/15 Kadıköy - İstanbul Tel: (0216) 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
ithaki@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Gümüşsuyu Cad. Topkapı Center, Odin İş Merkezi
No: 403/2 Topkapı - İstanbul
Tel: 0212 613 30 06 - Faks: 0121 613 51 97

KAPTAN GRANT'İN ÇOCUKLARI

–2. Cilt–

Jules Verne

Çeviren: Işık Ergüden

Jules Verne Kitaplığı;
Jules Verne kitaplarını yıllar önce
Türkçeye kazandırmış olan
A. İhsan Tokgöz'e ithaf edilmiştir.*

** A. İhsan Tokgöz: Türk yazar, yayıncı ve siyaset adamı. Jules Verne'in romanlarını Türkçe'ye ilk çeviren kişidir. 1890 yılında Âlem Basımevi'ni kurdu ve Edebiyat-ı Cedide akımının yayın organı olan Servet-i Fünun Dergisi'ni yayımlamaya başladı. İkinci Meşrutiyet'ten Birinci Dünya Savaşı sonlarına değin Yüksek Ticaret Mektebi'nde coğrafya öğretmenliği yaptı. 1919'da Avrupa'ya giderek Heyet-i Temsiliye'nin amaç ve fikirlerini batı kamuoyuna duyurmaya çalıştı. Lozan Barış Konferansı sırasında da Türk Basın Bürosu'nun yöneticiliğini yaptı. 1931'de Ordu milletvekili olarak girdiği TBMM'de yasama görevini ölümüne değin sürdürdü. Başlıca yapıtları: Altı Hafta Nil'de Seyahat, Avrupa'da Ne Gördüm, Tuna'da Bir Hafta, Tirol Cephesinde Ateş Hattında, Matbuat Hatıralarım.*

1

GEMİYE DÖNÜŞ

İlk dakikalar, bir araya gelmenin mutluluğuyla geçti. Glenarvan, araştırmalardaki başarısızlığın, dostlarının kalbindeki sevince gölge düşürmesini istememişti. Bu nedenle ilk sözleri şunlar oldu: "Umudunuzu kaybetmeyin, dostlarım! Kaptan Grant bizimle birlikte değil ama onu bulacağımıza eminiz."

Duncan'ın yolcularına ümit vermek için böyle bir güvence yeterliydi.

Gerçekten de, Lady Helena ve Mary Grant, filika yata yanaşırken, beklemenin bin türlü sıkıntısını yaşamışlardı. Kız güvertesine çıkmış, gemiye gelenleri saymaya çalışıyorlardı. Genç kız kâh ümitsizliğe kapılıyor, kâh Harry Grant'i gördüğünü hayal ediyordu. Yüreği ağzındaydı; konuşamıyor, güç bela ayakta durabiliyordu. Lady Helena onu kollarının arasına almıştı. Hemen yanı başında durarak durumu

anlamaya çalışan John Mangles hiç konuşmamaktaydı. Uzaklardaki cisimleri ayırt etmeye pek alışık denizci gözleri kaptanı göremiyordu.

"Orada! Geliyor! Babam!" diye mırıldanıyordu genç kız.

Ama, filika yavaş yavaş yaklaştıkça, hayali sürdürmek imkânsızlaşıyordu. Yolcular gemiye yüz kulaçtan daha yakına geldiklerinde yalnızca Lady Helena ve John Mangles değil, gözyaşlarını tutamayan Mary de tüm umudunu yitirmişti. Lord Glenarvan'ın gemiye çıkarak sakinleştirici sözler etmesinin tam zamanıydı.

İlk kucaklaşmaların ardından, Lady Helena, Mary Grant ve John Mangles yolculuğun önemli olayları hakkında bilgi edindiler ve Glenarvan, her şeyden önce, Jacques Paganel'in bilgeliği sayesinde yeniden yorumlanan belgeyi anlattı onlara. Robert'i övmeyi de ihmal etmeyince Mary haklı olarak gururlandı. Cesaretini, fedakârlığını, atıldığı tehlikeleri, hepsini tek tek belirtti Glenarvan. Öyle ki nereye saklanacağını bilemeyen genç çocuk ablasının kolları arasına sığındı.

"Kızarmana gerek yok, Robert," dedi John Mangles, "Kaptan Grant'in oğluna yakışır şe-

kilde davranmışsın!"

Kollarını Mary'nin kardeşine doğru uzattı ve genç kızın gözyaşlarıyla ıslanmış olan yanaklarına bastırdı dudaklarını.

Binbaşının ve coğrafyacının her yerde nasıl iyi karşılandığından ve yiğit Thalcave'den de bahsedildi tabii. Lady Helena cesur yerlinin elini sıkamamış olmasına üzüldü. Mac Nabbs, ilk kucaklaşmaların ardından kamarasına girmiş, sakin sakin sakal tıraşı oluyordu. Paganel'e gelince, birinden diğerine arı gibi koşturuyor, iltifatlar ve gülücüklerle besleniyordu. *Duncan*'ın tüm mürettebatını kucaklamak istemiş ve Lady Helena ile Mary Grant'i de mürettebata dahil kabul ederek önce onlardan başlamış, kapanışı da Bay Olbinett'le yapmıştı.

Kamarot bu nezaket gösterisine ancak yemeğin hazır olduğunu duyurarak teşekkür edebileceği kanısındaydı.

"Yemek!" diye haykırdı Paganel.

"Evet, Bay Paganel," cevabını verdi Bay Olbinett.

"Gerçek bir yemek değil mi, gerçek bir masanın üzerinde, bir masa örtüsü ve peçetelerle birlikte?"

"Kuşkusuz, Bay Paganel."

"Hem de ne *charqui*, ne lop yumurta ne de devekuşu filetosu yiyeceğiz, değil mi?"

"Oh! Bayım," cevabını verdi sanatı aşağılanmış aşçıbaşı.

"Sizi incitmek istemedim, dostum," dedi bilgin gülümseyerek. "Ama, bir aydan beri bizim gündelik yemeğimiz buydu ve masaya oturarak değil, yere uzanarak yemek yiyorduk, tabii eğer ağaçların üstüne tünememişsek... Haber verdiğiniz bu yemeğin bana bir düş, bir hayal, bir mucize gibi gelmesi çok doğal!"

"O halde, gidip ne kadar gerçek olduğunu görelim, Bay Paganel," dedi gülmekten kendisini alamayan Lady Helena.

"Koluma girin," dedi nazik coğrafyacı.

"Saygıdeğer Efendimiz'in *Duncan* konusunda bana vereceği emirler yok mu?" diye sordu John Mangles.

"Yemekten sonra, sevgili John, cevabını verdi Glenarvan, "yeni yolculuğumuzun programını hep beraber tartışırız."

Yatın yolcuları ve genç kaptan salona indiler. İlk işaretle yola çıkabilecek şekilde kazan basıncının ayarlanması emri verildi mühendi-

se. Sinekkaydı tıraş olmuş binbaşı ve yolcular, kendilerine hızla çekidüzen verdikten sonra masada yerlerini aldılar.

Bay Olbinett'in yemeği karşısında herkes bayram etti. Yemek olağanüstü bulunmuştu, hatta pampalardaki en mükemmel şölenlerden bile üstündü. Paganel, her yemekten ikişer tabak almasını "dalgınlık!" olarak açıkladı.

Bu yersiz sözcüğü işiten Lady Glenarvan, sevimli Fransız'ın o alışılmış günahını ara sıra işleyip işlemediğini sordu. Binbaşı ve Lord Glenarvan gülümseyerek birbirlerine baktılar. Paganel'e gelince, içtenlikle gülmekten kırıldı ve bundan sonra tüm yolculuk boyunca tek bir kez bile dalgınlık yapmayacağına "şerefi üzerine" söz verdi. Ardından da, Camoëns'in eseri üzerine derin incelemelerinin ve düş kırıklığının öyküsünü sevimli bir şekilde anlattı.

"Sonuçta," diye ekledi, sözlerini bitirirken, "her musibette bir yarar vardır, hatamdan pişman değilim."

"Niçin, saygıdeğer dostum?" diye sordu binbaşı.

"Çünkü artık yalnızca İspanyolcayı değil, Portekizceyi de biliyorum. Bir yerine iki dil

konuşuyorum!"

"Doğrusu, bunu düşünmemiştim," cevabını verdi Mac Nabbs. "Tebrikler Paganel, en içten tebriklerimle!"

Tek bir lokmayı bile ziyan etmeyen Paganel'i hep birlikte alkışladılar. Paganel hem yiyor hem de konuşuyordu. Ama onun gözünden kaçan bir şey Glenarvan'ın dikkatini çekmişti: John Mangles'ın, yanında oturan Mary Grant'e gösterdiği ihtimam. Lady Helena, küçük bir işaretle bunun "böyle" olduğunu anlattı kocasına. Glenarvan iki gence sevgi dolu bir içtenlikle baktı ve John Mangles'a bir soru yöneltti, ama bambaşka bir konuda.

"Ya sizin yolculuğunuz, John," diye sordu, "nasıl geçti?"

"En iyi koşullarda, cevabını verdi kaptan "Ne var ki, Macellan Boğazı yolundan geçmediğimizi Saygıdeğer Efendimiz'e bildirmeliyim."

"Yoksa," diye haykırdı Paganel, "Horn Burnu'nu mu döndünüz ve üstelik ben yanınızda değildim!"

"Asın kendinizi!" dedi binbaşı.

"Bencil! İpimi çekmek için bu öğüdü veriyorsunuz!" karşılığını verdi coğrafyacı.

"Hadi ama, sevgili Paganel," dedi Glenarvan, "her yerde olamayacağımıza göre... Pampalardaki ovalarda koşarken, aynı anda Horn Burnu'nu dönmeniz imkânsızdı."

"Yine de bu, üzülmeme engel değil," karşılığını verdi bilgin.

Konuyu daha fazla kurcalamadılar ve bu cevap üzerine Paganel'i rahat bıraktılar. Bunun üzerine John Mangles sözü aldı, yolculuklarının hikâyesini anlattı. Amerika sahilinden geçerken batıdaki tüm takımadaları incelemiş, *Britannia*'nın izine hiçbir yerde rastlamamıştı. Boğazın ağzındaki Pilares Burnu'na vardığında rüzgârın tersten estiğini görüp güneye yönelmişti. *Duncan* Desolación Adaları'ndan geçmiş, 67 derece güney enlemine kadar çıkmış, Horn Burnu'nu dönmüş, Tierra del Fuego boyunca ilerlemiş ve Le Maire Boğazı'ndan geçerek, Patagonya sahillerini izlemişti. Orada, Corrientes Burnu civarında korkunç rüzgârlarla karşılaşmış, yolcular şiddetli fırtınaya maruz kalmıştı. Ama yat, durumu iyi idare etmiş ve üç gün boyunca John Mangles sahil açıklarında dümdüz yol almıştı, ta ki karabina atışları ona sabırsızlıkla bekledikleri yolcuların gelişini haber verene kadar. Lady

Glenarvan'a ve Miss Grant'e gelince, *Duncan*'ın kaptanı onların az bulunur cesaretlerini görmezlikten gelirse haksızlık etmiş olurdu. Fırtına onları korkutamamıştı, elbette kaygılanmışlardı ama bu, o sırada Arjantin Cumhuriyeti'nin düzlüklerinde dolaşan dostlarını düşündükleri içindi.

John Mangles'ın hikâyesi böylece sona erdiğinde Lord Glenarvan onu tebrik etti. Sonra, Mary Grant'e hitap ederek:

"Sevgili bayan, dedi, "görüyorum ki Kaptan John sizin erdemlerinize saygı duyuyor ve sizin de onun gemisinde bulunmaktan hiç rahatsız olmadığınızı düşünmek beni mutlu ediyor!"

"Başka türlü nasıl olabilir?" cevabını verdi Mary, Lady Helena'ya ve belki de genç kaptana bakarak.

"Oh! Ablam sizi çok seviyor Bay John," diye haykırdı Robert, "ben de sizi seviyorum!"

"Ve ben de seni, sevgili oğlum," cevabını verdi John Mangles. Mary Grant'in yüzünü hafifçe kızartan Robert'in sözlerinden dolayı biraz bocalamıştı.

Sonra, konuşmayı daha az tehlikeli bir alana taşıyan John Mangles ekledi:

"*Duncan*'ın yolculuğunu anlatmayı bitirdiğime göre, şimdi sıra Saygıdeğer Efendimiz'de. Amerika seyahatini ve genç kahramanımızın başarılarını bize ayrıntılı olarak anlatmak ister mi acaba?"

Başka hiçbir hikâye Lady Helena'ya ve Miss Grant'e bundan daha hoş gelemezdi. Bunun üzerine Lord Glenarvan onların merakını bir an önce gidermeye girişti. Bir okyanustan diğerine yaşadıkları yolculuğun her olayını bir bir anlattı. Ant Sıradağları'ndan geçiş, yer sarsıntısı, Robert'in kayboluşu, akbabanın onu havalandırışı, Thalcave'nin ettiği ateş, kızıl kurtların saldırısı, genç çocuğun fedakârlığı, Çavuş Manuel, su baskını, *ombu*'ya sığınma, yıldırım, yangın, timsahlar, hortum, Atlantik kıyısındaki gece ve neşeli ya da korkunç bu çeşitli ayrıntılar, dinleyenleri sırayla sevince ve dehşete boğdu. Ablasının ve Lady Helena'nın Robert'e sevgi ve şefkat göstermesine yol açan sayısız olay anlatıldı. Çocuk, bu kadar çok sevgi gördüğünü hiç hatırlamıyordu, hele hele bu sevgiyi böyle büyük bir coşkuyla sunan hanım dostları hiç olmamıştı.

Lord Glenarvan hikâyesini bitirdiğinde şunları ekledi:

"Şimdi, dostlarım, şu anı düşünelim; geçmiş geçmiştir, ama gelecek bizimdir; Kaptan Harry Grant'e geri dönelim."

Yemek bitmişti; konuklar Lady Glenarvan'ın özel salonuna geçtiler; üzeri harita ve planlarla kaplı bir masanın etrafında yerlerini aldılar ve hemen durum değerlendirmesine başlandı.

"Sevgili Helena," dedi Lord Glenarvan, "gemiye döndüğümde, *Britannia* kazazedeleri bizimle değildilerse de, onları bulma umudunun son derece güçlü olduğunu bildirmiştim size. Amerika'yı katetmemiz sonucunda şu inanca vardık, daha doğrusu şu kesin kanıya: felaket ne Pasifik kıyılarında ne de Atlantik kıyılarında oldu. Dolayısıyla, belgenin Patagonya'yla ilgili yorumu yanlıştı. Neyse ki, dostumuz Paganel, ani bir esinle, hatayı keşfetti. Yanlış bir yolu izlediğimizi kanıtladı ve belgeyi, zihinlerimizde hiç tereddüde yer vermeyecek şekilde yorumladı. Söz konusu olan Fransızca yazılmış belgedir. Paganel'den onu burada açıklamasını rica ediyorum. Böylece kimsenin en ufak kuşkusu kalmasın."

Konuşmak zorunda kalan Paganel hemen anlatmaya girişti. *Gonie* ve *indi* sözcükleri hak-

kında ikna edici açıklamalarda bulundu; *austral* sözcüğünden Avustralya sözcüğünün çıkarılması gerektiğini kesin olarak gösterdi; Kaptan Grant'in, Peru kıyılarından ayrılıp Avrupa'ya dönmek isterken, bozulan gemisi yüzünden, Pasifik'teki güney akıntılarıyla Avustralya sahillerine kadar sürüklenmiş olabileceğini kanıtladı. Sonuçta, titiz varsayımları, en incelikli çıkarsamaları sayesinde, bu tür konularda zorlu bir hakem olan ve ham hayallere kendini kaptırmayan John Mangles'ın bile tam onayını alabildi.

Paganel açıklamasını tamamladığında, Glenarvan *Duncan*'ın hemen Avustralya'ya doğru yol alacağını duyurdu.

Bu sırada binbaşı, doğuya doğru yönelme emri verilmeden önce basit bir tespitte bulunmak istediğini söyledi.

"Sizi dinliyoruz, Mac Nabbs," dedi Glenarvan.

"Amacım," dedi binbaşı, "dostum Paganel'in delillerini zayıflatmak değil kesinlikle, onları çürütmekse hiç değil. Bunları ciddi, akla yatkın ve dikkate değer buluyorum ve haklı olarak gelecekteki araştırmalarımızın temelini bunlar oluşturmalıdır. Ama, kuşku götür-

mez ve kesin bir değer ifade etmeleri için, son bir kez daha incelenmeleri yararlı olur diye düşünüyorum."

Temkinli Mac Nabbs nereye varmak istiyordu, kimse bilmiyordu. Dinleyicileri oldukça kaygılıydı.

"Devam edin, binbaşı, dedi Paganel. "Tüm sorularınıza cevap vermeye hazırım."

"Çok basit," dedi binbaşı. "Beş ay önce, Clyde Körfezi'nde o üç belgeyi incelediğimizde, bunların yorumu konusunda öyle emindik ki. Patagonya'nın batı sahillerinden başka hiçbir sahil kazanın geçtiği yer olamazdı. Bu konuda en ufak bir kuşkumuz bile yoktu.

"Çok doğru bir düşünce," dedi Glenarvan.

"Daha sonra," diye sözüne devam etti binbaşı, "Paganel, Tanrı'nın lütfu olan bir dalgınlık anında gemimize çıktığında belgeler ona sunuldu ve bizim Amerika sahillerindeki araştırmalarımızı hiç tereddütsüz onayladı."

"Doğru, dedi coğrafyacı.

"Bununla birlikte, biz yanıldık," dedi binbaşı.

"Biz yanıldık," diye tekrarladı Paganel. "Ama yanılmak için, Mac Nabbs, insan olmak gerekir, hatasında ayak direyen ise delidir."

"Durun, Paganel," cevabını verdi binbaşı, "heyecanlanmayın. Araştırmalarımızı Amerika'da sürdürmeliyiz demiyorum ki."

"Peki ne istiyorsunuz?" dedi Glenarvan.

"Bir itiraf, sadece; nasıl geçmişte, *Britannia*'nın kaza geçirdiği yerin Amerika olduğu kesin gibi görünmüşse, şimdi de bu yerin Avustralya gibi göründüğünün itirafı, hepsi bu."

"Bunu seve seve itiraf ederiz," cevabını verdi Paganel.

"Bunu dikkate alıyorum, diye devam etti binbaşı, "ve bu ardışık ve çelişik gerçeklikler-den kurtulmak için hayal gücünüzü harekete geçirme konusunda bundan yararlanıyorum. Avustralya'dan sonra bir başka ülkenin de bize aynı kesinlikleri sunmayacağını ve bu yeni araştırmalar boş yere yapıldığında başka yerden başlamak gerektiğinin de "kesin" gözükmeyeceğini kim bilebilir?"

Glenarvan ve Paganel birbirlerine baktılar. Binbaşının gözlemlerinin doğruluğundan etkilemişlerdi.

"Dolayısıyla, şunu arzuluyorum, diye devam etti Mac Nabbs, "Avustralya'ya doğru yola çıkmadan önce son bir sınama yapılmalıdır.

İşte belgeler, işte haritalar. 37 paralelin geçtiği tüm noktaları sırayla inceleyelim ve belgedeki bilgilere kesin olarak uyacak bir başka ülkeyle karşılaşıp karşılaşmayacağımızı görelim."

"Bundan daha kolay ve daha kısa bir iş olamaz," dedi Paganel, "çünkü, şansımıza, bu enlem üzerinde çok kara parçası yok."

"Bakalım," dedi binbaşı ve Mercator izdüşümüne göre hazırlanmış ve yerküreyi bütün olarak insanın gözü önüne seren bir İngiliz haritasını açtı.

Harita Lady Helena'nın önüne yerleştirildi ve herkes Paganel'in kanıtlarını izleyebilecek şekilde yerini aldı.

"Daha önce de size belirttiğim gibi," dedi coğrafyacı, "Güney Amerika'yı katettikten sonra, 37 derece enlemi Tristan da Cunha Adaları'na uğruyor. Belgedeki hiçbir sözcüğün bu adalara gönderme yapmadığını savunabilirim."

Belgeler titizlikle incelendiğinde Paganel'in haklı olduğu kabul edildi. Tristan da Cunha oybirliğiyle bir yana bırakıldı.

"Devam edelim," dedi coğrafyacı, "Atlantik Okyanusu'ndan çıkarken Ümit Burnu'nun iki

derece altından geçiyoruz ve Hint Denizi'ne giriyoruz. Yolumuz üzerinde tek bir ada grubu bulunmaktadır, o da Amsterdam Adaları grubu. Bunları da Tristan da Cunha'yı incelediğimiz gibi inceleyelim."

Dikkatle inceledikten sonra Amsterdam Adaları da bertaraf edildi. Belgede Hint Okyanusu'ndaki bu adalara denk düşebilecek, Fransızca, İngilizce ya da Almanca, tam ya da eksik tek bir sözcük yoktu.

"Şimdi Avustralya'ya varıyoruz," diye sözüne devam etti Paganel, "37 paralel bu kıtayla Bernouilli Burnu'nda buluşuyor; Twofold Koyu'nda da kıtadan ayrılıyor. İngilizce *stra* sözcüğü ile Fransızcadaki *austral* sözcüğünün Avustralya'ya uygun olduğunu, sanıyorum siz de benim gibi kabul edersiniz, hem de metinleri zorlamadan. Durum, daha fazla üstünde durmayı gerektirmeyecek kadar açık." Paganel'in çözümünü herkes onayladı. Bu yöntem tüm olasılıkları ondan yana kılıyordu.

"Öteye gidelim," dedi binbaşı.

"Gidelim, dedi coğrafyacı, "yolculuk kolaydır. Twofold Koyu'ndan ayrılınca, Avustralya'nın doğusunda uzanan boğazdan geçilir ve Yeni Zelanda'ya gelinir. Öncelikle, size ha-

tırlatmalıyım ki Fransızca belgedeki *contin* sözcüğü kesin olarak 'kıta'yı belirtmektedir. Dolayısıyla, Kaptan Grant, yalnızca bir ada olan Yeni Zelanda'ya çıkmış olamaz. Dilediğiniz gibi inceleyin, karşılaştırın, sözcükleri tersine çevirin ve olacak şey değil ya, bu yeni topraklar kastedilmiş olabilir mi, görün."

"Kesinlikle hayır," cevabını verdi belgeyi ve haritayı titizlikle inceleyen John Mangles.

"Hayır," dedi binbaşı dahil Paganel'in tüm dinleyicileri, "Yeni Zelanda söz konusu olamaz."

"Şimdi," diyerek tekrar sözü aldı coğrafyacı, "bu büyük adayı Amerika sahilinden ayıran tüm bu geniş alan üzerinde, 37 paralel yalnızca çorak ve ıssız bir adadan geçiyor."

"Adı ne?" diye sordu binbaşı.

"Haritaya bakalım. Maria-Theresa, üç belgede de bu adın izine rastlamıyorum."

"Kesinlikle," dedi Glenarvan.

"Bu durumda, dostlarım, kesin demesek de tüm olasılıkların Avustralya kıtasından yana olup olmadığına buyurun siz karar verin."

"Kuşkusuz öyle," cevabını verdi hep bir ağızdan *Duncan* yolcuları ve kaptanı.

"John," dedi bunun üzerine Glenarvan,

"yeterli miktarda yiyecek ve kömür var mı?"

"Evet, Saygıdeğer Efendimiz, Thalcahuano'dan bol miktarda malzeme aldım, zaten Cape şehrinde de kolaylıkla ikmal yapabiliriz."

"O halde, yola çıkalım..."

"Bir şey daha belirtmek istiyorum," dedi binbaşı, dostunun sözünü keserek.

"Söyleyin, Mac Nabbs."

"Avustralya'nın bize sunduğu başarı garantisi ne olursa olsun, bir iki gün de Tristan da Cunha ve Amsterdam adalarında durmamız uygun olmaz mı? Bunlar yolumuzun üstündeler, dolayısıyla rotamızdan ayrılmamız gibi bir durum söz konusu değil. Böylelikle, oralarda, *Britannia*'nın geçirdiği kazadan bir iz kalıp kalmadığını öğrenmiş oluruz."

"Kuşkucu binbaşı, diye haykırdı Paganel, "vazgeçmek bilmiyor!"

"Özellikle geri dönmek zorunda kalmayalım diye ısrar ediyorum. Olur ya, Avustralya doğurduğu umutları boşa çıkarırsa...

"Önlem bana yerinde görünüyor," cevabını verdi Glenarvan.

"Sizi bundan caydıracak değilim, karşılığını verdi Paganel. "Tersine!"

"O halde, John," dedi Glenarvan, "Tristan da Cunha'ya doğru yol verin."

"Hemen, Saygıdeğer Efendimiz," cevabını verdi kaptan ve güverteye çıktı. Robert ve Mary Grant ise Lord Glenarvan'a en içten şükran sözcükleri sıralıyorlardı.

Bir süre sonra, Amerika sahilinden uzaklaşan ve doğuya doğru yol alan *Duncan*, Atlantik Okyanusu'nun dalgalarını yararak, hızla ilerlemekteydi.

2

TRISTAN DA CUNHA

Yat ekvator çizgisini izlemiş olsaydı, Avustralya'yı Amerika'dan, daha doğrusu Bernouilli Burnu'nu Corrientes Burnu'ndan ayıran 196 derecelik mesafe, on bir bin yedi yüz altmış coğrafi mile denk düşecekti.[1] Ama, 37 paralel üzerinde, bu yüz doksan altı derece, Yerküre'nin biçimi dolayısıyla, ancak dokuz bin dört yüz seksen mil demektir.[2] Amerika sahiliyle Tristan da Cunha arasındaki mesafe iki bin yüz mildir.[3] John Mangles bu mesafeyi on gün içinde katetmeyi umuyordu, tabii eğer doğu rüzgârları yelkenlinin ilerleyişini yavaşlatmazsa... Durumdan memnun olmamak için bir sebep yoktu, çünkü akşama doğru meltem hissedilir biçimde azaldı, sonra yön değiştirdi ve *Duncan* sakin denizde eşsiz özelliklerinin

1 4900 fersah. (J.V.)
2 4000 fersah. (J.V.)
3 875 fersah. (J.V.)

tümünü sergileyebilme olanağına kavuştu.

Yolcular, gemideki alışkanlıklarına hemen o gün dönmüşlerdi. Sanki bir aydan önce gemiyi terk etmeye niyetleri yoktu. Pasifik'in sularından sonra, şimdi de Atlantik'in suları gözlerinin önünde uzanmaktaydı. Ufak tefek kimi ayrıntılar hariç tüm denizlerin birbirine benzediği de bir gerçek. Kendilerini bunca dehşetle hissettirmiş doğa güçleri şimdi yolculuklarını kolaylaştırmak için çaba sarf etmekteydiler. Okyanus sakindi, rüzgâr uygun taraftan esiyordu. Batı meltemleriyle gerilmiş yelkenler, kazanın içinde birikmiş güçlü buhara yardımcı olmaktaydı.

Bu hızlı yolculuk kazasız belasız geçti. Avustralya sahiline güvenle ulaşacaklardı. Olasılıklar kesinliğe dönüşüyordu. Kaptan Grant'ten, sanki belirli bir limanda onu alacaklarmış gibi söz ediyorlardı. Kamarası ve iki arkadaşının ranzaları hazır edilmişti. Mary Grant bunları kendi eliyle hazırlamaktan, süslemekten zevk alıyordu. O sırada Bayan Olbinett'in odasını paylaşan Bay Olbinett bırakmıştı bu kamarayı. Burası, *Scotia*'nın güvertesinde Jacques Paganel'in ayırttığı ünlü altı numaranın bitişiğindeydi.

Bilgin coğrafyacı kamarasından neredeyse hiç çıkmıyordu. Sabahtan akşama kadar, *Bir Coğrafyacının Arjantin Pampalarındaki Önemli İzlenimleri* adlı bir eser üzerinde çalışıyordu. Şık cümlelerini not defterinin beyaz sayfalarına geçirmeden önce heyecanlı bir sesle tekrarlıyor, üzerlerinde denemeler yapıyordu. Ve birçok kez, tarihin ilham perisi Kleio'ya sadakatsizlik ederek, büyük epik olaylara öncülük eden kutsal tanrıça Kalliope'yi yardıma çağırıyordu.

Paganel zaten bunları saklamıyordu. Apollon'un erdemli kızları, Parnassos'un ya da Helikon'un zirvelerini onun için seve seve terk ediyorlardı. Lady Helena ona en içten iltifatlarını sunuyordu. Binbaşı da onu bu mitolojik ziyaretleri dolayısıyla kutluyordu.

"Aman ha," diye ekliyordu, "dalgınlık yok, sevgili Paganel, olur ya, tesadüfen, Avustralya dilini öğrenme hevesine kapılırsanız, Çince bir dilbilgisi kitabından öğrenmeye kalkmayın sakın!"

Gemide her şey yolundaydı. Lord ve Lady Glenarvan, John Mangles'ı ve Mary Grant'i ilgiyle gözlüyorlardı. Söyleyecek bir şey bulamıyorlardı, çünkü John hiç konuşmuyordu,

üstünde durmamak en iyisiydi.

"Kaptan Grant ne düşünecek?" dedi bir gün Glenarvan Lady Helena'ya.

"John'un Mary'ye layık olduğunu düşünecektir, sevgili Edward ve yanılmış da olmayacak."

Bu sırada, yat hedefine doğru hızla ilerliyordu. Corrientes Burnu'nu gözden kaybedeli beş gün olmuştu. 16 Kasım'da, batıdan esen tatlı bir meltem hissedildi. Düzenli güneydoğu rüzgârlarına karşı durarak Afrika'nın en uç noktasından dolaşan teknelerin karşılaştığı bir rüzgârdı bu. *Duncan* yelkenleri fora etti ve mizana, randa, gabya, grandi ve pruva babafingoları, yardımcı yelkenler ve kontrababafigoları sayesinde, rüzgârı iskele tarafından alarak büyük bir hızla ilerledi. Sanki pruva bodoslamasının yardığı akıp giden suları uskuruyla kucaklamakta ve o sırada Royal-Thames-Club'ın yatlarıyla yarışmaktaydı.

Ertesi gün, okyanus denizyosunlarıyla tamamen kaplanmıştı. Tıpkı otlarla dolu geniş bir su birikintisine benziyordu. Komşu kıtalardan sökülmüş ağaç ve bitki kalıntılarından oluşan denizyosunlarıyla dolu şu denizlerden birindeydiler sanki. Komutan Maury denizci-

lerin dikkatini özellikle bunlara çekmişti. *Duncan*, Paganel'in pampalarla kıyasladığı uzun bir çayırlık üzerinde kayıyor gibiydi, hızı biraz düşmüştü.

Yirmi dört saat sonra, gündoğumunda, gözcü tayfanın sesi işitildi.

"Kara!" diye bağırdı.

"Hangi yönde?" diye sordu nöbette olan Tom Austin.

"Rüzgâr yönünde," dedi tayfa.

Her zaman heyecan veren bu çığlık üzerine yatın güvertesi aniden kalabalıklaştı. Kıç güvertesi tarafında önce bir dürbün görüldü ve hemen ardından da Jacques Paganel çıkageldi.

Bilgin, aletini belirtilen yöne çevirdi ve karaya benzeyen hiçbir şey göremedi.

"Bulutlara bakın, dedi ona John Mangles.

"Gerçekten de, cevabını verdi Paganel, "henüz pek fark edilemeyen bir tür tepe var sanki."

"Tristan da Cunha bu!" dedi John Mangles.

"O halde, eğer hafızam beni yanıltmıyorsa," dedi bilgin, "seksen mil mesafede olmalıyız, çünkü yedi bin ayak yükseklikteki Tristan Tepesi ancak bu mesafeden görülür."

"Çok doğru," cevabını verdi Kaptan John.

Birkaç saat sonra, çok yüksek ve çok sarp olan adalar grubu ufukta tamamen göründü. Tristan'ın koni biçimindeki doruğu, doğan güneşin ışınlarıyla alacalı bir görünüm sergileyen gökyüzünün parlak zemininden, simsiyah haliyle ayrılıyordu. Bir süre sonra, ana ada, kuzeydoğuya doğru eğilmiş bir üçgenin tepesindeki kayalık kütleden ayrı olarak seçildi.

Tristan da Cunha 37° 8' güney enlemi ve Greenwich meridyenine göre 10° 44' batı boylamında yer almaktadır.[1] On sekiz mil güneybatıdaki Inaccessible ve on mil güneydoğudaki Nightingale Adası, Atlantik'in bu bölümünde bulunan bu ıssız küçük ada grubunu tamamlar. Öğleye doğru, denizcilerin yer saptamakta kullandıkları iki ana işaret noktası görüldü. Inaccessible Adası'nın ucundaki, yelkenli bir gemiye tıpatıp benzeyen bir kaya ve Nightingale Adası'nın kuzey ucuydu bunlar. Her iki adacık da harabe halindeki küçük birer tabyayı andırmaktaydı. Saat üçte *Duncan* Tristan da Cunha'nın Falmouth Koyu'na girmişti bile. Buradaki Help ya da Yardım Burnu batı rüzgârlarına karşı sığınak olarak kullanılıyordu.

1 Paris meridyeninin 13° 4' batısında. Bu iki meridyen arasındaki fark 2° 20'dır. (J.V.)

Bu sahillerde çokça görülen fokları ve diğer deniz hayvanlarını avlamakla uğraşan birkaç balina gemisi orada demir atmıştı.

John Mangles demir atacak iyi bir yer bulmaya çalıştı, çünkü bu uzak koylar kuzeybatı ve kuzey rüzgârları yüzünden çok tehlikelidir. 1829 yılında İngiliz briki[1] *Julia* tam da burada batmıştı. *Duncan* sahile yarım mil kadar yaklaştı ve kayalık zemin üzerinde yirmi kulaç derinliğe demir attı. Bay ve bayan yolcular da hemen büyük filikaya bindiler ve adanın kireçli kayalarının ufalanmasından oluşmuş, ele gelmeyecek kadar ince ve siyah kumlara ayak bastılar.

Tristan da Cunha adalar grubunun başşehri, koyun dibinde, pek gürültülü büyük bir ırmağın üzerinde yer alan küçük bir kasabadan ibarettir. Burada oldukça temiz tutulmuş elli kadar ev vardı. Bunlar, İngiliz mimarisinin son örneği gibi gözüken geometrik düzen içerisinde inşa edilmişlerdi. Bu minyatür şehrin ardında bin beş yüz hektar genişliğinde bir düzlük uzanıyor, lavlardan oluşan geniş bir yığma toprak alan da bu düzlüğü sınırlıyordu. Bu yaylanın üstündeki koni biçimli doruksa yerden yedi bin ayak yükseğe uzanmaktaydı.

1 Brik: İki direkli İngiliz yelkenlisi. (yhn.)

Lord Glenarvan Cape'teki İngiliz kolonisine bağlı bir vali tarafından karşılandı. Vali hemen Harry Grant ve *Britannia* hakkında sorular sordu. Bu adları hiç duymamışlardı. Tristan da Cunha Adaları gemilerin rotası dışındadır ve dolayısıyla buralara pek az gemi uğrar. 1821 yılında Inaccessible Adası'nın kayalıklarına bindirmiş olan şu ünlü *Blendon-Hall*'ün geçirdiği deniz kazasından bu yana, ana adada iki gemi karaya oturmuştu: 1845 yılında *Primauguet* ve 1857 yılında Amerikan üç direklisi *Philadelphia*. Uğursuz deniz kazaları bakımından Cunha istatistiği bu üç felaketle sınırlıydı.

Glenarvan daha kesin bilgiler edineceğini hiç ummuyordu. Adanın valisine sorduğu sorular da sadece vicdanını rahatlatmak içindi. Hatta gemideki sandalları, çevresi en fazla on yedi mil olan adanın etrafını dolaşmaya gönderdi. Bu ada üç kat daha büyük olsaydı bile, Londra ya da Paris'in yüzölçümüne erişemezdi.

Bu keşif sırasında *Duncan*'ın yolcuları kasabada ve civar sahillerde gezdiler. Tristan da Cunha'nın nüfusu yüz elli kişiyi aşmamaktadır. Bunlar, çirkinlik konusunda herkesi geri-

de bırakan zenci kadınlar ve Cape'teki Hotantolarla evlenmiş İngilizler ve Amerikalılardı. Bu karışık evlilikten doğan çocuklar, Sakson sertliği ile Afrika karalığının pek çirkin bir karışımını sunmaktaydılar.

Ayaklarının altında sağlam toprağı hissetmekten mutlu bu turistlerin gezintisi, sadece adanın bu kesiminde mevcut olan, ekilmiş büyük düzlüğün sınırdaş olduğu sahil boyunca sürdü. Sahilin her yeri sarp ve çorak lav falezlerinden oluşmuştu. Yüz binlerce iri albatros ve aptal penguen görülüyordu.

Ziyaretçiler, ateşin etkisiyle oluşmuş bu kayaları inceledikten sonra, düzlüğe doğru ilerlediler. Koni biçimli tepenin hiç bitmeyen karlarından beslenen canlı ve çok sayıda kaynak orada burada gürüldemekteydi. Çiçek sayısı kadar serçenin de görüldüğü yeşil çalılıklar toprağı şenlendirmekteydi. Yemyeşil otlaklarda yirmi ayak yükseklikte ve bir tür asma olan tek bir ağaç ve odunsu gövdeli dev bir bitki olan "tusseh" görülüyordu. Acı tohumlu bir tür sarmaşık olan bir "aken[1]", lifleri birbirine dolanmış güçlü "lomari"ler, capcanlı birkaç odunsu bitki, pelesenkvari kokuları hava-

1 Aken: Olgunlaşınca kendiliğinden çatlamayan tek tek tohumlu kuru meyve. (yhn.)

yı dolduran "anserin"ler, yosunlar, vahşi kerevizler ve eğreltiotları pek sık olmasa da zengin bir bitki örtüsü oluşturuyordu. Sonsuz bir ilkbaharın bu ayrıcalıklı adayı yumuşak iklimiyle etkisi altına aldığı hissediliyordu. Fénelon'un şiirini yazdığı şu ünlü Ogygia'nın burası olduğunu Paganel heyecanla ileri sürdü. Bir mağara aramayı, sevgili Calypso'nun peşinden gitmeyi önerdi Lady Glenarvan'a ve "ona hizmet eden şu penlerden biri olmak"tan başka bir şey dilemediğini söyledi.

Böylece aralarında konuşan ve hayran hayran etrafı seyreden gezginler gece olurken yata geri döndüler. Kasabanın yakınlarından öküz ve koyun sürüleri geçiyordu. Buğday, mısır tarlalarının ve kırk yıldan beri ithal edilen sebzelerin zenginlikleri başşehrin sokaklarına kadar taşmıştı.

Lord Glenarvan gemiye binerken *Duncan*'ın sandalları da yata yanaşmaktaydı. Birkaç saat içinde adanın etrafını dolaşmışlardı. Yolları üzerinde *Britannia*'nın izine hiç rastlamamışlardı. Bu yolculuktan çıkan tek sonuç, Tristan Adası'nı kesin olarak araştırma programının dışında bırakmak gerektiğiydi.

Duncan artık bu Afrika adaları grubunu

terk edebilir ve doğuya doğru yoluna devam edebilirdi. O gece Glenarvan mürettebatına fok avlama emri verdiğinden yola çıkamadılar. Deniz danası, aslanı, ayısı ve fili adı altında Falmouth Koyu sahillerini dolduran çok sayıda fok vardı. Eskiden, adanın sularında balinalar da oynaşırdı; ama onları o kadar çok balıkçı kovalamış ve zıpkınlamıştı ki pek az kalmışlardı. Hem karada hem de denizde yaşayan türlere ise burada sürüler halinde rastlanıyordu. Yatın mürettebatı onları avlamak için geceden yararlanmaya ve gün ağardığında önemli miktarda yağ tedarik etmiş olmaya karar verdi. Böylece *Duncan*'ın yola çıkışı ertesi güne, yani 20 Kasım'a ertelendi.

Akşam yemeği sırasında Paganel Tristan Adaları üzerine dinleyicilerini ilgilendiren birkaç ayrıntı verdi. Albuquerque'in arkadaşlarından biri olan Portekizli Tristan da Cunha tarafından 1506 yılında bulunan bu adalar grubunun bir yüzyılı aşkın bir süre boyunca keşfedilmeden kaldığını öğrendiler. Bu adalar haklı olarak fırtına yatağı diye biliniyordu ve Bermuda Adaları'ndan daha iyi bir üne sahip değildiler. Dolayısıyla, buralara pek sokulunmuyordu, Atlantik'teki kasırgalar, kendi istek-

leri dışında onları kıyıya sürüklemezse, gemiler asla yanaşmazdı buraya.

1697 yılında, Hint Kumpanyası'na bağlı üç Hollanda gemisi burada bir süre konaklayarak bu adaların koordinatlarını belirlediler. 1700 yılında hesapları gözden geçirme işi ise büyük astronom Halley'e kaldı. 1712'den 1767'ye kadar birkaç Fransız denizci buraya geldi. Özellikle de La Pérouse'un bilgileri, ünlü 1785 yolculuğu sırasında rotasını buraya yöneltmesine yol açtı.

O zamana kadar pek az ziyaret edilen bu adalar ıssız kalmıştı. 1811 yılında bir Amerikalı olan Jonathan Lambert buraları sömürgeleştirmeye girişti. İki arkadaşıyla birlikte ocak ayında buraya ayak bastılar ve sömürgeleştirme görevlerini cesaretle icra ettiler. Ümit Burnu'nun İngiliz valisi, sömürgelerinin gelişip büyüdüğünü öğrendiğinde, onlara İngiliz himayesi önerdi. Jonathan kabul etti ve kulübesinin üstüne Britanya bayrağı çekti. Yaşlı bir İtalyandan ve bir Portekiz melezinden oluşan "halklar"ı üzerinde huzur içinde hüküm sürüyordu ki, günün birinde, imparatorluğunun sahillerini keşif gezisine çıkmışken boğuldu ya da boğduruldu, burası pek bilinmiyor.

1816 yılı geldi. Napoléon Sainte-Hélène Adası'nda hapsedildi ve kaçmasını engellemek için İngiltere Ascension Adası'nda bir garnizon kurdu, bir diğer garnizon da Tristan da Cunha'da kuruldu. Tristan garnizonu Cape'e ait bir topçu birliğinden ve Hotantolardan oluşan bir müfrezeden ibaretti. 1821 yılına kadar orada kaldı ve Sainte-Hélène mahkûmunun ölümü üzerine yeniden Cape'e bağlandı.

"Tek bir Avrupalı," diye ekledi Paganel, "bir onbaşı, bir İskoç...

"Ah! Bir İskoç ha!" dedi binbaşı, vatandaşları onu her zaman özel olarak ilgilendirirdi.

"Adı William Glass'tı," cevabını verdi Paganel, "adada karısı ve iki Hotanto'yla birlikte kaldı. Bir süre sonra, biri tayfa ve diğeri de Arjantin Ordusu'nun eski dragon süvariliğini yapmış bir balıkçı olan iki İngiliz, İskoç'a katıldılar ve nihayet, 1821 yılında, *Blendon-Hall*'ün kazazedelerinden biri, genç karısıyla birlikte Tristan Adası'na sığındı. Böylece, 1821 yılında adanın nüfusu altı erkek ve iki kadına ulaştı. 1829 yılında, yedi erkek, altı kadın ve on dört çocuğa kadar çıkmıştı. 1835 yılında bu rakam kırkı buldu ve şimdi de üç

katına erişti.

"Milletler böyle oluşur," dedi Glenarvan.

"Tristan da Cunha hikâyesini tamamlamak için," dedi Paganel, "şunu da eklemeliyim ki, bence bu ada, Juan Fernandez Adası kadar Robinson Adası adını hak etmektedir. Gerçekten de, iki denizci nasıl Juan Fernandez'de art arda terk edilmişse, iki bilgin de az kalsın Tristan da Cunha'da unutulacaktı. 1793 yılında, yurttaşlarımdan biri, bitki derleme hevesiyle hareket eden doğacı Aubert Dupetit-Thouars burada kayboldu ve tam kaptan demir alırken gemiye ulaşabildi. 1824 yılında, sizin yurttaşlarınızdan biri, sevgili Glenarvan, yetenekli bir çizimci olan Auguste Earle, sekiz ay boyunca adada terk edilmiş olarak kaldı. Onun karaya çıktığını unutan kaptanı, rotasını Cape'e doğru çevirmişti."

"İşte, dalgın bir kaptan diye ona denir," cevabını verdi binbaşı. "Sizin akrabalarınızdan biriydi kuşkusuz, Paganel, öyle mi?"

"Eğer değildiyse bile, binbaşı, akrabam olmayı hak ederdi!"

Coğrafyacının cevabıyla bu konuşma sona erdi.

Gece boyunca, *Duncan*'ın mürettebatı gü-

zel bir av çıkardı ve elli kadar iri fok öldürdü. Ava izin vermiş olan Glenarvan bu avın getireceği kârı engelleyemezdi. Dolayısıyla, ertesi gün yağ toplamakla ve hem denizde hem de karada yaşayan bu kazanç kapısı canlıların derilerini hazırlamakla geçirildi. Yolcular da doğal olarak bu konaklamanın ikinci gününü adada yeni bir gezinti yapmakla geçirdiler. Glenarvan ve binbaşı, Cunha'da av hayvanlarını araştırmak için tüfeklerini de yanlarına aldılar. Bu gezinti sırasında, parçalanmış artıkların, curufların, gözenekli siyah lavların ve tüm volkanik döküntülerin kaplamış olduğu bir arazi üzerinde, dağın eteğine kadar uzandılar. Dağın eteği, sallanan kayalar karmaşasının ortasında yer almaktaydı. Devasa tepenin doğası hakkında yanılmak güçtü. İngiliz kaptan Carmichaël burayı sönmüş bir volkan olarak tanımlamakta haklıydı.

Avcılar birkaç yabandomuzu gördüler. Bunlardan birini binbaşı vurdu. Glenarvan birçok kara keklik çifti vurmakla yetindi. Geminin aşçısı bunlarla mükemmel bir av eti yahnisi yapabilirdi. Yüksek yaylaların zirvelerinde çok sayıda keçi gördüler. Köpeklerin bile korkulu rüyası olan kibirli, cesur ve güçlü

kuvvetli vahşi kedilere gelince, bunların sayısı oldukça fazlaydı ve günün birinde pek seçkin vahşi hayvanlara dönüşecekleri belliydi.

Saat sekizde herkes gemiye dönmüştü ve geceleyin, *Duncan*, bir daha hiç görmeyeceği Tristan da Cunha Adası'nı terk ediyordu.

3

AMSTERDAM ADASI

John Mangles'ın niyeti Ümit Burnu'nda kömür ikmali yapmaktı. Bu nedenle 37 paralelden biraz uzaklaşmak ve kuzeye doğru iki derece çıkmak zorunda kaldı. *Duncan* alize rüzgârları bölgesinin altında bulunuyordu ve ilerlemesine pek elverişli büyük batı meltemleriyle karşılaştı.[1] Altı günden az zamanda, Tristan da Cunha'yı Afrika'nın en uç noktasından ayıran bin üç yüz mili[2] aştı. 24 Kasım'da, saat akşamın üçünde, Masadağı'yla karşılaştılar, biraz sonra John, koyun girişini belirten İşaretler Dağı'nı gördü. Saat sekize doğru oraya vardı ve Cape Town limanına demir attı.

Paganel, Coğrafya Cemiyeti üyesi sıfatıyla, Afrika'nın en güney ucunun ilk kez 1486 yılında Portekizli Amiral Bartholomeu Dias tara-

1 Bunlar, sınırı 30. paralel olarak görülen karşı-alizelerdir. (J.V.)
2 Yaklaşık 600 fersah. (J.V.)

fından görüldüğünü ve 1497 yılında ise ünlü Vasco da Gama tarafından geçildiğini bilmiyor olamazdı. Camöes *Lusiadas*'ında büyük gemicinin şanına şiirler düzdüğüne göre, Paganel nasıl olur da bunu bilmezdi? Ama o bu konuda tuhaf bir gözlemde bulundu: Dias, 1486'da, Kristof Kolomb'un ilk yolculuğundan altı yıl önce Ümit Burnu'nu dönmüş olsaydı Amerika'nın keşfi çok uzun bir süre ertelenmiş olacaktı. Gerçekten de, Ümit Burnu yolu Doğu Hintler'e gitmek için en kısa ve en dolaysız yoldu. Zaten, batıya doğru giden Cenovalı büyük gemici, Baharatlar Ülkesi'ne yolculukları kısaltmak dışında neyin peşindeydi ki? Dolayısıyla, burun bir kez dönülmüş olsaydı, yolculuğu amaçsız kalır ve muhtemelen de bu yolculuğa girişmezdi.

Cape Körfezi'nin dibinde bulunan Cape Tawn, 1652 yılında Hollandalı Van Riebeck tarafından kurulmuştu. Burası önemli bir sömürgenin başşehriydi ve 1815 anlaşmalarının ardından kesin olarak İngilizlerin eline geçmişti. *Duncan*'ın yolcuları şehri ziyaret etmek için bu konaklamadan istifade ettiler. Gezmeyle geçirecekleri en çok on iki saatleri vardı, çünkü malzeme yüklemek için kendisine

bir gün yetecek olan Kaptan John, 26'sı sabahı erkenden yola çıkmak istiyordu.

Zaten Cape Town denen bu satranç tahtasının düzenli hanelerini arşınlamak için daha fazlası gerekmezdi. Bu hanelerde yaşayan otuz bin kişi, bazıları beyaz diğerleri siyah olmak üzere, şah, vezir, at, piyon, belki de fil rolünü oynamaktaydı. En azından Paganel'in ifade ettiği buydu. Şehrin güneydoğusunda yükselen şatoyu, hükümet binası ve bahçesini, borsayı, müzeyi, Bartolomeu Dias'ın keşfi sırasında diktirdiği taştan haçı gördüklerinde ve Constance şaraplarının ilk ürünü olan bir kadeh Pontai içtiklerinde, geri dönmekten başka yapacak bir şey kalmamıştı. Yolcular da, ertesi gün, gün doğarken yola çıktılar. *Duncan* demir aldı, flokunu, trinketasını, mizanasını, gabya yelkenini açtıktan birkaç saat sonra ünlü Fırtınalar Burnu'nu dönüyordu. Buraya, iyimser Portekiz kralı II. João, pek yersiz olarak Ümit Burnu adını vermişti.

Cape ile Amsterdam Adası arasındaki mesafe, denizin sakin olduğu ve güzel bir meltemin estiği düşünülürse, iki bin dokuz yüz mildir.[1] Bu da aşağı yukarı on günlük bir yolculuk demektir. Pampa yolcularına göre daha

1 Bin iki yüz fersah. (J.V.)

elverişli koşullarda bulunan gemicilerin doğa güçlerinden şikâyetleri olamazdı. Karada onlara karşı işbirliği yapmış olan hava ve su, ilerlemelerine yardımcı olmak için birlikte hareket etmekteydiler şimdi.

"Ah! Deniz! Deniz!" diye tekrarlıyordu Paganel, "insanın güçlerini uygulayabildiği alanların en mükemmeli ve gemi de uygarlığın hakiki aracı! Düşünün, dostlarım. Yerküre devasa bir kıtaysa eğer, ondokuzuncu yüzyılda binde biri bile henüz bilinmiyor! Büyük kara parçalarının içinde olup bitenlere bakın. Sibirya'nın steplerinde, Orta Asya'nın düzlüklerinde, Afrika'nın çöllerinde, Amerika'nın çayırlarında, Avustralya'nın geniş arazilerinde, kutupların buzlu ıssızlığında insan dolaşmaya yeni yeni cesaret ediyor, en atılganı bile kimi zaman geriliyor, en cesurunun başarısızlığa uğradığı oluyor. Buraları aşmak imkânsız gibi, ulaşım araçları yetersiz. Sıcak, hastalıklar, yerli halkın vahşiliği aşılmaz engeller oluşturur. Yirmi millik çöl, insanları, beş yüz mil okyanustan daha fazla ayırır! Bir kıyı diğerine komşudur; ama bir orman söz konusuysa, insanlar birbirine yabancı demektir. Örneğin İngiltere Avustralya'ya komşudur, Mısır ise Se-

negal'den sanki milyonlarca fersah uzaktadır, Pekin de Sen-Petersburg'un çok uzaklarındadır! Günümüzde deniz en ufak çölden daha kolay aşılmaktadır. Deniz sayesinde, bir Amerikalı bilginin pek yerinde ifade ettiği gibi, dünyanın tüm bölgeleri arasında evrensel bir akrabalık oluşmuştur."

Paganel ateşli ateşli konuşuyordu. Binbaşı bile, okyanusa bu övgünün tek bir sözcüğünü düzeltme gereği duymadı. Harry Grant'i bulmak için bir kıta boyunca 37 paraleli izlemek gerekseydi bu işe girişilemeyebilirdi. Ama deniz cesur araştırmacıları bir kıtadan ötekine taşımaya hazırdı. 6 Aralık'ta, günün ilk ışıklarıyla birlikte, dalgaların bağrından yeni bir dağın yükseldiği görüldü.

Bu Amsterdam Adası'ydı. Ada 37° 47' enlemi ve 77° 24' boylamında[2] yer alır. Yüksek tepesi, açık bir havada elli mil mesafeden görülür. Saat sekizde, henüz belirsiz olan biçimi Tenerife'ninkine neredeyse tıpatıp benzemekteydi.

"Tristan da Cunha'ya benziyor," dedi Glenarvan.

"Pek zekice varılmış bir sonuç," dedi Paga-

1 Komutan Maury. (J.V.)
2 Paris'ten geçen meridyenin 75° 4' doğusunda. (J.V.)

nel, "geometri kuralına göre, bir üçüncü adaya benzeyen iki ada da, kendi aralarında benzeşirler. Şunu da eklemeliyim ki, Tristan da Cunha gibi, Amsterdam Adası da foklar ve Robinson'lar bakımından zengindir."

"Her yerde Robinson var öyle mi?" diye sordu Lady Helena.

"Bildiğim kadarıyla öyle, bayan, cevabını verdi Paganel, "bu türden maceraların yaşanmadığı pek az ada var ve sizin ölümsüz vatandaşınız Daniel Defoe'dan çok önce onun romanı tesadüfen gerçekleşmişti."

"Bay Paganel," dedi Mary Grant, "size bir soru sormama izin verir misiniz?"

"İki tane de sorabilirsiniz, sevgili bayan, cevap vermeye çalışacağım.

"O halde," diye sözüne devam etti genç kız, "ıssız bir adada tek başınıza kalma fikri sizi çok ürkütür müydü?"

"Beni mi!" diye haykırdı Paganel.

"Hadi ama, dostum, dedi binbaşı, "en büyük arzunuzun bu olduğunu itiraf edecek değilsiniz herhalde!"

"Bunu demek istemedim," karşılığını verdi coğrafyacı, "ama, sonuçta, maceranın hiç de hoşuma gitmeyeceğini söyleyemem. Kendime

yeni bir yaşam kurardım. Avlanırdım, balık tutardım, kışın bir mağarayı, yazınsa bir ağacın tepesini seçerdim barınmak için; ürünlerimi koyacağım depolarım olurdu; nihayet adamı koloni haline getirirdim."

"Siz tek başınıza mı?"

"Ben tek başıma, eğer gerekirse. Aslında kimse dünyada tek başına değildir, değil mi? Hayvanlar âleminden dostlar seçemez miyiz, genç bir oğlak, geveze bir papağan, sevimli bir maymun yetiştiremez miyiz? Eğer tesadüfen de sadık Cuma gibi bir yoldaş düşerse yanınıza, mutlu olmak için daha ne istersiniz ki? Bir kayanın üzerinde iki dost, mutluluk budur işte! Varsayın ki binbaşı ile ben..."

"Teşekkür ederim," karşılığını verdi binbaşı, "benim Robinson rollerine hiç merakım yok, pek kötü oynarım."

"Sevgili Bay Paganel," cevabını verdi Lady Helena, "yine hayal gücünüz sizi düş dünyasına sürükledi. Ama sanıyorum gerçek, düşten oldukça farklı. Siz yalnızca hayali Robinson'ları düşünüyorsunuz, titizlikle seçilmiş bir adaya özenle atılmışlar ve doğa da onlara şımarık çocuk muamelesi yapıyor! Olayların yalnızca iyi tarafını görüyorsunuz!"

"Nasıl olur, bayan, siz ıssız bir adada mutlu olunabileceğini düşünmüyor musunuz?"

"Sanmıyorum. İnsan toplum içindir, tecrit edilmek için değil. Yalnızlık sadece ümitsizlik doğurur. Bu bir zaman sorunu. Dalgalardan henüz kurtulmuş bahtsız kişiyi ilk başlarda maddi yaşam kaygıları, yaşamsal ihtiyaçlar oyalar, şimdiki zamanın ihtiyaçları geleceğin tehditlerini gizler, bu mümkün. Ama sonra, kişi kendini yalnız, hemcinslerinden uzakta, ülkesini ve sevdiklerini yeniden görmek konusunda ümitsiz hissettiğinde ne düşünür, nasıl acı çeker, öyle değil mi? Küçük adacığı tüm dünyadır. Tüm insanlığı kendi içinde barındırmaktadır ve ecel geldiğinde, bu terk edilmişlik içinde korkutucu olan ecel geldiğinde, o, orada, kıyamet günündeki son insan gibidir. İnanın bana, Bay Paganel, o kişi olmamak en iyisidir!"

Paganel, Lady Helena'nın kanıtlarını üzülerek kabul etti ve söyleşi tecridin avantajları ve sıkıntılarıyla uzayıp gitti. Ta ki *Duncan* Amsterdam Adası sahilinin bir mil açıklarında demirleyene kadar...

Hint Okyanusu'nda terk edilmiş bu adalar grubu, birbirinden yaklaşık olarak otuz üç mil

mesafede yer alan ve tam da Hint Yarımadası meridyeni üzerindeki iki ayrı adadan oluşur. Kuzeydeki Amsterdam Adası ya da diğer adıyla Saint-Pierre, güneydeki ise Saint-Paul Adası'dır. Fakat bu iki adanın coğrafyacılar ve denizciler tarafından sık sık birbirine karıştırıldığını söylemek gerekir.

Bu adalar 1796 yılında Hollandalı Vlaming tarafından keşfedildi. Daha sonra, La Pérouse'un keşfi için *Espérance ve Recherche* gemileriyle yola çıkmış olan Entrecasteaux tarafından ziyaret edildi. İki adanın karıştırılmasının tarihi bu yolculuğa uzanır. Entrecasteaux atlasında Beautemps-Beaupré, denizci Barrow, sonra Horsburg, Pinkerton ve diğer coğrafyacılar sürekli olarak Saint-Pierre Adası'nı Saint-Paul olarak, Saint-Paul'ü de Saint-Pierre olarak gösterdiler. 1859 yılında, Avustralya firkateyni *Novara*'nın subayları, yaptıkları deniz yolculuğu sırasında, Paganel'in özellikle düzeltmeye çalıştığı bu hatayı işlemekten sakındılar.

Amsterdam Adası'nın güneyinde yer alan Saint-Paul Adası, oturulmayan küçük bir adacıktır. Muhtemelen eski bir volkan olan koni şeklinde bir dağdan oluşur. *Duncan*'ın yolcu-

larının şalupayla çıktıkları Amsterdam Adası'nın ise çevresi, tersine, on iki mil kadardır. Hüzünlü bir yaşamı kendi istekleriyle seçen birkaç sürgün yaşamaktadır burada. Bunlar, Birlik'in tüccarı olan Bay Otovan adında birinin sahibi olduğu dalyanın bekçileridir. Ada da bu Bay Otovan'a aittir. Büyük Avrupalı güçlerin henüz tanımadıkları bu hükümran, burada, halk arasında morina balığı adıyla bilinen "cheilodactylus"u avlayarak tuzlayıp ihraç etme karşılığında yetmiş beş ila seksen bin Franklık bir hükümdarlık ödeneği almaktadır.

Aslında bu Amsterdam Adası'nın Fransızlara ait olması ve öyle de kalması düşünülmüştü. Gerçekten de, başlangıçta, ilk iskân hakkı gereği Bourbon'daki Saint-Denis'li bir armatör olan Bay Camin'e aitti; daha sonra, bir uluslararası anlaşma gereği bir Polonyalıya bırakıldı. O da burayı Madagaskarlı kölelere işletti. Ama Polonyalı demek Fransız demektir, dolayısıyla ada Portekiz'inken Bay Otovan'ın elinde yeniden Fransa'nın oldu.

Duncan'ın demir attığı 6 Aralık 1864 tarihinde ada nüfusu üç kişiye çıkmıştı: Bir Fransız ve iki melez. Her üçü de mülk sahibi tüc-

canın hizmetindeydiler. Dolayısıyla Paganel, artık çok yaşlı olan saygıdeğer Bay Viot'nun kişiliğinde bir vatandaşıyla el sıkışmış oldu. Bu "yaşlı bilge" adasına gelenleri büyük bir nezaketle karşıladı. Cana yakın yabancıları kabul ettiği o gün mutlu bir gündü. Saint-Pierre'e yalnızca fok avcıları, ender olarak da balina avcıları geliyordu, bunlar da çoğunlukla pek kaba saba ve camgözlere musallat olmakla pek kâr edemeyen insanlardı.

Bay Viot tebaasını oluşturan iki melezi takdim etti. Bunlar, iç kesimlerde yuva yapmış birkaç yabandomuzu ve binlerce saf penguenle birlikte adanın yaşayan nüfusunun tümünü oluşturmaktaydı. Üç adalının yaşadıkları küçük ev, dağın bir bölümünün çökmesinden oluşmuş, güneybatıdaki doğal bir limanın dibinde bulunuyordu.

Saint-Pierre Adası, I. Otovan'ın hükümranlığından çok önce kazazedelere sığınak olarak hizmet etmişti. Paganel, ilk hikâyesine şu sözlerle başlayarak dinleyenlerin ilgisini fazlasıyla çekti: *Amsterdam Adası'na terk edilmiş iki İskoçyalı'nın hikâyesi.*

Yıl 1827'ydi. İngiliz gemisi *Palmira,* adanın görüş mesafesinden geçerken, havaya doğru

yükselen bir duman fark etti. Kaptan sahile yaklaştı ve bir süre sonra tehlike işaretleri yapan iki adam gördü. Geminin filikasını karaya gönderdi ve filika yirmi iki yaşında bir delikanlı olan Jacques Paine ile kırk sekiz yaşındaki Robert Proudfoot'u gemiye getirdi. Bu iki bahtsız tanınmayacak haldeydiler. On sekiz aydan beri, hemen hemen hiç yiyecek ve hiç tatlı su olmadan, deniz kabuklarıyla yaşıyorlar, kıvrık paslı bir çiviyle balık tutuyorlar, zaman zaman gördükleri yabandomuzu yavrularını avlıyorlardı; ağızlarına bir lokma koymadan üç gün aç kaldıkları oluyor, son kav parçalarıyla yaktıkları bir ateşin dibinde Vesta rahibeleri gibi nöbet bekliyor ve sönmesine asla izin vermiyorlardı, gezerken de kavlarını en değerli nesneleri gibi yanlarından ayırmıyorlardı. Böylece sefalet, yoksulluk, ızdırap içinde yaşamlarını sürdürdüler. Paine ve Proudfoot, fokları avlayan bir yelkenliyle gelmişlerdi adaya. Yelkenlinin geri dönmesini beklerken, balıkçıların alışkanlıklarına uygun olarak, bir ay boyunca hayvan derisi ve yağıyla geçinmek zorunda kalmışlardı. Beklenen yelkenli görünmedi. Beş ay sonra, Van-Diemen'e gitmekte olan *Hope* adaya yanaştı; ama kapta-

nı, hiçbir açıklaması olmayan şu zalimce kaprislerden biriyle, iki İskoç'u almayı reddetti; onlara ne bir bisküvi, ne bir çakmak bırakmadan çekip gitti ve eğer, Amsterdam Adası'nın görüş mesafesinden geçen *Palmira* onları güvertesine almasaydı, iki bahtsız çok geçmeden ölüp gidecekti.

Amsterdam Adası'nın tarihinde –tabii böyle kayalıkların bir tarihi olabilirse– geçen ikinci macera, bu kez bir Fransız olan Kaptan Péron'un macerasıdır. Zaten bu hikâye de iki İskoç'unki gibi başlar ve aynı şekilde biter: adaya gönüllü çıkış, geri dönmeyen bir tekne ve kırk ay terk edilmiş olarak kaldıktan sonra rüzgârların tesadüfü sonucu bu adalar grubuna yönelmiş yabancı bir tekne. Ne var ki, Kaptan Péron'un adada geçirdiği süre içerisinde kanlı bir felaket yaşandı. Bu olayda da Daniel Defoe'nun kahramanını adasına dönüşünde bekleyen hayali olaylara benzer ilginç noktalar söz konusuydu.

Kaptan Péron ikisi İngiliz, ikisi Fransız olan dört tayfasıyla karaya indirilmişti. On beş ay boyunca denizaslanlarını avlamakla uğraştı. Av güzel geçti; ama on beş ay geçip de gemi görünmediğinde, yiyecekler yavaş yavaş

tükendiğinde, uluslararası ilişkilerde güçlükler başgösterdi. İki İngiliz Kaptan Péron'a karşı isyan etti. Yurttaşlarından yardım göremeyen kaptan onların ellerinde can verdi. O andan itibaren, iki taraf, gece gündüz nöbet tutarak, silahları elden bırakmayarak, sırayla bir biri bir diğerinin galip geldiği, sefalet ve sıkıntı dolu, katlanılmaz bir yaşam sürdürdüler. Eğer bir İngiliz gemisi, zavallı bir milliyet sorununun Hint Okyanusu'nun bir kayası üzerinde ikiye böldüğü bu bahtsızları vatanlarına kavuşturmamış olsaydı, bir taraf diğerinin hakkından gelecekti kuşkusuz.

Bu maceralar böyleydi. Amsterdam Adası iki kez terk edilmiş gemicilerin vatanı olmuş ve Tanrı da onları iki kez sefaletten ve ölümden kurtarmıştı. Ama, o zamandan beri, hiçbir tekne bu sahillerde batmamıştı. Bir deniz kazasında enkazlar sahile vurmuş, kazazedeler de Bay Viot'nun dalyanlarına ulaşmış olurdu. Oysa, yaşlı adam adada yıllardan beri oturuyordu ve deniz kurbanlarına konukseverliğini sunma fırsatı hiç çıkmamıştı karşısına. *Britannia* ve Kaptan Grant hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Ne Amsterdam Adası ne de balina gemilerinin ve balıkçıların sık sık ziyaret

ettiği Saint-Paul adacığı bu felaketin sahnesi olmuştu.

Glenarvan, aldığı cevaba ne şaşırdı, ne de üzüldü. Arkadaşlarıyla birlikte orada burada konaklarlarken Kaptan Grant'i olduğu yerde değil, olmadığı yerde aramışlardı. Paralelin farklı noktalarında onun yokluğundan emin olmak istemişlerdi, hepsi bu. Dolayısıyla, ertesi gün *Duncan*'ın yola çıkmasına karar verildi.

Akşama kadar, yolcular pek hoş gözüken adayı ziyaret ettiler. Ama hayvan ve bitki örtüsü doğacıların en gevezesinin bir formalık kitabını bile doldurmazdı. Dört ayaklılar, kuşlar, balıklar ve balinagiller, ayrıca da birkaç yabandomuzu, "kar"ların fırtınakuşları, albatroslar, tatlı su levrekleri ve foklar vardı. Termal suları ve demirli kaynak suları siyah lavların orasından burasından sızıyor ve yoğun su buharları volkanik arazinin üzerinde dolaşıyordu. Bu kaynakların bazıları çok yüksek bir ısıdaydı. John Mangles'ın daldırdığı bir termometre yüz yetmiş altı dereceyi gösterdi.[1] Denizde, birkaç adım ötede tutulan balıklar, neredeyse kaynayan bu sularda beş dakika içinde pişiyordu. Bu nedenle Paganel bu sulara girmeme kararı verdi.

1 80 derece santigrat. (J.V.)

Akşama doğru, güzel bir gezintinin ardından, Glenarvan nazik Bay Viot'a veda etti. Herkes onun, ıssız adası üzerinde mümkün olduğunca mutlu yaşamasını diledi. Buna karşılık, yaşlı adam da seferin başarılı geçmesi dileğinde bulundu ve *Duncan*'ın kayığı yolcuları gemiye taşıdı.

4

JACQUES PAGANEL İLE BİNBAŞI MAC NABBS'IN GİRİŞTİKLERİ BAHİSLER

7 Aralık'ta, sabahın saat üçünde, *Duncan*'ın kazanları gürüldemeye başlamıştı bile; bocurgat vira edilerek demir alınmış, küçük limanın kumlu zemini terk edilmiş, çapa metaforaya asılmış, uskur dönmeye başlamıştı; yat artık açık denizdeydi. Saat sekizde yolcular güverteye çıktıklarında, Amsterdam Adası ufkun sisleri arasında kaybolmaktaydı. Bu ada, 37 paralel üzerindeki son etaptı ve Avustralya sahillerinden üç bin mil[1] mesafedeydi. Batı rüzgârı on iki gün daha güzel güzel esmeye devam eder ve deniz müsait olursa *Duncan* yolculuk hedefine varırdı.

Mary Grant ve Robert, *Britannia*'nın, geçirdiği kazadan birkaç gün önce, muhakkak yar-

1 1300 fersah. (J.V.)

mış olduğu bu dalgaları heyecanla izliyorlardı. Belki buralarda, gemisi çoktan kullanılamaz hale gelmiş, mürettebatı yok olmuş Kaptan Grant, Hint Denizi'nin bu korkunç kasırgalarıyla boğuşmuş ve karşı konulmaz bir güçle kıyıya çekildiğini hissetmişti. John Mangles genç kıza geminin haritasında belirtilen akıntıları gösteriyor, onların değişmeyen yönleri hakkında bilgi veriyordu. Bu akıntılardan biri, Hint Okyanusu'nu geçerek Avustralya kıtasına ulaşır ve onun etkisi Atlantik'te olduğu kadar Pasifik'te de batıdan doğuya doğru hissedilir. Böylece, yelken direkleri kırılmış, dümeni kopmuş, yani denizin ve göğün şiddeti karşısında silahsız kalmış *Britannia*, kıyıya doğru sürüklenmiş ve orada parçalanmış olmalıydı.

Bununla birlikte, burada bir güçlük ortaya çıkıyordu. Kaptan Grant'ten son haber, *Mercantile and Shipping Gazette*'e göre, 30 Mayıs 1862'de Callao'dan alınmıştı. 7 Haziran'da, Peru sahillerinden ayrıldıktan sekiz gün sonra, *Britannia* nasıl olur da Hint Denizi'nde olabilirdi ki? Bu konuda fikri alınan Paganel akla yatkın bir cevap verdi ve en kuşkulular bile tatmin olmuş gibiydi.

12 Aralık akşamıydı. Amsterdam Ada-

sı'ndan ayrıldıktan bu yana altı gün geçmişti. Lord ve Lady Glenarvan, Robert ve Mary Grant, Kaptan John, Mac Nabbs ve Paganel kıç güvertede konuşuyorlardı. Her zamanki gibi yine *Britannia*'dan söz ediyorlardı, çünkü gemideki herkesin tek düşüncesi oydu. Yukarıda belirttiğimiz sorun bu sırada ortaya atılmıştı ve umuda yapılan bu yolculuk hakkında herkesin aklı karışmıştı.

Paganel, Glenarvan'ın yaptığı bu beklenmedik saptama karşısında, başını heyecanla kaldırdı. Sonra, cevap vermeden, belgeyi aramaya gitti. Geri döndüğünde, omuzlarını silkmekle yetindi, "böyle zavallı bir düşünce" nedeniyle bir an bile olsa tereddüt geçirmiş olmaktan utanç duyan bir insan hali vardı üzerinde.

"Evet, sevgili dostum, dedi Glenarvan, "bize bir cevap verin en azından."

"Hayır," dedi Paganel, "ben bir soru soracağım yalnızca, ve bu sorum Kaptan John'a olacak."

"Sorun, Bay Paganel, dedi John Mangles.

"Süratli bir gemi Pasifik Okyanusu'nun Amerika ile Avustralya arasındaki bölümünü bir ayda katedebilir mi?"

"Evet, yirmi dört saatte iki yüz mil yaparak."

"Bu olağanüstü bir hız mıdır?"

"Kesinlikle değil. Yelkenli gemiler genellikle bundan daha fazla hız yaparlar."

"O halde," dedi Paganel, "belgenin üzerindeki '7 Haziran' tarihinin bir rakamının deniz suyu tarafından silinmiş olduğunu varsayarsak, bu tarihi '17 Haziran' ya da '27 Haziran' diye okursanız her şey açıklanır."

"Doğru, dedi Lady Helena, "31 Mayıs'tan 27 Haziran'a kadar...

"Kaptan Grant Pasifik'i geçmiş ve Hint Denizi'ne varmış olabilir!"

Paganel'in bu çözümü büyük bir rahatlama sağladı.

"Bir nokta daha aydınlandı!" dedi Glenarvan, "hem de dostumuz sayesinde. Artık yapmamız gereken tek şey Avustralya'ya varmak ve batı kıyısında *Britannia*'nın izlerini aramak."

"Ya da doğu kıyısında," dedi John Mangles.

"Gerçekten de, haklısınız, John. Felaketin doğu kıyıları yerine batı kıyılarında olduğuna işaret eden hiçbir şey yok belgede. Dolayısıyla, araştırmalarımız Avustralya'nın otuzyedin-

ci paralel tarafından kesildiği bu iki noktaya yöneltilmeli."

"Lordum," dedi genç kız, "bu konuda kuşku var mı?"

"Yoo, hayır, bayan," diye atıldı John Mangles, Mary Grant'in bu kaygısını hemen gidermek istiyordu. "Saygıdeğer Efendimiz şunu belirtmek istiyor ki, Kaptan Grant Avustralya'nın doğu sahiline çıkmışsa eğer hemen yardım ve destek bulmuş olmalıdır. Tüm bu sahil İngilizlerindir, yani kolonlar yerleşmiştir buraya. *Britannia* mürettebatının, yurttaşlarına rastlamak için on mil ilerlemesi yeterli gelirdi."

"Güzel, Kaptan John," dedi Paganel. "Ben de aynı fikirdeyim. Doğu kıyısında, Twofold Koyu'nda, Eden şehrinde, Harry Grant yalnızca bir İngiliz kolonisine sığınmakla kalmaz, Avrupa'ya dönmek için ulaşım aracı da bulur."

"Peki," dedi Lady Helena, "kazazedeler Avustralya'nın *Duncan*'ın bizi götürdüğü tarafında aynı olanakları bulamaz mı?"

"Hayır, bayan, dedi Paganel, "sahil ıssızdır. Bu sahili Melbourne ya da Adelaide'e bağlayan hiçbir yol yoktur. Eğer *Britannia* burayı

çevreleyen kayalıklara çarparak parçalanmışsa hiç yardım alamaz, tıpkı Afrika'nın o ıssız sahillerinde parçalanmış gibi."

"Peki o halde," diye sordu Mary Grant, "iki yıldan beri ne olmuştur babama acaba?"

"Sevgili Mary," cevabını verdi Paganel, "Kaptan Grant'in kazadan sonra Avustralya toprağına ayak bastığına kesin gözüyle bakıyorsunuz, değil mi?"

"Evet, Bay Paganel," cevabını verdi genç kız.

"O halde, Kaptan Grant bu kıtaya çıktıktan sonra ne oldu? Burada bir yığın varsayım yok. Sadece üç varsayım söz konusu. Ya Harry Grant ve arkadaşları İngiliz kolonilerine varmışlardır ya yerlilerin eline düşmüşlerdir ya da, son olarak, Avustralya'nın uçsuz bucaksız ıssızlığında kaybolmuşlardır." Paganel sustu ve dinleyicilerinin gözlerinde kendi düşüncelerini onaylayan bir bakış aradı.

"Devam edin," dedi Lord Glenarvan.

"Devam ediyorum," dedi Paganel. "Önce, ilk varsayımı reddediyorum. Harry Grant İngiliz kolonilerine erişmiş olamaz, çünkü o zaman sağlından emin olurduk ve o da çoktan sevgili şehri Dundee'de, çocuklarının yanında

olurdu."

"Zavallı babam!" diye mırıldandı Mary Grant, "iki yıldan beri bizden ayrı!"

"Bırak da Bay Paganel konuşsun abla," dedi Robert, "sonunda bize açıklayacak..."

"Heyhat! Hayır, delikanlı! Söyleyebileceğim tek şey, Kaptan Grant'in Avustralyalıların esiri olduğudur, ya da..."

"Ama bu yerliler," diye sordu Lady Glenarvan, heyecanla, "şey midirler?..."

"Sakin olabilirsiniz, bayan," cevabını verdi bilgin, Lady Helena'nın düşüncesini anlamıştı. "Buranın yerli halkı vahşidir, aptaldır, insan zekâsının en geri basamağındadır, ama yumuşak huyludur ve Yeni Zelanda'daki komşuları gibi kan dökücü değildir. *Britannia*'nın kazazedelerini esir etmişlerse eğer, yaşamlarına asla kastetmemişlerdir, bana inanabilirsiniz. Avustralyalıların kan dökmekten nefret ettikleri konusunda tüm yolcular hemfikirdir ve kana susamış olan sabıkalı çetelerinin saldırılarını püskürtmede, onlar, defalarca sadık müttefik olmuşlardır."

"Bay Paganel'in dediğini işittiniz değil mi," dedi Lady Helena, Mary Grant'e hitap ederek. "Babanız yerli halkın elinde olsa bile, ki belge-

den bu hissediliyor, onu bulacağız."

"Peki ya bu uçsuz bucaksız ülkede kaybolmuşsa?" karşılığını verdi genç kız, bakışlarıyla Paganel'i sorguluyordu.

"Bu durumda, dedi coğrafyacı ikna edici bir ses tonuyla, "onu yine buluruz! Değil mi, dostlarım?"

"Kuşkusuz," dedi Glenarvan, konuşmanın gidişatına daha az hüzünlü bir hava vermek istiyordu. "Kaybolmuş olabileceğini sanmıyorum..."

"Ben de sanmıyorum," karşılığını verdi Paganel.

"Avustralya büyük müdür?" diye sordu Robert.

"Avustralya, delikanlı, aşağı yukarı yedi yüz yetmiş beş milyon hektar, yani Avrupa'nın beşte dördü kadardır."

"Bu kadar var mı?" dedi binbaşı.

"Evet, Mac Nabbs, bir yarda farkla. Böyle bir ülkenin belgedeki 'kıta' nitelemesini almaya hakkı olduğunu düşünüyorsunuz, değil mi?"

"Kuşkusuz, Paganel."

"Şunu da eklemeliyim ki, diye sözüne devam etti bilgin, "bu geniş topraklarda pek az

yolcunun kaybolmuş olduğundan söz edilir. Hatta sanıyorum ki, kaderi hakkında bilgi sahibi olunmayan tek kişi Leichardt'tır. Coğrafya Cemiyeti'ndeyken, yola çıkmamdan kısa sûre önce, Mac Intyre'in onun izini bulduğunu işitmiştim."

"Avustralya'nın her tarafı katedilmedi mi?" diye sordu Lady Glenarvan.

"Hayır, bayan, cevabını verdi Paganel, "tam tersine! Bu kıta Afrika'nın iç kısımlarından daha iyi biliniyor değildir, yine de, bu, girişimci seyyahların olmadığını göstermez. 1606'dan 1862'ye kadar, elliden fazla insan, kıtanın içinde ve sahillerde, Avustralya'nın keşfi için çalıştılar."

"Oh! Elli ha!" dedi binbaşı, kuşkulu bir ifadeyle.

"Evet! Mac Nabbs, o kadar. Meçhul bir deniz yolculuğunun tehlikelerini göze alarak Avustralya kıyılarının sınırlarını tespit etmiş denizcilerden ve bu uçsuz bucaksız kıtaya gitmiş seyyahlardan söz edildiğini duydum."

"Yine de elli rakamı biraz abartı gibi," karşılığını verdi binbaşı.

"Daha bile fazladır diyebilirim, Mac Nabbs," dedi coğrafyacı. Kendisine karşı çıkıl-

ması her zaman onu tahrik ederdi.

"Deyin bakalım, Paganel."

"Eğer bana meydan okuyorsanız, bu elli adı size tereddütsüz sayabilirim.

"Oh!" dedi sakince binbaşı. "Bilginler böyledir işte! Hiçbir şeyden kuşkulanmazlar."

"Binbaşı," dedi Paganel, "benim Secretan dürbünüme karşılık Purdey Moore ve Dickson karabinanızla bahse girer misiniz?"

"Neden olmasın, Paganel, eğer bu sizi mutlu edecekse..." karşılığını verdi Mac Nabbs.

"Güzel! Binbaşı," diye haykırdı bilgin, "işte artık hiç dağkeçisi ya da tilki öldüremeyeceğiniz bir karabina, tabii ben size ödünç vermezsem... Her zaman zevkle ödünç verebilirim ama!"

"Paganel," dedi binbaşı ciddiyetle, "benim dürbünüme ihtiyaç duyduğunuzda, her zaman emrinizde olacak."

"Başlayalım o halde," karşılığını verdi Paganel. "Bayanlar, baylar, sizler bizim hakkımızda karar verecek olan seyircilersiniz. Sen, Robert, puanları yazacaksın.

Tartışmanın eğlendirdiği Lord ve Lady Glenarvan, Mary ve Robert, binbaşı ve John Mangles coğrafyacıyı dinlemeye hazırlandılar.

Zaten söz konusu edilen yer, *Duncan*'ın kendilerini götürdüğü Avustralya'ydı ve onun tarihini dinlemek için bundan daha uygun bir zaman olamazdı. Bu yüzden Paganel, bir an önce, bellek sanatı konusundaki becerisini göstermeye davet edildi.

"Mnemosyne!" diye haykırdı, "bellek tanrıçası, erdemli Musa'ların[1] anası, esin ver sadık ve tutkulu hayranına! İki yüz elli sekiz yıl önce, dostlarım, Avustralya henüz bilinmiyordu. Güneyde büyük bir kıtanın varlığından kuşku duyuluyordu gerçi; sizin Britanya müzenizdeki kütüphanenizde saklanan iki harita, sevgili Glenarvan, ki bunlar 1550 tarihlidir, Asya'nın güneyindeki bir kara parçasından söz ederler ve burayı Büyük Portekiz Cavası olarak adlandırırlar. Ama bu haritaların tamamen aslına uygun olduğu söylenemez. Dolayısıyla, onyedinci yüzyıla geliyorum, 1606 yılına. O yıl, İspanyol bir denizci, Quirós, keşfettiği bir toprağa Australia de Espiritu Santo adını verdi. Bazı yazarlar buranın Avustralya değil, Yeni Hebrid Adaları olduğunu ileri sürdüler. Ben bu konuda tartışmayacağım. Bu Quirós'u kaydet Robert ve bir diğerine geçelim."

1 Musa: Zeus ile Mnemosyne'nin kızları olan ve yüce sanatların perisi dokuz tanrıçadan her biri. (yhn.)

"Bir," dedi Robert.

"Aynı yıl, Luis Váez de Torres, Quirós'un ikinci donanmasına komuta ediyordu, yeni toprakların keşfi için daha güneye indi. Ama büyük keşfin onuru Hollandalı Dirk Hartog'a aittir. 25. enlemden Avustralya'nın batı kıyısına vardı ve buraya gemisinin adı olan *Eendracht* adını verdi. Onun ardından gemiciler çoğaldılar. 1618 yılında Zeachen, güney sahilinde Arnheim ve Diemen topraklarını keşfetti. 1619 yılında, Jean Edels batı sahilinin bir bölümüne uzandı ve kendi adını verdi. 1622 yılında Leuwin, adını verdiği burna kadar indi. 1627 yılında, Nuitz ve Witt, biri batıda, diğeri güneyde, öncellerinin keşiflerini tamamladılar. Onların ardından Komutan Carpenter geldi. O da tekneleriyle Carpentarie Körfezi denilen geniş oyuntuya girdi. Nihayet, 1642 yılında, ünlü denizci Tasman, Van-Diemen Adası'nın çevresinde dolaştı. Adanın kıtaya bağlı olduğunu düşünüyordu ve buraya Batavia genel valisinin adını verdi. Daha adil olan sonraki kuşaklar bu adı değiştirerek Tasmanya dediler. Böylece Avustralya kıtası çepeçevre dolaşılmış oldu. Hint Okyanusu ile Pasifik Okyanusu'nun kıtayı çevrelediği biliniyordu.

1665 yılında ise, güneydeki bu büyük adaya Yeni-Hollanda adı verildi ama bu ad kalıcı olmayacaktı. Hollandalı denizcilerin rolü bittiğinde ad da değişecekti. Kaça geldik?"

"On etti," dedi Robert.

"Güzel," diye sözüne devam etti Paganel, "bir çizgi çekiyorum ve İngilizlere geçiyorum. 1686 yılında, bir korsan şefi, güney denizlerinin en ünlü korsanlarından biri olan William Dampier, zevkle sefaletin iç içe geçtiği sayısız maceranın ardından, *Cygnet* adlı gemiyle, 16^{0} 50' enleminden Yeni-Hollanda'nın kuzeybatı sahiline vardı. Yerli halkla ilişkiye geçti ve onların geleneklerinin, yoksulluklarının ve zekâlarının eksiksiz bir tasvirini yaptı. 1699 yılında Hartog'un yanaştığı koya geldiğinde artık bir korsan değil, kraliyet donanmasının bir gemisi olan *Roebuck*'un komutanıydı. Yine de, o döneme kadar, Yeni-Hollanda'nın keşfinin coğrafi bir olgu olmanın ötesinde önemi yoktu. Sömürgeleştirme henüz düşünülmüyordu ve üç çeyrek yüzyıl boyunca, 1699'dan 1770'e kadar, hiçbir gemici buraya ayak basmadı. O sırada, dünyadaki tüm denizcilerin en ünlüsü olan Kaptan Cook ortaya çıktı ve çok geçmeden, yeni kıta, Avrupa'dan gelen göçmenlere

kapılarını açtı. James Cook, üç ünlü yolculuğu sırasında, Yeni-Hollanda topraklarına çıktı. Bunlardan ilki 31 Mart 1770 tarihine denk düşmektedir. Otahiti'de, Venüs yıldızının Güneş'in önünden geçişini seyretme şansına eriştikten sonra,[1] Cook, *Endeavour* adlı küçük gemisini Pasifik Okyanusu'nun batısına yöneltti. Yeni-Zelanda'yı gördükten sonra, Avustralya'nın batı sahilindeki bir koya vardı ve burayı yeni bitkiler bakımından öyle zengin buldu ki, Botanik Koyu adını verdi. Burası bugünkü Botany-Bay'dir. Yarı aptal diyebileceğimiz yerlilerle ilişkileri pek ilginç geçmedi. Kuzeye doğru çıktı ve 16^0 enleminde, Tribulation Burnu yakınında, *Endeavour,* sahilden sekiz fersah uzaktaki bir mercan bankına çarptı. Her an batma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Erzaklar ve toplar denize atıldı. Ama ertesi gece, deniz yükselince, hafiflemiş gemi yüzmeye başladı; batmamasının sebebi, açılan su deliğinin bir mercan parçasıyla tıkanmış olmasıydı. Cook gemisini küçük bir koya götürebildi. Endeavour adını verdiği bir ırmak dökülmekteydi buraya. Tamiratların sürdüğü üç ay bo-

1 Venüs gezegeninin Güneş'in önünden geçişi 1769 yılında gerçekleşmiş olmalıdır. Oldukça ender rastlanan bu olay astronomik açıdan büyük önem taşıyordu. Gerçekten de, yeryüzüyle Güneş arasındaki mesafeyi tam olarak ölçmeyi sağladığı sanılır. (J.V.)

yunca bu koyda konaklayan İngilizler yerli halkla gerekli ilişkiyi kurmaya çalıştılar. Ama pek başarılı olamadılar ve yeniden yelken açtılar. *Endeavour* kuzeye doğru yoluna devam etti. Cook Yeni-Gine ile Yeni-Hollanda arasında bir boğaz olup olmadığını öğrenmek istiyordu. Yeni tehlikelerin ardından, gemisini binlerce kez kaybetme korkusu yaşadıktan sonra, güneybatıya doğru genişçe açılan denizi gördü. Boğaz vardı sahiden. Boğazdan geçtiler. Cook küçük bir adaya indi ve keşfettiği kıyı şeridine İngiltere adına sahip çıkarak, buralara son derece İngilizvari olan Güney Yeni Galleri adını verdi. Üç yıl sonra, cesur gemici *Adventure* ve *Resolution* adlı gemilere komuta etmekteydi. Kaptan Furneaux *Adventure'un* güvertesinde Van-Diemen toprağının sahillerini keşfetmeye gidiyordu. Ve buraların Yeni-Hollanda'nın parçası olduğu varsayımıyla geri döndü. 1777'de, üçüncü yolculuğu sırasında Cook *Resolution* ve *Discovery* adlı gemileriyle Van-Diemen toprağındaki Adventure Koyu'na demir attı. Birkaç ay sonra, Sandwich Adaları'na doğru buradan yola çıkacak ve orada ölecektir.

"Büyük bir adamdı, dedi Glenarvan.

"Bugüne kadar var olmuş denizcilerin en ünlüsü. Botany-Bay'de bir koloni kurma fikrini İngiliz Hükümeti'ne tavsiye eden kişi, arkadaşı Banks'ti. Onun ardından her milletten gemiciler atılıma geçtiler. La Pérouse'un Botany-Bay'de yazdığı 7 Şubat 1787 tarihli son mektubunda, bahtsız denizci Carpentarie Körfezi'ni ve Van-Diemen topraklarına kadar tüm Yeni-Hollanda sahilini ziyaret etme niyetini belirtir. Yola çıkar ve geri dönmez. 1788 yılında Kaptan Philipp, Port-Jakson'da ilk İngiliz kolonisini kurar. 1791 yılında Vancouver yeni kıtanın güney sahillerinde önemli bir deniz gezisine çıkar. 1792 yılında, La Pérouse'u aramak üzere sefere gönderilen Entrecasteaux Yeni-Hollanda'yı batıdan güneye dolaşır, yolu üzerinde o zamana kadar bilinmeyen adaları keşfeder. 1795 ve 1797 yıllarında iki genç adam, Flinders ve Bass, sekiz ayak uzunluğunda bir teknede cesaretle güney sahillerini keşfe girişirler ve 1797 yılında Bass, Van-Diemen toprakları ile Yeni-Hollanda arasından, kendi adını taşıyan boğazdan geçer. Aynı yıl, Amsterdam Adası'nın kâşifi Vlaming doğu sahillerinde Swan-River Nehri'ni keşfediyordu. Burada türlerinin en güzeli olan siyah kuğular

oynaşmaktaydı. Flinders'a gelince, 1801 yılında keşiflerine yeniden başladı ve 138° 58' boylamı ve 35° 40' enleminde, Encounter-Bay'de, Kaptan Baudin ile Kaptan Hamelin'in idaresindeki iki Fransız gemisi olan *Géographe* ve *Naturaliste* ile karşılaştı."

"Ah! Kaptan Baudin mi?" dedi binbaşı.

"Evet! Niçin şaşırdınız?" diye sordu Paganel.

"Yok bir şey. Devam edin, sevgili Paganel."

"Devam ediyorum. Bu gemicilerin adlarına Kaptan King'inkini de ekliyorum. 1817'den 1822'ye kadar, Yeni-Hollanda'nın tropikal kıyılarının keşfini tamamlamıştır."

"Yirmi dört isim oldu," dedi Robert.

"Güzel," dedi Paganel, "binbaşının karabinasının yarısı şimdiden benim. Denizcileri bitirdiğime göre, seyyahlara geçebilirim.

"Çok iyi, Bay Paganel," dedi Lady Helena. "Şaşırtıcı bir belleğiniz olduğunu itiraf etmek gerek."

"Oldukça da tuhaf bir durum," diye ekledi Glenarvan, "hele söz konusu adam bu kadar..."

"Bu kadar dalgın olursa, diye ekledi aceleyle Paganel. "Oh! Yalnızca tarihleri ve olay-

ları hatırlarım. Hepsi bu."

"Yirmi dört," diye tekrarladı Robert.

"Eveet, yirmi beş, Teğmen Daws. 1789 yılında, Port-Jakson'daki koloninin kurulmasından bir yıl sonraydı. Yeni kıta dolaşılmıştı ama içinde neler olduğunu kimse söyleyemezdi. Doğu sahillerine paralel uzun bir dağ sırası içeriye ulaşmayı engelliyor gibiydi. Teğmen Daws, dokuz gün yürüdükten sonra, geri dönmek ve yeniden Port-Jakson'a gelmek zorunda kaldı. Aynı yıl, Yüzbaşı Tench de bu yüksek dağ zincirini aşmaya çalıştı ve başaramadı. Bu iki başarısızlık üç yıl boyunca seyyahların bu güç göreve girişmelerini engelledi. 1792 yılında cesur bir Afrika kâşifi olan Albay Paterson aynı girişimde başarısız kaldı. Ertesi yıl, İngiliz Donanması'nın basit bir deniz onbaşısı, cesur Hawkins öncellerinin aşamadığı hattı yirmi mil aştı. On sekiz yıl boyunca, belirtebileceğim iki isim var yalnızca. Ünlü denizci Bass ve koloninin bir mühendisi olan Bay Bareiller. Bunlar da öncellerinden daha başarılı olamadılar. 1813 yılına geliyorum. Nihayet o yıl Sydney'in batısında bir geçit keşfedildi. Genel Vali Macquarie 1815 yılında buradan geçti ve Mavi Dağlar'ın ötesinde Bat-

hurst şehri kuruldu. O dönemden itibaren, 1819 yılında Throsby, ülkenin üç yüz milini katetmiş olan Oxley, çıkış noktaları tam olarak otuzyedinci paralelin geçtiği Twofold Koyu olan Howel ve Hune ve 1829-1830 yıllarında Darling ile Murray nehirlerinin akış yollarını keşfeden Yüzbaşı Sturt, yeni başarılarla coğrafyayı zenginleştirmiş ve kolonilerin gelişmesine yardımcı olmuşlardır."

"Otuz altı, dedi Robert.

"Mükemmel! Oldukça ilerledim," dedi Paganel. "Şimdi sayacağım isimleri anmadan geçemem. 1840 ve 1841 yıllarında Eyre ve Leichardt; 1845 yılında Sturt, 1846 yılında Gregory ve Helpmann kardeşler Batı Avustralya'da ülkenin bir bölümünü katettiler. Kennedy 1847 yılında Victoria Nehri'nden geçti ve 1848 yılında da Kuzey Avustralya'yı dolaştı. Gregory 1852 yılında, Austin 1854 yılında, Gregory'ler 1855'ten 1858'e kadar kıtanın kuzeybatısında keşif gezileri yaptılar; Babbage da Torrens Gölü'nden Eyre Gölü'ne kadar ilerledi. Nihayet, Avustralya yıllıklarındaki ünlü bir seyyaha geliyorum. Stuart kıta içinde, geçmesi cesaret isteyen güzergâhını üç kez katetti. Kıta içlerine gerçekleştirdiği ilk gezisi 1860 ta-

rihlidir. Avustralya'nın güneyden kuzeye dört kez nasıl katedildiğinin hikâyesini isterseniz daha sonra anlatırım size. Bugün, bu uzun isim listesini tamamlamakla yetineceğim. Bilimin pek cesur öncülerinin adlarına, 1860'tan 1862'ye kadar olan süre için, şunları da eklemeliyim: Dempster kardeşler, Clarkson ve Harper, Burke ve Wills, Neilson, Walker, Landsborough, Mackinlay, Howit...

"Elli altı!" diye haykırdı Robert.

"Güzel! Binbaşı," dedi Paganel, "size fazlasını da vereceğim, çünkü ne Duperrey'i, ne Bougainville'i, ne Fitz-Roy'u, ne Wickam'ı, ne de Stokes'u saydım henüz..."

"Yeter!" dedi binbaşı, rakam karşısında bunalmıştı.

"Ne Pérou'yu, ne Quoy'u," diye devam etti Paganel, bir ekspres hızıyla, "ne Bennett'i, ne Cuningham'ı, ne Nutchell'i, ne Tiers'i..."

"Lütfen!"

"Ne Dixon'u, ne Strelesky'yi, ne Reid'i, ne Wilkes'i, ne Mitchell'i..."

"Durun, Paganel," dedi Glenarvan, kahkahalarla gülüyordu. "Şanssız Mac Nabbs'ı bunaltmayın. Bağışlayıcı olun! Yenildiğini itiraf ediyor."

"Ya karabinası?" diye sordu coğrafyacı muzaffer bir edayla.

"O sizindir, Paganel," cevabını verdi binbaşı, "onu çok özleyeceğim. Ama tüm bir topçu müzesini bile kazanacak kadar hafızanız var."

"Onun Avustralya'sını," dedi Lady Helena, "daha iyi tanımak imkânsız. Ne en ufak bir adı, ne de en küçük bir olayı...

"Oh! En ufak olay bile öyle mi!" dedi binbaşı başını sallayarak.

"Yine ne oldu Mac Nabbs?" diye bağırdı Paganel.

"Şunu diyorum ki, Avustralya'nın keşfiyle ilgili olayların hepsini belki de bilmiyor olabilirsiniz."

"Bakın hele!" dedi Paganel, son derece kibirli bir havayla.

"Peki ya sizin bilmediğiniz bir olayı anlatırsam, karabinamı bana geri verir misiniz?" diye sordu Mac Nabbs.

"Anında, binbaşı."

"Anlaştık mı?"

"Anlaştık."

"Pekâlâ. Biliyor musunuz, Paganel, Avustralya niçin Fransa'ya ait değildir?"

"Bana kalırsa...

"Ya da, en azından, İngilizlerin bu konudaki gerekçesi nedir?"

"Bilmiyorum, binbaşı, cevabını verdi Paganel, incinmiş bir halde.

"Çok basit, aslında ürkek biri olmayan Yüzbaşı Baudin 1802 yılında Avustralya kurbağalarının vıraklamalarından öyle korktu ki, alelacele demir aldı ve bir daha geri dönmemek üzere kaçtı."

"Ne!" diye haykırdı bilgin, "İngiltere'de böyle mi diyorlar? Ama bu pek kötü bir şaka!"

"Çok kötü, itiraf etmeliyim," cevabını verdi binbaşı, "ama Birleşik Krallık'ta tarihsel bir vaka olarak geçmektedir."

"Bu alçakça bir şey!" diye haykırdı vatansever coğrafyacı. "Ciddi olarak mı söyleniyor bu?"

"Bunu kabul etmek zorundayım, sevgili Paganel, dedi Glenarvan, kopan kahkahalar arasında. "Nasıl olur da siz bunu bilmezsiniz?"

"Kesinlikle bilmiyorum. Ama itiraz ediyorum! Ayrıca, İngilizler bize 'kurbağa yiyicileri' der. Genellikle de insan yediği şeyden korkmaz."

"Böyle de denebilir, Paganel, dedi binbaşı mütevazı bir şekilde gülümseyerek.

İşte, böylece, Purdey Moore ve Dickson'ın ünlü karabinası Binbaşı Mac Nabbs'ın mülkiyetinde kaldı.

5

HİNT OKYANUSU'NUN ÖFKESİ

Bu konuşmadan iki gün sonra, öğleyin haritadaki yerlerini saptayan John Mangles; *Duncan*'ın 113° 37' boylamında bulunduğunu bildirdi. Yolcular gemi haritasını incelediler ve Bernouilli Burnu'yla aralarında aşağı yukarı beş derece olduğunu sevinçle gördüler. Bu burun ile Entrecasteaux Burnu arasında Avustralya sahili, 37 paralelin, iki ucunu birleştirdiği bir yay çiziyordu. *Duncan* ekvatora doğru çıkarsa, yüz yirmi mil kuzeyde kalan Chatham Burnu'nu çabucak görürdü. O sırada Avustralya kıtasının siper olduğu Hint Denizi'nin bu bölümünde yol almaktaydı. Dolayısıyla, dört gün içinde Bernouilli Burnu'nun ufukta görüleceği umut edilebilirdi.

Batı rüzgârı o zamana kadar yatın ilerlemesini kolaylaştırmıştı. Ama birkaç günden beri rüzgâr hafiflemeye yüz tutmuştu; giderek iyi-

ce azaldı. 13 Aralık'ta tamamen dindi ve hareketsiz yelkenler direklerden sarktı. Güçlü uskuru olmasaydı *Duncan* okyanusun sakin sularının esiri olurdu.

Havanın bu hali sonsuza dek sürebilirdi. Akşamleyin, Glenarvan bu konuda John Mangles'la konuşmaktaydı. Kömür ambarının boşalmakta olduğunu gören genç kaptan rüzgârın böyle sakinleşmesine pek sıkılmış gibiydi. Gemisinin tüm yelkenlerini açmıştı, en ufak esintiden bile yararlanmak için yardımcı yelkenlerini ve istralya yelkenlerini de çekmişti; ama tayfaların deyişiyle, bir şapka dolduracak kadar bile esinti yoktu.

"Yine de, dedi Glenarvan, "çok şikâyet etmeyelim, ters yönden esmesindense rüzgârın yokluğu daha iyidir."

"Saygıdeğer Efendimiz haklı, dedi John Mangles, "ama, özellikle bu ani durgunlukların ardından havada değişiklik meydana gelir. Bundan çekiniyorum; rotamız musonların sınırından geçiyor.[1] Bu rüzgârlar ekimden nisan ayına kadar kuzeydoğudan eserler. Rüzgârı baştan alırsak, ilerleyişimiz oldukça yavaşlar."

"Ne yapalım, John? Eğer bu terslik başımı-

1 Hint Okyanusu'nda son derece şiddetle esen rüzgârlar. Yönleri sabit değildir, mevsime göre değişir ve yaz musonları genellikle kış musonlarının tersi yöndedir. (J.V)

za gelirse, boyun eğmek zorundayız. Sonuçta gecikmiş oluruz yalnızca.

"Kuşkusuz, eğer buna bir de fırtına eklenmezse tabii."

"Havanın bozmasından mı çekiniyorsunuz?" dedi Glenarvan, o sırada ufuktan en yüksek noktaya kadar bulutsuz gözüken gökyüzünü inceleyerek.

"Evet," dedi kaptan, "Saygıdeğer Efendimiz'e bunu söylüyorum ama Lady Glenarvan'ı ve Miss Grant'i korkutmak istemem."

"Akıllıca davranıyorsunuz. Nedir durum?"

"Fırtına işaretleri var. Gökyüzünün görüntüsüne güvenmeyin, lordum. Bundan daha aldatıcı bir şey olamaz. İki günden beri barometre endişe verici biçimde düşüyor. Şu anda yirmi yedi parmakta.[1] Bu durum, gözardı edemeyeceğim bir uyarıdır. Özellikle Güney denizlerinin öfkesinden çekiniyorum, çünkü daha önce de bununla karşılaştım. Güney Kutbu'nun geniş buzullarında yoğunlaşan buharlar son derece şiddetli bir hava akımına yol açar. Böylece kutup ve ekvator rüzgârları mücadeleye girer ve siklonlar, tornadolar ve çeşitli fırtınalar görülür. Bunlara karşı bir geminin

1 73.09 santimetre. Barometre sütununun normal uzunluğu 76 santimetre. (J V.)

mücadele etmesi pek kolay değildir."

"John," dedi Glenarvan, "*Duncan* sağlam bir gemidir, kaptanı maharetli bir denizcidir. Fırtına gelse de kendimizi savunmayı biliriz!"

John Mangles, endişelerini ifade ederek denizcilik güdüsüne uygun davranıyordu. Hava durumunu gözleyenler için kullanılan İngilizce deyimle, yetenekli bir "weatherwise"dı. Barometrenin sürekli düşüşü nedeniyle gemisinde tüm önlemleri alıyordu. Gökyüzünden henüz anlaşılmayan şiddetli bir fırtına bekliyordu, şaşmaz aygıtının kendisini yanıltmasına imkân yoktu. Hava akımları, cıva sütununun yüksek olduğu yerlerden düştüğü yerlere doğru akın ederler. Buralara doğru yaklaşıldıkça hava tabakalarının düzeyi de hızla yeniden oluşur ve rüzgâr şiddetlenir.

John tüm gece boyunca güvertede kaldı. Saat on bire doğru gökyüzü güney tarafında kararmaya başladı. John tüm adamlarını yukarıya çıkardı ve küçük yelkenleri indirtti. Yalnızca mizana yelkenini, randa yelkenini, gabya yelkenini ve floklarını bıraktı. Gece yarısı rüzgâr esmeye başladı. Oldukça şiddetliydi, hava molekülleri saniyede altı *tuaz* hızla sürüklenmekteydiler. Direklerin çatırtısı, ya-

pılan manevraların sarsıntısı, yaka ipiyle tutulan yelkenlerin kimi zaman çıkardığı sert gürültü ve iç bölmelerin gıcırtısı sonucunda yolcular o ana kadar farkında olmadıkları şeyi öğrendiler. Paganel, Glenarvan, binbaşı ve Robert güverteye çıktı. Kimileri merak içinde, kimileri de birşeyler yapmaya hazırdı. Berrak ve yıldızlı bıraktıkları bu gökyüzünde, leopar derisi gibi benekli şeritlerle birbirinden ayrılmış koyu bulutlar dolaşıyordu.

"Kasırga mı?" diye sordu Glenarvan John Mangles'a.

"Henüz değil, ama yakında," cevabını verdi kaptan.

O sırada, gabya yelkeninin alt camadana vurulmasını emretti. Tayfalar ip merdivene atıldılar ve kısaltılmış sereni üzerinde güçlükle yuvarlayarak yelkenin yüzeyini küçülttüler. John Mangles, yatı desteklemek ve yalpa hareketlerini yumuşatmak için mümkün olduğunca fazla yelken korumaya çalışıyordu.

Bu önlemler alındıktan sonra, pek yakında zincirlerinden boşanacak olan kasırganın saldırısına hazırlıklı olmak için Austin'e ve mürettebat şefine emirler verdi. Sandalların bağlama halatları ve palamarları çift kat atıldı.

Top tarafındaki palangalar güçlendirildi. Çarmıklar ve patrisalar sağlamlaştırıldı. Ambar ağızları kapatıldı. John, canla başla çarpışan bir subay gibi, rüzgârın karşısına dikilmişti ve kıç güvertenin tepesinde durarak, bu fırtınalı göğün sırlarını çekip almaya çalışıyordu.

O sırada, barometre yirmi altı parmağa düşmüştü. Bu düşüş barometre sütununda ender görülürdü ve *storm-glass*[1] fırtınaya işaret ediyordu.

Saat sabahın biriydi. Kamaralarında şiddetle sarsılan Lady Helena ve Miss Grant güverteye çıkarak kendilerini tehlikeye atmışlardı. O sırada rüzgârın hızı saniyede on dört *tuaz*'dı. Sabit halatlar arasında güçlü ıslık sesleri çıkarmaktaydı. Bu metal ipler, bir enstrümanınkiler gibi, sanki dev bir keman yayı onları hızla titreştiriyormuşçasına çınlıyor, makaralar birbirine çarpıyordu; halatlar, makaraların pürüzlü oluklarında keskin sesler çıkarıyor; yelkenler top patlamasına benzer gürültüler meydana getiriyorlardı; şimdiden korkunç hale gelen dalgalar, köpüklü tepelerinde yuva kurmuş efsanevi kuş gibi suda oynayan yata

1 Rüzgârın yönüne ve atmosferin elektrik yüküne göre görünüm değiştiren kimyasal bir karışım içeren cam tüpler. Bunların en iyilerini İngiliz Donanması optik uzmanları Bay Negretti ve Bay Zambra imal etmiştir. (J.V.)

saldırmaktaydılar.

Kaptan, bayan yolcuları fark ettiğinde hızla onların yanına gitti ve kamaralarına dönmelerini rica etti; büyük dalgalar şimdiden gelmeye başlamıştı ve güverte her an sular içinde kalabilirdi: Doğa güçlerinin çıkardığı gürültü öyle şiddetliydi ki, Lady Helena genç kaptanı güçlükle işitebiliyordu.

"Hiç tehlike yok değil mi?" diye sorabildi yine de hafif bir yatışma anında.

"Hiç yok, bayan," cevabını verdi John Mangles, "ama güvertede kalamazsınız, siz de Miss Mary."

Lady Glenarvan ve Miss Grant, bir ricaya benzeyen emre karşı koymadılar ve tam kamaralarına girmişlerdi ki, arka aynalığın üzerinden aşıp gelen bir dalga bulundukları bölmedeki camları titretti. O sırada, rüzgârın şiddeti iki katına çıktı. Direkler yelkenlerin baskısı altında büküldüler, yat dalgaların üstünde havalanmış gibiydi.

"Mizanayı topla!" diye bağırdı John Mangles, "gabyayı ve flokları indir!"

Tayfalar halatların başına koştular. Yelken ipleri iyice gevşetildi, floklar göğün gürültüsünü bastıran bir sesle aşağıya çekildi ve baca-

sından siyah dumanlar tüten *Duncan*, uskurunun zaman zaman su yüzeyine çıkan kollarıyla, düzensiz bir biçimde suları dövmekteydi.

Glenarvan, binbaşı, Paganel ve Robert *Duncan*'ın dalgalarla bu mücadelesini korkuyla karışık bir hayranlıkla izliyorlardı. Küpeşte parmaklıklarına güçlü bir şekilde yapışmışlardı, ağızlarını bıçak açmıyordu ve fırtınakuşu sürülerine, zincirinden boşanmış rüzgârlarda oynaşan, şu uğursuz fırtınakuşlarına bakıyorlardı.

O sırada, kasırganın çıkardığı seslerden daha güçlü ve sağır edici bir ıslık işitildi. Buhar, egzoz borusundan değil, kazan supaplarından şiddetle fışkırmaktaydı. Alarm düdüğü olağanüstü bir güçle çaldı. Yat ürkütücü bir şekilde yana yattı ve dümeni elinde tutan Wilson, yatın beklenmedik bir dönüşüyle devrildi. *Duncan* dalgaları yandan alıyor ve dümene hâkim olunamıyordu.

"Ne oldu?" diye haykırdı John Mangles, kaptan köprüsüne koşarak.

"Gemi yan yatıyor!" cevabını verdi Tom Austin.

"Dümenimiz çalışmıyor mu?"

"Makine başına! Makine başına!" diye hay-

kırdı mühendis.

John makineye doğru koştu ve merdivene çöktü. Bir buhar bulutu odayı doldurmuştu: pistonlar silindirlerin içinde hareketsizdi; hareket kollarından yataktaki eksen millerine hiç hareket iletilmiyordu. O sırada, yararsız çabaları gören ve kazanlarından endişe duyan makinist girişi kapadı ve egzoz borusundan buharın çıkmasına izin verdi.

"Ne oldu?" diye sordu kaptan.

"Uskur bozuldu ya da takıldı, cevabını verdi makinist, "çalışmıyor."

"Ne! Kurtarmak imkânsız mı?"

"İmkânsız."

Bu kazaya çare bulma zamanı değildi; tartışmasız bir durum vardı ortada: uskur işlemiyordu ve buhar, uskur çalışmadığından supaplardan kaçıyordu. John yelkenlere başvurmak ve en tehlikeli düşmanı olmuş bu rüzgâra karşı onlardan medet ummak zorundaydı.

Yukarı çıktı ve iki kelimeyle durumu Lord Glenarvan'a anlattı. Sonra, diğer yolcularla birlikte içeriye girmesi için ona da baskı yaptı. Glenarvan güvertede kalmak istedi.

"Hayır, Saygıdeğer Efendimiz," dedi John Mangles kesin bir sesle, "burada müretteba-

tımla yalnız olmalıyım. İçeri girin! Gemi sürüklenebilir ve dalgalar sizi merhametsizce alıp götürür."

"Ama yardımcı olabiliriz..."

"İçeri girin, girin lordum, öyle gerekiyor! Bazı durumlar vardır ki, geminin efendisi ben olurum! Çekilin, bunu sizden rica ediyorum!"

John Mangles'ın böyle bir otoriteyle konuşuyor olması için durumun son derece tehlikeli olması gerekiyordu. Glenarvan, itaat ederek örnek olması gerektiğini anladı. Bunun üzerine, üç arkadaşıyla birlikte güverteden ayrıldı ve doğa güçleriyle bu mücadelenin sonucunu endişeyle bekleyen iki bayanın yanına vardı.

"Benim yiğit John'um yürekli biri!" dedi Glenarvan salona girerken.

"Evet, dedi Paganel, "sizin büyük Shakespeare'inizin şu kamburunu hatırlatıyor bana. *Fırtına* dramasında, gemisinde taşıdığı krala haykırır:

'Çıkın dışarı! Sessizlik! Kamaralarınıza! Bu doğa güçlerini susturamıyorsanız, siz susun! Çekilin yolumdan diyorum size!'"

Bu sırada John Mangles gemiyi, takılmış uskurunun yol açtığı tehlikeli durumdan çı-

karmak için bir saniye bile kaybetmemişti. Yolundan mümkün olduğunca az sapmak için olabildiğince az yelken kullanmaya kararlıydı. Yelkenleri korumak ve fırtınaya yan tarafını verecek şekilde onları eğik olarak brasya etmek önemliydi. Alt camadanlı gabya yelkeniyle grandi yelkeninin payandası üzerindeki bir tür trinketa yelkeni açıktı ve dümen yekesi rüzgâra doğru çevrilmişti.

Gemicilik bakımından üstün yeteneklere sahip yelkenli, mahmuzu hisseden hızlı bir at gibi atıldı ve saldıran dalgalara yanını verdi. Bu kadar az sayıda yelken dayanabilecek miydi? Dundee'nin en iyi bezinden yapılmışlardı ama bunca şiddete hangi kumaş direnebilirdi?

Olabildiğince az yelken açılması, dalgalara yatın en sağlam tarafını verme ve onu ilk rotasında tutma açısından kolaylık sağlıyordu. Bununla birlikte, tehlikesiz olduğu söylenemezdi, çünkü gemi dalgalar arasındaki dev boşluklara düşebilir ve kurtulamayabilirdi. Ama John Mangles'ın manevra yapma şansı yoktu ve direkler ile yelkenler aşağıya inmedikçe bu az sayıdaki yelkenlerini korumaya karar verdi. Mürettebatı yanında, gözünün önündeydi, nerede ihtiyaç olursa oraya atıl-

maya hazırdı. Halatlara yapışan John, öfkeli denizi gözlemekteydi.

Gecenin geri kalanı bu koşullarda geçti. Gündoğumunda fırtınanın dineceği umuluyordu. Ama nafile! Sabahın sekizine doğru rüzgâr daha da şiddetlendi ve saniyede on sekiz *tuaz*lık bir hızla kasırgaya dönüştü.

John bir şey söylemese de gemisi ve içindekiler için kaygı duyuyordu. *Duncan* korkunç biçimde yan yatmıştı. Ambar payandaları çatırdıyor ve mizananın ek direği zaman zaman dalgaların tepesinde şaklıyordu. Bir an, tüm mürettebat yatın bir daha doğrulmayacağını sandı. Tayfalar, elde balta, grandi direğinin halatlarını kesmeye atıldıkları sırada, yaka iplerinden kurtulan yelkenler devasa albotroslar gibi havalandılar.

Duncan tekrar doğruldu. Ama dalgaların üzerinde desteksiz, yönsüz kalmıştı; öyle korkunç biçimde sallanıyordu ki direkleri diplerinden kopacak gibiydi. Böyle bir yalpaya uzun süre dayanamazlardı, tepeleri bel veriyordu ve çok geçmeden, açılmış borda kaplamaları, ayrılmış eklem yerleri suların girmesine izin verecekti belli ki.

John Mangles'ın tek çaresi vardı: bir fırtına

yelkeni açıp bu kötü durumdan kurtulmak. Yirmi defa başarısızlığa uğradıktan sonra, saatler süren bir çalışmanın ardından başardı. Trinketa yelkeni mizana payandası üzerine ancak gecenin üçünde çekilebildi ve rüzgâra verildi.

O zaman, bu yelken parçası altında, *Duncan* kendini koyverdi ve hesaplanamayacak bir hızla rüzgârı ardına alarak ilerlemeye başladı. Böylece, fırtınanın onu sürüklediği kuzeydoğuya doğru gidiyordu. Mümkün olduğunca süratli olması gerekiyordu, çünkü güvenliği sadece buna bağlıydı. Kimi zaman, kendisiyle birlikte gelen dalgaları aşarak, onları ince uzun burnuyla yarıyor, devasa bir balina gibi dalgalara gömülüyor ve güvertesinin önden arkaya sular içinde kalmasına yol açıyordu. Kimi zamansa hızı, dalgalarınkine eşit oluyor, dümeni oynamıyor ve kendisini enlemesine bir duruma gelme tehlikesiyle karşı karşıya bırakan ani ve keskin dönüşler yapıyordu. Nihayet, kasırganın gücüyle dalgaların gemiden daha hızlı gittiği de oldu; o zaman dalgalar geminin tepesinden aşıyor ve tüm güverte, karşı konulmaz bir şiddetle, arkadan öne doğru yıkanıyordu.

15 Aralık günü ve o günü izleyen gece boyunca, kâh umut kâh umutsuzluk yaratan tehlikeli durum devam etti. John Mangles görev yerini bir an bile terk etmedi; ağzına tek lokma koymadı; soğukkanlı yüzünün dışa yansıtmadığı endişelerle kıvrandı ve gözleriyle, kuzeyde yığılmış sisleri inatla delmeye çalıştı.

Gerçekten de, her şey endişe vericiydi. Yolunun dışına itilmiş olan *Duncan* Avustralya kıyısına hiçbir şeyin engelleyemeyeceği bir hızla ilerliyordu. John Mangles, içgüdüleriyle –başka türlü değil– geniş yatın yıldırım hızıyla sürüklendiğini hissediyordu. Yelkenliyi her an binlerce parçaya ayırabilecek gizli kayalıklardan çekinmekteydi. Rüzgâr altında kıyının on iki milden daha az bir mesafede olmadığı kanısındaydı. Çünkü kara demek deniz kazası demektir, geminin yitirilmesidir. Öfkesine boyun eğdiğinde bile bir gemi kendini savunabileceğinden, uçsuz bucaksız okyanus yüz kere tercih edilir. Ama fırtına kıyıya fırlattığında gemi yok olup gider.

John Mangles Lord Glenarvan'ı bulmaya gitti. Onunla özel olarak konuştu. Durumun ciddiyetini küçümsemeden, olduğu gibi anlat-

tı. Her şeye hazır bir denizcinin soğukkanlılığıyla yüzüne baktı ve *Duncan*'ı belki kıyıya sokmak zorunda kalacağını söyleyerek sözlerini bitirdi.

"İçindekileri kurtarmak için, eğer mümkünse, lordum.

"Yapın, John, dedi Glenarvan.

"Ya Lady Helena? Miss Grant?"

"Onlara son anda haber veririm, denizde kalma ümidi tamamen yok olduğunda. Siz beni uyarırsınız."

"Uyaracağım, lordum.

Glenarvan bayanların yanına geri döndü. Tüm tehlikeyi bilmeseler de, eli kulağında olduğunu hissediyorlardı. Büyük bir cesaret gösteriyorlardı, en azından arkadaşları kadar cesurdular. Paganel, hiç sırası değilken, hava akımlarının yönü hakkında teorilere girişmişti. Kendisini dinleyen Robert'e, tornadolar, siklonlar ve doğrusal fırtınalar arasında ilginç karşılaştırmalar yapıyordu. Binbaşıya gelince, bir Müslümanın kaderciliğiyle sonu beklemekteydi.

Saat on bire doğru, kasırga biraz yavaşlamış gibi gözüktü, sis dağıldı ve ortalık hızla aydınlanırken John, rüzgâr altında altı mil

uzakta duran alçak karayı görebildi. Büyük bir hızla oraya yaklaşmaktaydılar. Dev dalgalar elli ayak ve üstü gibi olağanüstü yüksekliklerde patlıyordu. John, böyle bir yüksekliğe çıkıklarına göre orada bir dayanak noktası bulduklarını anladı.

"Kum bankları var," dedi Austin'e.

"Bence de," dedi ikinci kaptan.

"Tanrı'ya emanetiz," dedi John. "*Duncan*'ın geçebileceği bir yer sunmazsa ve bizi oraya yöneltmezse bittik."

"Şu anda deniz yükselmiş halde, kaptan, belki de bu bankları aşabiliriz."

"Şu dalgaların öfkesine bakın, Austin! Hangi gemi bunlara dayanabilir! Tanrı'ya dua edelim de bize yardım etsin, dostum.

Bu sırada, *Duncan,* fırtına yelkeni altında, korkunç bir hızla sahile doğru ilerliyordu. Bir süre sonra, sarp katmanlara iki milden az kalmıştı. Sis yüzünden kara her geçen saniye daha az görünür hale gelmekteydi. Yine de, John bu köpüklü sınırın ötesinde daha sakin bir havuz fark edebildi. Orada, *Duncan* nispeten güvenlikte olabilirdi. Ama oraya nasıl geçecekti?

John yolcularını güverteye çıkarttı. Kaza

anı geldiğinde içeride kapalı kalmalarını istemiyordu. Glenarvan ve arkadaşları korkunç denize baktılar. Mary Grant'in benzi attı.

"John," dedi alçak sesle Glenarvan genç kaptana, "ben karımı kurtarmaya çalışacağım, ya da onunla birlikte yok olurum. Sen de Miss Grant'le ilgilen.

"Evet, Saygıdeğer Efendimiz," dedi John Mangles, Lord'un elini nemli gözlerine götürürken.

Duncan, bankların dibinden ancak birkaç gomina uzaktaydı. O sırada yükselmiş olan deniz, yatın bu tehlikeli sığlıkları aşmasına yetecek kadar suyu omurgası altında biriktirmişti kuşkusuz. Ama yelkenliyi bir kaldırıp, bir bırakan dev dalgalar, omurgasını kaçınılmaz olarak dibe vurduracaktı. Bu dalgaların hareketini yumuşatmanın, sıvı moleküllerinin kaymasını kolaylaştırmanın, kısacası bu fırtınalı denizi sakinleştirmenin bir yolu var mıydı?

John Mangles'ın aklına son bir fikir geldi.

"Yağ!" diye haykırdı, "çocuklar, yağ akıtın! Yağ akıtın!"

Bu sözler tüm mürettebat tarafından hemen anlaşıldı. Kimi zaman başarılı olan bir

yöntemi kullanacaklardı. Dalgaları bir yağ tabakasıyla örterek öfkelerini yatıştırabilirlerdi. Bu tabaka üstte kalır ve kayganlaştırdığı suların gücünü yok edebilirdi. Etkisi hemen görülür ama çabuk geçerdi. Bu yapay denizden bir tekne geçtiğinde, denizin öfkesi artardı. Ardından gelme tehlikesini göze alanın vay haline![1]

Fok yağı yedeklerini taşıyan variller, tehlike karşısında güçleri yüz kat artmış mürettebat tarafından ön kasaraya çekildi. Variller baltalarla delindi ve iskele ile sancak küpeşteleri üstüne yerleştirildi.

Uygun zamanı kollayan John Mangles, "Sıkı tutun!" diye haykırdı.

Yirmi saniye içinde, yat, gürüldeyen bir dalganın tıkadığı dar geçidin girişine vardı. Tam anıydı.

"Tanrı'ya emanet olun!" diye haykırdı genç kaptan.

Variller boca edildi, teknenin yanlarından yağ dalgaları akıyordu. O anda, yağlı örtü, deyim yerindeyse, denizin köpüklü yüzeyini aynı düzeye getirdi. *Duncan* durulmuş suların

1 Bu nedenle denizcilik yönetmelikleri, arkalarından gelen ve aynı geçişi kullanacak bir gemi olduğunda kaptanların bu umutsuz yönteme başvurmasını yasaklardı. (J.V.)

üzerinde uçtu ve bir süre sonra sakin bir havuzda buldu kendini, korkunç bankların ötesine geçmişti. Okyanus ise, kösteklerinden kurtulmuş gibi, tarifi imkânsız bir öfkeyle onun ardında yükseklere çıkmaktaydı.

6

BERNOUILLI BURNU

John Mangles'ın ilk işi çift demir atarak gemisini sıkıca bağlamak oldu. Beş kulaç suya demir atmıştı. Dip güzeldi. Sıkıca tutunmayı sağlayan sert çakıllardan oluşmuştu. Dolayısıyla, demirin taraması ya da karaya oturma gibi bir tehlike yoktu. *Duncan,* tehlikelerle geçen onca saatin ardından, açıklardan gelen rüzgârlara karşı değirmi, yüksek bir noktanın koruduğu bir tür küçük koyda bulunuyordu.

Lord Glenarvan, genç kaptanın elini sıkarak, "Teşekkürler, John, demişti.

Ve John bu iki kelimeyle cömertçe ödüllendirildiğini hissetti. Glenarvan, çektiği sıkıntıların sırrını, kendi içinde sakladı ve ne Lady Helena, ne Mary Grant, ne Robert, kurtulmuş oldukları tehlikelerin ciddiyetini anladılar.

Önemli bir noktanın aydınlatılması gereki-

yordu. Bu korkunç fırtına *Duncan*'ı sahilin neresine fırlatmıştı? Rotasını belirleyen paralele tekrar kavuşması nasıl mümkün olacaktı? Güneybatısında kalan Bernouilli Burnu ne kadar mesafedeydi? John Mangles'a sorulan ilk sorular bunlar oldu. John, hemen, bulundukları yer konusundaki belirlemelerini yaptı ve gözlemlerini gemi haritasında işaretledi.

Kısacası, *Duncan* yolundan fazla sapmamıştı: olsa olsa iki derece. 136° 12' boylamında ve 35° 07' enleminde, Güney Avustralya'nın dillerinden birini oluşturan ve Bernouilli Burnu'na üç yüz mil mesafedeki Catastrophe Burnu'ndaydı.

Uğursuz kâhin adıyla anılan Catastrophe Burnu'nun karşısında Borda Burnu bulunur. Burası, Kanguru Adası'nın bir çıkıntısıdır. Bu iki burun arasında Investigator Boğazı açılmaktadır. Bu boğaz, oldukça derin olan iki körfeze götürür. Biri kuzeydeki Spencer Körfezi'dir, öteki güneydeki Saint-Vincent Körfezi. Bu sonuncusunun doğu sahilinde Adelaide limanı vardır. Burası Güney Avustralya denen bu bölgenin başşehridir. 1836 yılında kurulmuş olan bu şehrin nüfusu kırk bindir ve zengin kaynaklara sahiptir. Ama, büyük sanayi iş-

letmeleri kurmak yerine verimli bir toprak üzerinde tarım yapmakla, üzüm ve portakal yetiştirmekle, tarımsal zenginliklerle uğraşır. Nüfusunu, mühendislerden çok çiftçiler oluşturur ve yaygın zihniyet, ticari faaliyetlere ve mekanik ustalıklara pek yönelik değildir.

Duncan hasarlarını tamir edebilecek miydi? Karar verilmesi gereken soru buydu. John Mangles neyle yetinmesi gerektiğini öğrenmek istiyordu. Yatın kıç tarafına bakması için suya adam soktu. Dalgıçlar uskurun bir kolunun bozulduğunu ve kıç bodoslamasına[1] saplandığını bildirdiler: dolayısıyla dönmesi imkânsızdı. Bu hasarın ciddi olduğuna karar verildi. Hatta Adelaide'de bulamayacakları alet edevatı gerektirecek kadar ciddiydi.

Glenarvan ve Kaptan John, iyice düşündükten sonra şu kararı verdiler: *Duncan* Avustralya sahili boyunca yelkenle ilerleyecek, *Britannia*'nın izini arayacaktı. Bernouilli Burnu'nda duracak, son bilgileri buradan alacak ve Melbourne'a kadar, güneydeki yolculuğuna devam edecekti. Melbourne'da hasar kolayca tamir edilebilirdi. Uskur çalışır duruma getirildiğinde, *Duncan* araştırma dizisini tamamlamak için doğu kıyılarında kol gezecekti.

1 Geminin kıç tarafının ucundaki iskelet parçası. (J.V.)

Bu öneri kabul edildi. John Mangles demir almak için ilk uygun rüzgârdan yararlanmaya karar verdi. Uzun süre beklemesi gerekmedi. Akşama doğru kasırga tamamen yatışmıştı. Yumuşak bir meltem güneybatıdan esmeye başladı. Yola çıkmak için hazırlıklar yapıldı. Yeni yelkenler çekildi. Sabahın dördünde tayfalar bocurgatı vira ettiler. Çok geçmeden demir zinciri dik duruma geldi ve demir dipten kurtuldu ve *Duncan* mizana, gabya, babafingo, flok, randa ve kontrababafingo yelkenlerini açmış, yeli sancak tarafından dar bir açıyla alarak Avustralya sahillerinin rüzgârlarıyla ilerlemekteydi.

İki saat sonra Catastrophe Burnu gözden kayboldu, Investigator Boğazı hizasındaydılar. Akşamleyin Borda Burnu ve birkaç gomina uzunluğundaki Kanguru Adası dönüldü. Burası Avustralya'nın küçük adalarının en büyüğüdür ve kaçak sürgünler buraya sığınır. Görünümü büyüleyiciydi. Sahildeki katmanlaşmış kayaları yaygın yeşillikler örtmekteydi. Tıpkı keşfedildiği 1802 yılında olduğu gibi, sayısız kanguru sürüsünün korular ve düzlükler arasında sıçradığı görülüyordu. Ertesi gün, *Duncan* sahil boyunca gidip gelirken, sandal-

ları da, kıyının denize yaptığı çıkıntıları incelemek üzere karaya gönderildi. O sırada 36. paralelde bulunuyorlardı ve Glenarvan 38. paralele kadar araştırılmadık bir yer kalmasın istiyordu.

18 Aralık günü, tamamen fora edilmiş yelkenleriyle gerçek bir uzun yol yelkenlisi gibi borinalarını gererek ilerleyen yat, Encounter Koyu sahilinin yakınından geçti. 1828 yılında, seyyah Sturt, Güney Avustralya'nın en büyük nehri Murray'i keşfettikten sonra buraya varmıştı. Artık Kanguru Adası'nın yemyeşil kıyıları yerine, kimi zaman alçak ve parçalanmış bir sahilin tekdüzeliğini bozan çorak tümsekler vardı, orada burada gri falezler ya da kum çıkıntıları, göze çarpmakta; yani görüntü, bir kutup kıtasının tüm çoraklığını sergilemekteydi.

Bu deniz yolculuğu sırasında sandallara çok iş düştü. Gemiciler bundan yakınmadılar. Hemen hemen her zaman Glenarvan, yanından hiç ayrılmayan Paganel ve genç Robert onlara eşlik etmekteydiler. *Britannia*'nın kalıntılarını kendi gözleriyle araştırmak istiyorlardı. Ama bu titiz araştırmalardan deniz kazası hakkında hiçbir şey elde edilemedi. Avustral-

ya sahilleri bu açıdan Patagonya toprakları kadar suskundu. Bununla birlikte, belgede belirtilen kesin noktaya ulaşıncaya kadar umudu kesmemek gerekiyordu. Sadece aşırı temkinli olmak ve hiçbir şeyi rastlantıya bırakmamak için bu şekilde hareket etmekteydiler. Geceleyin, *Duncan* mümkün olduğunca aynı yerde duracak şekilde orta alabandada kalıyor ve gündüz, sahil titizlikle araştırılıyordu.

Böylece, 20 Aralık'ta, Lacépède Koyu'nun sonu olan Bernouilli Burnu'na varıldığında en ufak bir kalıntı bile bulunmamıştı. Ama bu başarısızlık *Britannia*'nın kaptanına hiçbir şeyi kanıtlamıyordu. Gerçekten de, felaketin cereyan ettiği iki yıldan beri deniz, üç yelkenli gemiden artakalanları dağıtmış, kemirmiş ve onları kör kayalardan söküp almış olmalıydı. Zaten, bir akbabanın leşi hissetmesi gibi, deniz kazalarını hisseden yerli halk en ufak kalıntıyı bile toplamış olmalıydı. Dahası, dalgalar tarafından sahile atıldıkları anda esir düşmüş olan Harry Grant ve iki arkadaşı, kuşkusuz kıtanın içine sürüklenmişlerdi.

Ama bu durumda Jacques Paganel'in ustalıklı varsayımlarından biri suya düşüyordu. Arjantin toprakları söz konusu olduğunda

coğrafyacı haklı olarak belgedeki rakamların kazanın olduğu yere değil, esir düştükleri yere ait olduğunu ileri sürebilmişti. Gerçekten de, pampalardaki büyük ırmaklar, onların çok sayıdaki kolları, bu değerli belgeyi denize taşımaya hazırdılar. Burada ise, tersine, Avustralya'nın bu bölümünde, otuzyedinci paraleli kesen akarsular az sayıdadır; dahası, Rio-Colorado, Rio-Negro, kimsenin oturmadığı ve barınmanın imkânsız olduğu ıssız kumsallarda denize dökülür. Avustralya'nın belli başlı nehirleri ise, Murray, Yarra, Torrens, Darling, ya birbirlerine kavuşmakta ya da uğrak yeri olmuş koyların, denizciliğin faal olduğu limanın bulunduğu ağızlardan okyanusa akmaktadırlar. Dolayısıyla, trafiğin yoğun olduğu bu akarsular boyunca, dayanıksız bir şişenin yol alma ve Hint Okyanusu'na varma olasılığı ne kadardır?

Kavrayışlı zekâlar bu imkânsızlığı gözardı edemezlerdi. Arjantin'in Patagonya'sında akla yatkın olan Paganel'in varsayımı Avustralya için mantıksızdı. Binbaşı Mac Nabbs'ın bu konuda ortaya attığı bir tartışmada Paganel bu durumu kabul etti. Belgede belirtilmiş derecelerin kazanın olduğu yere ait olduğu, dolayı-

sıyla şişenin denize *Britannia*'nın parçalandığı yerde, Avustralya'nın batı sahillerinde atılmış olduğu aşikârdı.

Bununla birlikte, Glenarvan'ın haklı olarak belirttiği gibi, bu kesin yorum Kaptan Grant'in esir düştüğü varsayımını dışlamıyordu. Zaten Kaptan Grant belgede dikkate alınması gereken şu sözlerle bunu hissettiriyordu: *zalim yerlilere esir düşecekler...* Ama, esirleri bir başka paralelde değil de 37 paralelde aramak için bir neden kalmıyordu.

Uzun süre tartışılan bu soru böylece kesin çözümüne kavuştu ve şu sonuçlara varıldı: eğer *Britannia*'nın izlerine Bernouilli Burnu'nda rastlanmazsa, Lord Glenarvan'ın Avrupa'ya dönmekten başka çaresi kalmayacaktı. Araştırmaları sonuçsuz kalmış, ama görevini cesaret ve özenle yerine getirmiş olurdu.

Bu durum yattaki yolcuları özellikle üzdüğü gibi Mary ile Robert Grant'i de ümitsizliğe boğdu. Lord ve Lady Glenarvan, John Mangles, Mac Nabbs ve Paganel ile birlikte kıyıya çıkmış olan kaptanın iki çocuğu babalarının kurtuluşu sorununun kesin olarak, karara bağlanacağını düşünüyorlardı. Kesin olarak denebilirdi, çünkü Paganel, önceki bir tartış-

mada, eğer gemi doğu sahilindeki kayalıklarda parçalanmışsa kazazedelerin uzun süre önce vatanlarına dönmüş olmaları gerektiğini ustalıkla kanıtlamıştı.

"Ümidinizi kırmayın! Her zaman ümit etmek gerek!" diye tekrarlıyordu Lady Helena genç kıza. Kendilerini karaya götüren sandalda onun yanına oturmuştu. "Tanrı'nın eli üzerimizden eksik olmaz!"

"Evet, Miss Mary," dedi Kaptan John, "insanlar insani çareleri tükettikleri anda Tanrı işin içine girer ve öngürülemeyecek kimi olaylarla, onlara yeni yollar açar."

"Tanrı sizi işitsin, Bay John!" dedi Mary Grant.

Sahil birkaç gomina ötedeydi. Denize iki mil kadar uzanan burnun ucu, oldukça yumuşak eğimlerle sona eriyordu. Sandal, oluşum halindeki mercan bankları arasındaki küçük bir doğal koya yanaştı. Bu mercan bankları, zamanın yardımıyla, Avustralya'nın güney bölümünde bir kayalık şeridi oluşturacaklardı. Daha şimdiden bir geminin gövdesini parçalamaya yeterliydiler ve *Britannia* içindeki her şeyle birlikte yok olmuş olabilirdi.

Duncan'ın yolcuları tamamen ıssız bir sahi-

le kolaylıkla çıktılar. Katmanlar halindeki falezler altmış ila seksen ayak yükseklikte bir kıyı şeridi oluşturuyordu. Merdiven ve kanca olmadan bu doğal hattı tırmanmak güç olurdu. Neyse ki John Mangles yarım mil güneyde, falezin kısmen çökmesinden meydana gelmiş bir yarık fark etti. Deniz, kuşkusuz, büyük ekinoks öfkeleri sırasında, kolay ufalanabilir yumuşak taşların oluşturduğu bu engeli dövmekteydi ve böylece kütlenin üst bölümlerinin düşmesini sağlamıştı.

Glenarvan ve arkadaşları hendeğe girdiler ve oldukça sarp bir yokuştan çıkarak falezin tepesine ulaştılar. Robert, genç bir kedi gibi, sivri bir bayırı tırmandı ve zirveye ilk çıkan oldu. Paganel ise, kırk yıllık koca bacaklarının on iki yaşındaki küçük bacaklara yenildiğini görmekten aşağılanmış, ümitsizliğe düşmüştü. Bununla birlikte, sakin sakin çıkan, başka türlü davranmak elinden gelmeyen binbaşıyı epey geride bırakmıştı.

Bir süre sonra bir araya gelen küçük kafile, gözleri önünde uzanan düzlüğe baktı. Burası çalılık, ekilmemiş geniş bir arazi, verimsiz bir topraktı. Glenarvan burayı İskoçya'daki alçak toprakların dar vadileriyle, Paganel ise Bretag-

ne'ın verimsiz fundalıklarıyla karşılaştırdı. Ama bu topraklar sahil boyunca ıssız gözükse de, uzaktaki güzel görünümlü bazı yapılar sayesinde, vahşi olmayan emekçi insanların yaşadığı anlaşılıyordu.

"Bir değirmen!" diye haykırdı Robert.

Gerçekten de, üç mil ötede, bir değirmenin kanatları rüzgârda dönmekteydi.

"Doğru, bir değirmen, dedi Paganel, dürbününü söz konusu nesneye yöneltmişti. "İşte, yararlı olduğu kadar da mütevazı, küçük bir yapı, onu görmek beni mutlu etti.

"Bir çan kulesine benziyor," dedi Lady Helena.

"Evet, bayan, biri bedenin ekmeğini öğütürken, diğeri ruhun ekmeğini öğütür. Bu açıdan bakılırsa da birbirlerine benzerler."

"Değirmene gidelim," karşılığını verdi Glenarvan.

Yola koyuldular. Yarım saat yürüdükten sonra, insan elinin işlediği toprağın görünümü değişti. Verimsiz topraklardan işlenmiş kırlara geçiş ani olmuştu. Çalıların yerini alan dikenli bitkilerin oluşturduğu çitler yeni tarıma açılmış bir alanı çevrelemekteydi. Birkaç sığır ve yarım düzine kadar at, Kanguru Adası'nın ge-

niş fideliklerinden getirilmiş güçlü akasyalarla çevrili çayırlarda otluyorlardı. Giderek, tahıl kaplı tarlalar, bir iki hektarlık topraklarda boy veren esmer başaklar, büyük kovanlar gibi duran saman yığınları, bitki çitlerinin çevrelediği meyvelikler, göze hoş görünenin yararlıyla iç içe geçtiği, Horacius'a yakışır güzel bir bahçe, sonra sundurmalar, akıllıca paylaştırılmış ortak alanlar, nihayet basit ve rahat bir konut gördüler; sevimli değirmen sivri kalkanıyla bu eve hâkimdi ve büyük kanatlarının hareketli gölgesiyle onu okşamaktaydı.

O sırada, yabancıların geldiğini duyuran dört büyük köpeğin havlamaları üzerine kibar görünümlü, elli yaşlarında bir adam ana binadan çıktı. Oğulları, yakışıklı ve güçlü beş delikanlı peşinden geldiler, arkalarında da iriyarı ve güçlü bir kadın olan anneleri vardı. Yanılgıya yer yoktu: Sağlıklı ailesinin etrafını aldığı bu adam, henüz yeni olan yapıların ortasında, neredeyse bakir bu kırlık alanda, ülkesinin yoksulluğundan bıkarak denizler ötesinde mutluluk ve servet aramaya çıkmış İrlanda kolonunun tam bir örneğiydi.

Glenarvan ve yanındakiler henüz kendilerini takdim etmemişlerdi, adlarını ve unvanla-

rını ifade edecek zamanı bulamadan, şu içten sözlerle selamlandılar:

"Yabancılar, Paddy O'Moore'un evine hoş geldiniz."

"İrlandalı'sınız galiba," dedi Glenarvan çiftçinin uzattığı eli sıkarken.

"Öyleydim," dedi Paddy O'Moore. "Şimdi, Avustralyalı'yım. İçeri girin, kim olursanız olun, beyler, bu ev sizin.

Bu kadar iyi niyetle yapılmış bir daveti ikiletmeden kabul etmek gerekiyordu. Evsahibesi O'Moore'un yol göstericiliğiyle Lady Helena ve Mary Grant eve girerlerken, çiftçinin oğulları da erkek ziyaretçilerin silahlarını çıkarmasına yardımcı oldular.

Yatay olarak yerleştirilmiş sağlam kalaslardan inşa edilmiş evin girişinde, geniş, serin ve aydınlık bir salon vardı. Duvarlara tutturulmuş birkaç tahta sıra iç açıcı renklerle boyanmıştı. On kadar tabure, beyaz bir çömlekle ve parlak kalaydan güğümlerin dizildiği iki meşe dolap, yirmi misafirin rahatlıkla oturabileceği geniş ve uzun bir masa, bu sağlam eve ve güçlü kuvvetli sakinlerine yakışır mobilyalardı.

Öğle yemeği servisi yapıldı. Rozbif ve koyun butunun arasındaki çorba kâsesinden du-

manlar tütüyordu. Ayrıca sofrada zeytin, üzüm ve portakal dolu kocaman tabaklar vardı. Her şey gerekenden çok daha fazlaydı. Ev sahibi ve sahibesinin hali öyle sevimliydi ve iştah açan masa öyle bol ve çeşitli yiyeceklerle donatılmıştı ki, oturmamak yakışıksız kaçardı. Efendileriyle eşit muamele gören çiftlik çalışanları da yemeklerini yemek üzere sofraya gelmişti. Paddy O'Moore yabancılara ayrılmış olan yeri eliyle gösterdi.

"Sizi bekliyordum, dedi sade bir şekilde Lord Glenarvan'a.

"Siz mi?" dedi beriki çok şaşırarak.

"Her zaman gelecek birilerini beklerim, cevabını verdi İrlandalı.

Sonra, ailesi ve hizmetkârları saygılı bir ifadeyle ayakta dururken ciddi bir sesle yemek duasını okudu. Lady Helena bunca sade âdetler karşısında çok heyecanlandığını hissediyordu. Kocasının bir bakışından onun da hayran kaldığını anladı.

Yemek çok neşeli geçti. Sohbet sırasında her konuya değindiler. İskoçya İrlanda'ya elin uzanacağı kadar yakındır. Birkaç *tuaz* genişliğindeki Tweed'in[1], İskoçya ile İngiltere arasın-

1 İskoçya'yı İngiltere'den ayıran nehir. (J.V.)

da açtığı çukurun derinliği, eski Kaledonya'yı yeşil Erin'den ayıran İrlanda kanalının yirmi fersahı bulan derinliğinden daha fazladır. Paddy O'Moore kendi hikâyesini anlattı. Sefalet nedeniyle ülkelerinden göç etmiş diger insanların hikâyesine benziyordu. Uzaklarda servet aramaya gitmiş ve oralarda yalnızca düş kırıklığı ve mutsuzluk bulmuş olan çoğu, kendi zekâ eksikliklerini, tembelliklerini ve ahlak düşkünlüklerini suçlamayı unutarak, kör talihi suçlarlar. Kanaatkâr ve cesur, tutumlu ve namuslu olanlar ise başarıya ulaşırlar

Paddy O'Moore bunlardandı. Açlıktan ölmek üzere olduğu Dundalk'ı terk etmiş, ailesini Avustralya topraklarına getirmiş, Adelaide'de karaya çıkmış, maden ocaklarında çalışmak istemeyerek tarımın daha güvenilir yorgunluklarını tercih etmiş ve iki ay sonra da ekip biçmeye başlamıştı, bugün hali vakti gayet yerindeydi.

Güney Avustralya'nın tüm toprakları, her biri seksen *akr*[1] genişliğindeki parsellere ayrılmıştı. Bu çeşitli paylar hükümet tarafından kolonlara bırakılmıştı ve her bir pay sayesinde, çalışkan bir çiftçi geçimini sağlayabilir ve

1 Akr, 0,404 hektardır (J.V.)

seksen sterlinlik net bir geliri bir köşeye koyabilirdi.[1]

Paddy O'Moore bunu biliyordu. Tarım konusundaki bilgisi çok işine yaramıştı. Yaşamını sürdürmüş, tasarruf yapmış ve ilk kârları sayesinde yeni parseller almıştı. Ailesinin refah düzeyi artmış, işletmesi gelişmişti. Böylece İrlandalı bir köylüyken toprak sahibine dönüşmüştü ve işletmesinin ömrü henüz iki yıllık olmasa bile, çabalarıyla canlanmış beş yüz *akr*'lık bir toprağın ve beş yüz baş hayvanın sahibiydi şimdiden. Avrupalıların kölesi olduktan sonra, artık kendinin efendisiydi ve dünyanın en özgür ülkesinde ne kadar olunabilirse o kadar bağımsızdı.

İrlandalı göçmenin bu hikâyesine konukları samimi ve içten kutlamalarla karşılık verdiler. Paddy O'Moore, kendi hikâyesi bittiğinde, kendi sırları karşılığında konuklarının da sırlarını anlatmalarını bekliyordu kuşkusuz ama onları zorlayacak değildi. "İşte ben buyum, ama siz kimsiniz diye size sormam, diyen ağırbaşlı insanlardandı. Glenarvan için *Duncan*'dan, Bernouilli Burnu'nda bulunma nedeninden ve yorulmak bilmez bir inatla sürdürdüğü araştırmalarından söz etmek acil

1 İki bin Frank. (J.V.)

bir önem taşıyordu. Ama, hedefe doğrudan giden biri olarak, öncelikle *Britannia*'nın geçirdiği deniz kazası hakkında Paddy O'Moore'u sorguya çekti.

İrlandalı'nın cevabı tatmin edici değildi. Bu gemiden söz edildiğini hiç işitmemişti. İki yıldan beri bu sahillerde hiçbir gemi batmamıştı, ne burnun yukarısında ne de aşağısında. Oysa, felaket ancak iki yıllıktı. Dolayısıyla, kazazedelerin bu batı sahillerine çıkmadığını kesinlikle söyleyebilirdi.

"Şimdi, lordum," diye ekledi, "bu soruyu bana niçin sorduğunuzu öğrenmek isterim.

Bunun üzerine Glenarvan çiftçiye belgenin hikâyesini, yatın yolculuğunu, Kaptan Grant'i bulmak için girişilen çabaları anlattı. En büyük umutlarının bu kadar kesin savlar karşısında suya düştüğünü ve *Britannia*'nın kazazedelerini bulmaktan umudunu kestiğini gizlemedi.

Bu sözler Glenarvan'ı dinleyenler üzerinde acılı bir etki bırakmış olmalıydı. Robert ve Mary'nin gözleri dolu doluydu. Paganel teselli edici ve umut verici tek bir söz bulamıyordu. John Mangles, bastıramadağı bir acı içindeydi. *Duncan*'ın bu uzak sahillere gereksiz

yere taşıdığı bu yürekli insanların yüreğini umutsuzluk kaplıyordu ki, birden şu sözler işitildi:

"Lordum, Tanrı'ya şükredin. Eğer Kaptan Grant yaşıyorsa, Avustralya topraklarındadır mutlaka!"

7

AYRTON

Bu sözlerin yarattığı şaşkınlığı tarif etmek imkânsız olurdu. Glenarvan bir sıçrayışta ve iskemlesini iterek doğruldu:

"Kim konuştu?" diye haykırdı.

"Ben," dedi, masanın ucunda oturan Paddy O'Moore'un hizmetkârlarından biri.

"Sen mi Ayrton!" dedi çiftçi. O da Glenarvan kadar şaşırmıştı.

"Ben, dedi Ayrton heyecanlı ama emin bir sesle. "Ben de sizin gibi İskoç'um, lordum, *Britannia*'nın kazazedelerinden biriyim.

Bu açıklama tarifi imkânsız bir etki yarattı. Heyecandan neredeyse bayılacak ve mutluluktan ölecek gibi olan Mary Grant, bu kez, Lady Helena'nın kollarına attı kendini. John Mangles, Robert, Paganel yerlerinden kalkarak Paddy O'Moore'un Ayrton dediği kişinin yanına koştular.

Kırk beş yaşlarında, sert görünümlü biriydi bu adam. Parlak bakışları kalın kaşlarının kemeri altında kayboluyordu. Vücudunun zayıflığına rağmen, alışılmadık bir gücü olmalıydı. Kemikten ve sinirden oluşmuş biriydi ve bir İskoç deyişiyle, yağlanarak zamanını yitirmiyordu. Orta boylu, geniş omuzlu, kararlı görünümlüydü, yüzünden zekâ ve hayat fışkırıyordu. Sert hatlı olsa da, bu özellikleri iyiliğini ortaya koymaktaydı. Yüzünde izleri okunan, yakın döneme ait bir acının etkisiyle, çevresine yaydığı içtenlik duygusu daha da büyüyordu. Izdıraplara dayanıklı, onlara meydan okuyan, onları alt eden biri gibi gözükse de, çok acı çekmiş olduğu belliydi.

Glenarvan ve dostları bunu ilk bakışta hissetmişti. Ayrton'un kişiliği kendini hemen kabul ettiriyordu. Herkesin tercümanı olan Glenarvan, Ayrton'u soru yağmuruna tuttu, o da cevap verdi. Glenarvan ile Ayrton'un karşılaşması her ikisinde de karşılıklı bir heyecan yaratmıştı.

Bu yüzden, Glenarvan'ın ilk soruları ister istemez düzensizce oldu.

"Siz *Britannia*'nın kazazedelerinden birisiniz, öyle mi?"

"Evet, lordum, Kaptan Grant'in deniz onbaşısı," dedi Ayrton.

"Kazadan onunla birlikte mi kurtuldunuz?"

"Hayır, lordum, hayır. O korkunç anda ben ayrı düşmüştüm, geminin güvertesinden sahile fırlatılmıştım.

"O halde siz belgede sözü geçen iki tayfadan biri değilsiniz!"

"Değilim. Bu belgenin varlığından haberim yok. Kaptan onu, artık gemide olmadığım bir zaman denize atmış olmalı."

"Peki ya kaptan? Kaptan?"

"Onun *Britannia*'nın tüm mürettebatıyla birlikte boğulduğunu, yok olduğunu sanıyordum. Hayatta kalanın bir tek ben olduğumu düşünüyordum."

"Ama Kaptan Grant'in yaşadığını söylediniz!"

"Hayır. Kaptan eğer yaşıyorsa... dedim."

"Avustralya kıtasındadır, diye de eklediniz."

"Başka yerde olamaz, gerçekten de."

"Nerede olduğunu bilmiyorsunuz, o halde."

"Hayır, lordum, tekrar ediyorum, denizde

boğulduğunu ya da kayalarda parçalandığını sanıyordum. Belki hâlâ yaşıyor olduğunu sizden öğreniyorum.

"Peki ne biliyorsunuz, o halde?" diye sordu Glenarvan.

"Yalnızca şu. Eğer Kaptan Grant yaşıyorsa Avustralya'dadır."

"Kaza nerede oldu?" dedi bunun üzerine Binbaşı Mac Nabbs.

Sorulacak ilk soru buydu, ama bu olayın yol açtığı karışıklık içinde, Kaptan Grant'in nerede olduğunu bir an önce öğrenme telaşıyla Glenarvan, *Britannia*'nın battığı yeri sormayı akıl edememişti. O andan itibaren, o zamana kadar muğlak, mantıksız, atlamalarla ilerleyen, konuları derinleştirmeden yüzeysel olarak geçen, olayları birbirine karıştıran, tarihlerin sırasını bozan söyleşi daha akılcı bir gidişata büründü ve çok geçmeden bu karanlık hikâyenin ayrıntıları dinleyenlerin zihninde açık ve kesin olarak şekillendi.

Mac Nabbs'ın sorusuna Ayrton şu sözlerle cevap verdi:

"Flok yelkenini aşağıya çektiğim sırada, fırtına beni ön kasaradan koparıp aldığında, *Britannia* Avustralya sahiline doğru ilerliyordu.

Birkaç gomina ya var ya yoktu sahille aramızda. Kaza tam orada oldu."

"37 derece enleminde mi?" diye sordu John Mangles.

"37 derecede," dedi Ayrton.

"Batı sahilinde mi?"

"Hayır! Doğu sahilinde," karşılığını verdi heyecanla deniz onbaşısı.

"Hangi tarihte?"

"27 Haziran 1862 gecesi."

"Çok doğru! Tam tarih bu!" diye haykırdı Glenarvan.

"Görüyorsunuz, lordum, diye ekledi Ayrton, "şunu kesin olarak söyleyebilirim: eğer Kaptan Grant hâlâ yaşıyorsa, onu Avustralya kıtasında aramak gerekir, başka yerde değil."

"Onu arıyoruz ve bulacağız ve kurtaracağız, dostum!" diye haykırdı Paganel. "Ah! Değerli belge," diye ekledi saf bir coşkuyla, "basiretli insanların ellerine düştüğünü itiraf etmek gerek!"

Kuşkusuz Paganel'in dalkavukça laflarını kimse işitmedi. Glenarvan ve Lady Helena, Mary ve Robert, Ayrton'un etrafına toplanmışlardı. Ellerini sıkıyorlardı. Sanki bu adamın varlığı Harry Grant'in sağ salim olduğunun

kesin bir güvencesiydi. Madem ki tayfa kazanın tehlikelerinden kaçabilmişti, kaptan bu felaketten niçin sağ salim kurtulmuş olmasındı? Ayrton, Kaptan Grant'in de kendisi gibi sağ olduğuna inandığını tekrarlayıp duruyordu. Nerede olduğunu söyleyemezdi, ama kesinlikle bu kıtadaydı. Sorulan binlerce soruya zekice ve kayda değer bir kesinlikle cevap veriyordu. O konuşurken Miss Mary onun ellerinden birini kendi ellerinin arasına almıştı. Babasının bir arkadaşıydı bu tayfa, *Britannia*'nın denizcilerinden biri! Harry Grant'in yanında yaşamıştı, onunla birlikte denizlerde dolaşmış, aynı tehlikelere göğüs germişti! Mary bu sert görünümlü adamdan bakışlarını alamıyor ve mutluluktan ağlıyordu.

O ana kadar denizci onbaşısının kimliğinden ve doğruyu söylediğinden kimse kuşkulanmamıştı. Yalnızca, inanmaya daha az yatkın olan binbaşı ve John Mangles, Ayrton'un sözlerinin tam bir güveni hak edip etmediğini düşünmekteydiler. Bu beklenmedik karşılaşma bazı kuşkulara neden olabilirdi. Ayrton elbette uyumlu tarihler ve olaylar belirtmiş, çarpıcı özellikler söylemişti. Ama ayrıntılar, ne kadar doğru olursa olsun bir kesinlik oluştur-

maz ve çoğu zaman yalanın, ayrıntıların kesinliğiyle kendini gösterdiği bilinir. Mac Nabbs kendi görüşünü saklı tuttu ve bunu dile getirmekten kaçındı.

John Mangles'a gelince, tayfanın sözleri karşısında kuşkusu giderek yok oldu ve genç kıza babasından söz ettiğini işitince onu Kaptan Grant'in gerçek bir arkadaşı olarak kabul etti. Ayrton Mary ve Robert'i gayet iyi tanıyordu. Glasgow'da, *Britannia* yola çıkarken onları görmüştü. Kaptanın dostlarına gemide verilen veda yemeğinde onların da bulunduğunu hatırlıyordu. Şerif Mac Intyre oradaydı. Robert –on yaşında ya var ya yoktu– mürettebatın şefi olan Dick Turner'e emanet edilmişti, ama babafingo çubuklarına tırmanmak için şefin elinden kaçmayı başarmıştı.

"Doğru, doğru, diyordu Robert Grant.

Ve Ayrton, bunun gibi binlerce küçük olay hatırlıyordu. Bu olaylara John Mangles'ın ondan daha çok önem verdiği belliydi. Sustuğunda Mary tatlı sesiyle ona şöyle dedi:

"Devam edin Bay Ayrton, babamızdan söz edin!"

Denizci onbaşısı genç kızın arzularını elinden geldiğince yerine getirdi. Glenarvan onun

sözünü kesmek istemiyordu, yine de, daha yararlı bir yığın soru geliyordu aklına, ama Lady Helena, Mary'nin coşkusunu göstererek onu susturuyordu.

Ayrton bu sohbet içerisinde *Britannia*'nın hikâyesini ve Pasifik denizlerindeki yolculuğunu anlattı. Mary Grant hikâyenin büyük bölümünü biliyordu, çünkü 1862 yılının Mayıs ayına kadar gemiden haber alınabilmişti. Bu bir yıllık süre içerisinde Harry Grant Okyanusya'nın belli başlı topraklarına ayak basmıştı. Hebrid Adaları'na, Yeni Gine'ye, Yeni Zelanda'ya, Yeni Kaledonya'ya uğramış, genellikle pek adil olmayan sömürgeleştirme girişimleriyle karşılaşmış, İngiliz otoritelerinin kötü niyetine maruz kalmıştı, çünkü gemisi, Britanya kolonilerinde mimlenmişti. Bununla birlikte, Papua'nın batı sahilinde önemli bir yer keşfetmişti. Orada bir İskoç kolonisinin kurulmasının kolay olduğunu düşünüyor, kalkınmasına ise kesin gözüyle bakıyordu. Gerçekten de, Molukka ve Filipinler yolu üzerindeki uygun bir demirleme limanı gemileri çekebilirdi. Özellikle Süveyş Kanalı'nın açılması Ümit Burnu yolunu kullanılmaz hale getirdiğinde. Harry Grant, Bay de Lesseps'in ese-

rini İngiltere'ye tavsiye edenlerden biriydi ve büyük uluslararası çıkarlar söz konusu olduğunda politik düşmanlıkları öne çıkarmazdı.

Papua'nın bu keşfinden sonra, *Britannia* yakıt ikmali için Callao'ya gitti ve Hint Okyanusu ve Cape yoluyla Avrupa'ya geri dönmek üzere 30 Mayıs 1862'de bu limandan ayrıldı. Yola çıkışından üç hafta sonra korkunç bir fırtına gemiyi çalışmaz duruma getirdi. Gemi sürüklenmeye başlayınca yelken direklerini kesmek gerekti. Geminin dibinde açılan bir deliği kapatamadılar. Bir süre sonra tüm mürettebat gücünün son noktasına gelmiş, tükenmişti. Pompalar işe yaramaz haldeydi. Sekiz gün boyunca *Britannia* kasırgaların oyuncağı oldu. Sintinesinde altı ayak su vardı. Yavaş yavaş batıyordu. Fırtına sırasında sandallar denize uçmuştu. Gemide ölüp gideceklerini düşünüyorlardı ki, 22 Haziran gecesi, Paganel'in gayet doğru tespit etmiş olduğu gibi, Avustralya'nın doğu sahilini gördüler. Çok geçmeden gemi karaya oturdu. Şiddetli bir çarpma yaşanmıştı. O sırada, Ayrton, bir dalga tarafından kaldırılarak kör kayaların ortasına fırlatıldı ve bilincini yitirdi. Kendine geldiğinde yerlilerin ellerindeydi. Onu kıtanın içlerine doğ-

ru sürüklüyorlardı. O zamandan beri, *Britannia*'dan söz edildiğini hiç işitmemişti ve haklı olarak Twofold Koyu'nun tehlikeli kayalıkları üzerinde, içindeki herkesle birlikte yok olup gittiğini düşünmüştü. Kaptan Grant'le ilgili hikâye burada sona eriyordu. Dinleyenler defalarca acı dolu çığlıklar atmışlardı. Binbaşının, bu hikâyenin gerçekliğinden kuşkulanmasına artık imkân yoktu. Ama, *Britannia*'nın hikâyesinden sonra, Ayrton'un hikâyesi daha güncel bir önem taşıyabilirdi. Gerçekten de, Grant, tıpkı Ayrton gibi, iki tayfasıyla birlikte kazadan sağ kurtulabilmişti. Belge sayesinde, bu konuda şüpheye düşmek imkânsızdı. Birinin yazgısından yola çıkarak ötekinin yazgısı hakkında mantıklı bir fikir sahibi olunabilirdi. Bunun üzerine Ayrton'dan, kendi maceralarını anlatmasını rica ettiler. Çok basit ve çok kısaydı bu macera.

Kazazede tayfa, yerli kabilelerden birinin esiri olarak, Darling'in suladığı iç bölgelere götürülmüştü, yani otuzyedinci paralelin dört yüz mil kuzeyine. Orada, büyük bir sefalet içinde yaşamıştı, çünkü kabile de çok yoksuldu, ama kötü muamele görmemişti. Bu zorlu esaret yaşamı iki uzun yıl sürmüştü. Bununla

birlikte, özgürlüğe kavuşma umudunu hiç yitirmemişti. Kurtulmak için, ufacık da olsa, bir fırsat kolluyordu. Kaçışı onu sayısız tehlikenin ortasına atacak olsa bile bunu yapacaktı.

1864 Ekim'inin bir gecesi, yerlilerin bir anlık dikkatsizliğinden yararlanarak uçsuz bucaksız ormanların derinliklerinde kayboldu. Bir ay boyunca, köklerle, yenebilir eğreltiotlarıyla, mimoza sakızlarıyla karnını doyurdu, bu geniş ıssız topraklarda dolandı durdu, gündüzleri güneşe, geceleyin yıldızlara bakarak yönünü bulmaya çalışıyor, çoğu zaman da umutsuzluğa kapılıyordu. Böylece bataklıklardan, nehirlerden, dağlardan, pek az cesur seyyahın izini bıraktığı, kıtanın bu ıssız bölgelerinden geçti. Nihayet, bitmiş, tükenmiş bir halde Paddy O'Moore'un konuksever evine vardı, orada emeği karşılığında mutlu bir yaşama kavuştu.

"Ayrton bana şükran borçluysa, dedi İrlandalı çiftçi, hikâye tamamlandığında, "ben de ona şükran borçluyum. Zeki, cesur biri, iyi bir emekçi ve arzu ettiği takdirde, Paddy O'Moore'un evi uzun süre onun olacak."

Ayrton bir hareketiyle İrlandalı'ya teşekkür etti ve yeni soruların sorulmasını bekledi. Yi-

ne de, dinleyenlerin haklı merakının giderilmiş olduğunu düşünüyordu. Yüzlerce kez söylenmiş olan şeylere başka ne ekleyebilirdi ki? Glenarvan, Ayrton'la karşılaşmış olmayı fırsat bilip, bilgilerinden yararlanarak yeni bir plan tasarısını tartışmaya açacaktı ki, binbaşı tayfaya hitap ederek, "Siz *Britannia*'nın denizci onbaşısıydınız değil mi?" dedi.

"Evet," cevabını verdi Ayrton, hiç tereddütsüz.

Ama, belli bir güvensizlik duygusunun, belli belirsiz de olsa bir kuşkunun binbaşının bu soruyu sormasına yol açtığını anlayarak ekledi:

"Kazadan, gemide çalışma belgemi kurtarabildim."

Ve hemen oturma odasından çıkarak bu resmi belgeyi aramaya gitti. Yokluğu bir dakika bile sürmedi ama bu arada Paddy O'Moore şunları söyleme zamanı buldu:

"Lordum, Ayrton'u size namuslu biri olarak takdim etmek isterim. İki aydan beri benim hizmetimde, ondan tek bir şikâyetim bile olmadı. Geçirdiği kazanın ve esaretinin hikâyesini biliyordum. Namuslu, her türlü güveninize layık biri."

Glenarvan, Ayrton'un iyi niyetinden asla kuşku duymadığını ekleyecekti ki, Ayrton içeri girdi ve usule uygun hazırlanmış çalışma belgesini sundu. Bu, *Britannia*'nın armatörleri ve Kaptan Grant tarafından imzalanmış bir kâğıttı, Mary yazıyı gayet iyi tanıyordu. "Tom Ayrton, birinci sınıf tayfa, Glasgow limanına bağlı üç yelkenli *Britannia*'ya deniz onbaşısı olarak alındı." Dolayısıyla artık Ayrton'un kimliği hakkında kuşkuya yer yoktu, çünkü bu çalışma belgesini bir şekilde ele geçirdiğini ve aslında kendisinin olmadığını düşünmek mümkün değildi.

"Şimdi," dedi Glenarvan, "herkesin fikrini soruyorum ve neler yapılması gerektiği hakkında acil bir tartışma açıyorum. Sizin düşünceleriniz, Ayrton, bizim için özellikle değerlidir, onları bizimle paylaşmanızı rica edeceğim sizden."

Ayrton birkaç saniye düşündü, sonra şu sözlerle cevap verdi:

"Lordum, bana gösterdiğiniz güvenden dolayı size teşekkür ederim ve umarım bu güvene layık olurum. Bu ülkeyi, yerlilerin âdetlerini az çok biliyorum ve size yararlı olabilirsem..."

"Elbette olursunuz," dedi Glenarvan.

"Ben de sizin gibi düşünüyorum, dedi Ayrton, "Kaptan Grant ve iki tayfası kazadan kurtulmuşlardır. Ama, madem ki İngiliz sömürgelerine ulaşamadılar, madem ki bir daha görünmediler, onların da yazgısının benimkinden farklı olmadığı kanısındayım, yerli bir kabilenin elinde esir olmalılar."

"Benim daha önce ileri sürmüş olduğum kanıtları tekrarlıyorsunuz," dedi Paganel. "Kazazedeler, kendilerinin de endişe duydukları gibi, elbette yerlilerin esiridir. Ama, sizin gibi, otuzyedinci derecenin kuzeyine sürüklendiklerini düşünebilir miyiz?"

"Bu olabilir, bayım, dedi Ayrton. "Düşman kabileler İngilizlere tabi bölgelerin yakınında bulunmazlar pek."

"Bu durum araştırmalarımızı zorlaştırabilir," dedi Glenarvan, oldukça hayal kırıklığına uğramıştı. "Bu kadar geniş bir kıtanın içinde esirlerin izlerini nasıl bulacağız?"

Bu gözlemin ardından derin bir sessizlik oldu. Lady Helena bakışlarıyla tek tek arkadaşlarını sorguluyor, bir cevap alamıyordu. Paganel bile, alışkanlığının tersine sessiz durmaktaydı. Her zamanki becerisini gösteremi-

yordu. John Mangles salonu tıpkı gemisinin güvertesindeymiş gibi, kocaman adımlarla arşınlamaktaydı, belli ki kafası karışıktı.

"Ya siz, Bay Ayrton," dedi bunun üzerine Lady Helena tayfaya, "siz ne yapardınız?"

"Bayan," dedi Ayrton oldukça canlı bir ses tonuyla, "ben *Duncan*'a biner ve dosdoğru kazanın olduğu yere giderdim. Orada durumu inceler ve tesadüfün sağlayabileceği işaretleri araştırırdım."

"Güzel, dedi Glenarvan, "ne var ki, *Duncan*'ın tamir edilmesini beklemek gerek."

"Gemi de hasar mı var?" diye sordu Ayrton.

"Evet," dedi John Mangles.

"Ciddi mi?"

"Hayır, ama bizde bulunmayan alet edevatlar gerekiyor. Uskurun kollarından biri bozuldu ve ancak Melbourne'da tamir edilebilir."

"Yelkenle gidemez misiniz?" diye sordu denizci onbaşısı.

"Tabii ama rüzgâr azıcık bile ters yönden esecek olursa, *Duncan*'ın Twofold Koyu'na varması fazla zaman alır, her halükârda Melbourne'a gitmek gerekecek."

"O halde, *Duncan* Melbourne'a gitsin!" diye haykırdı Paganel, "biz de onsuz Twofold Koyu'na gidelim."

"Nasıl yani?" diye sordu John Mangles.

"37 paraleli izleyerek Amerika'yı nasıl katettiysek Avustralya'yı da öyle katedebiliriz."

"Ama *Duncan*?" karşılığını verdi Ayrton, ısararlı bir tavırla.

"Duruma göre ya *Duncan* bize ulaşır, ya da biz *Duncan*'a kıta içindeki yolculuğumuz sırasında Kaptan Grant'i bulursak, hep birlikte Melbourne'a döneriz. Bulamazsak, araştırmalarımızı sahile kadar sürdürelim, *Duncan* bizi orada bulur. Bu plana itirazı olan var mı? Binbaşı?"

"Hayır," dedi Mac Nabbs, "eğer Avustralya'dan geçmemiz mümkünse."

"Hem de o kadar mümkün ki," dedi Paganel, "Lady Helena ile Miss Grant'e de bizimle gelmelerini öneriyorum."

"Ciddi misiniz, Paganel?" diye sordu Glenarvan.

"Çok ciddiyim, sevgili lordum. Üç yüz elli millik bir yolculuk bu,[1] fazla değil! Günde on iki milden, en fazla bir ay sürer, yani *Duncan*'ın tamiri için gerekli süre. Avustralya kıta-

1 Yaklaşık 1200 fersah. (J.V.)

sını daha aşağı bir enlemden geçmek söz konusu olsaydı, başka bir deyişle, kıtayı en geniş yerinden katetmek, sıcaklığın kavurucu olduğu şu uçsuz bucaksız çöllerden geçmek, nihayet en cesur seyyahların bile henüz denemedikleri bir işe girişmek gerekseydi, farklı olurdu! Ama bu 37 paralel Victoria eyaletinden geçiyor. Yolları, demiryollarıyla bir İngiliz toprağı burası, ve yolumuzun geçtiği yerler büyük ölçüde iskân edilmiş halde. Bir gezinti arabasıyla ya da daha güzeli, iki tekerlekli bir yük arabasıyla yapılabilir bu yolculuk. Londra'dan Edinburg'a bir gezinti sadece. Başka bir şey değil.

"Peki ya vahşi hayvanlar?" dedi Glenarvan, edilebilecek tüm itirazları sergilemek niyetindeydi.

"Avustralya'da vahşi hayvan yok."

"Ya vahşiler?"

"Bu enlemde vahşi de yok, zaten Yeni Zelandalılardaki gaddarlık bunlarda yoktur."

"Peki ya sabıkalılar?"

"Avustralya'nın güney bölgelerinde sabıkalı yoktur, yalnızca doğudaki sömürgelerde vardır. Victoria eyaleti onları reddetmekle kalmamış, diğer bölgelerin serbest bıraktığı hü-

kümlüleri de topraklarına sokmamak için bir yasa düzenlemiştir. Üstelik Victoria Hükümeti bu yıl, eğer sabıkalıların kabul gördüğü Batı Avustralya'nın limanlarından gemileriyle kömür almaya devam ederse, yarımada şirketini, kendisine yaptığı yardımı geri çekmekle tehdit etmiştir. Nasıl olur da bir İngiliz olarak siz bunu bilmezsiniz?"

"Öncelikle, ben bir İngiliz değilim, cevabını verdi Glenarvan.

"Bay Paganel'in dedikleri kesinlikle doğru," dedi bunun üzerine Paddy O'Moore. "Yalnızca Victoria eyaleti değil, Güney Avustralya, Queensland, hatta Tasmanya bile kendi topraklarından mahkûmları atma konusunda hemfikir. Bu çiftlikte yaşadığımdan beri tek bir sabıkalıdan söz edildiğini işitmedim.

"Bunlardan birine ben de hiç rastlamadım, cevabını verdi Ayrton.

"Görüyorsunuz, dostlarım," diye sözüne devam etti Paganel, "pek az vahşi, olsa da, ne vahşi hayvan ne de sabıkalı var. Avrupa'da bile böyle ülkeler yok denecek kadar az. Şimdi oldu mu?"

Siz ne düşünüyorsunuz, Helena?" diye sordu Glenarvan.

"Hepimizin düşündüğü şeyi, sevgili Edward," cevabını verdi Lady Helena ve arkadaşlarına doğru dönerek şöyle dedi:

"Bir an önce yola koyulalım!"

8

YOLA ÇIKIŞ

Glenarvan bir fikrin benimsenmesi ile yerine getirilmesi arasında asla zaman kaybedecek biri değildi. Paganel'in önerisi bir kez kabul gördüğünde, yolculuk hazırlıklarının en kısa sürede tamamlanması için hemen emir verdi. Yola çıkış tarihi, ertesi gün, 22 Aralık olarak saptandı.

Avustralya'yı boydan boya bu geçiş ne gibi sonuçlar verecekti? Harry Grant'in varlığı tartışma götürmez bir gerçeğe dönüştüğüne göre, bu seferin sonuçları önemli olabilirdi. İyi ihtimaller artmaktaydı. Kesin olarak izlenecek olan bu 37 paralel üzerinde Kaptan Grant'in bulunacağı hayaline kimse kapılmıyordu. Ama belki de bu paralel, onun izleriyle kesişiyordu ve her halükârda dosdoğru kazanın olduğu yere götürüyordu. Ana nokta orasıydı.

Dahası, eğer Ayrton yolculara katılmayı,

Victoria eyaletinin ormanlarında onlara rehberlik etmeyi, onları doğu sahiline kadar götürmeyi kabul ederse, bu durumda, yeni bir başarı şansı var demekti. Glenarvan bunu gayet iyi hissediyordu; Harry Grant'in dostunun faydalı katılımını sağlamayı özellikle istiyordu ve Ayrton'dan kendilerine eşlik etmesini rica ederse, kendisinin bu öneriden rahatsız olup olmayacağını sordu ev sahibine.

Paddy O'Moore Ayrton'un gitmesine razı oldu ama bu mükemmel hizmetkârı kaybettiğine de üzülüyordu.

"O halde, *Britannia*'nın kazazedelerini aramak üzere yapacağımız yolculuğa bizimle gelecek misiniz, Ayrton?"

Ayrton bu soruya hemen cevap vermedi. Hatta birkaç saniye süren bir tereddüt geçirdi, nihayet iyice düşündükten sonra şöyle dedi:

"Evet, lordum, sizinle geleceğim ve sizi Kaptan Grant'in izine götüremesem bile, en azından geminin kaza geçirdiği yere götürebilirim.

"Teşekkürler, Ayrton, cevabını verdi Glenarvan.

"Ama bir sorum var, lordum."

"Sorun, dostum.

"Siz *Duncan*'la nerede buluşacaksınız?"

"Eğer Avustralya'yı bir sahilinden diğerine katetmemiz gerekmezse Melbourne'da. Eğer araştırmalarımız doğu sahiline kadar sürerse, doğu sahilinde."

"O halde kaptanı?...

"Kaptanı Melbourne limanında benim emirlerimi bekleyecek."

"Tamam, lordum," dedi Ayrton, "bana güvenebilirsiniz."

"Güveniyorum, Ayrton, cevabını verdi Glenarvan.

Britannia'nın ikinci lostromosuna *Duncan*'ın yolcuları coşkuyla şükranlarını sundular. Kaptanının çocukları en içten sevgilerini, ondan esirgemediler. Herkes Ayrton'un kararından mutluydu. Zeki ve sadık bir yardımcıyı kaybeden İrlandalı hariç. Ama Paddy, Glenarvan'ın deniz onbaşısının varlığına verdiği önemi anladı ve razı oldu. Glenarvan, Avustralya'daki bu yolculuk için ulaşım araçları sağlamakla onu görevlendirdi ve bu iş halledilir halledilmez, Ayrton'la buluşma zamanını kararlaştıran yolcular gemiye geri döndüler.

Dönerken sevinç içindeydiler. Her şey değişmişti. Tüm tereddütler kayboluyordu. Ce-

sur araştırmacılar bu 37 paralel boyunca körlemesine gitmek zorunda değillerdi artık. Harry Grant'in kıtada sığınacak bir yer bulduğuna hiç kuşku yoktu ve kuşkudan sonra inancın getirdiği bir tatmin duygusu kaplamıştı hepsinin yüreğini.

İki ay içinde eğer koşullar elverirse, *Duncan* Harry Grant'i İskoçya sahillerine çıkaracaktı!

John Mangles yolcularla birlikte Avustralya'yı katetmeyi deneme önerisini desteklediğinde, bu kez, sefere eşlik edeceğini varsayıyordu. Glenarvan'la bu konuyu görüştü. Kendisinden yana olan tüm kanıtları sundu, Lady Helena'ya, efendisine bağlılığını, kervan düzenleyicisi olarak kendisine ihtiyaç duyacaklarını ve *Duncan*'ın güvertesinde kaptan olarak bir işe yaramayacağını ve bunlar gibi binlerce mükemmel nedeni sıraladı, ama en önemlisini söylemedi, Glenarvan'ın ikna olmak için buna ihtiyacı olmadığını biliyordu.

"Tek bir sorum var, John," dedi Glenarvan. "İkinci kaptanınıza güveniniz tam mı?"

"Kesinlikle, cevabını verdi John Mangles. "Tom Austin iyi bir denizcidir. *Duncan*'ı gideceği yere götürür, ustalıkla tamir eder ve ka-

rarlaştırılan günde olması gereken yere getirir. Tom görev ve disiplin âşığı bir adamdır. Bir emri uygularken, o emri değiştirmeyi ya da geciktirmeyi asla düşünmez. Dolayısıyla, Saygıdeğer Efendimiz bana güvendikleri gibi ona da güvenebilirler."

"Tamam, John, cevabını verdi Glenarvan, "siz de bize eşlik edeceksiniz. Hem..." diye ekledi gülümseyerek, "Mary Grant'in babasını bulduğumuzda sizin de orada olmanızda yarar var."

"Oh! Saygıdeğer Efendimiz!... diye mırıldandı John Mangles.

Tüm söyleyebildiği bu kadardı. Bir an yüzü soldu ve Lord Glenarvan'ın uzattığı eli tuttu.

Ertesi gün, John Mangles, doğramacı ustası ve erzak sağlamakla görevli tayfalarla birlikte Paddy O'Moore'un evine geri döndü. Ulaşım araçlarını İrlandalı'yla ikisi ayarlayacaktı.

Tüm aile, emirleri altında çalışmaya hazır olarak onu bekliyordu. Ayrton da oradaydı ve deneyiminin kendisine sağladığı üstünlükle, bol bol akıl vermekten geri durmadı.

Paddy ile bir konuda hemfikirdiler: bayan yolcular öküz arabalarıyla, erkekler ise at üze-

rinde yol almalıydılar. Paddy hayvanları ve aracı sağlayabilirdi.

Araç, yirmi ayak uzunluğunda ve üstü örtülü şu at arabalarından biriydi ve yekpare dört tekerlek üzerine oturtulmuştu; ne parmaklıkları, ne jantları, ne demir çemberleri vardı; tek kelimeyle basit tahta tekerlerdi bunlar. Arka tekerleklerle arasında epey bir mesafe bulunan ön tekerlekler, hızlı dönmelerine olanak tanımayan kaba bir mekanizmayla birbirine bağlanmışlardı. Ön takımlara otuz beş ayak uzunluğunda bir ok tutturulmuştu. Arabaya koşulan altı öküz bu ok boyunca dizilmekteydi. Bu hayvanlar, enselerine geçirilen bir boyunduruk ile demir bir çiviyle bu boyunduruğa sabitlenmiş bir tasmadan oluşan ikili bir düzenek sayesinde, boyun ve başlarıyla çekiyorlardı arabayı. Bu dar, uzun, oynak, çabucak sapma gösteren aleti idare emek ve koşumlu bu hayvanları üvendire yardımıyla yönetmek için büyük bir maharet gerekiyordu. Ama Ayrton İrlanda çiftliğinde çıraklık yapmıştı ve Paddy onun yeteneğinin kefiliydi. Dolayısıyla sürücülük görevi ona düştü.

Yaydan yoksun olan aracın hiçbir konforu yoktu. Ama onu olduğu gibi kabul etmek ge-

rekiyordu. John Mangles aracın kaba saba yapısında hiçbir değişiklik yapamasa da, içerisini elinden geldiğince uygun bir hale getirdi. Öncelikle, ahşap bir levhayla iki bölmeye ayırdığı iç kısmın arka tarafı, erzakları, bagajları ve Bay Olbinett'in portatif mutfağını alacak şekilde düzenlendi. Ön taraf tamamen yolculara ayrılmıştı. Doğramacı ustasının elinde bu birinci bölme rahat bir oda haline getirildi, kalın bir halıyla kaplandı, Lady Helena'yla Miss Grant'e ait bir tuvalet ve iki küçük yatak yerleştirildi. Kalın deri perdeler, gerek duyulduğunda bu ilk bölmeyi kapatıyor ve gecenin serinliğine karşı koruyordu. Şiddetli yağmurlarda, çok gerekirse, erkekler de oraya sığınabilirdi. Ama kamp yapıldığında, onların asıl barınağı bir çadır olacaktı. John Mangles iki kadına gerekli tüm nesneleri dar bir alana toplamaya çalıştı ve bunu başardı. Lady Helena ve Mary Grant bu tekerlekli odada, *Duncan*'daki rahat kamaralarını pek özlemeyeceklerdi.

Yolculara gelince, iş daha basitti: Güçlü kuvvetli yedi at Lord Glenarvan'a, Paganel'e, Robert Grant'e, Mac Nabbs'a, John Mangles'a ve bu yeni seferde efendilerine eşlik eden iki tayfaya, Wilson ve Mulrady'ye ayrıldı. Ayr-

ton'un yeri doğal olarak arabanın ön koltuğuydu ve ata binmeyi hiç cazip bulmayan Bay Olbinett bagajlara ayrılan bölümde gayet rahatlıkla yolculuk ediyordu.

Atlar ve öküzler konutun çayırlarında otluyorlardı ve yola çıkış anı geldiğinde kolaylıkla bir araya getirilebilirlerdi.

Düzenlemelerini yapmış ve doğramacı ustasına emirlerini vermiş olan John Mangles, Lord Glenarvan'ı ziyaret etmek isteyen İrlandalı aileyle birlikte gemiye geldi. Ayrton onlara katılmayı uygun görmüştü ve saat dörde doğru John ve arkadaşları *Duncan*'ın iskele kapısından geçmekteydiler.

Sevinçle karşılandılar. Glenarvan yemeğe kalmalarını teklif etti. Nezakette geride kalmak istemiyordu ve konukları da, kendi Avustralyalı konukseverliklerinin karşılığında, yatın salonunda verilen bu yemeği memnuniyetle kabul ettiler. Paddy O'Moore büyülenmişti. Kamaraların döşenmesi, duvar kaplamaları, halılar, geminin su üstünde kalan akağaçtan ve pelesenkten bölümü hayranlık duymasına neden oldu. Ayrton ise, tersine, bu pahalı gereksiz şeyleri pek onaylar gibi değildi.

Ama, buna karşılık, *Britannia*'nın deniz onbaşısı, yatı daha çok bir denizci gözüyle inceledi. Ambarın en dip köşesine kadar, her tarafı gezdi. Uskur odasına indi. Makineyi kontrol etti. Fiili gücünü, tükettiği kömür miktarını soruşturdu. Kömür ambarlarını, erzak ambarını, barut mevcudunu inceledi. Özellikle silah deposuyla ve ön kasarada, bu depoya yakın yere monte edilmiş olan topla ilgilendi. Glenarvan'ın karşısında konuya hâkim bir adam vardı. Ayrton'un özel sorularından bunu çok iyi anlıyordu. Nihayet, yelken takımını ve donanımı inceleyerek gezisini tamamladı.

"Güzel bir geminiz var, lordum, dedi.

"Özellikle iyi bir gemi," cevabını verdi Glenarvan.

"Yük hacmi ne kadar?"

"İki yüz on tonilato.

"*Duncan* süratle yol alırsa, rahatlıkla on beş mil yapar desem, fazla yanılmış olur muyum?" diye sordu Ayrton.

"On yedi derseniz, tam üstüne basmış olursunuz," karşılığını verdi John Mangles.

"On yedi mi!" diye haykırdı deniz onbaşısı, "o halde en iyileri bile olsa, hiçbir savaş gemisi ona yetişemez öyle mi?"

"Hiçbiri!" karşılığını verdi John Mangles. "*Duncan* gerçek bir yarış yatıdır. Nasıl giderse gitsin, hiçbir gemi onu geçemez."

"Yelkenle gittiği zaman bile mi?" diye sordu Ayrton.

"Yelkenle gittiği zaman bile."

"O halde, lordum ve siz, kaptan," dedi Ayrton, "bir geminin nasıl bir değer ifade ettiğini bilen bir denizcinin tebriklerini kabul edin lütfen."

"Güzel, Ayrton," cevabını verdi Glenarvan, "bizim gemimizde kalın o halde, bu geminin sizin olması sadece size bağlı.

"Düşüneceğim, lordum," cevabını verdi kısaca, deniz onbaşısı.

O sırada Bay Olbinett gelip yemeğin hazır olduğunu Saygıdeğer Efendisine bildirdi. Glenarvan ve konukları kıç güverteye doğru yöneldiler.

"Zeki biri bu Ayrton," dedi Paganel binbaşıya.

"Çok zeki!" diye mırıldandı Mac Nabbs. Görünürde haklı bir neden olmasa da, deniz onbaşısının yüzü ve davranışları onu rahatsız etmekteydi.

Yemek sırasında Ayrton, gayet iyi bildiği

Avustralya kıtası hakkında ilginç ayrıntılar aktardı. Lord Glenarvan'ın, seferi sırasında yanında götüreceği tayfa sayısı hakkında bilgi aldı. Yalnızca iki tayfanın, Mulrady ve Wilson'un eşlik edeceğini öğrendiğinde şaşırmış göründü. Glenarvan'ı, ekibini *Duncan*'ın en iyi denizcilerinden kurması için iknaya çalıştı. Hatta bu konuda ısrar bile etti, bu ısrar, laf arasında edilmiş bile olsa, binbaşının aklındaki tüm şüpheleri silecek türdendi.

"Ama," dedi Glenarvan, "güney Avustralya'daki yolculuğumuzun bir tehlikesi yok, değil mi?"

"Yok," diye aceleyle cevap verdi Ayrton.

"O halde, mümkün olabildiğince çok sayıda insanı gemide bırakalım. *Duncan*'ı yelkenle götürmek ve tamir edebilmek için insan gerekli. En önemlisi kendisine bildirilecek buluşma yerinde tam zamanında bulunması. Bu yüzden mürettebattaki insan sayısını azaltmayalım."

Ayrton, Lord Glenarvan'ın düşüncesini anlamış gözüktü ve ısrar etmedi.

Akşam olduğunda İskoçyalılar ve İrlandalılar birbirlerinden ayrıldı. Ayrton ve Paddy O'Moore ailesi konutlarına geri döndüler. At-

lar ve araba ertesi gün hazır olacaktı. Yola çıkış saati sabahın sekizi olarak saptandı.

Lady Helena ve Mary Grant son hazırlıklarını yaptılar. İşleri çabuk bitmiş, özellikle Jacques Paganel'den daha az titiz davranmışlardı. Bilgin gecenin bir bölümünü dürbününün merceklerini sökmek, temizlemek, sıkıştırmak ve yeniden sıkıştırmakla geçirdi. Bu yüzden ertesi gün, şafak vaktinde binbaşı onu gürleyen sesiyle uyandırdığında henüz uyumuştu.

Bagajlar, John Mangles'ın denetiminde çiftliğe taşınmıştı bile. Yolcuları, kendilerini bekleyen sandala vakit geçirmeden bindiler. Genç kaptan, Tom Austin'e son emirlerini verdi. Özellikle Melbourne'da Lord Glenarvan'ın emirlerini beklemesini ve bu emirler ne olursa olsun, titizlikle bunları yerine getirmesini tembih etti.

Yaşlı denizci, John Mangles'a, kendisine güvenebileceğini söyledi. Mürettebat adına, Saygıdeğer Efendisine seferin başarısı için iyi niyetlerini sundu. Filika gemiden ayrıldığı sırada, ortalık "yaşa" sesleriyle inliyordu.

On dakika içinde kayık sahile yanaştı. Çeyrek saat sonra yolcular İrlandalı'nın çiftli-

ğine varmışlardı.

Her şey hazırdı. Lady Helena yerinden gayet memnundu. Basit ve masif ahşaptan tekerlekleri ile kocaman araba özellikle çok hoşuna gitti. İkişer ikişer koşulmuş öküzlerin sade bir yaşamı çağrıştıran görüntüsü, bu arabaya çok uygun düşmüştü. Ayrton, üvendiresi elinde, yeni efendisinin emirlerini beklemekteydi.

"Bak hele!" dedi Paganel, "işte mükemmel bir araç, dünyanın tüm posta arabalarına bedel. Panayır cambazları gibi dünyayı dolaşmanın bundan daha iyi bir tarzı olamaz. Yer değiştiren, yürüyen, canınızın istediği yerde duran bir ev, daha iyi ne isteyebiliriz ki? Geçmişte Sarmatlar bunu fark etmişlerdi ve başka türlü yolculuk etmiyorlardı.

"Bay Paganel," dedi Lady Helena, "sizi salonlarımda kabul etme mutluluğuna ereceğimi umabilir miyim?"

"Elbette, bayan," karşılığını verdi bilgin, "bu benim için bir onur olur! Bir kabul gününüz var mı?"

"Dostlarım için her gün kabul günümdür," cevabını verdi Lady Helena gülerek, "ve siz...

"Ve ben, en sadık bendenizim bayan," karşılığını verdi Paganel kibarca.

Bu karşılıklı nezaket ifadeleri, Paddy'nin oğullarından birinin idare ettiği, koşumlu yedi atın gelişiyle son buldu. Lord Glenarvan satın aldıklarının ücretini İrlandalı'ya ödedi. Cesur çiftçinin para kadar değer verdiği şükran sözcüklerini de ihmal etmedi.

Yola çıkış işareti verildi. Lady Helena ve Miss Grant kendi bölmelerindeki yerlerini aldılar, Ayrton ön koltukta, Olbinett'se arabanın arkasındaydı. Glenarvan, binbaşı, Paganel, Robert, John Mangles, iki tayfa, hepsi de karabinalarını ve tabancalarını kuşanmış bir halde, atlarına bindiler. Paddy O'Moore, "Tanrı yardımcınız olsun!" diye bağırdı, ailesi de koro halinde aynı dileği tekrarladı. Ayrton farklı bir ses çıkardı ve hayvanları dürttü. Araba sarsıldı, tahtaları çatırdadı, tekerleklerin poyrasında dingiller gıcırdadı ve çok geçmeden namuslu İrlandalı'nın konuksever çiftliği yolun dönemecinde kayboldu.

9

VICTORIA EYALETİ

Günlerden 23 Aralık 1864'tü. Kuzey yarımkürede pek hüzünlü, pek tatsız, pek nemli olan bu aralık ayı, bu kıtada haziran olarak adlandırılmalıydı. Astronomik açıdan iki gün önce yaz mevsimine girilmişti, çünkü ayın 21'inde güneş Oğlak Burcu'na erişmiş ve ufkun üzerindeki varlığı şimdiden birkaç dakika kısalmıştı. Böylece, Lord Glenarvan'ın bu yeni yolculuğu, yılın en sıcak ayında ve neredeyse tropikal bir güneş altında gerçekleşmek zorundaydı.

Pasifik Okyanusu'nun bu bölümündeki İngiliz sömürgelerinin tümüne Avustralasya adı veriliyordu. Yeni Hollanda, Tasmanya, Yeni Zelanda ve çevredeki birkaç adayı kapsamaktaydı. Avustralya kıtasına gelince, büyüklük ve zenginlik açısından hiç de eşit olmayan geniş sömürgelere bölünmüştü. Bay Peter-

mann'ın ya da Bay Preschoell'in hazırladığı yeni haritalara kim göz atarsa atsın, bu bölünmenin düz çizgiler halinde olmasına şaşırırdı öncelikle. Bu büyük bölgeleri birbirinden ayıran anlaşmalı çizgileri İngilizler çok düzgün bir biçimde çekmişlerdi. Ne dağ eğimlerini, ne akarsu yataklarını, ne iklim çeşitliliklerini, ne de farklı ırkları dikkate almışlardı. Bu sömürgeler dikey olarak birbirleriyle sınırdaştılar ve bir marketride[1] olduğu gibi iç içe geçerler. Düz çizgilerin, dik açıların bu düzenlenişine bakıldığında, bunun bir coğrafyacının değil, bir geometricinin işi olduğu anlaşılır. Yalnızca kıyılar, çeşitli kıvrımları, fiyortları, koyları, burunları, haliçlerinin oluşturduğu sevimli düzensizlikleriyle, doğa adına bu durumu protesto ederler.

Bu satranç tahtası görünümü, Jacques Paganel'in ağzını açmasına neden oluyordu haklı olarak. Avustralya Fransızların olsaydı, gönye ve cetvel tutkusunu bu noktaya vardırmazlardı, kuşkusuz.

Okyanustaki bu büyük adanın, günümüzde altı tane sömürgesi vardır: Güney Yeni Galler, başşehri Sidney: Queensland, başşehri

1 Marketri: Değişik renkteki ahşap, metal ya da başka gereçleri, çeşitli desenler oluşturacak biçimde ağaç eşyalar üzerine uygulama sanatı. (yhn.)

Brisbane; Victoria eyaleti, başşehri Melbourne; Güney Avustralya, başşehri Adelaide; Batı Avustralya, başşehri Perth; ve nihayet, Güney Avustralya, henüz başşehri yok. Avrupalı kolonlar sahil kesimlerine yerleşmişlerdi. İki yüz mil kadar içerde, önemli bir şehre pek ender rastlanır. Kıtanın iç kısımları, yani aşağı yukarı Avrupa'nın üçte ikisine eşit bir toprak parçası ise hemen hemen hiç bilinmemektedir.

Neyse ki, 37 paralel, bilim uğruna birçok insanın hayatına mal olmuş bu uçsuz bucaksız, tenha yerlerden, bu ulaşılmaz topraklardan geçmez. Glenarvan'ın bu bölgelerle ilgisi olmayacaktı. Onun işi yalnızca Avustralya'nın güney bölgesiyleydi. Bu bölge şunlardan ibaretti: Adelaide eyaletinin dar bir bölümü, tüm genişliğiyle Victoria eyaleti ve nihayet, Güney Yeni Galler'in oluşturduğu ters üçgenin zirve noktası.

Oysa, Bernouilli Burnu'yla Victoria sınırı arasındaki mesafe altmış iki mil[1] ya var ya yoktur. En fazla iki günlük bir yürüyüştü bu ve Ayrton ertesi akşam, Victoria eyaletinin en batı şehri olan Aspley'de gecelemeyi hesaplıyordu.

Bir yolculuğun başlangıcında süvariler ve atlar her zaman zindedir. Süvarilerin zindeli-

1 24 fersah. (J.V.)

ğine diyecek yoktur ama atların gidişini yavaşlatmak yerinde gözükür. Uzun yol gitmek isteyen atına sahip çıkmalıdır. Dolayısıyla, her gün, ortalama yirmi beş, otuz milden fazla yolculuk yapmamak gerektiğine karar verildi.

Zaten atların adımları, kuvvet olarak kazandıklarını zaman olarak kaybeden gerçek mekanik aletler olan öküzlerin en ağır adımına göre düzenlenmeliydi. Araba, yolcuları, erzaklarıyla birlikte, kervanın çekirdeğiydi, seyyar tabyaydı âdeta. Süvariler, iki yanındaki yolları kolaçan edebilirlerdi ama asla arabadan uzaklaşmamalıydılar.

Böylece, hiçbir yürüyüş düzeni özel olarak benimsenmediğinden, herkes belli bir sınır içerisinde canının istediğini yapmakta serbestti, avcılar düzlükte avlanabilir, cana yakın insanlar arabanın sakinleriyle sohbet edebilir, filozoflar birlikte felsefe yapabilirdi. Bu farklı özelliklerin tümüne birden sahip olan Paganel aynı anda her yerde olmak zorundaydı.

Adelaide eyaletinden geçerken ilginç denecek hiçbir şey görmediler. Pek yüksek olmayan ama toz bakımından zengin bir dizi küçük tepe, bu yörelerde bütününe "bush" denen, boş arazilerin oluşturduğu uzun bir alan,

koyunların pek düşkün gözüktüğü köşeli yapraklı, tuzlu çalı tutamlarıyla kaplı birkaç çayırlık millerce mesafe boyunca, art arda sıralanmıştı. Orada burada birkaç "pig's-face" görülüyordu. Bunlar Yeni Hollanda'ya özgü domuz kafalı koyunlardı ve Adelaide'in sahil bölgesine yeni kurulmuş olan telgraf direkleri arasında otluyorlardı.

O zamana kadar bu düzlükler tuhaf bir şeklide Arjantin pampalarının tekdüze düzlüklerini hatırlatıyordu. Çimenli ve dümdüz arazisi bile aynıydı. Hatta gökyüzünden net olarak ayrılmış ufuk bile... Mac Nabbs ülke değiştirilmediğini öne sürüyor; ama Paganel arazinin bir süre sonra değişeceğini savunuyordu. Onun bu güvencesi üzerine, herkes olağanüstü yenilikler beklemeye başladı.

Saat üçe doğru araba ağaçların olmadığı geniş bir alandan geçti. "Sinekli ovalar" adıyla biliniyordu buralar. Bilgin, buranın adını hak ettiğini görmekten, coğrafyacılara özgü bir tatmin duydu. Yolcular ve binek hayvanları bu davetsiz çifte kanatlıların durmadan sokmalarından çok çektiler. Bu sinekleri engellemek imkânsızdı. Seyyar eczanenin amonyak şişeleri sayesinde sinek sokmalarının yol açtığı yan-

maları dindirmek daha kolay oldu. Paganel, sinirlendirici ısırıklarıyla koca vücudunun her tarafını delik deşik eden bu kudurmuş sinekleri def etmeyi bir türlü başaramadı.

Akşama doğru, akasyalardan oluşan birkaç canlı çitin ovaya hoş bir hava verdiğini fark ettiler. Orada burada, demet demet beyaz zamkağaçları; daha ötede, yeni açılmış bir tekerlek izi; sonra, Avrupa kökenli ağaçlar, zeytinlikler, limon ağaçları ve yeşil meşeler, nihayet bakımlı çitler gördüler. Saat sekizde, Ayrton'un üvendiresi altında yürüyüşlerini hızlandıran öküzler Red-Gum istasyonuna vardılar.

Bu "istasyon, sözcüğü, Avustralya'nın belli başlı zenginliği olan sürü hayvanlarının yetiştirildiği, iç bölgelerdeki müesseseler için kullanılır. Hayvan yetiştiricilerine, toprakta oturan insanlar[1] anlamına gelen "squatter" denir. Gerçekten de, bu uçsuz bucaksız topraklarda dolaşmaktan yorulmuş her kolonun kendisine uygun gördüğü ilk konum budur.

Red-Gum istasyonu pek önemli olmayan bir müesseseydi. Ama Glenarvan burada pek samimi bir konukseverlikle karşılaştı. Bu münzevi konutların çatısı altında yolcular mükellef bir sofra bulurlar ve bir Avustralya

1 İngilizce "to squat", *oturmak* fiilinden. (J.V.)

kolonunun evinde her zaman kibar bir konuğa rastlamak mümkündür.

Ertesi gün, Ayrton gün doğarken öküzlerini arabaya koştu. Victoria topraklarına o akşam varmak istiyordu. Arazi yavaş yavaş engebeli bir hal almaktaydı. Art arda gelen küçük tepeler, dalga dalga, göz alabildiğine uzayıp gidiyordu, hepsinin tepesi kızıl kumlarla kaplıydı. Sanki ovanın üzerine kocaman bir kırmızı bayrak atılmıştı da kıvrımları rüzgârın esintisiyle kabarıyordu. Birkaç "malley", düz ve kaygan gövdeli, beyaz lekeli bir tür köknar, neşeli Arap tavşanlarının koşturup durduğu verimli çayırlar üzerine koyu yeşil yapraklarını ve dallarını eğmekteydi. Daha sonra, bitki örtüsü, geniş çalılık alanlar ve genç zamkağaçlarına dönüştü. Sonra öbekler dağıldı, tek tek görülen ağaççıklar giderek ağaç haline geldi ve bu ağaçlar Avustralya ormanlarının ilk örneğini oluşturmaktaydı.

Bununla birlikte, Victoria sınırının yakınlarında ülkenin görünümü fark edilir biçimde değişiyordu. Yolcular yeni bir toprağı arşınladıklarını hissediyorlardı. Şaşmaz yönleri her zaman için dümdüz bir hattı, göl ya da dağ, hiçbir engel onları yollarını değiştirmeye, eğik

ya da kırık çizgide ilerlemeye zorlayamazdı. Geometrinin ilk teoremini şaşmaz biçimde uygulamaktaydılar ve dolambaçlı yollara sapmadan, bir noktadan diğerine götüren en kısa yolu izliyorlardı. Yorgunluk ve güçlük onları yıldırmıyordu. Yürüyüşlerini öküzlerin yavaş ilerleyişine ayarlamaktaydılar. Bu sakin hayvanlar hızlı olmasa da, en azından hiç durmadan ilerliyorlardı.

Böylece, iki günde alınan altmış millik bir yoldan sonra kervan, 23'ü akşamı, Aspley bucağına vardı. Bu bucak, Wimerra bölgesinde, 141 derece boylamında yer alan, Victoria eyaletinin ilk şehriydi.

Araba, Ayrton'un denetiminde Crown's Inn'e çekildi. Burası, daha iyi bir ad bulunamadığından, *Hôtel de la Couronne* adıyla anılan bir handı. Sadece koyun etinden oluşan yemek, koyun etinin dönüşebileceği her biçimde sunulmuş, masanın üstünde tütmekteydi.

Çok yemek yendi ama daha fazla da sohbet edildi. Herkes Avustralya kıtasının özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak istediğinden, coğrafyacıya durmadan sorular sordular. Paganel hiç naz etmeden Mesut Avustralya denen bu Victoria eyaletini anlatmaya başladı.

"Yanlış bir niteleme!" dedi. "Zengin Avustralya dense daha iyi olurdu, çünkü ülkelerin hali de bireylerin hali gibidir: parayla saadet olmaz! Avustralya, altın yatakları sayesinde, vahşi ve talancı maceracı çetelerine teslim oldu. Altın bulunan topraklardan geçtiğinizde bunu görürsünüz."

"Victoria kolonisinin tarihi yeni değil mi?" diye sordu Lady Glenarvan.

"Evet, bayan, henüz otuz yıllık. 6 Haziran 1835'te, bir salı günü..."

"Akşam saat yediyi çeyrek geçe," diye ekledi binbaşı, verdiği tarihlerin kesinliği konusunda Paganel'e takılmayı pek seviyordu.

"Hayır, saat yediyi on geçe," diye sözüne devam etti coğrafyacı ciddi bir şekilde, "Batman ve Falckner, Port-Philippe'te bir yerleşim yeri kurdular. Bugün bu koyda büyük Melbourne şehri yer almakta. On beş yıl boyunca koloni, Güney Yeni-Galler'in bir parçası oldu ve başşehri Sidney'di. Ama, 1851 yılında, bağımsızlığını ilan etti ve Victoria adını aldı."

"O zamandan beri çok gelişme gösterdi mi?" diye sordu Glenarvan.

"Buna siz karar verin, saygıdeğer dostum," cevabını verdi Paganel. "İşte, son istatistikler-

den elde edilen rakamlar. Mac Nabbs ne düşünürse düşünsün, rakamlardan daha açıklayıcı bir şey bilmiyorum.

"Devam edin," dedi binbaşı.

"Ediyorum zaten. 1836 yılında, Port-Philippe kolonisinde iki yüz kırk dört kişi yaşıyordu. Bugün Victoria eyaletinin nüfusu beş yüz elli bindir. Yedi milyon ayak uzunluğundaki bağ, yılda yüz yirmi bir bin galon şarap vermektedir. Yüz üç bin at düzlüklerinde koşturmakta ve altı yüz yetmiş beş bin iki yüz yetmiş iki boynuzlu hayvan ise geniş çayırlarında beslenmektedir."

"Bir miktar da domuz var, değil mi?" diye sordu Mac Nabbs.

"Evet, binbaşı, yetmiş dokuz bin altı yüz yirmi beş tane, söyleyeyim de hatırınız kalmasın."

"Peki, kaç tane koyun var, Paganel?"

"Yedi milyon on beş bin dokuz yüz kırk üç, Mac Nabbs.

"Şu an yediğimiz de dahil mi, Paganel?"

"Hayır, o hariç, çünkü dörtte üçü yendi."

"Bravo! Bay Paganel!" diye haykırdı Lady Helena, kahkahalarla gülerek. "Bu coğrafi konularda çok bilgili olduğunuz kesin, kuzenim Mac Nabbs boş yere uğraşıyor, sizi faka bastır-

ması imkânsız."

"Bu benim mesleğim, bayan, bu tür şeyleri bilmek ve gerektiğinde sizi bilgilendirmek. Bu yüzden bu tuhaf ülkenin bize mucizeler sakladığını size söylediğimde bana inanabilirsiniz."

"Şu ana kadar, yine de... cevabını verdi Mac Nabbs, coğrafyacının heyecanını körüklemekten zevk alıyordu.

"Bekleyin o halde, sabırsız binbaşı!" diye haykırdı Paganel. "Sınıra daha yeni vardık sayılır ve siz şimdiden şikâyet etmeye başladınız! O halde, size tekrar tekrar söylüyorum, bu toprakların yeryüzündeki en tuhaf topraklar olduğu konusunda sizi temin ederim. Oluşumu, doğası, ürünleri, iklimi ve gelecekteki yok oluşuna kadar her şeyiyle, dünyanın tüm bilginlerini şaşırttı, şaşırtıyor ve şaşırtacaktır. Düşünün, dostlarım, bir kıta ki, ilk önce merkezi değil, kıyıları dev bir yüzük gibi denizin üzerine çıkmış olsun; belki de merkezinde kısmen buharlaşmış bir iç deniz var; ırmakları günden güne kuruyor; nemlilik yok, ne havada ne toprakta; ağaçları her yıl yaprakları yerine kabuklarını yitiriyor; yapraklar güneşi cepheden değil profilden alıyor ve gölge vermiyor; odun çoğu zaman yanıcı değil; yontma

taşlar yağmur altında eriyor; ormanlar alçak ve otlar devasa boyutlarda; hayvanlar bir tuhaf; dört ayaklıların, karıncayiyenler ve gagalımemeliler misali gagaları var ve doğacılar yalnızca onları sınıflandırmak için tekdelikliler adı altındaki yeni türü yaratmak zorunda kaldılar; kanguru birbirine eşit olmayan bacakları üzerinde sıçrıyor; koyunlar domuz başına sahip; tilkiler ağaçtan ağaca uçuyorlar; kuğular siyah; fareler ağaçlara yuva yapıyor; "bower bird" salonlarını kanatlı dostlarının ziyaretine açıyor; kuşlar şarkılarının ve yeteneklerinin çeşitliliğiyle insanın hayal gücünü zorluyor; biri saat vazifesi görüyor, diğeri bir sürücü kırbacı şaklatıyor, kimi bileyiciyi taklit ediyor, öteki, bir çalar saat rakkası gibi saniyeleri sayıyor, kimisi güneş doğarken gülüyor, öteki akşamleyin güneş batarken ağlıyor! Oh! Hiç olmadığı kadar tuhaf, mantıkdışı memleket, doğaya karşı oluşmuş, çelişkilerle dolu toprak! Botanik bilgini Grimard haklı olarak şöyle demiştir senin hakkında: 'İşte bu Avustralya, evrensel yasaların bir tür parodisi, ya da daha ziyade, dünyanın geri kalanın yüzüne fırlatılmış bir meydan okuma!'"[1]

Paganel'in son hızla okuduğu tirad sanki

1 *La Plante.* (J.V.)

hiç bitmeyecek gibiydi. Coğrafya Cemiyeti'nin konuşkan sekreteri kendine hâkim olamıyordu. Anlattıkça anlatıyor, her şeyi kırıp dökecek gibi el kol hareketleri yapıyor ve çatalını, masada yanında oturanları tehlikeye atacak şekilde sallıyordu. Ama nihayet gürültülü "bravo!"larla sesi bastırıldı ve susmayı başardı.

Elbette, Avustralya'nın bu tuhaflıklarını sayıp döktükten sonra, ona daha fazla soru sorulması düşünülemezdi. Yine de, binbaşı, sakin sesiyle, şunları söylemekten alamadı kendini:

"Hepsi bu mu, Paganel?"

"Hayır, hepsi bu değil!" karşılığını verdi bilgin yeni bir coşkuyla.

"Ne!" diye sordu Lady Helena, kafası çok karışmıştı, "Avustralya'da bunlardan daha şaşırtıcı başka şeyler de mi var?"

"Evet, bayan, iklimi! Tuhaflığı ürünleri oldukça etkiliyor."

"Bak hele!" diye haykırdılar hep bir ağızdan.

"Avustralya kıtasının oksijen bakımından çok zengin, azot bakımından fakir hijyenik niteliklerinden söz etmiyorum. Nemli rüzgârlar yok, çünkü alizeler kıtanın kıyılarına paralel olarak esiyor, tifüsten tutun da kızamığa ve

kronik hastalıklara kadar, hastalıkların çoğu da bilinmiyor."

"Yine de önemsiz bir üstünlük değil bu, dedi Glenarvan.

"Kuşkusuz, ama bundan söz etmiyorum, cevabını verdi Paganel. "Burada, iklimin... inanılmaz bir özelliği var."

"Nedir o?" diye sordu John Mangles.

"Bana asla inanmazsınız.

"İnanırız," diye haykırdı dinleyenler, kendilerini oyuna kaptırmışlardı.

"Pekâlâ, bu ülkenin iklimi..."

"Ne peki?"

"Ahlakçıdır!"

"Ahlakçı mı?"

"Evet," cevabını verdi bilgin inançla. "Evet, ahlakçı! Burada metaller havanın etkisiyle oksitlenmez, hele insanlar hiç. Buradaki saf ve kuru hava, çamaşırı ve ruhları hızla beyazlatır! Bu ülkeye insanlar ahlaklı olsunlar diye gönderilmeye karar verildiğinde, bu iklimin erdemleri İngiltere'de gayet iyi fark edilmişti.

"Ne! Bu etki gerçekten hissedilir mi?" diye sordu Lady Glenarvan.

"Evet, bayan, hem hayvanlar hem insanlar üzerinde."

"Şaka etmiyorsunuz değil mi Bay Paganel?"

"Şaka etmiyorum. Atlar ve sürü hayvanları burada dikkat çekecek biçimde uysaldırlar. Siz de göreceksiniz."

"Mümkün değil!"

"Mümkün! Bu canlandırıcı ve sağlığa yararlı havayla temas eden kötü niyetli kişiler birkaç yıl içinde burada yepyeni bir ruha kavuşurlar. İnsanseverler bu etkiyi bilir. Avustralya'da tüm varlıklar ıslah olur."

"O halde, siz, Bay Paganel, siz şimdiden bu kadar iyiyken, dedi Lady Helena, "bu ayrıcalıklı topraklarda siz ne olacaksınız?"

"Mükemmel olacağım, bayan," cevabını verdi Paganel, "tek kelimeyle mükemmel!"

10

WIMERRA RIVER

Ertesi gün, 24 Aralık'ta, şafak vaktinde yola çıktılar. Hava şimdiden çok sıcaktı, ama katlanılır bir haldeydi, yol neredeyse dümdüz ve atların yürümesine elverişliydi. Küçük kafile oldukça seyrek ağaçlı bir koruluğa girdi. Akşamleyin, güzel bir yürüyüş gününün ardından, acı ve içilmez bir suyu olan Beyaz Göl'ün kıyısında kamp kurdular.

Orada, Jacques Paganel Karadeniz ne kadar kara, Kızıldeniz ne kadar kızıl, Sarı Irmak ne kadar sarı, Mavi Dağlar ne kadar maviyse, bu gölün de o kadar beyaz olduğunu kabul etmek zorunda kaldı. Bununla birlikte, coğrafyacı gururu yüzünden epey tartıştı, ama kanıtları yetersiz kaldı.

Bay Olbinett her zamanki dakikliğiyle akşam yemeğini hazırladı. Sonra yolcular, kimisi arabanın içinde, kimisi çadırda, Avustral-

ya'nın çakalları olan "dingo"ların içler acısı ulumalarına rağmen çok geçmeden uyudular.

Krizantemlerle bezenmiş hayranlık verici bir düzlük Beyaz Göl'ün ötesinde uzanmaktaydı. Ertesi gün, Glenarvan ve arkadaşları, uyandıklarında, gözlerinin önünde serilen olağanüstü manzaraya hayran kaldılar. Yola koyuldular. Uzaklardaki birkaç tümseğin dışında, arazide engebe namına bir şey yoktu. Ufka kadar her taraf, baharla birlikte kızarmaya başlamış çiçekler ve çayırlarla kaplıydı. İnce yapraklı ketenin mavi yansıları, bu bölgeye özgü bir kengerin parlak kırmızısına karışıyordu. Çok sayıda bitki çeşidi bu yeşilliği süslüyordu ve tuzla kaplı alanlar, kolay yayılan ıspanakgiller ailesinden, kimileri tirşe rengi, kimileri kırmızı kazayakları, karapazılar, pazılar altında kayboluyordu. Bunlar endüstri için yararlı bitkilerdir, çünkü yakılınaları ve küllerinin yıkanması sonucunda mükemmel bir sodyum sağlarlar. Çiçeklerin ortasında botanikçi kesilen Paganel, bu çeşitli bitkilerin adlarını sıralamaktaydı ve her şeyi sayıyla ifade etme saplantısıyla şu ana kadar Avustralya bitki örtüsü içinde yüz yirmi familyaya ayrılmış dört bin iki yüz bitki türü olduğunu söyleme-

yi de ihmal etmedi.

Daha sonra, on millik bir mesafeyi hızla alan araba çok değişik çiçekleri olan akasyalar, mimozalar ve beyaz zamkağaçlarından oluşan koruluklar arasında yoluna devam etti. "Spring plain"ler[1] denen bu topraklarda bitki örtüsü güneş karşısında nankör davranmamıştı. Güneşin ona ışınlar halinde verdiklerini, koku ve renk olarak iade ediyordu.

Hayvanlar âlemine gelince, bitkilere göre daha cimriydi. Düzlükte birkaç devekuşu zıplıyordu ama onlara yaklaşmak mümkün değildi. Bununla birlikte, binbaşı, oldukça ender rastlanan ve neredeyse gözden kaybolmak üzere olan bir hayvanı böğründen vuracak kadar maharetliydi. Bu, İngiliz kolonların dev turna kuşu "jabiru"ydu. Bu kanatlı hayvanın boyu beş ayaktı ve siyah, geniş, koni biçimli, çok sivri uçlu gagası on sekiz parmak uzunluğundaydı. Başının mor ve erguvan rengi yansıları; boynunun parlak yeşili, boğazının göz alıcı beyazlığı ve uzun bacaklarının canlı kırmızısıyla güçlü bir zıtlık oluşturuyordu. Doğa ana renklerin tümünü ondan yana kullanarak tüketmişti sanki.

Bu kuş herkesin pek hoşuna gitti ve genç

1 Çok sayıda kaynağın suladığı düzlükler.(J.V.)

Robert birkaç mil uzakta, yarı kirpi yarı karıncayiyen, yaratılışın ilk yıllarının hayvanları gibi yarı taslak denebilecek biçimsiz bir hayvana rastlayıp, cesaretle onun hakkından gelmemiş olsaydı, binbaşı günün adamı olma şerefine erişecekti. Elastiki, uzun ve yapışkan bir dil birbirine geçmiş çenesinden sarkıyor ve temel gıdası olan karıncaları avlıyordu.

"Bu bir karıncayiyen!" dedi Paganel, tekdelikli sınıfına mensup bu hayvanı gerçek adıyla anarak. "Hiç böyle bir hayvan gördünüz mü?"

"Korkunç!" dedi Glenarvan.

"Korkunç, ama ilginç," karşılığını verdi Paganel. "Dahası, Avustralya'ya özgü; dünyanın başka yerlerinde boşuna ararsınız."

Doğal olarak, Paganel çirkin karıncayiyeni beraberinde götürmek ve bagajların olduğu bölmeye koymak istedi. Ama Bay Olbinett öyle bir hoşnutsuzluk gösterdi ki, bilgin bu tekdelikli örneğini saklamaktan vazgeçti.

O gün, yolcular yüz kırkbirinci derece boylamını otuz dakika geçtiler. O zamana kadar pek az kolon, pek az *squatter* görmüşlerdi. Sanki ıssız bir ülkedeydiler. Yerlilerin gölgesi bile yoktu, çünkü vahşi kabileler daha kuzeyde, Darling ve Murray ırmakları kollarının su-

ladığı uçsuz bucaksız boş topraklarda dolaşmaktaydılar.

Fakat tuhaf bir manzara Glenarvan'ın kafilesinin ilgisini çekti. Gözüpek spekülatörlerin, doğudaki dağlardan Victoria ve Güney Avustralya eyaletlerine getirdikleri şu büyük sürülerden biriydi gördükleri.

Saat akşamın dördüne doğru John Mangles, üç mil ilerde, ufuk tarafından yükselen dev bir toz bulutuna dikkat çekti. Bu olay nereden kaynaklanıyordu? Bunu söylemek pek güçtü. Paganel, bir meteor olabileceğini düşünüyordu, geniş hayal gücü, bu olaya doğal bir neden aramaya başlamıştı bile. Ama Ayrton, bu toz bulutunun ilerlemekte olan bir sürüden kaynaklandığını ileri sürerek, onun, kafasında yürüttüğü tahmin silsilesine bir son verdi.

Deniz onbaşısı yanılmıyordu. Yaklaşan kalın bulutla birlikte melemeler, kişnemeler ve böğürtüler kapladı her yanı. Islık, bağırış çağırış biçimindeki insan sesleri bu pastoral senfoniye karışmaktaydı.

Uğultulu bulutun içinden bir adam çıktı. Bu, dört ayaklı ordunun baş sürücüsüydü. Glenarvan ona doğru ilerledi ve aralarında rahat bir ilişki kuruldu. Sürücü ya da gerçek sı-

fatıyla hitap edilecek olursa "stockeeper," sürünün bir bölümünün sahibiydi. Adı Sam Machell'dı ve gerçekten de doğu eyaletlerinden geliyor, Portland Koyu'na doğru ilerliyordu.

Sürüsünde, bini öküz, on bir bini koyun ve yetmiş beşi at olmak üzere, on iki bin yetmiş beş baş hayvan vardı. Mavi Dağlar'ın düzlüklerinde cılızken satın alınmış tüm bu hayvanlar, Güney Avustralya'nın sağaltıcı otlaklarında semirmeye gidiyorlardı. Orada büyük bir kârla satılacaklardı. Böylece öküz başına iki lira ve koyun başına yarım lira kazanacak olan Sam Machell, elli bin frank kâr sağlayacaktı. Büyük bir işti bu. Fakat, bu dikkafalı sürüyü hedefine götürmek öyle büyük bir çaba gerektiriyor, öyle büyük bir yorgunluğa mal oluyordu ki! Bu çetin mesleğin getirdiği kazanç, ancak büyük zorluklarla elde edilebilmekteydi!

Sürü, mimoza ağaçları arasında ilerlemeye devam ederken, Sam Machell kendi hikâyesini birkaç kelimeyle anlattı. Lady Helena, Mary Grant ve süvariler yere inmişler, koca bir zamkağacının gölgesine oturmuşlar, *stockeeper*'ın anlattıklarını dinliyorlardı.

Sam Machell yedi ay önce yola çıkmıştı. Günde yaklaşık on mil yapıyordu ve bitmez tükenmez yolculuğu üç ay daha sürecekti. Bu zahmetli girişimde yardımcı olmaları için, yirmi köpek ve otuz adam almıştı yanında. Bu adamlar arasındaki, pek yetenekli beş zenci de yolunu şaşırmış hayvanların izlerini bulmakla görevliydi. Ordunun peşinden altı at arabası geliyordu. *Stockwhipps* denen sapı on sekiz parmak, kayışı dokuz ayak uzunluğunda olan kırbaçlarla donanmış sürücüler, sıralar arasında gidip geliyor, sık sık bozulan düzeni yeniden kurmaya çalışıyorlardı, köpeklerden oluşan hafif süvariler ise iki yanda koşturuyorlardı.

Yolcular sürünün disiplinine hayran kaldılar. Farklı soylar ayrı ayrı yürüyordu, çünkü öküzlerle vahşi koyunlar pek geçinemezler; koyunların geçtiği yerde öküzler asla otlamaz. Dolayısıyla öküzleri başa koymak zorunlu hale gelmişti. İki bölüğe ayrılmış olan öküzler önde gidiyordu. Bunların ardından yirmi sürücünün yönettiği beş koyun alayı geliyordu ve atların mangası da artçı olarak ilerlemekteydi.

Sam Machell ordunun rehberlerinin köpekler ya da insanlar değil, zeki "liderler" olan öküzler olduğunu, hemcinslerinin onların üs-

tünlüğünü kabul ettiğini söyledi dinleyenlerine. Tam bir ciddiyetle en önde yürüyor, içgüdüleriyle doğru yolu buluyorlardı ve ilgiyle muamele gördüklerinden pek emindiler. Gözetildikleri de gerçekti, çünkü sürü onlara itirazsız itaat etmekteydi. Durmayı uygun gördüklerinde, sürü bu keyfi durumu hemen kabullenmekteydi ve mola verdikten sonra eğer onlar yola çıkma işareti vermezlerse, sürünün yola çıkması için uğraşmak boşuna olurdu.

Stockeeper'ın eklediği birkaç ayrıntı bu seferin hikâyesini tamamladı. Ksenophon tarafından komuta edilmese de, bizzat onun tarafından kaleme alınmaya layık bir seferdi bu. Ordu düzlükte yürürken her şey yolunda gidiyor, pek az sorun, pek az yorgunluk yaşanıyordu. Hayvanlar yol boyunca otluyor, otlaklardaki çok sayıda çayda susuzluklarını gideriyorlardı, gece uyuyor, gündüz yolculuk ediyorlar ve köpeklerin havlamaları üzerine uysalca bir araya geliyorlardı. Ama kıtanın büyük ormanlarında, okaliptüs ve mimoza korulukları arasında, güçlükler artıyordu. Mangalar, taburlar ve alaylar birbirine karışıyor ya da birbirinden uzaklaşıyordu ve onları bir araya getirmek çok zaman alıyordu. Şanssızlık eseri

bir lider yolunu şaşırdığında, tüm sürünün dağılması ihtimali de olduğundan, ne pahasına olursa olsun onu bulmak gerekiyor ve zenciler, günlerce süren zorlu araştırmalara girişiyorlardı. Şiddetli yağmurlar başladığında, tembel hayvanlar yürümeyi reddediyorlar ve güçlü fırtınalarda ise korkudan deliye dönmüş bu hayvanlar, kargaşalığa yol açan müthiş bir paniğe kapılıyorlardı.

Bununla birlikte, *stockeeper* güç ve çaba harcayarak, birbiri ardınca gelen bu güçlüklerle başa çıkabiliyordu. Durmadan yürüyordu; miller millere ekleniyor; düzlükler, ormanlar, dağlar geride kalıyordu. Ama, bunca özelliğe sabır denen şu üstün niteliğin –her türlü deneyim karşısında sabrın, yalnızca saatlerin, günlerin değil, haftaların bile yok etmemesi gereken bir sabrın– gerekliliği, ırmakları aşarken kendini dayatmaktaydı. *Stockeeper* bir akarsuyun önüne geldiğinde, aşılamaz değil ama bir türlü aşılmayan bu akarsuyun kıyılarında çaresiz kalmaktaydı. Engel, geçmeyi reddeden sürünün inatçılığından kaynaklanıyordu sadece. Öküzler, suyu içtikten sonra geri dönüyorlardı. Koyunlar, suyla cebelleşmektense dört bir yana kaçışmayı tercih edi-

yorlardı. Sürüyü ırmağa sokmak için gece bekleniyor, ama bunda da başarılı olunamıyordu. Koçlar zorla suya atılıyor ama, maryalar onları izlemeye yanaşmıyordu. Günlerce susuz bırakarak sürüye hâkim olmak isteniyor, sürü ise su içmekten vazgeçiyor, daha fazla ilerlemiyordu. Kuzular öbür kıyıya taşınıyor, onların seslerini duyan annelerinin peşlerinden geleceği umuluyordu; kuzular meliyor, anneleri karşı kıyıda kımıldamıyordu bile. Bu durum kimi zaman tüm bir ay boyunca sürüyordu ve *stockeeper* meleyen, kişneyen ve böğüren ordusuyla nasıl başa çıkacağını bilemiyordu. Sonra, güzel bir gün, nedensizce, niçini nasılı bilinmeden, bir heves sonucu, bir grup nehri aşıyor ve o zaman da sürünün darmadağın olmasını engellemek gibi, başka bir güçlük baş gösteriyordu. Sıralar birbirine karışıyor ve birçok hayvan hızla akan sularda boğuluyordu.

Sam Machell'ın verdiği ayrıntılar bunlardı. O hikâyesini anlatırken, sürünün büyük bir bölümü düzenli bir şekilde geçip gitmişti. Ordusunun başına geçme ve en iyi otlakları seçme vakti gelmişti. Bunun üzerine, Lord Glenarvan'dan izin istedi, adamlarının dizginleri-

ni tuttukları mükemmel bir yerli ata bindi ve içten bir şekilde ellerini sıktıktan sonra herkese veda etti. Birkaç dakika sonra, toz bulutu arasında kaybolmuştu.

Araba, bir süre kesintiye uğramış olan ilerleyişine aksi yönde devam etti ve ancak akşamleyin Talbot Dağı'nın eteğine vardığında durdu.

Paganel, o zaman, Noel günü olan 25 Aralık'ta bulunduklarını, bu günün İngiliz ailelerinin kutlamayı pek sevdikleri Christmas olduğunu söyledi, pek yerinde olarak. Ama kamarot da bunu unutmamıştı ve çadırda sunduğu lezzetli bir çorba, davetlilerin candan iltifatlarını hak etti. Söylemek gerekir ki Bay Olbinett gerçekten elinden gelenin fazlasını yapmıştı. Yedek erzakları sayesinde Avustralya çöllerinde ender olarak rastlanan Avrupa yemeklerinden oluşan bir menü hazırlayabilmişti. Bir ren geyiği jambonu, tuzlanmış sığır eti parçaları, füme somon, arpa ve yulaftan oluşan bir pasta, herkesin canının istediğince içebileceği çay, bol bol viski, birkaç şişe porto şarabı, bu şaşırtıcı yemeği meydana getirmekteydi. Sanki İskoçya'da *highlands*'ın ortasında, Malcolm-Castle'ın yemek salonunda sanırdı

insan kendini.

Kuşkusuz, bu şölende, zencefil çorbasından "minced-pies[1]" tatlısına kadar, hiçbir şey eksik değildi. Bununla birlikte, Paganel dağ eteklerinde büyüyen vahşi bir portakal ağacının meyvelerini de bu şölene katmak gerektiğini düşündü. Yerlilerin "moccaly" dedikleri şeydi bu; portakalları oldukça tatsızdı, ama ezilmiş çekirdekleri ağızda Cayenne biberi tadı bırakıyordu. Coğrafyacı bilim aşkıyla onları bilinçli olarak yemekte ayak direttiğinden boğazı yandı ve binbaşının Avustralya yemeklerinin özellikleri hakkında, ardı arkası gelmeyen sorulara cevap veremedi.

Ertesi gün, 26 Aralık'ta, kayda değer bir olay gerçekleşmedi. Norton Çayı'nın kaynaklarına ve daha sonra da kısmen kurumuş olan Mackensie-river'a rastladılar. Hava, pek katlanılır bir ısıyla, gayet güzel gidiyordu. Rüzgâr güneyden esiyordu ve kuzey yarımkürede kuzey rüzgârının yaptığı gibi havayı serinletmekteydi. Paganel, dostu Robert Grant'e, bu konuda açıklamalarda bulundu.

"Şanslıyız," diye ekledi, "çünkü ısı ortalaması güney yarımkürede kuzey yarımkürede

1 Minced-pies: Noel'de yenen ve içine elma, kuru üzüm, içyağı, baharat vs. doldurulan bir tür hamur işi. (yhn.)

olduğundan daha yüksektir."

"Niçin?" diye sordu genç delikanlı.

"Niçin mi, Robert?" cevabını verdi Paganel. "Yerküre'nin Güneş'e kışın daha yakın olduğunu işitmedin mi hiç?"

"İşittim, Bay Paganel."

"Ya soğuğun Güneş ışınlarının eğimine bağlı olduğunu?"

"Evet.

"O halde, delikanlı, işte bu nedenle güney yarımküre daha sıcak olur."

"Anlamıyorum, cevabını verdi Robert, gözlerini iri iri açmıştı.

"Düşün bakalım, diye devam etti Paganel, "biz Avrupa'da kışı yaşarken, burada, bizim tam ters tarafımızdaki, Avustralya'da hangi mevsim hüküm sürer?"

"Yaz," dedi Robert.

"Evet, çünkü tam da o dönemde yeryüzü Güneş'e daha yakındır... anlıyor musun?"

"Anlıyorum...

"Bu yakınlık nedeniyle güney bölgelerindeki yaz kuzey bölgelerindeki yazdan daha sıcaktır."

"Gerçekten de, Bay Paganel."

"O halde, Güneş'in 'kışın' yeryüzüne daha

yakın olduğu söylendiğinde, bu ancak kuzey kutbunda yaşayan bizler için doğrudur."

"İşte bunu düşünmemiştim, karşılığını verdi Robert.

"Şimdi gidebilirsin, delikanlı, bir daha da bunu unutma."

Robert, küçük çaplı kozmografi dersini memnuniyetle almakla kalmadı, Victoria eyaletindeki ortalama ısının 74° Fahrenheit (+ 23° 33 santigrad) olduğunu da öğrendi.

Akşamleyin, kafile Lonsdale Gölü'nün beş mil ötesinde, kuzeydeki Drummont Tepesi ile mütevazı zirvesi güney ufkunu kısmen örten Dryden Tepesi arasında kamp yaptı.

Ertesi gün, saat on birde, araba, 143. meridyen üzerindeki Wimerra kıyılarına vardı.

Yarım mil genişlikteki nehrin berrak suları, zamkağaçlarından ve akasyalardan oluşan iki yüksek dizi arasında akıp gitmekteydi. Aralarında "metrosideros speciosa"nın da bulunduğu birkaç olağanüstü mersingilin, kırmızı çiçeklerle süslü, uzun ve özsuları sızan dalları on beş ayak kadar yükseğe uzanıyordu. Sarısasma kuşları, ispinozlar, altın sarısı kanatlı güvercinler gibi binlerce kuş, –geveze papağanlardan söz bile etmiyoruz– yemyeşil dallar

arasında uçuşuyordu. Aşağıda, suların yüzeyinde, utangaç ve yanına yanaşılmaz bir çift kara kuğu çılgınca eğleniyordu. Avustralya nehirlerinin bu "rara avis"i[1] bir süre sonra, bu çekici kırlık bölgeyi kararsızca sulayan Wimerra'nın kıvrımlarında kayboldu.

Bu sırada, araba, hızla akan sulara doğru sarkmış çimenler üzerinde durdu. Ne sal vardı, ne köprü. Yine de geçmek gerekiyordu. Ayrton geçilebilir bir sığlık aramakla uğraştı. Nehir, çeyrek mil yukarıda, daha az derin gözüküyordu ve buradan karşı sahile geçmeye karar verdi. Yaptığı değişik sondajlar sonunda, ancak üç ayak su olduğunu görmüştü.

Araba, büyük risklere girmeden bu sığlık alandan geçebilirdi.

"Bu nehirden geçmenin başka bir yolu yok mu?" diye sordu Glenarvan deniz onbaşısına.

"Hayır, lordum," cevabını verdi Ayrton, "ama bu geçit bana tehlikeli gelmiyor. Başarırız."

"Lady Glenarvan ve Miss Grant'in arabadan inmeleri gerekiyor mu?"

"Kesinlikle gerekmiyor. Öküzlerim emin adımlarla ilerlerler, ben de onları doğru yolda tutarım."

1 Rara avis: (Lat.) Yeryüzünde ender görülen kuş türü. (yhn.)

"Haydi, Ayrton," cevabını verdi Glenarvan, "size güveniyorum."

Süvariler ağır arabanın etrafını çevirdiler ve kararlı bir şekilde nehre girildi. Genellikle arabalar sığlıktan geçmeyi denerken, etraflarına, onları suyun yüzeyinde tutan bir dizi boş fıçı yerleştirilir. Ama burada bu can simidi olmadığı için, temkinli Ayrton'un denetimi altındaki öküzlerin akıllı uslu davranmasına güvenmek gerekiyordu. Ayrton, koşulmuş hayvanları sürücü mevkiinden yönetmekteydi. Binbaşı ve iki tayfa, birkaç *tuaz* önde, hızla akan suları yararak ilerliyorlardı. Glenarvan ve John Mangles, arabanın her iki yanında, bayan yolcuların imdadına koşmaya hazırdılar. Paganel ve Robert ise en geriden gelmekteydiler.

Wimerra'nın ortasına kadar her şey iyi gitti. Ama ortaya gelindiğinde sular derinleşti ve tekerlek jantlarının üstüne çıktı. Sığlığın dışına atılan öküzlerin ayakları suyun dibinden kesilebilir ve böylece öküzler, oynak aleti kendileriyle birlikte sürükleyebilirlerdi. Ayrton büyük bir cesaretle kendisini tehlikeye attı. Suya girdi ve öküzlerin boynuzlarına asılarak onları doğru yola sokmayı başardı.

O sırada, önceden fark edilmesine imkân olmayan bir çarpışma cereyan etti. Bir çatırtı işitildi. Araba tehlikeli bir açıyla eğildi. Bayan yolcuların ayakları sular altında kaldı. Arabanın korkuluklarına asılmış Glenarvan'a ve John Mangles'a rağmen araba yolundan sapmaya başladı. Endişe dolu bir andı.

Neyse ki, büyük bir çabayla araç karşı kıyıya yaklaştı. Öküzlerin ve atların ayakları altında nehir, giderek artan bir eğim kazanmaktaydı. Kısa bir süre sonra insanlar ve hayvanlar, sırılsıklam olmuş olsalar da, hallerinden memnun bir şekilde, sağ salim öteki sahile çıktılar.

Ne var ki arabanın ön tarafı çarpmadan dolayı hasar görmüş ve Glenarvan'ın atının ön ayak nalları da düşmüştü.

Bu kaza acilen tamir gerektiriyordu. Herkes sıkıntıyla birbirine bakarken, Ayrton yirmi mil kuzeydeki Black-Point istasyonuna gitmeyi ve oradan bir nalbant getirmeyi önerdi.

"Gidin, cesur Ayrton," dedi Glenarvan. "Oraya gidip kamp yerine geri dönmeniz ne kadar zaman alır?"

"On beş saat belki," dedi Ayrton, "daha fazla değil."

"Gidin o halde, biz de sizin geri dönüşünüzü beklerken Wimerra kıyısında kamp yaparız."

Birkaç dakika sonra, Wilson'un atına binen deniz onbaşısı geniş bir mimoza perdesi arkasında gözden kayboldu.

11

BURKE VE STUART

Günün geri kalanı sohbet ederek ve gezinerek geçti. Yolcular, konuşa konuşa ve hayran hayran etrafı seyrederek Wimerra kıyılarında dolaştılar. Kül rengi turna kuşları ve karaleylekler, onlar yakınlaştıkça boğuk sesler çıkararak, kaçıyorlardı. Saten kuşu vahşi incir ağacının yüksek dalları arasında saklanıyordu, sarısmalar, kuyrukkakanlar, "epimachus[1]"lar, zambakgillerin kocaman gövdeleri arasında uçuşuyor, yalıçapkınlarıysa her zamanki balık avlarından vazgeçiyordu; ama insana daha alışık olan papağangillerden prizmanın yedi rengine bürünmüş "blue-mountain", kıpkırmızı kafalı, sarı boyunlu "roschill" ile kırmızı ve mavi tüyeri olan lori, çiçekli zamkağaçlarının tepesinde sağır edici gevezeliklerine devam ediyorlardı.

1 Epimachus: Bir tür cennet kuşu. (yhn.)

Böylece, kimi zaman çağlayan suların kıyısındaki çayırların üzerine yatan, kimi zaman mimozalar arasında amaçsızca dolaşan yolcular günbatımına kadar bu güzel doğayı hayran hayran seyrettiler. Kısa süren bir alacakaranlığın hemen ardından gelen gece, kampa yarım mil kala onları yakaladı. Güney yarımkürede Kutupyıldızı görünmediği için, ufukla zenit arasında parıldayan Güney Haçı'na bakarak yönlerini saptadılar.

Bay Olbinett çadırda yemeği hazırlamıştı. Sofraya oturdular. Yemeğin gözdesi, Wilson'un ustalıkla öldürdüğü ve kamarotun maharetle hazırladığı bir tür papağan yahnisiydi.

Yemek bitti. Pek güzel olan bu gecenin ilk saatlerinde istirahate çekilmemek için herkes bir bahane aramaya başladı. Lady Helena, herkesin onayını alarak Paganel'den, uzun süre önce anlatmaya söz verdiği Avustralyalı büyük seyyahlarının hikâyesini anlatmasını istedi.

Paganel'in canına minnetti. Dinleyicileri harikulade bir banksia'nın[1] dibine yayıldılar. Sigara dumanları bir süre sonra karanlıkta görülmez olan yapraklara kadar yükseldi ve coğrafyacı, sonsuz belleğine güvenerek, hemen

1 Banksia: İngiliz doğabilimci Banks'ın adından gelen, bir tür süs bitkisi. (yhn.)

söze başladı.

"Hatırlarsınız, dostlarım, binbaşı da kuşkusuz hiç unutmamıştır, *Duncan*'dayken size seyyahları saymıştım. Kıtanın iç kısımlarına girmeye çalışan kâşifler arasında sadece dördü, güneyden kuzeye ya da kuzeyden güneye kıtayı katetmeyi başarmıştı. Bunlar, 1860 ve 1861 yılında Burke; 1861 ve 1862 yılında Mac Kinlay; 1862 yılında Landsborough ve yine 1862 yılında Stuart'tır. Mac Kinlay ve Landsborough hakkında size pek az şey söyleyebilirim. Birincisi Adelaide'den Carpentaria Körfezi'ne; ikincisi, Carpentaria Körfezi'nden Melbourne'a kadar gitti. Her ikisi de Avustralya komiteleri tarafından, ortadan kaybolan ve de asla bulunmayacağı sanılan Burke'yi aramak için gönderildiler.

"Burke ve Stuart, size sözünü edeceğim iki cesur kâşif bunlardır ve lafı dolaştırmadan başlıyorum.

"20 Ağustos 1860'ta, Robert O'Hara Burke adlı, Castlemaine eski polis müfettişi, İrlandalı eski bir subay, Melbourne Kraliyet Cemiyeti'nin himayesi altında yola çıktı. On bir kişi ona eşlik ediyordu, genç seçkin astronom William John Wills, Doktor Beckler, bir bota-

nikçi olan Gray, Hint Ordusu'nun genç subayı King, Landells, Brahe ve birçok sipahi. Yirmi beş at ve yirmi beş deve yolcuları, bagajlarını ve on sekiz aylık erzaklarını taşıyordu. Seferin, önce Cooper Nehri'ni izleyerek, kuzey kıyısındaki Carpentaria Körfezi'nde son bulması kararlaştırılmıştı. Murray ve Darling boyunca güçlük çekmeden ilerlediler ve kolonilerin sınırındaki Menindee istasyonuna vardılar.

"Orada, fazla sayıda bagajın çok rahatsızlık verici olduğunu fark ettiler. Bu rahatsızlık ve Burke'nin karakterindeki sertlik kafile içinde anlaşmazlığa yol açtı. Develeri yöneten Landells, peşinde birkaç Hindu hizmetkârla birlikte, seferden ayrıldı ve Darling kıyılarına geri döndü. Burke yoluna devam etti. Kimi zaman bolca sulanan olağanüstü otlaklardan, kimi zaman taşlı ve susuz yollardan geçerek Cooper's Çayı'na doğru indi. 20 Kasım'da, yola çıkışından üç ay sonra, nehrin kıyısında ilk erzak deposunu kurdu.

"Yolcular, kuzeye doğru ilerlemelerine imkân tanıyacak ve susuz kalmayacakları bir yol bulamadıkları için zorunlu olarak bir süre burada konakladılar. Büyük güçlüklerden sonra,

Wills Tabyası adını verdikleri bir kamp yerine vardılar. Melbourne'la Carpentaria Körfezi arasındaki bu alanı kazıklarla çevirip bir konaklama yeri haline getirdiler. Orada Burke kafilesini ikiye ayırdı. Bir bölümü, Brahe'nin komutasında, erzakları tükenmediği takdirde, Wills Tabyası'nda en az üç ay kalmak ve öteki grubun dönüşünü beklemek zorundaydı. İkinci grup ise sadece Burke, King, Gray ve Wills'ten oluşuyordu. Altı deve götürüyorlardı. Üç kental un, elli libre pirinç, elli libre yulaf unu, bir kental kurutulmuş at eti, yüz libre tuzlanmış domuz eti ve yağı ile otuz libre bisküvi almışlardı yanlarına; gidiş dönüş altı yüz fersahlık bir yol için gerekli üç aylık erzaktı bu.

"Bu dört adam yola çıktılar. Taşlık bir çölü güç bela geçtikten sonra, 1845'te Sturt'un uç noktasına ulaşmış olduğu Eyre Nehri'ne vardılar ve mümkün olduğunca yüzkırkıncı meridyeni takip ederek kuzeye doğru yöneldiler.

"7 Ocak'ta, kızgın bir güneşin altında dönenceden geçtiler, düş kırıklığı yaratan seraplara aldandılar, çoğu zaman susuz kaldılar, kimi zaman büyük fırtınalarla susuzluklarını giderdiler, sağda solda dolaşan birkaç yerliye

rastlamaktansa hiç şikayet etmediler. Kısacası, ne göllerin, ne nehirlerin, ne de dağların engel olduğu bir yolun güçlüklerinden fazla rahatsız oldukları söylenemezdi.

"12 Ocak'ta, kuzeye doğru kumtaşından oluşmuş birkaç tepe belirdi. Bunlar arasında Forbes Tepesi ve 'range'ler denen granitten bir dizi dağ zinciri vardı. Buralarda çok yoruldular. Zorlukla ilerliyorlardı. Hayvanlar ilerlemeyi reddediyorlardı: '*Range*'lerdeyiz hâlâ! Develer korkudan terliyor!' yazar Burke yolculuk defterine. Yine de, güçleri sonuna kadar kullanan kâşifler Turner Nehri'nin kenarına varırlar. Sonra, Stokes'ın 1841 yılında gördüğü Flinders Nehri'nin yukarı tarafına ulaşırlar. Bu nehir, palmiye ve okaliptüs ağaçları arasında Carpentaria Körfezi'ne dökülmektedir.

"Art arda gelen bataklık bölgeler okyanusun yaklaştığına işaret etmekteydi. Develerden biri burada telef oldu. Diğerleri daha öteye gitmeyi reddettiler. King ve Gray onlarla birlikte kalmak zorunda kaldı. Burke ve Wills kuzeye doğru yürümeye devam ettiler ve notlarında oldukça karanlık kalan büyük güçlüklerin ardından, denizin kabardığı zamanlar kapladığı bataklık bölgelere geldiler, ama okyanusu hiç

görmediler. Tarih 11 Şubat 1861'di."

"Yani," dedi Lady Glenarvan, "bu cesur adamlar daha öteye gidemediler mi?"

"Hayır, bayan, cevabını verdi Paganel. "Adım attıkça bataklığa gömülmekteydiler ve Wills Tabyası'ndaki arkadaşlarının yanına dönmeyi düşündüler. Hüzünlü bir geri dönüş, sizi temin ederim! Burke ve arkadaşı, sürünerek, zayıf ve bitkin bir halde Gray ve King'i buldular. Sonra sefer ekibi, önceden izledikleri yoldan güneye inerek, Cooper Çayı-'na doğru yöneldi.

"Bu yolculuğun olaylarını, tehlikelerini, acılarını tam olarak bilmiyoruz, çünkü kâşiflerin defterlerindeki notlar eksik. Ama pek korkunç şeyler yaşanmış olmalı.

"Gerçekten de, nisan ayında Cooper Vadisi'ne vardıklarında üç kişiydiler artık. Gray güçlüğe daha fazla dayanamamıştı. Dört deve telef olmuştu. Yine de Burke, Brahe'nin erzak deposuyla birlikte kendisini beklediği Wills Tabyası'na ulaşmayı başarırsa, hem kendisinin hem de arkadaşlarının kurtulacağını düşünmekteydi. Daha çok çaba sarf ettiler; birkaç gün daha süründüler; 21 Nisan'da tabyanın kazıklardan oluşturulmuş duvarlarını gördü-

ler ve oraya vardılar!... Oysa beş ay süren nafile bir bekleyişin ardından Brahe, o gün yola çıkmıştı.

"Gitmiş mi!" diye haykırdı genç Robert.

"Evet, gitmiş! Hem de o gün, kaderin cilvesi! Brahe'nin bıraktığı notun üzerinden yedi saat bile geçmemişti! Burke ona erişmeyi düşünecek halde değildi. Terk edilmiş bahtsızlar, depodaki erzaklar sayesinde biraz kendilerine geldiler. Ama ulaşım araçları yoktu ve Darling'le aralarında hâlâ yüz elli fersah mesafe vardı.

"Bunun üzerine Burke, Wills'in görüşünün tersine, Wills Tabyası'na altmış fersah mesafede, Hopeless Dağı'nın yakınında bulunan Avustralya yerleşimlerine ulaşmayı düşünür. Yola koyulurlar. Hayatta kalmış olan iki deveden biri Cooper Çayı'nın bulanık sularında yok olup gider. Diğeri bir adım bile atacak durumda değildir. Onu öldürmek ve etiyle beslenmekten başka çare yoktur. Bir süre sonra yiyecekleri tükenir. Üç bahtsız, sporları yenen bir tür su bitkisi olan 'nardu'yla beslenmek zorunda kalırlar. Suları ve su taşıyacak araçları olmadığından Cooper kıyılarından uzaklaşamazlar. Bir yangında kulübeleri ve kamp

araç gereçleri yanar. İşleri bitiktir! Ölümden kurtulmaları imkânsızdır.

"Burke King'i yanına çağırır: 'Ancak birkaç saat daha yaşayabilirim,' der. 'İşte saatim ve notlarım. Öldüğümde sağ elime bir tabanca yerleştirmenizi ve nasıl ölmüşsem öyle bırakmanızı istiyorum, sakın beni toprağa gömmeyin!' Bunları dedikten sonra Burke bir daha konuşmaz ve ertesi sabah saat sekizde son nefesini verir.

"King, korku içinde, aklını yitirmiş bir halde bir Avustralya kabilesi bulmaya çalışır. Geri döndüğünde Wills'in de ölmüş olduğunu görür. King'e gelince, yerlilere esir düşer ve eylül ayında, Mac Kinlay ve Landsborough ile birlikte Burke'yi de aramak üzere gönderilmiş olan Bay Howitt'in seferi sırasında onu bulurlar. Böylece, Avustralya kıtasından bu geçiş sırasında dört kâşiften yalnızca biri hayatta kalmıştır."

Paganel'in hikâyesi dinleyenlerin ruhunu acıyla doldurmuştu. Herkes Kaptan Grant'i düşünüyordu. Belki o da Burke ve adamları gibi bu uğursuz kıtanın içlerinde dolaşmaktaydı. Kazazedeler, bu cesur öncüleri kırıp geçirmiş olan acılardan kaçabilmişler miydi aca-

ba? Bu karşılaştırma öyle doğaldı ki, Mary Grant'in gözleri yaşardı.

"Babacığım! Zavallı babacığım!" diye mırıldandı.

"Miss Mary! Miss Mary!" diye haykırdı John Mangles, "bu tür sıkıntılar çekmek için, iç bölgelerde mücadele etmek gerekir! Kaptan Grant ise yerlilerin ellerinde, tıpkı King gibi, ve King gibi o da kurtulacak! Asla bu kadar kötü koşularda bulunmadı o!"

"Asla, diye ekledi Paganel, "tekrar ediyorum, sevgili bayan, Avustralyalılar konukseverdir."

"İnşallah!" cevabını verdi genç kız.

"Ya Stuart?" diye sordu Glenarvan, konuyu bu üzücü düşüncelerden uzaklaştırmak istiyordu.

"Stuart mı?" dedi Paganel. "Oh! Stuart daha şanslıydı ve Avustralya yıllıklarında adına pek sık rastlanır. 1848 yılında, dostlarım, sizin vatandaşınız olan John Mac Douall Stuart, Adelaide'in kuzeyinde bulunan çöllerde Sturt'a eşlik ederek yolculuklarına başladı. 1860 yılında, yanında yalnızca iki adamla birlikte, Avustralya'nın içlerine girmeyi denedi, ama boşuna. Cesaretini yitirecek biri değildi.

1861 yılının, 1 Ocak'ında, kararlı on arkadaşıyla birlikte Chambers Çayı'ndan ayrıldı ve Carpentaria Körfezi'ne altmış fersah kala durdu ancak. Ama erzağı yetersiz olduğundan, korkunç kıtadan geçemeden Adelaide'e geri dönmek zorunda kaldı. Bununla birlikte, şansını yine zorladı ve üçüncü bir sefer düzenledi ve bu kez, bunca arzuladığı hedefe ulaşacaktı.

"Güney Avustralya parlamentosu bu yeni sefere heyecanla destek verdi ve iki bin sterlinlik bir para yardımını kabul etti. Stuart öncülük deneyiminin gerektirdiği tüm önlemleri aldı. Dostları, doğabilimci Waterhouse, Thring, Kekwick ve eski arkadaşları Woodforde, Auld'la birlikte, toplam olarak on kişi ona katıldı. Her biri yedi galon hacminde, Amerikan derisinden yirmi tulum götürdü yanında. Ve, 5 Nisan 1862'de yolculuk ekibi, 18 derece enleminin ötesinde, Newcastle-Water havzasında toplanmış bulunuyordu. 18 derece enlemi Stuart'ın aşamadığı nokta oldu. Güzergâhının çizgisi aşağı yukarı 131. meridyeni izliyordu ve sonuç olarak, Burke'nin güzergâhının batısına doğru yedi derecelik bir sapma göstermekteydi.

"Newcastle-Water havzası yeni keşiflerin üssü olacaktı. Etrafı sık ormanlarla çevrili olan Stuart, kuzeye ve kuzeydoğuya gitmeye boş yere çalıştı. Aynı şekilde batıdaki Victoria Nehri'ne ulaşmayı da başaramadı. İçlerine girilmesi imkânsız çalılıklar tüm çıkışları kapatıyordu.

"Stuart bunun üzerine kamp yerini değiştirmeye karar verdi ve onu biraz daha kuzeye doğru, Hower bataklıklarına taşımayı başardı. Böylece, doğuya yönelerek, çayırlık düzlüklerin ortasında akan Daily Deresi'ne rastladı ve otuz mil kadar bu dere boyunca ilerledi. Çevre, giderek çok güzel bir görünüm almaktaydı; otlakları, bir *Squatter*'a mutluluk ve servet kazandıracak kadar müthişti; okaliptüsler olağanüstü bir yüksekliğe erişmişlerdi. Hayran kalan Stuart, ilerlemeye devam etti. Strangway Nehri ve Leichardt'ın keşfettiği Roper Çayı'nın kıyılarına ulaştı. Nehirlerin suları, bu tropikal bölgeye yakışan palmiyelerin ortasında akmaktaydı. Burada yaşayan yerli kabileleri kâşifleri iyi karşıladılar.

"Bu noktadan sonra, yolculuk ekibi kuzey-kuzeybatı yönünde ilerleyerek, çakıltaşları ve demir tuzlarıyla kaplı kayalar arasında, Van

Diemen Körfezi'ne dökülen Adelaide Nehri-'nin kaynaklarını aradı. O sırada, palmiyelerin, bambuların, çamların ve "pandanus"ların[1] ortasındaki Arnhem topraklarından geçmekteydi. Adelaide genişliyordu; kıyıları bataklık halini almaktaydı; deniz yakındı.

"Salı günü, 22 Temmuz'da, Stuart, Fresh-Water bataklıklarında kamp yaptı, yolunu kesen sayısız akarsudan pek rahatsız olmuştu. Arkadaşlarından üçünü geçilebilecek yollar aramaya gönderdi. Ertesi gün, kimi zaman aşılmaz koyların etrafından dolaşarak, kimi zaman çamurlu topraklara batarak, çimenlerle kaplı yüksek düzlüklere ulaştı. Buralarda, zamkağaçları ve kabukları lifli ağaçlar yetişmekteydi. Kazlar, karaleylekler, son derece vahşi su kuşları sürüler halinde uçuyordu. Yerliler ya hiç yoktu ya da pek azdı. Yalnızca uzaklarda birkaç kamp ateşi görülmekteydi.

"24 Temmuz'da, Adelaide'den hareket edişinden dokuz ay sonra, Stuart, sabahleyin saat sekizi yirmi geçe kuzey istikametinde yola çıkar. O gün denize varmak istemektedir. Yöre yüksekçe sayılır, demir mineralleri ve volkanik kayalarla kaplıdır. Ağaçların boyları küçülmüş-

1 Pandanus: Asya, Afrika ve Okyanusya'nın sıcak bölgelerinde yetişen ağaç türü. Bazıları süs bitkisi olarak çok makbuldür. (yhn.)

tür; deniz havası almaktadırlar. Alüvyonlu geniş bir vadi, uzaklarda çalılıklardan oluşan bir perdeyle sınırlanmaktadır. Stuart çatlayan dalgaların gürültüsünü belirgin bir biçimde işitir, ama arkadaşlarına bir şey söylemez. Vahşi asma dallarının tıkadığı bir koruluğa girerler.

"Stuart birkaç adım atar. Hint Okyanusu'nun kıyısındadır! 'Deniz! Deniz!' diye haykırır Thring şaşkınlık içinde! Diğerleri de koşarlar ve uzayıp giden ve üç kez tekrarlanan 'yaşa!' sesleriyle Hint Okyanusu'nu selamlarlar.

"Böylece kıta dördüncü kez katedilmiş olur.

"Stuart, Vali Sir Richard Macdonnell'e verilmiş söze uygun olarak, ayaklarını suya soktu ve denizde yüzünü ve ellerini yıkadı. Sonra vadiye geri döndü ve bir ağacın üzerine isminin baş harfleri olan. J.M.D.S. harflerini kazıdı. Suları çağıldayan küçük bir dere kenarında kamp kuruldu.

"Ertesi gün, Thring, güneybatıdan Adelaide Nehri'nin ağzına ulaşılıp ulaşılmayacağını öğrenmeye gitti. Ama arazi atların ayakları için fazlasıyla bataktı. Vazgeçmek zorunda kaldı.

"Bunun üzerine Stuart boş bir alanda yük-

sek bir ağacı gözüne kestirdi. Alçak dallarını kesti ve tepesine Avustralya bayrağı dikti. Ağacın kabuğuna şu sözler kazındı: *güneye doğru bir ayak mesafede, toprağı kazmalısın.*

"Günün birinde, yolcunun biri belirtilen yerde toprağı kazarsa, teneke bir kutu bulacaktır. Bu kutunun içinde bulunan belgedeki sözcükler belleğime kazınmıştır:

AVUSTRALYA'NIN
GÜNEYDEN KUZEYE
BÜYÜK KEŞFİ VE KATEDİLİŞİ

"John Mac Douall Stuart'ın emrindeki kâşifler, Güney Denizi'nden Hint Okyanusu'nun kıyılarına kadar, kıtanın merkezinden geçerek tüm Avustralya'yı katettikten sonra 25 Temmuz 1862'de buraya vardılar. 26 Ekim 1861'de Adelaide'den ayrıldılar ve 21 Ocak 1862'de kuzey istikametindeki koloninin son istasyonundan çıkmaktaydılar. Bu mutlu olayın anısına, buraya sefer şefinin adıyla birlikte Avustralya bayrağı diktiler. 'Her şey yolunda. Tanrı kraliçeyi korusun!'

"Ardından Stuart'ın ve arkadaşlarının imzaları gelmektedir.

"Tüm dünyada büyük yankılar uyandıran

bu büyük olayın meydana çıkışı böyle oldu."

"Bu cesur insanlar Güney'deki dostlarına kavuştular mı?" diye sordu Lady Helena.

"Evet, bayan," cevabını verdi Paganel. "Hepsi bir araya geldi, ama korkunç güçlükler çektiler. Özellikle Stuart. Adelaide'e doğru yol alırken, iskorbüt hastalığı yüzünden sağlığı ciddi biçimde tehlikeye girdi. Eylül başlarında hastalığı öyle ilerlemişti ki insanların yaşadığı yerleri tekrar görebileceğine inancını yitirdi. Eyerin üzerinde duramıyordu. İki at arasına asılmış bir tahtırevanda yatarak gidiyordu. Ekim ayı sonunda, kan tükürmeleri iyice arttı. Ona et suyu hazırlamak için bir at öldürüldü. 28 Ekim'de, öleceğini düşünürken, hayırlı gelen bir krizin ardından kurtuldu ve 10 Aralık'ta, küçük kafile, hep birlikte, ilk yerleşim yerlerine erişti.

"17 Aralık'ta Stuart, coşkulu bir kalabalığın ortasında Adelaide'e girdi. Ama sağlığı hâlâ bozuktu ve Coğrafya Cemiyeti'nin altın madalyasını aldıktan hemen sonra, vatanına, sevgili İskoçya'sına kavuşmak için *Indus*'a bindi. Dönüşümüzde onu görürüz."[1]

1 Jacques Paganel İskoçya'ya geri dönüşünde Stuart'ı görebildi, ama bu ünlü seyyahın dostluğunun keyfini fazla çıkaramadı. Stuart, 5 Haziran 1866'da, Nottingham-Hill'deki mütevazı bir evde öldü. (J.V.)

"Manevi gücü son derece yüksek biriydi," dedi Glenarvan, "manevi güç fiziksel güçten daha önemlidir çünkü insanı büyük şeyleri başarmaya yöneltir. İskoçya, onu, evlatları arasında anmaktan haklı olarak gurur duymaktadır."

"Peki ya Stuart'tan bu yana," dedi Lady Helena, "hiçbir seyyah yeni keşiflere girişmedi mi?"

"Girişti, bayan, cevabını verdi Paganel. "Leichardt'tan size sıkça söz ettim. Bu seyyah 1844 yılında Güney Avustralya'da önemli bir keşif gezisine çıkmıştı. 1848 yılında, kuzeydoğuya doğru ikinci bir sefere girişti. On yedi yıldan beridir de ortalıkta yok. Geçen yıl, ünlü botanikçi, Doktor Muller de Melbourne, bir seferin harcamalarını karşılamak üzere yardım parası toplamaya girişti. Bu para kısa sürede tamamlandı ve cesur *squatter*'lardan oluşan bir birlik, zeki ve cesur Mac Intyre'ın yönetiminde, 21 Haziran 1864'te Paroo Nehri otlaklarından yola çıktı. Sizinle konuştuğum bu anda, kıtanın içinde Leichardt'ı arama işine kendisini iyice kaptırmış olmalı. Başarılı olur umarın ve biz de, tıpkı onun gibi, bizim için değerli olan dostlarımızı buluruz inşallah!"

Coğrafyacının hikâyesi böylece sona erdi.

Vakit epey geçmişti. Paganel'e teşekkür ettiler ve her biri, bir süre sonra, huzurlu bir uykuya daldı. Beyaz zamkağaçlarının yaprakları arasına saklanmış gugukkuşu ise, bu sakin gecenin saniyelerini düzenli olarak vuruyordu.

12

MELBOURNE-SANDHURST DEMİRYOLU

Binbaşı, Ayrton'un Wimerra'daki kamp yerini terk edip Black-Point istasyonunda nalbant aramaya gitmesini belli bir kaygıyla izlemişti. Ama kişisel güvensizliğinden kimseye söz etmedi ve nehrin çevresini gözlemekle yetindi. Bu huzurlu kırların sakinliğini bozacak bir şey olmadı ve birkaç saat süren gecenin ardından güneş ufkun üzerinde göründü.

Glenarvan'ın tek kaygısı ise, Ayrton'un tek başına geldiğini görmekti. İşçi bulunamazsa araba yola koyulamazdı. Yolculuk belki de günlerce gecikmiş olurdu ve başarı konusunda sabırsızlanan, hedefine ulaşmayı çok isteyen Glenarvan, hiçbir gecikmeyi kabul etmiyordu.

Ayrton, neyse ki, ne vakit kaybetmiş ne de girişimlerinde başarısız kalmıştı. Ertesi gün,

gün doğarken geldi. Yanında bir adam vardı, kendisinin Black-Point istasyonunun nalbantı olduğunu söylüyordu. Güçlü kuvvetli, iriyarı bir adamdı, ama bayağı ve hayvansı fizyonomisi insanda olumlu bir izlenim bırakmıyordu. Sonuçta, işinin erbabıysa eğer, bu önemli değildi. Konuşkan biri değildi, ağzından gereksiz laf çıkmıyordu.

"Yetenekli bir işçi mi?" diye sordu John Mangles deniz onbaşısına.

"Sizden daha fazla tanımıyorum, kaptan, cevabını verdi Ayrton. "Göreceğiz.

Nalbant çalışmaya koyuldu. İşinin ehli bir adamdı, arabanın ön takımlarını tamir edişinden bu anlaşılmaktaydı. Az rastlanır bir kuvvet ve ustalıkla çalışıyordu. Binbaşı, ciddi bir biçimde tahriş olmuş bileklerinde, sızan kanın yol açtığı siyahımsı bir halkanın bulunduğunu gördü. Bu, kötü bir yün gömleğin kollarının gizlemeyi başaramadığı, yakın döneme ait bir yaranın izleriydi. Mac Nabbs, çok acı verici olması gereken bu yaralar konusunda nalbantı sorguya çekti. Ama nalbant cevap vermedi ve işine devam etti. İki saat sonra, arabanın uğradığı hasar giderilmişti.

Glenarvan'ın atına gelince, kısa sürede nal-

landı. Nalbant, hazır nallar getirmişti yanında. Bu nallar, binbaşının dikkatinden kaçmayan bir özelliğe sahipti. Ön bölümlerinden kabaca kesilmiş bir yoncaya benziyorlardı. Mac Nabbs onu Ayrton'a gösterdi.

"Black-Point'in işareti bu, cevabını verdi deniz onbaşısı. "Bu, istasyondan ayrılan atların izini bulmayı ve onları ötekilerle karıştırmamayı sağlar."

Bir süre sonra nallar atın ayağına uydurulduu. Sonra, nalbant ücretini istedi ve tek laf etmeden çekip gitti.

Yarım saat sonra, yolcular yola koyulmuştu. Mimoza perdelerinin ötesinde "open plain[1]" adını hak eden geniş bir açıklık uzanıyordu. Çok sayıda sürünün bulunduğu çalılıklar, yüksek otlar ve ağaçlar arasında, kuvars ve içinde demir tuzları olan kaya parçaları göze çarpmaktaydı! Birkaç mil ötede, arabanın tekerleri bataklık arazide oldukça derin izler bırakmaya başlamıştı. Buralarda, dev kamış kümeleri altında kısmen gizlenmiş düzensiz çaylar uğuldamaktaydı. Sonra, buharlaşmakta olan geniş tuzlu lagünler boyunca ilerlediler. Yolculuk zahmetsiz ve eklemek gerekir ki, sıkıntısız geçiyordu.

1 Open plain: Açık alan. (yhn.)

Lady Helena süvarileri sırayla ziyaretine çağırdı, çünkü salonu daracıktı. Ama böylelikle her biri at sırtındaki yorgunluğunu gideriyor ve bu candan kadınla sohbet ederek dinleniyordu. Miss Mary'nin yardımıyla Lady Helena, konuklarını, evinde tam bir nezaketle ağırlamaktaydı. Bu günlük davetlerde John Mangles unutulmamıştı ve onun biraz ciddi sohbeti kesinlikle rahatsızlık vermiyor, tersine hoşlarına gidiyordu.

Crowland'den Horsham'a kadar olan yol böylece bir uçtan diğerine katedildi. Burası, yayaların pek kullanmadığı oldukça tozlu bir yoldu. Talbot Kontluğu'nun bitiminde pek yüksek olmayan birkaç tepenin eteğinden geçtiler ve akşam olunca, kafile Maryborough'un üç mil yukarısına ulaştı. İnce bir yağmur çiseliyordu. Bu yağmur başka hangi ülkede olsa, toprağı sular içinde bırakırdı. Ama burada hava nemi öyle mükemmel emiyordu ki, kamp yerinde bu yağmurdan rahatsızlık duyulmadı.

Ertesi gün, 29 Aralık'ta, minyatür küçük bir İsviçre oluşturan bir dizi tepecik nedeniyle yürüyüş biraz yavaşladı. Çok inişli çıkışlı bir yoldu ve pek hoş denemeyecek çok sayıda

kulübe göze çarpmaktaydı. Yolcular yolun bir bölümünü yaya yürüdüler ve bu durumdan şikâyet etmediler.

Saat on birde, oldukça önemli bir kasaba olan Carlsbrook'a vardılar. Ayrton, zaman kazanmak için şehre girmeden çevresinden dolaşmaktan yanaydı. Glenarvan da onunla aynı fikirdeydi ama ilginç şeylere her zaman düşkün olan Paganel, Carlsbrook'u ziyaret etmek istiyordu. Onun dolaşmasına izin verildi ve araba yavaşça yoluna devam etti.

Paganel, Robert'i de her zamanki gibi yanına almıştı. Kasabayı hızla ziyaret ettiler ama bu ziyaret, Avustralya şehirleri hakkında doğru bir fikir vermeye yetti. Bir banka, bir adalet sarayı, bir pazar, bir okul, bir kilise ve birbirinin tıpatıp aynı yüz kadar da tuğla ev vardı. Tüm bu binalar, İngiliz yöntemine uygun olarak, paralel sokaklar tarafından kesilen düzenli bir dörtgen biçiminde tanzim edilmişti. Bundan daha basit, ama daha yorucu bir şey olamazdı. Şehir büyüdüğünde, büyüyen bir çocuğun pantolonları gibi sokakları uzatılıyor ve başlangıçtaki simetriye asla dokunulmuyordu.

Yeni kurulmuş bu şehirlerin önemli bir

göstergesi olan büyük bir faaliyet hüküm sürüyordu Carlsbrook'ta. Avustralya'da şehirler, güneş ısısı altında boy atan ağaçlar gibiydiler. İşadamları sokaklarda koşturuyor; altın nakliyecileri gelen malların yığıldığı bürolara üşüşüyorlardı; değerli maden, yerel polisin refakatinde, Bendigo fabrikalarından ve Alexandre Dağı'ndan geliyordu. Çıkar güdüsüyle hareket eden tüm bu insanlar yalnızca kendi işlerini düşünmekteydiler. Yabancılar bu çalışkan halkın arasından fark edilmeden geçtiler.

Carlsbrook'u dolaşmakla geçen bir saatin ardından, iki ziyaretçi, özenle ekilmiş kırlık bir arazide arkadaşlarına yetiştiler. Bu kırın bitiminde sayısız koyun sürüleri ve çoban kulübelerinin yer aldığı "Low Level plains" adıyla bilinen uzun çayırlar, birbiri ardınca sıralanmıştı. Sonra, Avustralya doğasına özgü şu ani geçişle, çöl başladı. Simpson tepeleri ve Tarrangower Dağı 144. boylam derecesi üzerinde yer alan Loddo kasabasının, güneydeki uç noktasıydı.

Bununla birlikte, şimdiye kadar, vahşi bir hayat süren şu yerli kabilelerden hiçbirine rastlamamışlardı. Glenarvan, Arjantin pampalarında Amerikan yerlilerinin olmaması gibi,

Avustralya'da da Avustralyalıların yaşayıp yaşamadığını merak etmekteydi. Ama Paganel, bu enlemde vahşilerin esas olarak yüz mil doğudaki Murray düzlüklerinde bulunduklarını söyledi.

"Altın ülkesine yaklaşıyoruz," dedi. "İki güne kalmaz şu zengin Alexandre Dağı bölgesinden geçmiş oluruz.1852 yılında madenciler sürüsü üşüşmüştü buraya. Yerliler ülke içindeki çöllere doğru kaçmak zorunda kaldılar. Bizler, belli olmasa da, uygar bir ülkedeyiz ve yolumuz, bugün sona ermeden, Murray ile denizi birleştiren demiryolu tarafından kesilmiş olacak. Eh, söylemek gerekir ki, dostlarım, Avustralya'da bir demiryolu, işte bu bana şaşırtıcı geliyor!"

"Niçin Paganel?" diye sordu Glenarvan.

"Niçin mi! çünkü uymuyor. Oh! Biliyorum, sizler, uzaklardaki mülkleri sömürgeleştirmeye alışkın olanlar, Yeni Zelanda'da elektrikli telgraflara ve uluslararası ürün sergilerine sahip olanlar, bunu pek basit bulursunuz! Ama bu benim gibi bir Fransız'ı şaşırtır ve Avustralya üzerine tüm fikirlerini altüst eder."

"Çünkü siz geçmişe bakıyorsunuz, şimdiki zamana değil, cevabını verdi John Mangles.

"Tamam," dedi Paganel, "ama çöllerden geçerken kişneyen lokomotifler, mimoza ve okaliptüs dallarına dolanan duman kıvrımları, hızlı trenlerin önünden kaçan karıncayiyenler, gagalımemeliler ve devekuşları, Melbourne'dan Kyneton'a, Castlemaine'e, Sandhurst'a ya da Echuca'ya gitmek için üç buçuk ekspresine binen yerliler... Bir İngiliz ya da bir Amerikalı dışında herkesi şaşırtır bu. Sizin demiryollarınızla birlikte çölün şiirselliği yok oluyor."

"İlerleme buralara nüfuz ediyorsa, ne önemi var!" cevabını verdi binbaşı.

Güçlü bir düdük sesi tartışmaya son verdi. Yolcular demiryolundan bir mil mesafede bile değillerdi. Güneyden gelen ve düşük bir hızla ilerleyen bir lokomotif, tam da demiryolu ile arabanın izlediği yolun kesiştiği noktada durdu.

Bu demiryolu, Paganel'in dediği gibi, Victoria'nın başşehrini, Avustralya'nın en büyük ırmağı olan Murray'a bağlıyordu. Stuart'ın 1828 yılında keşfettiği bu dev akarsu, kaynağını Avustralya Alpleri'nden almakta, Lachlan ve Darling ile beslenmekte, Victoria eyaletinin tüm güney sınırını kaplamakta ve Adelaide

yakınlarındaki Encounter Koyu'ndan denize dökülmektedir. Zengin, verimli topraklardan geçmekte ve demiryolunun Melbourne'a sağladığı kolay bağlantı sayesinde güzergâhı üzerinde *squatter* istasyonları çoğalmaktadır.

O dönemde, Kyneton ve Castlemaine'den geçen bu demiryolunun, Melbourne ile Sandhurst arasındaki yüz beş millik bölümü işletilmekteydi. İnşaat halindeki yol, aynı yıl Murray üzerinde kurulmuş olan Riverine kolonisinin başşehri Echuca'ya kadar yetmiş mil boyunca devam etmekteydi.

37 paralel, Castlemaine'in birkaç mil yukarısından, tam olarak Murray'ın çok sayıdaki kollarından biri olan Lutton üzerinde kurulmuş Camden-Bridge Köprüsü'nden geçerek demiryolunu kesmekteydi.

Ayrton arabasını bu noktaya doğru yöneltti. Önde süvariler gidiyordu. Camden-Bridge'e kadar atlarının dörtnala gitmesine izin vermişlerdi. Yakıcı bir merak duygusuyla oraya doğru çekiliyor gibiydiler.

Gerçekten de, büyük bir kalabalık demiryolu köprüsüne doğru ilerlemekteydi. Komşu istasyonlarda oturanlar evlerini terk ederek, çobanlar sürülerini bırakarak, yolun çevresini

dolduruyorlardı. "Demiryoluna! Demiryoluna!" çığlıklarının sık sık tekrarlandığı işitiliyordu.

Bu hareketliliğe yol açan ciddi bir olay meydana gelmiş olmalıydı. Büyük bir felaket belki de.

Glenarvan, yanına arkadaşlarını alarak, atını hızlandırdı. Birkaç dakika içinde Camden-Bridge'e vardı ve orada, bu kalabalığın nedenini anladı.

Korkunç bir kaza meydana gelmişti. Bir tren çarpışması değil, raydan çıkma ve bir devrilme söz konusuydu. Vagon ve lokomotif kalıntılarıyla dolmuştu ortalık. Ya köprü trenin ağırlığı altında çökmüş, ya demiryolu katarı rayların dışına atılmıştı. Lokomotifin ardından altı vagondan beşi Lutton'un yatağına yuvarlanmıştı. Yalnızca son vagon, zinciri koptuğundan mucizevi bir şekilde korunmuş olarak, uçurumun yarım *tuaz* uzağında, yolun üzerinde kalmıştı. Aşağıda, kararmış ve bozulmuş dingiller, kırılmış sandıklar, eğilip bükülmüş raylar, yüksek ısıda erimiş traverslerin uğursuz yığınından başka bir şey görülmüyordu. Çarpışmanın şiddetiyle patlayan kazanın metal parçaları çok uzaklara kadar dağılmıştı.

Bu biçimsiz nesneler yığınından hâlâ alevler ve kara bir dumanla karışan buhar sarmalları çıkmaktaydı. Devrilmenin korkunçluğu bir yana, ardından çıkan yangın daha da korkunçtu. Geniş kan izleri, etrafa saçılmış organlar, kömürleşmiş kadavra parçaları görülüyordu ve bu kalıntıların altında kalan kurban sayısını hesaplamaya kimse cesaret edemiyordu.

Glenarvan, Paganel, binbaşı, Mangles, kalabalığa karışmışlar, sağda solda konuşulanları dinliyorlardı. Herkes felaketin nedenini anlamaya çalışıyor, bir yandan da kurtarmayla uğraşılıyordu.

"Köprü çökmüştür," diyordu birisi.

"Çökmüş mü!" diye cevap veriyordu diğerleri. "Pek çökmüşe benzemiyor, hâlâ böyle sapasağlam durmazdı yoksa. Tren geçerken kapamayı unutmuşlar. Hepsi bu.

Bu, gerçekten de, mavnalar geçerken açılan hareketli bir köprüydü. Bekçi, bağışlanamaz bir ihmal sonucu, köprüyü kapamayı unutmuştu belki de ve son hızla gelen katar, aniden altındaki yol bitince, Lutton'un yatağına yuvarlanıvermiş olabilirdi. Bu varsayım akla pek yatkın geliyordu, çünkü köprünün bir

bölümü vagonların kalıntıları altında yatıyor olsa bile karşı kıyıya sürüklenmiş olan diğer bölümü, halâ sağlam olan zincirlerine asılı durmaktaydı. Kuşkuya hiç yer yoktu! Bekçinin bir ihmali bu felakete neden olmuştu.

Akşam on bir kırk beşte Melbourne'dan yola çıkan 37 no'lu ekspresin başına gelen bu kaza, gece gerçekleşmişti. Tren, Castlemaine istasyonundan ayrıldıktan yirmi beş dakika sonra, Camden-Bridge Geçidi'ne vardığında ve orada bu felakete uğradığında saat sabahın üçünü çeyrek geçiyor olmalıydı. Son vagonun yolcuları ve memurları hemen yardım istemeye çalışmışlardı. Ama direkleri yıkıldığından telgraf hattı işlemiyordu. Castlemaine'deki yetkililerin olay yerine varmaları üç saat aldı. Koloninin genel müfettişi Bay Mitchell'in ve bir polis memurunun emrindeki polis mangasının yönetiminde kurtarma çalışmaları başladığında saat sabahın altısıydı. *Squatter*'lar ve adamları onların yardımına koşmuşlardı ve öncelikle bu kalıntı yığınını başa çıkılmaz bir hızla yalayıp yutan yangını söndürmeye çalıştılar. Tanınmaz haldeki birkaç ceset, eğimli toprağa yatırılmıştı. Ama bu cehennem alevleri arasından canlı birini çıkarmayı ummak

yersiz olurdu. Alevler yok etme işini hızla tamamlamıştı. Sayısı bilinmeyen tren yolcularından yalnızca onu, yani son vagondakiler yaşıyordu. Demiryolu idaresi onları Castlemaine'e getirmek için bir yardım lokomotifi göndermişti.

Bu arada Lord Glenarvan, kendini genel müfettişe tanıtarak onunla ve polis memuruyla konuşuyordu. Polis uzun boylu ve zayıf biriydi, son derece soğukkanlıydı ve yüreğinde herhangi bir duyarlılık olsa da, tasasız yüz hatlarından hiçbir şey belli olmuyordu. Bu facianın karşısında tıpkı bir problem karşısındaki matematikçi gibi davranıyordu. Olayı çözümlemeye ve bilinmeyeni ortaya çıkarmaya çalışıyordu. Dolayısıyla, Glenarvan'ın, "Büyük bir felaket!" şeklindeki sözlerine sakince cevap verdi:

"Daha beteri var, lordum.

"Daha beteri mi!" diye haykırdı Glenarvan, bu cümle onu sarsmıştı, "bir felaketten daha beter ne olabilir ki?"

"Bir cinayet!" cevabını verdi sakince polis memuru.

Glenarvan ifadenin yersizliği üzerinde durmayarak, Bay Mitchell'e doğru dönüp, bakış-

larıyla onu sorguladı.

"Evet, lordum, cevabını verdi genel müfettiş, "yaptığımız soruşturma, felaketin bir cinayet sonucunda gerçekleştiğini gösterdi bize. Bagajların olduğu son vagon soyulmuş. Hayatta kalan yolcular beş ya da altı kişilik bir haydut çetesinin saldırısına uğramış. Demek ki köprü, ihmal sonucu değil, kasıtlı olarak açılmış ve bekçinin kaybolmasını da bu olayla birleştirince, bu sefilin de faillerin suç ortağı olduğu sonucuna varmak kaçınılmaz."

Polis memuru, genel müfettişin çıkardığı bu sonuç karşısında başını salladı.

"Siz benim fikrimi paylaşmıyor musunuz?" diye ona sordu Bay Mitchell.

"Bekçinin suç ortaklığı konusunda hayır."

"Bununla birlikte, bu suç ortaklığı, dedi genel müfettiş "suçu, Murray kırlarında dolaşan vahşilere mal etmeye imkân tanımaktadır. Bekçi olmadan, bu yerliler mekanizmasını bilmedikleri bu hareketli köprüyü açamazlardı.

"Doğru," cevabını verdi polis memuru.

"Oysa, diye ekledi Bay Mitchell, "saat akşamın on kırkında Camden-Bridge'in altından geçmiş olan bir geminin tanıklığına göre, köprü onun geçişinin ardından kurallara uygun

olarak kapatılmış."

"Çok doğru."

"Böylece, bekçinin suç ortaklığı bence kesin olarak sabit."

Polis memuru başını sürekli olarak sallamaktaydı.

"Peki, o halde, bayım, diye sordu Glenarvan, "suçun yerliler tarafından işlenmediğini mi düşünüyorsunuz?"

"Kesinlikle."

"Kim suçlu o halde?"

O sırada, nehrin yarım mil yukarısından büyük bir gürültü geldi. Hızla büyüyen bir kalabalık oluşmuş ve çok geçmeden istasyona ulaşmıştı. Kalabalığın ortasında iki adam bir ceset taşıyordu. Bu, çoktan soğumuş olan bekçinin cesediydi. Bir hançer kalbine saplanmıştı. Katiller, bekçinin cesedini Camden-Bridge'in uzağına sürükleyerek, ilk araştırmalar sırasında polisin kuşkularını başka yöne çekmek istemişlerdi muhakkak. Oysa, açığa çıkan bu durum polis memurunun kuşkularını tamamen doğrulamaktaydı. Vahşilerin bu suçla hiçbir ilişkileri yoktu.

"Hançeri saplayanlar," dedi, "şu küçük aleti kullanmaya pek alışık kimseler."

Bunları söylerken bir çift "darbies" gösterdi. Bu, üstünde kilit bulunan ikili demir halkadan oluşmuş bir tür kelepçeydi.

"Pek yakında," diye ekledi, "bu bileziği onlara yeni yıl armağanı olarak sunmaktan zevk duyacağım.

"Bu durumda kuşkulandığınız kişiler..."

'Majestelerinin gemilerinde bedava yolculuk etmiş olanlar.'"

"Ne! Sabıkalılar mı!" diye haykırdı Paganel, Avustralya kolonilerinde kullanılan bu metaforu iyi biliyordu.

"Bildiğim kadarıyla, dedi Glenarvan, "sürgünlerin Victoria eyaletinde kalma hakkı yoktu, değil mi?"

"Pöh!" karşılığını verdi polis memuru, "bu hakları yoksa da edinirler! Kimi zaman gözden kaçar, bu sabıkalılar, eğer yanılmıyorsam, bunlar dosdoğru Perth'ten geliyorlar. Bu durumda, oraya geri döneceklerdir, bana inanabilirsiniz."

Bay Mitchell polis memurunun sözlerini bir hareketiyle onayladı. O sırada, araba demiryolu hizasındaki geçide varmıştı. Glenarvan, bayan yolcuların Camden-Bridge'deki korkunç sahneyi görmesini istemedi. Genel

müfettişi selamlayarak ondan izin istedi ve dostlarına kendisini izlemeleri için işaret etti.

"Yolculuğumuza ara vermek için bir neden değil bu," dedi.

Arabaya varan Glenarvan, Lady Helena'ya bir demiryolu kazasından söz etti yalnızca, bu felaketteki cinayetin payından söz etmedi. Ülkede bir sabıkalı çetesinin varlığı hakkındaysa tek kelime etmedi. Sadece Ayrton'u bu konuda bilgilendirmeye karar vermişti. Sonra, küçük kafile köprünün birkaç *tuaz* ötesinden demiryolunu geçti ve doğuya doğru her zamanki yoluna devam etti.

13

COĞRAFYA BİRİNCİLİK ÖDÜLÜ

Karaltıları ufka düşen birkaç tepe, demiryoluna iki mil mesafede, düzlüğü sona erdirmekteydi. Araba, çok geçmeden dar ve kıvrımlı boğazların arasında ilerlemeye başladı. Boğazların bitiminde, orman halini almamış ama kümelenmiş ağaçların, tropikal bölgelere özgü bir bollukla bittiği çarpıcı bir arazi yer almaktaydı. Ağaçların arasında en dikkat çekici olan "casuarina"lar, gövdelerinin sağlamlığını meşeden, kokulu yemişlerini akasyadan ve tirşeye çalan yapraklarının sertliğini çamdan almış gibiydiler. Dallarında, incelikleri son derece zarif bir görüntü sunan "banksia latifolia"nın tuhaf kozalakları birbirine karışıyordu. Dalları sarkan kocaman çalılar, sık ağaçların arasında dolu süs havuzlarının taşkın, yeşil suyu etkisini yaratıyordu. İnsan gözü tüm bu doğal harikalar ortasında neye bakacağına şa-

şıyor ve hangisinde karar kılacağını bilemiyordu.

Küçük kafile, bir süreliğine yoluna ara vermişti. Ayrton, Lady Helena'nın emri üzerine hayvanlarını durdurmuş, arabanın büyük tekerleri kuvarslı kum üzerinde gıcırdamayı kesmişti. Uzun yeşil örtüler ağaç kümeleri altında uzanmaktaydı. Ne var ki, topraktaki birkaç tümsek, düzenli şişkinlikler, araziyi, büyük bir satranç tahtası gibi hâlâ oldukça belirgin hanelere bölmekteydi.

Paganel, ebedi istirahat için pek şiirsel olarak düzenlenmiş bu ıssız yeşillikleri görünce yanılmadı. Bunların, kare düzenindeki mezarlar olduğunu anlamıştı; otlar, bu mezarların son izlerini de silmekteydi şimdi ve bir seyyah Avustralya toprağı üzerinde bunlara pek ender rastlardı.

"Ölüm korulukları, dedi.

Gerçekten de, gözlerinin önünde bir yerli mezarlığı vardı, ama öyle iç açıcı, öyle gölgelik, neşeli kuş sürüleri sayesinde öyle şenlikli ve öyle cazipti ki, insanda hüzüne dair tek bir duygu bile uyandırmıyordu. Ölüm yeryüzünden kovulmuşçasına, cennetin bahçelerinden biri olarak kabul edilebilirdi rahatlıkla. Sanki

canlılar için düşünülmüştü. Vahşi insanın dindarca bir özenle baktığı bu mezarlar, büyüyen yeşillikler altında kaybolmaktaydı şimdiden. Fetih Avustralyalıyı atalarının yattığı bu topraklardan kovmuştu ve sömürgeleştirme, çok geçmeden, bu ölüm tarlalarını hayvan sürülerini dişlerine teslim edecekti. Bu yüzden bu koruluklara pek rastlanmaz olmuş ve yakın geçmişe ait tüm bir kuşağın yattığı bu yerler, daha şimdiden ilgisiz seyyahların ayakları altında çiğnenmişti!

Paganel ve Robert, arkadaşlarının önüne geçerek, gölgelik küçük yolların höyükleri arasında ilerliyorlardı. Konuşuyorlar ve birbirlerinin bilgilendiriyorlardı, çünkü coğrafyacı genç Grant'le sohbet etmekten çok şey öğrendiğini ileri sürüyordu. Ama, çeyrek mil ilerlememişlerdi ki, Lord Glenarvan onların durduklarını, sonra attan indiklerini ve nihayet yere eğildiklerini gördü. Heyecanlı ifadelerine bakılırsa, çok ilginç bir nesneyi inceliyor gibiydiler.

Ayrton hayvanlarını dürttü ve araba, çok geçmeden iki dosta ulaştı. Durmalarının ve şaşkınlıklarının nedenini hemen anladılar. Yerli bir çocuk, sekiz yaşında bir oğlan çocu-

ğu, Avrupalı giysileri içinde olağanüstü bir *banksia*'nın gölgesinde huzurlu bir uykuya dalmıştı. Irkının karakteristik özellikleri konusunda yanılmak pek mümkün değildi: kıvırcık saçları, neredeyse simsiyah teni, yassı burnu, kalın dudakları, kollarının alışılmadık uzunluğu, onun iç bölgelerdeki yerlilerden olduğunu gösteriyordu. Ama zeki görünüşü, ona seçkin bir hava vermekteydi. Eğitim sayesinde, bu genç vahşinin, geldiği düşük kökenle olan bağını şimdiden koparmış olduğu belliydi.

Çocuğu görür görmez, onunla pek ilgilenen Lady Helena arabadan indi ve çok geçmeden tüm kafile, derin derin uyuyan küçük yerlinin etrafını sardı.

"Zavallı çocuk," dedi Mary Grant, "bu çölde yolunu mu kaybetmiş acaba?"

"Öyle sanıyorum ki, dedi Lady Helena, "bu ölüm koruluğunu ziyaret etmek için uzaklardan gelmiş! Kuşkusuz sevdikleri yatıyor burada!"

"Ama onu bırakamayız!" dedi Robert. "Tek başına ve..."

Robert'in merhamet dolu cümlesi genç yerlinin bir hareketiyle yarıda kaldı. Çocuk

uykusunda dönmüştü. O zaman, sırtında bir yazı gördüler. Bu yazı ve içeriği, hepsini büyük bir şaşkınlığa sürükledi. Yazıda şöyle denmekteydi:

TOLINE
TO BE CONDUCTED TO ECHUCA,
CARE OF JEFFRIES SMITH, RAILWAY
PORTER PREPAID[1]

"Tam da İngilizlere göre bir davranış!" diye haykırdı Paganel. "Bir çocuğu koli gibi gönderiyorlar! Bir paket gibi kayda geçiriyorlar! Bana anlatmışlardı da inanmak istememiştim."

"Zavallı küçük!" dedi Lady Helena. "Camden-Bridge'de raydan çıkan o trende miydi acaba? Belki de ana babası ölmüş ve dünyada yapayalnız kalmıştır!"

"Sanmıyorum, bayan, cevabını verdi John Mangles. "Tam tersine bu yazı tek başına yolculuk ettiğini gösteriyor."

"Uyanıyor," dedi Mary Grant.

Gerçekten de çocuk uyanıyordu. Yavaş yavaş gözlerini açtı ve gün ışığından kamaşınca hemen kapadı. Ama Lady Helena onun elini tuttu. Çocuk ayağa kalktı ve yolculara şaşkın

1 Toline, Echuca'ya götürülmek üzere, demiryolu postacısı Jeffries Smith eliyle. Taşıma ücreti ödenmiştir.(J.V.)

şaşkın baktı. Önce bir endişe duygusuyla yüz hatları gerildi, ama Lady Helena'nın varlığı onu yatıştırmaya yetti.

"İngilizce anlıyor musun, dostum?" diye sordu genç kadın.

"Hem anlıyor, hem de konuşuyorum, cevabını verdi çocuk, yolcuların dilinde. Ama konuşmasında çok belirgin bir vurgu bozukluğu vardı.

Telaffuzu Fransızların İngilizcesini hatırlatıyordu.

"Adın ne?" diye sordu Lady Helena.

"Toline," cevabını verdi küçük yerli.

"Ah! Toline!" diye haykırdı Paganel. "Eğer yanılmıyorsam, bu sözcük Avustralya dilinde 'ağaç kabuğu' anlamına geliyor, öyle değil mi?"

Toline olumlu bir işaret yaptı ve bakışlarını bayan yolculara yöneltti.

"Nereden geliyorsun, dostum?" diye, yeniden söze girdi Lady Helena.

"Melbourne'dan. Sandhurst tren yoluyla."

"Camden köprüsünde raydan çıkan şu trende miydin?" diye sordu Glenarvan.

"Evet, efendim, cevabını verdi Toline, "ama İncil'in Tanrısı beni korudu."

"Tek başına mı yolculuk ediyordun?"

"Tek başıma. Sayın Rahip Paxton beni Jeffries Smith'e emanet etmişti. Ne yazık ki zavallı postacı öldürüldü!"

"Peki o trende kimseyi tanımıyor muydun?"

"Hiç kimseyi efendim, ama Tanrı çocukları korur, onları asla terk etmez!"

Toline, tüm bunları, yüreğe işleyen yumuşak bir sesle söylüyordu. Tanrı'dan söz ettiğinde, sesi ciddileşiyor, gözleri ışıldıyor ve bu genç ruhun içindeki ateş olduğu gibi açığa çıkıyordu.

Bu kadar genç birindeki bu dinsel coşku kolaylıkla açıklanabilirdi. Bu çocuk İngiliz misyonerlerin vaftiz ettiği ve onlar tarafından Anglikan mezhebinin sıkı ibadet kurallarıyla yetiştirilmiş genç yerlilerden biriydi. Sakin cevapları, tertemiz kılığı ve koyu renk giysileri ona şimdiden küçük bir rahip görünümü veriyordu.

Ama, bu ıssız bölgelerde nereye gidiyordu böyle, Camden-Bridge'den niçin ayrılmıştı? Lady Helena bu konuda onu sorguya çekti.

"Lachlan'daki kabileme dönüyordum, cevabını verdi. "Ailemi görmek istiyorum."

"Avustralyalılar mı?" diye sordu John Mangles.

"Lachlan Avustralyalıları," diye cevap verdi Toline.

"Annen baban var mı?" dedi Robert Grant.

"Evet, kardeşim, cevabını verdi Toline, elini genç Grant'e uzatarak. Bu "kardeşim" sözcüğü Robert'i pek etkilemişti. Küçük yerliyi kucakladı ve dost olmaları için bu kadarı yetmişti bile.

Bu arada, bu genç vahşinin cevaplarıyla fazlasıyla ilgilenen yolcular, yavaş yavaş onun etrafına oturmuşlar ve konuşmasını dinliyorlardı. Güneş büyük ağaçların ardında batmak üzereydi. Bulundukları yer konaklamaya elverişli gözüktüğünden ve gece bastırmadan birkaç mil daha ilerlemek pek önemli olmadığından, Glenarvan kamp kurmak için hazırlıkların yapılması emrini verdi. Ayrton öküzleri çözdü. Mulrady ve Wilson'un yardımıyla onlara bukağılarını taktı ve keyiflerince otlamaya bıraktı. Çadır kuruldu. Olbinett yemek hazırladı. Toline ise, aç olmasına rağmen, nezaket kuralları gereği biraz nazlansa da, sonunda yemeğe katılmaya razı oldu. Sonunda sofraya oturdular, iki çocuk yan yanaydı. Robert en

iyi parçaları yeni arkadaşına ayırıyor ve Toline de, ürkekçe ama son derece sevimli bir şükran duygusuyla, bunları kabul ediyordu.

Bu arada, sohbet etmekten geri kalınmıyordu. Herkes çocukla ilgileniyor ve ona sorular soruyordu. Onun hikâyesini öğrenmek istiyorlardı. Hikâyesi çok basitti. Geçmişi, kolonin yakınlarındaki kabileler tarafından, ta küçücük yaşlarından itibaren hayır cemiyetlerine emanet edilmiş şu zavallı yerlilerin geçmişiyle aynıydı. Avustralyalılar töreleri gereği yumuşak başlıdırlar. Yeni Zelandalıların ve belki de Güney Avustralya'daki bazı kabilelerin işgalcilere karşı duyduğu o acımasız kini duymazlar. Adelaide, Sidney, Melbourne gibi büyük şehirlere sık sık gittikleri ve hatta oldukça ilkel giysilerle buralarda dolaştıkları görülür. Kendi ürettikleri ufak tefek eşyaları, av ya da balıkçılık aletlerini, silahları satarlar ve bazı kabile şefleri, kuşkusuz tasarruf amacıyla, çocuklarının İngiliz eğitiminden yararlanmasına seve seve razı olurlar.

Murray'ın ötesinde, geniş toprakları kapsayan Lachlan'ın gerçek vahşileri olan Toline'nin ailesi de böyle yapmıştı. Beş yıldan beri Melbourne'da yaşayan çocuk hiçbir yakını-

nı görmemişti. Yine de, ailesine karşı beslediği, tükenmek bilmez bağlılık duygusu yüreğinde hâlâ yaşamaktaydı ve zorlu ıssız yollara, belki dağılmış olan kabilesini, kuşkusuz yok olup gitmiş olan ailesini yeniden görmek için düşmüştü.

"Ailenle kucaklaştıktan sonra Melbourne'a geri dönecek misin, küçüğüm?" diye sordu Lady Glenarvan.

"Evet bayan," cevabını verdi Toline, genç kadına içten bir sevgi ifadesiyle bakarken.

"Peki ilerde ne yapmak istiyorsun?"

"Kardeşlerimi sefaletten ve cehaletten kurtarmak! Onları eğitmek, Tanrı'yı onlara tanıtmak ve sevdirmek istiyorum! Misyoner olmak istiyorum!"

Sekiz yaşında bir çocuk tarafından heyecanla dile getirilen bu sözler, basit ve alaycı ruhları güldürebilirdi. Ama iyi yürekli bu İskoçlar onu anladılar ve saygı duydular. Mücadeleye şimdiden hazır olan bu genç müridin dini cesaretine hayran kaldılar. Paganel yüreğinin derinliklerine kadar işleyen bir duyguyla sarsıldı ve küçük yerliye gerçek bir sevgi duydu.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Avrupalı

giysileri içindeki bu vahşi, o ana kadar pek hoşuna gitmemişti. Redingotlu Avustralyalılar görmek için Avustralya'ya gelmemişti o! Basit bir dövmeyle örtünmüş olmalarını tercih ederdi. Bu "mantığa uygun" giysi düşüncelerini saptırıyordu. Ama Toline'nin bunca ateşlilikle konuşması, onun düşüncelerinin değişmesine ve çocuğa duyduğu hayranlığı kendi kendisine itiraf etmesine yol açtı. Zaten bu konuşmanın sonunda, iyi yürekli coğrafyacı küçük Avustralyalı'nın en iyi dostu olacaktı.

Gerçekten de, Lady Helena'nın bir sorusu üzerine Toline, Peder Paxton'un idare ettiği, Melbourne Öğretmen Okulu'nda eğitim gördüğünü açıkladı.

"Bu okulda sana ne öğretiyorlar?" diye sordu Lady Glenarvan.

"İncil'i, matematiği, coğrafyayı...

"Ah! Coğrafya!" diye haykırdı Paganel, en hassas yerinden vurulmuştu.

"Evet efendim, dedi Toline. "Hatta ocak ayındaki tatilden önce, coğrafya birincilik ödülü bile aldım.

"Coğrafyadan ödül mü aldın delikanlı?"

"İşte efendim, dedi Toline, cebinden bir kitap çıkararak.

Bu, güzelce ciltlenmiş bir İncil'di. İlk sayfanın arkasında şu ithaf okunuyordu: *Melbourne Öğretmen Okulu, coğrafya birincilik ödülü, Lachlan'lı Toline.*

Paganel kendini daha fazla tutamadı! Coğrafyası güçlü bir Avustralyalı! Büyülenmişti ve tıpkı ödül töreninde Peder Paxton'un yaptığı gibi, Toline'yi iki yanağından öptü. Yine de Paganel bu durumun Avustralya okullarında az rastlanır bir durum olmadığını bilmeliydi. Genç vahşiler coğrafya bilmini kavramaya pek yatkındılar. İstekle öğreniyorlar, buna rağmen matematik karşısında isyankâr bir ruh sergiliyorlardı.

Toline ise bilginin aniden gelişen sevgi gösterisinden bir şey anlamamıştı. Lady Helena, Paganel'in ünlü bir coğrafyacı, hatta önemli bir profesör olduğunu ona açıklamak zorunda kaldı.

"Bir coğrafya profesörü mü!" dedi Toline. "Ah! Efendim, soru sorun bana!"

"Sana soru sormak mı, küçüğüm!" dedi Paganel. "Bundan âlâsı can sağlığı! Sen izin vermesen bile soracaktım zaten. Melbourne Öğretmen Okulu'nda coğrafyanın nasıl öğretildiğini görmekten rahatsız olmuş değilim.

"Peki ya Toline sizi geçerse, Paganel!" dedi Mac Nabbs.

"Bakın hele!" diye haykırdı coğrafyacı, "Fransa Coğrafya Cemiyeti Sekreterini mi geçecek!"

Sonra, gözlüklerini burnunun üzerinde düzelterek, uzun vücudunu dikleştirerek ve sesine bir profesöre yakışır ciddi bir hava vererek sorularına başladı.

"Öğrenci Toline, dedi, "ayağa kalkın!"

Zaten ayakta olan Toline daha fazla kalkamazdı. Bu nedenle, coğrafyacının sorularını mütevazı bir edayla bekledi.

"Öğrenci Toline," diye tekrarladı Paganel, "Dünyayı oluşturan beş bölüm hangileridir?"

"Okyanusya, Asya, Afrika, Amerika ve Avrupa," cevabını verdi Toline.

"Mükemmel. Madem şu an Okyanusya'dayız önce ordan başlıyalım. Başlıca bölümleri nelerdir?"

"Polinezya, Malezya, Mikronezya ve Megalezya. En önemli adaları İngilizlere ait olan Avustralya, yine İngilizlere ait olan Yeni Zelanda, Tazmanya, Chatham, Auckland, Macquarie, Kermadec, Makin, Maraki vs.'dir ki, bunlar da İngilizlerindir."

"İyi." dedi Paganel, "peki ya, Yeni Kaledonya, Sandwich, Mendana ve Pomotu adaları?"

"Bunlar Büyük Britanya'nın himayesindeki adalardır."

"Nasıl! Büyük Britanya'nın himayesi altında mı!" diye haykırdı Paganel. "Bana kalırsa, tersine, Fransa...

"Fransa mı!" dedi küçük çocuk şaşkın bir halde.

"Bakın hele!" dedi Paganel, "Melbourne Öğretmen Okulu'nda size bunu mu öğretiyorlar?"

"Evet, sayın profesör. Doğru değil mi yoksa?"

"Evet! Evet! Çok doğru," cevabını verdi Paganel. "Tüm Okyanusya İngilizlerin! Hemfikiriz bu konuda! Devam edelim!"

Paganel'in yarı incinmiş, yarı şaşkın hali binbaşıyı neşelendiriyordu.

Sorular devam etti.

"Asya'ya geçelim, dedi coğrafyacı.

"Asya," dedi Toline, "geniş bir kıtadır. Başşehri: Kalküta. Başlıca şehirleri: Bombay, Madras, Calicut, Aden, Malacca, Singapur, Pegu, Colombo; Lakdiv Adaları, Maldiv Adaları, Chagos Adaları, vs. hepsi de İngilizlere ait."

"Aferin! Aferin! Öğrenci Toline. Ya Afrika?"

"Afrika'da esas olarak iki koloni vardır: güneyde, başşehri Cape-town olan Cape kolonisi ve batıda, en önemli şehri Sierra-Leone olan İngiliz yerleşimleri."

"Gayet iyi cevap verdin!" dedi Paganel. İngiliz keyfiliğiyle düzenlenmiş yapılmış bu coğrafya karşısında geri çekilmeye başlıyordu. "Gayet iyi öğretilmiş! Cezayir'e, Fas'a, Mısır'a gelince... Britanya atlaslarında onlara yer verilmez. Artık biraz da Amerika'dan söz etmek pek hoşuma gidecek!"

"Amerika," diye devam etti Toline, "Kuzey Amerika ve Güney Amerika olmak üzere ikiye ayrılır. Birincisi, başta Kanada, Yeni Brunswick, Yeni İskoçya olmak üzere İngilizlere bağlıdır ve Birleşik Devletler ise Vali Johnson'ın idaresindedir!"

"Vali Johnson!" diye haykırdı Paganel, "Kölelik yanlısı bir delinin katlettiği büyük ve iyi yürekli Lincoln'un halefi! Mükemmel! Daha iyisi olamaz! Guyana'sıyla, Malouine'leriyle, Shetland Takımadaları'yla, Georgia'sıyla, Jamaika'sıyla, Trinitad'ıyla vs. Güney Amerika'ya gelince... o da İngilizlere aittir! Bu konuda tartışmak bana düşmez. Ama, örneğin, To-

line, Avrupa üzerine senin, daha doğrusu öğretmenlerinin görüşünü öğrenmeyi çok isterim."

"Avrupa mı?" diye karşılık verdi Toline. Coğrafyacının heyecanından bir şey anlamamıştı.

"Evet, Avrupa! Avrupa kime ait?"

"Avrupa da İngilizlere aittir tabii ki, cevabını verdi çocuk inançlı bir sesle.

"Bundan kuşkum yok, dedi Paganel. "Ama nasıl? İşte bunu öğrenmek istiyorum.

"İngiltere, İskoçya, İrlanda, Malta, Jersey ve Guernesey Adaları, İonia Adaları, Hebridler, Shetland'lar, Orkney'ler..."

"Aferin, aferin, Toline, ama saymayı unuttuğun başka ülkeler de var, çocuğum!"

"Hangileri efendim?" diye sordu çocuk, şaşkınlığa düşmeden.

"İspanya, Rusya, Avusturya, Prusya, Fransa?"

"Onlar eyalet, devlet değil," dedi Toline.

"Bakın hele!" diye haykırdı Paganel, gözlüklerini gözünden çekip alarak.

"Tabii ki öyle, İspanya, başşehri Cebelitarık'tır."

"Harika! Mükemmel! Olağanüstü! Peki ya

Fransa, çünkü ben Fransız'ım ve kime ait olduğumu öğrenmek isterdim doğrusu!"

"Fransa," cevabını verdi sakince Toline, "bir İngiliz eyaleti, yönetim merkezi de Calais."

"Calais!" diye haykırdı Paganel. "Nasıl olur! Calais'nin hâlâ İngiltere'ye ait olduğunu mu düşünüyorsun?"

"Kuşkusuz."

"Fransa'nın yönetim merkezi orası ha?"

"Evet efendim, Vali Lord Napoléon da orada oturur...

Bu son sözler üzerine Paganel patladı. Toline ne düşüneceğini bilemiyordu. Ona sorular sorulmuş, o da elinden geldiğince en doğru cevapları vermişti. Ama cevaplarındaki tuhaflığın sorumlusu kendisi olamazdı; bundan kuşku bile duymuyordu. Bununla birlikte hiç keyfi kaçmış gibi durmuyor ve bu anlaşılmaz oyunun sonunu bekliyordu ciddiyetle.

"Görüyorsunuz," dedi binbaşı gülerek Paganel'e. "Öğrenci Toline sizi geçecek derken haksız mıymışım?"

"Kuşkusuz, binbaşı dostum," karşılığını verdi coğrafyacı. "İşte Melbourne'da coğrafya nasıl öğretiliyor görüyorsunuz! Öğretmen

Okulu'nun öğretmenleri doğru yoldalar! Avrupa, Asya, Afrika, Amerika, Okyanusya, tüm dünya, her yer İngilizlerin! Elbette, bu ustalıklı eğitimle yerlilere nasıl boyun eğdirildiğini çok iyi anlıyorum! Baksana! Toline, peki ya Ay, çocuğum, o da İngilizlerin mi?"

"Olacak," cevabını verdi ciddiyetle genç vahşi.

Bunun üzerine Paganel ayağa fırladı. Artık yerinde duramıyordu. Doya doya gülmesi gerekliydi ve gülme krizini atlatabilmek için kamp yerinden çeyrek mil kadar uzaklaştı.

Bu sırada, Glenarvan, küçük yolculuk kütüphanesinde bir kitap aramaya gitmişti. Bu, Samuel Richardson'ın *Coğrafya Elkitabı*'ydı. İngiltere'de değer verilen bir kitaptı ve Melbourne'daki öğretmenlerden daha fazla haberdardı bilimden.

"Bak, küçüğüm, dedi Toline'ye, "bu kitabı al ve iyi muhafaza et. Coğrafyada bazı yanlış fikirlerin var, bunları düzeltmen gerek. Karşılaşmamızın anısına bunu sana veriyorum."

Toline hiçbir şey söylemeden kitabı aldı. Dikkatlice baktı, kuşkulu bir tavırla başını salladı, kitabı cebine koyup koymama konusunda kararsızdı.

Bu sırada, gece tamamen çökmüştü. Saat akşamın onuydu. Sabah erkenden kalkabilmek için dinlenmeye çekilmek gerekiyordu. Robert yatağını dostu Toline'yle paylaşmak istedi. Küçük yerli bunu kabul etti.

Bir süre sonra Lady Helena ve Mary Grant arabaya bindiler ve yolcular da çadırdaki yataklarına uzandılar. Aynı anda, Paganel'in kahkahaları, vahşi saksağanların yumuşak ve alçak sesli şarkılarına karışmaktaydı.

Ama ertesi gün, saat altıda, güneş ışığı uyuyanları uyandırdığında, Avustralyalı çocuğu boş yere aradılar. Toline kaybolmuştu. Lachlan topraklarına bir an önce varmak mı istemişti? Paganel'in kahkahalarından incinmiş miydi? Bilinmez.

Lady Helena uyandığında, göğsünün üzerinde, sade çiçekleri olan taze bir mimoza demeti buldu. Paganel de ceketinin cebinde, Samuel Richardson'ın coğrafya kitabını...

14

ALEXANDRE DAĞI'NDAKİ MADEN OCAKLARI

1814 yılında, o sıralar Londra Kraliyet Coğrafya Cemiyeti'nin başkanı olan Sir Roderick Impey Murchison, oluşumlarının incelenmesi sonucunda, Ural Dağları ile Avustralya'nın güney kıyılarından uzakta olmayan ve kuzeyden güneye doğru uzanan dağ zinciri arasında önemli benzerlikler buldu.

Ural Dağları'nda altın yatakları olduğundan, jeoloji bilgini, bu değerli madenin Avustralya sıradağlarında da bulunabileceğini düşünmüştü. Yanılmıyordu da.

Gerçekten de, iki yıl sonra, Güney Yeni Galler'den birkaç altın örneği gönderildi kendisine ve Cornwall'deki işçilerin büyük bir bölümünün Yeni-Hollanda'nın altın yatakları bulunan bölgelerine gönderilmelerine karar verdi.

Güney Avustralya'nın ilk maden külçelerini bulan kişi Bay Francis Dutton; Yeni Galler'in ilk altın yataklarını keşfedenler ise Bay Forbes ve Bay Smyth'ti.

İlk atılımın ardından, İngiliz, Amerikalı, İtalyan, Fransız, Alman, Çinli madenciler, dünyanın dört bir yanından akın ettiler... Bununla birlikte, ancak 3 Nisan 1851'de, pek zengin altın damarları keşfeden Bay Hargraves oldu ve Sidney kolonisi valisi Sir Ch. Fitz-Roy'dan beş yüz sterlinlik önemsiz bir bedel karşılığında bu yeri istedi.

Teklifi kabul edilmedi ama keşfin dedikodusu yayılmıştı. Altın arayıcıları Summerhill ve Leni's Pond'a doğru yollandılar. Ofir şehri kuruldu ve işletmelerinin zenginliğiyle, kısa sürede, İncil'den alınma adına layık olduğunu gösterdi.

O zamana kadar adı geçmeyen Victoria eyaleti, maden yataklarının zenginliğiyle bunu çoktan hak etmişti.

Gerçekten de, birkaç ay sonra, 1851 yılının Ağustos ayında, bölgenin ilk maden külçeleri topraktan çıkarıldı ve kısa süre içinde dört bölgede büyük ölçekli işletmeler kuruldu. Bu dört bölge, hepsi de çok zengin olan

Ballarat, Ovens, Bendigo ve Alexandre Dağı'ydı. Ama Ovens Nehri sularının bolluğu çalışmaları güçleştirmekte; Ballarat'da altının eşit olmayan dağılımı işletmecilerin hesaplarını sık sık bozmaktaydı; Bendigo'da ise toprak, işçilerin taleplerine cevap vermiyordu. Oysa Alexandre Dağı'nda, düzgün bir arazi üzerinde tüm başarı koşulları bir araya gelmişti ve libresi bin dört yüz kırk bir franga varan bu değerli maden, tüm dünya pazarları arasında en yüksek fiyata ulaştı.

Kaptan Harry Grant'i arayanların takip ettiği 37 paralel yolu, tam olarak ölümlere sebep olan çökmelerin yaşandığı ve beklenmedik servetlere gebe bu yerden geçmekteydi.

31 Aralık günü, atları ve öküzleri yoran pek engebeli bir arazi üzerinde tüm gün yürüdükten sonra, Alexandre Dağı'nın yuvarlak zirvelerini fark ettiler. Kamp yeri bu küçük dağ zincirinin dar bir boğazında kuruldu ve hayvanlar, bukağıları ayaklarında, araziyi yer yer kaplayan kuvars kütleleri arasında yiyecek birşeyler aramaya gittiler. Burası henüz altın yataklarının işletmeye açılmadığı bir bölgeydi. Ama ertesi gün, 1866 yılının ilk günü, araba bu verimli topraklarda ilerlemeye başladı.

Jacques Paganel ve arkadaşları, Avustralya dilinde Geboor denilen bu ünlü dağı görmekten dolayı çok mutluydular. Hırsızından namuslusuna, astıranından asılanına kadar, tüm maceracı takımı buraya üşüşmüştü. 1851 yılı olan bu altın yılında, büyük keşfin ilk haberleri yayılır yayılmaz, şehirler, tarlalar, gemiler; buraların sakinleri, *squatter*'lar ve denizciler tarafından terk edildi. Altın tutkusu salgın halini aldı, veba gibi bulaşıcıydı ve servete çok yaklaştığını inanan sayısız insan canından oldu! Müsrif doğa, bu büyülü Avustralya'da 25 derece enleminden itibaren, milyonlarca insanı ortalığa sürmüştü sanki! Hasat zamanıydı ve bu yeni hasat toplayıcılar hasata koşuyorlardı. "Digger"lık, yani tarla belleyicilik mesleği tüm diğerlerine baskın çıkıyordu ve birçok kişinin yorgunluktan bitap düşerek pes ettiği doğru olsa da, bazılarının tek bir kazma darbesiyle zengin olduğu da bir gerçekti. Yıkımlar karşısında susuluyor, yapılan servetler kulaktan kulağa yayılıyordu. Yaver giden talihler dünyanın beş kıtasında yankı bulmaktaydı. Çok geçmeden her sınıftan hırslı insanlar Avustralya sahillerine akın ettiler ve 1852 yılının son dört ayı boyunca yalnızca Melbourne,

elli dört bin göçmen aldı. Bir ordudan, ama şefsiz, disiplinsiz, henüz elde edilmemiş bir zaferin peşinde koşan, tek kelimeyle, en kötü türden elli dört bin soyguncunun bir araya geldiği bir ordudan bahsetmek mümkündü.

Bu çılgın sarhoşluğun ilk yılları boyunca, anlatılmaz bir kargaşa görüldü. Bununla birlikte, İngilizler, alışılmış güçleriyle duruma hâkim oldular. Yerli polis ve jandarmalar hırsızlara sırt çevirip, namuslu insanların yanına geçtiler. Yüz seksen derecelik bir dönüş söz konusuydu. Bu yüzden Glenarvan 1852'nin korkunç sahneleriyle karşılaşmayacaktı. O zamandan bu yana on üç yıl geçmişti ve şimdi altın yataklarının olduğu toprakların işletilmesi, ciddi bir örgütlenmenin kurallarına uygun olarak yöntemli bir biçimde yapılıyordu.

Zaten altın yatakları şimdiden tükenmişti. Kaza kaza, sona ulaşılmıştı. 1852'den 1858'e kadar madenciler Victoria topraklarından altmış üç milyon yüz yedi bin dört yüz yetmiş sekiz sterlin[1] elde ettiklerine göre, doğanın biriktirdiği bu hazinelerin nasıl olur da suyu çekilmezdi? Dolayısıyla göçmenler önemli oranda azalmış ve hâlâ bakir kalan bölgelere gitmişlerdi. Bu yüzden, Yeni Zelanda'daki Otago

1 1 577 686 950 frank. Bir buçuk milyar. (J.V.)

ve Marlborough'da yeni keşfedilen ve "gold fields" denilen altın tarlaları, tüysüz, iki ayaklı beyazkarıncalar tarafından delik deşik edilmekteydi o sıralar.[1]

Saat on bire doğru, işletmelerin merkezine vardılar. Burada fabrikaları, bankası, kilisesi, kışlası, kır evleri ve gazete bürolarıyla, gerçek bir şehir kurulmuştu. Oteller, çiftlikler, villalar da eksik değildi. On şiline girilen bir tiyatro bile vardı ve çok rağbet görüyordu. *Francis Obadiag ya da Şanslı Madenci* adlı gerçekçi bir piyes büyük başarıyla oynanmaktaydı. Kahraman, son perdede, umutsuzca son kazma darbesini indiriyor ve inanılmaz ağırlıkta bir "nugget[2]" buluyordu.

Glenarvan, Alexandre Dağı'ndaki bu büyük işletmeyi ziyaret etme arzusuyla, arabanın Ayrton ve Mulrady'nin idaresinde, önden gitmesini istedi. Birkaç saat sonra onlara yetişecekti. Paganel bu karara memnun oldu ve her zamanki gibi, küçük kafilenin kılavuzluğunu üstlendi.

1 Bununla birlikte, göçmenlerin yanılmış olması da mümkündür. Gerçekten de, altın yatakları büyük ölçüde tükenmiştir. Avustralya'dan gelen son haberlere göre, Victoria ve Yeni Galler'deki yatakların beş milyon hektarlık bir alanı işgal ettiği tahmin edilmektedir. Altın damarları içeren kuvarsın yaklaşık ağırlığı 20 650 *milyar* kilogram olmalıdır ve günümüzdeki işletme imkânlarıyla bu yatakları tüketmek için üç yüzyıl boyunca yüz bin işçinin çalışması gerekmektedir. Kısacası, Avustralya'nın altın zenginliği 664 milyar 250 milyon frank olarak değerlendirilmektedir. (J.V.)
2 Nugget: (Ing.) İşlenmemiş külçe. (yhn.)

Onun öğütleri uyarınca bankaya doğru yöneldiler. Sokaklar genişti, makadamlanmış ve titizlikle sulanmıştı. *Golden Company (limited)*[1], *Digger's General Office*[2], *Nugget's Union*'un[3] devasa afişleri çok dikkat çekmekteydi. Madencinin tek başına çalışmasının yerini kol emeği ile sermayelerin ortaklığı almıştı. Her yerde, kumları yıkayan ve değerli kuvarsı toz haline getiren makinelerin gürültüsü işitilmekteydi.

Yerleşim yerlerinin ötesinde, altın yatakları yani işletmeye açılmış geniş alanlar vardı. Şirketler hesabına çalışan ve büyük ücretler alan madenciler kazma sallıyordu buralarda. Toprağı kalbura çeviren bu deliklerin sayısını insan gözünün hesaplamasına imkân yoktu. Kürek demirleri güneşte parıldıyor ve bitmek bilmez bir ışık yayıyordu. Bu emekçiler arasında her milletten insan vardı. Asla sürtüşmüyor ve ücretli insanlar olarak, görevlerini sessizce yerine getiriyorlardı.

"Yine de, dedi Paganel, "maden oyunlarında servet edinmeye çalışan şu ihtiraslı altın arayıcılarının Avustralya topraklarında bulunmadığını sanmayın. Çoğunun kol emeklerini

1 Limited: Altın Şirketi. (yhn.)
2 Digger's General Office: Madenciler Genel Bürosu. (yhn.)
3 Nugget's Union: Külçe Birliği. (yhn.)

şirketlere kiraladıklarını biliyorum. Böyle olması da gerekli, çünkü altın bulunan arazilerin hepsi hükümet tarafından ya satıldı ya da kiraya verildi. Ama, hiçbir şeyi olmayan, ne kiralayabilen ne de satın alabilen kişinin zenginleşmek için hâlâ bir şansı var."

"Ne gibi?" diye sordu Lady Helena.

"'Jumping' yapma şansı," cevabını verdi Paganel. "Böylece, bu altın yatakları üzerinde hiçbir hakkı olmayan bizler de –ne iyi ki– hâlâ servet edinebiliriz."

"Nasıl ama?" diye sordu binbaşı.

"Size söyleme onuruna eriştiğim gibi, *jumping* yoluyla."

"*Jumping* de nedir?" diye tekrar sordu binbaşı.

"Madenciler arasında geçerli olan bir anlaşma, çoğu zaman şiddete ve kargaşaya yol açar ama yetkililer asla ortadan kaldıramamıştır."

"Haydi ama Paganel," dedi Mac Nabbs, ağzımızı sulandırdınız."

"Dinleyin o zaman; büyük bayramlar hariç, yirmi dört saat boyunca üzerinde çalışılmayan işletme merkezinin tüm toprakları kamu malı haline gelir. Ele geçiren kim olursa olsun, bu toprağı kazabilir ve zengin olabilir,

tabii Tanrı yardım ederse. Robert, delikanlı, terk edilmiş bu çukurlardan birini bulmaya çalış, senin olsun!"

"Bay Paganel," dedi Mary Grant, "kardeşimin kafasına böyle fikirler sokmayın."

"Şaka yapıyorum, sevgili miss," dedi Paganel, "Robert de bunun farkında. O bir madenci olacak, öyle mi! Asla! Toprağı kazmak, altüst etmek, tohum ekmek, sonra da bu çabaların karşılığında hasat talep etmek, iyi bir şey. Ama birazcık altın uğruna köstebekler misali toprağı eşelemek, bu işi, onlar gibi körlemesine yapmak, işte bu üzücü bir meslek, üstelik bunu yapmak için Tanrı ve insanlar tarafından terk edilmek gerekiyor!"

Maden ocaklarının en önemlisini ziyaret ettikten ve büyük ölçüde kuvarstan, killi şisten ve kaya parçalanmaları sonucu oluşmuş kumlardan meydana gelen bir nakliye yerini dolaştıktan sonra yolcular bankaya vardılar.

Burası çatısında ulusal bayrağın yer aldığı büyük bir yapıydı. Lord Glenarvan kendisini nezaketle kabul eden genel müfettiş tarafından karşılandı.

Şirketler toprağın derinliklerinden çıkardıkları altını bir alındı karşılığında buraya ya-

tırıyorlardı. İlk madencilerin koloni tacirleri tarafından sömürüldükleri günler gerilerde kalmıştı. Bunlar, Melbourne'da onsunu altmış beş şiline sattıkları altın için elli üç şilin ödemekteydiler! Tacirin nakliye riskleriyle karşılaştığı doğruydu ve anayollardaki spekülatörler hızla çoğaldığından, eskort varması gereken yere her zaman varamıyordu.

Ziyaretçilere ilginç altın örnekleri gösterildi ve müfettiş bu madenin işletilme tarzı hakkında ilginç ayrıntılar verdi.

Altın, külçe altın ve toz altın olmak üzere, genellikle iki biçimde görülür. Alüvyonlu topraklarla karışmış mineral halinde ya da kuvars tabakasıyla kaplı olarak bulunmaktadır. Bu yüzden, altını çıkarmak için, arazinin doğasına göre, ya yüzey araştırmaları ya da derinlik araştırmaları yöntemine başvurulur.

Külçe altın çağlayanların, vadilerin ve koyakların dibinde, büyüklüğüne göre, önce çekirdekler, ardından ince tabakalar ve nihayet altın pulları biçiminde dizilmiş olarak bulunur.

Etrafındaki tabaka havanın etkisiyle dağılmış olan toz altınsa, tersine, bulunduğu yerde birikmiş, yığın halini almıştır. Madenciler bu-

na "kesecik" derler. Bu kesecikler arasında bir servet barındıranlar vardır.

Alexandre Dağı'nda altın özellikle killi tabakalarda ve arduvazlı kayaların arasında toplanmıştır. Külçe yatakları oradadır. Şanslı madenci, altın yataklarının büyük ikramiyesini çoğu zaman orada kazanmıştır.

Ziyaretçiler, çeşitli altın örneklerini inceledikten sonra, bankanın maden müzesini de dolaştılar. Avustralya toprağını oluşturan tüm ürünleri etiketli ve sınıflandırılmış olarak gördüler. Tek zenginliği altın olmayan bu toprakları; doğanın, değerli mücevherlerini sakladığı büyük bir mücevher kutusu gibi düşünmek mümkündü haklı olarak. Brezilya topazlarının rakibi olan beyaz topaz, Almaden grenası, yeşili güzel bir tür silikat olan epidot, lal rengi ve pembenin en güzel tonlarından oluşmuş pembe yakut, Malabar ya da Tibet safirleri kadar rağbette ve korindon gibi açık mavi ve koyu mavi olan safirler ve nihayet, Turon Nehri kıyılarında bulunan küçük bir kristal elmas ışıldamaktaydı camların gerisinde. Bu değerli taşların göz kamaştırıcı koleksiyonunda hiçbir şey eksik değildi ve bunların çerçeveleneceği altını aramak içinde uzağa gitmeye gerek yok-

tu. Tüm taşlarının çerçevelendiğini görmek yeterliydi, daha fazlası istenemezdi.

Glenarvan, fazlasıyla yararlandığı dostluğundan ötürü banka müfettişine teşekkür ettikten sonra, ondan izin istedi. Sonra, altın yataklarını bir kez daha ziyaret ettiler.

Paganel, bu dünya nimetlerinden olabildiğince elini eteğini çekmiş biri olarak, her adımda toprağı gözleriyle araştırmaktan da geri durmuyordu. Bunu engellemek elinde değildi, arkadaşlarının takılmaları bile bir işe yaramıyordu. İkide bir eğiliyor, bir çakıltaşını, etrafı toprakla kaplı bir parça taşı, kuvars kalıntısını yerden alıp, dikkatle inceliyor, bir süre sonra da küçümseyerek fırlatıp atıyordu. Bu oyun tüm gezinti boyunca sürdü.

"Ne oldu Paganel," diye ona sordu binbaşı, "bir şey mi kaybettiniz?"

"Kuşkusuz," cevabını verdi Paganel, "bu değerli taşlar ve altın ülkesinde bulamadığınız her şey kaybedilmiş demektir. Niçin bilmiyorum ama, birkaç ons hatta yirmi libre kadar gelen bir külçeyi beraberimde götürmek hoşuma giderdi; daha fazlasına gerek yok."

"Peki onu ne yapardınız, saygıdeğer dostum?" dedi Glenarvan.

"Oh! Yapacak şey bulmakta güçlük çekmezdim," cevabını verdi Paganel. "Ülkeme sunardım! Fransa Bankası'na yatırırdım..."

"Kabul eder miydi sizce?"

"Kuşkusuz, demiryolu tahvilleri biçiminde!"

Altın külçesini "ülkesi"ne sunmayı düşündüğü yöntem hakkında Paganel'i kutladılar ve Lady Helena dünyanın en büyük külçesini bulmasını diledi.

Yolcular, aralarında şakalaşarak, işletilen toprakların büyük bölümünü katettiler. Her yerde düzenli, mekanik biçimde ama coşkusuz çalışılıyordu.

İki saatlik gezintinin ardından Paganel oldukça münasip bir han görüverdi ve arabanın gelme vaktini beklerken orada konaklamayı önerdi. Lady Helena bunu kabul etti ve serinletici birşeyler olmadan han bir işe yaramayacağından, Paganel hancıdan ülkenin içeceklerinden birini sunmasını istedi.

Herkese birer "nobler" getirildi. *Nobler*, aslında grogdur[1], ama oranları tersine çevrilmiş bir grog. Büyük bir bardak suya küçük bir bardak rom koymak yerine büyük bir bardak

1 Grog: Kaynatılmış şekerli suyla rom ya da şarap karışımı içki. (yhn.)

romun içine küçük bir bardak su konur, şeker katılıp içilir. Biraz fazla Avustralya'ya özgü bir içkiydi bu. Büyük bir sürahi suyla soğutulan *nobler*, yeniden Britanya grogu haline getirilirken, hancının şaşkınlığı son haddine varmıştı.

Sonra, madenler ve madenciler üzerine sohbet ettiler. Şu an bunları konuşmanın tam sırasıydı, bir daha asla konuşamayabilirlerdi. Gördüklerinden pek memnun olan Paganel, eskiden, Alexandre Dağı'nın işletildiği ilk yıllarda durumun daha da ilginç olması gerektiğini söyledi.

"Toprak," dedi, "o zaman delik deşikti ve emekçi karıncalar sürüsünün işgali altındaydı, hem de ne karıncalar! Tüm göçmenler heyecan içindeydi, ama öngörüleri yoktu! Altın tutkusu çılgınlık halini almıştı. Altına içiliyor, altın için oynanıyordu, şu an bulunduğumuz bu han, o dönemin deyişiyle bir "cehennem"di. Atılan zarların ardından bıçaklar çekiliyordu. Polis hiçbir şey yapamıyordu, koloninin genel valisi, başkaldıran madencilerin üzerine, düzenli birliklerle defalarca yürümek zorunda kaldı. Bununla birlikte, onları yola getirmeyi başardı, her işletmeciye patent hakkını zorunlu kıldı, bunu kabul ettirmesi kolay

olmasa da, sonunda, buradaki kargaşa Kaliforniya'dakinden daha önemsiz hale geldi."

"Bu madencilik mesleğini, diye sordu Lady Helena, "herkes yapabilir mi?"

"Evet, bayan. Bunun için olgunluk sınavı vermek gerekmiyor. Güçlü kollar yeterli. Sefalet yüzünden vatanlarından olmuş maceracılar çoğunlukla tek kuruşsuz madenlere geliyorlardı; zenginler bir kazmayla, yoksullarsa bir bıçakla. Hepsi de, bu çalışmaya, namuslu insana ait bir meslekte asla göstermeyeceği bir kudurganlıkla atılmaktaydı. Altın yataklarının olduğu bu toprakların görünümü öyle tuhaftı ki! Arazi çadırlar, muşambalar, kulübeler ile topraktan, tahtadan ve yeşil dallardan yapılmış barakalarla kaplıydı. Bunların ortasında, Britanya bayrağının dalgalandığı valilik binası yükselmekte, görevlilerinin mavi çadır bezinden çadırları göze çarpmakta; sarrafların, altın tacirlerinin ve zenginlikle yoksulluğun bir arada bulunduğu bu bütün içerisinde vurguncuculuk yapan madrabazların kurumları yer almaktaydı. Bunlar kesin olarak zenginleştiler. Uzun sakallı, kırmızı yün gömlekli, su ve çamur içinde yaşayan bu *digger*'ları görmek gerekirdi. Havayı, kazmaların sürekli gürültüsü

ve toprak üzerinde çürüyen hayvan iskeletlerinden yayılan iğrenç kokular kaplamaktaydı. Boğucu bir toz, ölüm sayısı ortalamasını yükselten bu zavallıları bir bulut gibi sarıyordu. Daha az sağlıklı bir ülkede, bu insanların tifüsten kırılması kaçınılmaz olurdu. Bari tüm bu maceracılar başarmış olsalardı! Ama çekilen bunca sefalet, karşılığını görememişti ve iyi hesaplandığında, görülür ki, zenginleşmiş bir madenci karşılığında yüz, iki yüz, belki bin madenci yoksulluk ve umutsuzluk içinde ölmüştür."

"Bize söyleyebilir misiniz, Paganel," diye sordu Glenarvan, "altın nasıl çıkarılıyordu?"

"Bundan daha basit bir şey yoktu, cevabını verdi Paganel. "İlk madenciler altın arayıcılığı yapıyordu, bugün Fransa'da, Cévennes'in bazı bölümlerinde hâlâ uygulandığı gibi. Günümüzde şirketler başka türlü çalışıyor; kaynağa kadar iniyorlar, ince tabakaları, altın pullarını ve külçeleri üreten damara kadar. Ama altın arayıcıları, içinde altın bulunan kumları yıkamakla yetiniyorlardı, hepsi bu. Toprağı kazıyorlar, verimli olduğunu sandıkları toprak tabakalarını topluyorlar ve değerli maden filizini ayırmak için suyla işlemden geçiriyor-

lardı. Bu yıkama 'craddle' ya da beşik kalemi adı verilen Amerikan kökenli bir alet yardımıyla yapılıyordu. Bu, beş altı ayak uzunluğunda bir kutu, iki bölümden oluşan ve üstü açık bir tür tabuttu. Birinci bölmede kaba bir kalbur vardı, daha küçük delikli başka kalburlara eklenmişti. İkinci bölmenin alt tarafı daha dardı. Kalburun bir tarafına kum konuyor, üstüne su dökülüyor ve elle çalkalanıyor, daha doğrusu sallanıyordu. Taşlar birinci kalburda, maden filizi ve kum iriliklerine göre, diğerlerinde kalıyordu ve ıslanmış toprak suyla birlikte alt uçtan dökülüyordu. Genellikle kullanılan alet işte buydu.

"Yine de gerekli bir aletti, herhalde, dedi John Mangles.

"Zenginleşmiş ya da batmış madencilerden satın alınırdı, duruma göre," cevabını verdi Paganel, "ya da kullanmaktan vazgeçilirdi."

"Peki yeri nasıl dolduruluyordu?" diye sordu Mary Grant.

"Bir tabak yardımıyla, sevgili Mary, demirden basit bir tabak. Buğday eler gibi toprak elenirdi. Ne var ki, has buğday taneleri yerine, kimi zaman altın taneleri toplanıyordu. İlk yıl boyunca, birden çok madenci başka bir mas-

rafa girmeden servet yaptı. Görüyorsunuz, dostlarım, bir çift çizme yüz elli frank tutsa da ve bir bardak limonataya on şilin ödense de güzel zamanlardı! İlk gelenler ne yaptıklarını iyi biliyorlardı. Altın her yerdeydi, boldu, toprağın yüzeyindeydi. Irmaklar bir maden yatağı üzerinde akıyordu. Melbourne sokaklarına kadar her yerde madene rastlanıyordu. Makadamlama işlemi altın tozuyla yapılmaktaydı. Bu yüzden 26 Ocak 1852 ile 24 Şubat 1852 tarihleri arasında Alexandre Dağı'ndan Melbourne'a valilik korumasında taşınan değerli madenin fiyatı sekiz milyon iki yüz otuz sekiz bin yedi yüz elli franga yükseldi. Bu da günde ortalama yüz altmış dört bin yedi yüz yirmi beş frank eder."

"Aşağı yukarı Rus imparatorunun hassa hazinesi kadar," dedi Glenarvan.

"Zavallı adam!" karşılığını verdi binbaşı.

"Birdenbire zenginleşme örnekleri sayılabilir mi?" diye sordu Lady Helena.

"Birkaç tane bayan.

"Siz biliyor musunuz?" dedi Glenarvan.

"Bakın hele!" cevabını verdi Paganel. "1852 yılında, Ballarat bölgesinde beş yüz yetmiş üç ons ağırlığında bir külçe, Gippsland'de

ise yedi yüz seksen iki ons ağırlığında bir diğeri bulundu. Nihayet, yine Ballarat'ta, bir madenci altmış beş kilo ağırlığında bir külçe ele geçirdi. Bu da, libresi bin yedi yüz yirmi iki franktan iki yüz yirmi üç bin sekiz yüz altmış frank demektir! On bir bin Franık rant getiren bir kazma vuruşu, iyi bir vuruştur!"

"Bu maden yataklarının bulunmasından bu yana altın üretimi ne oranda arttı?" diye sordu John Mangles.

"Olağanüstü oranda, sevgili John. Bu üretim yüzyılın başlangıcında yılda kırk yedi milyondu ve bugün, Avrupa, Asya ve Amerika'daki maden yataklarının üretimi de dahil edildiğinde, aşağı yukarı dokuz yüz milyon, hatta bir milyardır."

"Demek ki Bay Paganel," dedi genç Robert, "tam da bizim bulunduğumuz yerde bile, ayaklarımızın altında, belki de çok miktarda altın var."

"Evet delikanlı, milyonlar! Üstünde yürüyoruz! Ama eğer üstünde yürüyorsak onu hor gördüğümüz içindir!"

"O halde Avustralya ayrıcalıklı bir ülke?"

"Hayır Robert," cevabını verdi coğrafyacı. "Altın yataklarına sahip ülkeler asla ayrıcalıklı

değildir. Ancak tembel insanlar buralarda toplanır, asla güçlü ve çalışkan ırklar değil. Brezilya'ya, Meksika'ya, Kaliforniya'ya, Avustralya'ya bak! Ondokuzuncu yüzyılda neredeydiler? Delikanlı, en üstün ülke altın ülkesi değil, demir ülkesidir!"

15

AUSTRALIAN AND NEW-ZEALAND GAZETTE

2 Ocak'ta, gün doğarken, yolcular, altın yataklarının olduğu bölgelerin ve Talbot Kontluğu'nun sınırlarını aştılar. Atlarının ayakları Dalhousie Kontluğu'nun tozlu patikalarını çiğnemekteydi. Birkaç saat sonra, 144° 35' ve 144° 45' boylamlarını takip ederek, Colban ve Campaspe-rivers sığlıklarından geçmekteydiler. Yolculuğun yarısı tamamlanmıştı. Her şey böyle yolunda giderse, on beş günlük bir yolculuğun ardından, küçük kafile, Twofold Koyu'nun kıyılarına erişmiş olurdu.

Zaten, herkesin keyfi yerindeydi. Paganel'in bu sağlıklı iklimle ilgili bulunmuş olduğu vaatler, gerçekleşmekteydi. Nem ya az ya da hiç yoktu, katlanılır derecede bir ısı vardı. Atlar ve öküzler hiç şikâyetçi olmuyorlardı.

İnsanlar da hallerinden memnundular.

Camden-Bridge'den bu yana yürüyüş düzeninde tek bir değişiklik yapılmıştı. Demiryolundaki canice faciayı Ayrton öğrendiğinde, o zamana kadar tamamen gereksiz görülen bazı önlemler almak zorunda kalmıştı. Avcılar arabayı asla gözden kaçırmamalıydılar. Kamp saatlerinde içlerinden biri her zaman nöbet tutmuştu. Sabah akşam silahların kapsül fitilleri yenilenmişti. Bir haydut çetesinin kırlarda geziyor olduğu kesindi ve şimdilik endişe yaratacak hiçbir şey görünmese de, her türlü olaya hazır olmak gerekiyordu.

Bu önlemlerin, Glenarvan'ın korkutmak istemediği Lady Helena'nın ve Mary Grant'in haberi olmadan alındığını söylemek gereksiz.

Aslında, öyle davranmakta haklıydılar. Bir tedbirsizlik, hatta küçük bir dikkatsizlik pahalıya mal olabilirdi. Ayrıca bu durumdan tek endişe duyan da Glenarvan değildi. Issız kasabalarda, istasyonlarda oturanlar ve *squatter*'lar her türlü saldırıya ya da sürprize karşı önlem alıyorlardı. Gece olduğunda evlerin kapıları kapatılıyordu. Kazık duvarları içinde serbest bırakılan köpekler en ufak bir yakınlaşma durumunda havlıyorlardı. Akşam dönüşünde

sürülerini toparlayan atlı çobanların hepsi de eyer çatısında bir karabina taşımaktaydı. Camden köprüsünde işlenen cinayet haberi yol açmıştı bu aşırı önlemlere ve o zamana kadar kapı pencere açık uyuyan birçok çiftçi, hava kararırken özenle her tarafı kilitliyordu.

Eyalet yönetimi bile bu konuda çaba gösteriyor ve temkinli davranıyordu. Yerlilerden oluşan jandarma birlikleri kırlık bölgelere gönderilmişti. Telgraf hizmetinin özellikle iyi işlemesine çalışılmaktaydı. O zamana kadar posta arabaları anayollarda, yanında koruma olmadan gidip geliyordu. O gün, tam da Glenarvan'ın kafilesi Kilmore-Heathcote yolundan geçerken, posta arabası tozu dumana katarak, atlarının tüm hızıyla yanlarından geçti. Öyle çabuk gözden kayboldu ki, Glenarvan arabanın ardından dörtnala giden polislerin karabinalarının parıldadığını ancak görebilmişti. İlk altın yatakları keşfinin, Avrupa nüfusunun döküntülerinin Avustralya kıtasına gelmesine yol açtığı o uğursuz döneme geri döndüğünü sanabilirdi insan.

Kilmore yolunu geçtikten bir mil sonra araba kocaman sık ağaçların içine daldı ve Bernouilli Burnu'ndan beri yolcular ilk kez

birkaç derecelik bir yüzeyi kaplayan şu ormanlardan birine girmiş oldular.

Mantarsı kabuğu beş parmak kalınlığında olan iki yüz ayak yüksekliğindeki okaliptüsleri görünce hayranlık çığlıkları attılar. Kokulu bir reçineyle kaplı ve çevresi yirmi ayak gelen gövdeler, toprağın üzerinde yüz elli ayağa kadar yükseliyordu. Görünümlerini bozan tek bir dal, tek bir ince dal, rasgele çıkmış tek bir filiz, hatta tek bir budak yoktu. Bir tornacının elinden bile daha iyisi çıkamazdı. Sayıları yüzlerle ölçülen gayet düzgün sütunlardı bunlar. Uçlarını almaşık yaprakların çevreleyip donattığı dalların oluşturduğu başları, aşırı yüksekleere uzanmaktaydı. Bu yaprakların saplarla bitiştiği yerlerden sarkan tek tek çiçeklerin, çenekleri, ters dönmüş bir kavanozu andırıyordu.

Hep yeşil olan bu kubbenin altında hava serbestçe dolaşıyordu. Sürekli bir havalandırma toprağın nemini içiyordu. Atlar, sığır sürüleri, arabalar; aralarında geniş boşluklar bulunan ve belirli aralıklarla kesilmiş bir koruluğun işaret dikmeleri gibi düzenlenen bu ağaçlar arasından rahatlıkla geçebiliyorlardı. Burası, etrafı böğürtlenlerle dolu sık ağaçların

oluşturduğu bir koruluk olmadığı gibi, birbirine geçmiş sarmaşıklarla kaplı ağaç gövdelerinin engel oluşturduğu ve yalnızca demir ve ateşin öncülere yol açabildiği bakir bir orman da değildi. Ağaçların dibinde çimenden bir halı, tepelerinde yeşil bir örtü, cesurca uzayıp giden gövdelerinin görünümü pek az gölge, dolayısıyla pek az serinlik, ince bir kumaştan süzülen ışınlara benzeyen özel bir aydınlık, düzenli yansılar, toprak üzerinde görülen belirgin harelenmeler; işte tüm bunlar, yeni izlenimler bakımından zengin ve tuhaf bir manzara oluşturuyordu. Okyanusya kıtasının ormanı Yeni Dünya'nın ormanlarına hiçbir açıdan benzemez ve türleri sayılamayacak kadar çok olan bu mersin familyasına dahil olan okaliptüs, yani yerlilerin "Tara"sı, Avustralya bitki örtüsünün en üstün ağacıdır.

Bu yeşillik kubbelerinde gölgenin yoğun ve karanlığın derin olmaması, ağaç yapraklarının doğasındaki ilginç bir anormalliğe bağlıdır. Yaprakların hiçbiri yüzünü güneşe dönmez, ama keskin tarafını döner Bu tuhaf yapraklar arasında insan ancak düşey kesitler görür. Böylece, güneş ışınları, tıpkı bir panjurun aralıklarından sızıyormuş gibi toprağa kadar ulaşır.

Bunu hepsi fark etmişti ve şaşırmış görünmekteydiler. Bu özel durum nasıl açıklanabilirdi? Bu soru doğal olarak Paganel'e yöneltilmekteydi. Paganel, hiçbir şeyin sıkıntıya sokamayacağı bir insan edasıyla cevap verdi.

"Beni burada şaşırtan şey," dedi, "doğanın tuhaflığı değil. Doğa ne yaptığını bilir ama botanikçiler her zaman ne söylediklerini bilmezler. Doğa bu özel yaprakları bu ağaçlara verirken yanılmamıştı ama insanlar onları 'okaliptüs' diye adlandırırken yanıldılar."

"Bu sözcük ne anlama geliyor?" diye sordu Mary Grant.

"Sözcüğün kökeni 'ev kaliptodur ve *iyice örtüyorum* anlamına gelir. Daha az hissedilir olsun diye, hatanın Yunanca olmasına dikkat edildi ama okaliptüsün doğru dürüst örtemediği aşikârdır."

"Tamam, sevgili Paganel," dedi Glenarvan, "şimdi yaprakların niçin böyle çıktığını anlatın bize."

"Tamamen fiziksel bir nedenle, dostlarım, cevabını verdi Paganel, "kolayca anlayabilirsiniz. Havaların kuru gittiği, yağmurun pek ender yağdığı, toprağın nemsiz olduğu bu bölgede ağaçların ne rüzgâra ne de güneşe ihtiyacı

vardır. Nem olmadığından özsu da olmaz. Gün ışığına ve aşırı buharlaşmaya karşı kendilerini korumaya çalışan bu yaprakların darlığı buradan kaynaklanır. İşte bu nedenle güneş ışınlarını cepheden değil de yandan alırlar. Bir yapraktan daha zeki bir şey olamaz."

"Ve daha bencil!" karşılığını verdi binbaşı. "Onlar yalnızca kendilerini düşünürler, yolcuları değil.

Herkes az da olsa Mac Nabbs'ın fikrindeydi. Paganel hariç. Alnını kurularken gölgesiz ağaçlar altında yürüyor olmaktan dolayı kendisini kutlamaktaydı. Bununla birlikte, yaprakların bu doğası üzüntü vericiydi; bu ormanlardan geçiş genellikle çok uzun sürer ve dolayısıyla zorludur, çünkü yolcuyu güneşin yakıcılığından koruyan hiçbir şey yoktu.

Tüm gün boyunca, uzayıp giden okaliptüs sıraları arasında yol aldılar. Ne bir dört ayaklıya rastladılar ne de bir yerliye. Ormanın tepelerinde birkaç papağan tünemişti. Ama o yükseklikten zar zor seçilebiliyorlar ve gevezelikleri anlaşılmaz mırıltılara dönüşüyordu. Kimi zaman, uzaktan, bir muhabbetkuşu sürüsü geçiyor ve geçtiği yerleri, çabucak kaybolan çokrenkli bir parıltıyla hareketlendiriyordu.

Ama, yine de, bu geniş yeşillik tapınağında derin bir sessizlik hüküm sürüyordu ve sadece, atların adımları, gelişigüzel bir sohbet arasında söylenen birkaç laf, arabanın gıcırdayan tekerlekleri ve zaman zaman uyuşuk hayvanlarını canlandıran Ayrton'un çığlığı bozmaktaydı bu uçsuz bucaksız ıssızlıkların sakinliğini.

Akşam olduğunda, pek kısa süre önce yakılmış bir ateşin izini taşıyan okaliptüslerin dibinde kamp yaptılar. Okaliptüsler, büyük fabrika bacalarına benziyorlardı, çünkü alevler içlerini boydan boya oymuştu. Kendilerine kalan sadece kabuklarıydı, bu durumda bile pek kötü sayılmazlardı. Bununla birlikte, *squatter*'ların ya da yerlilerin bu can sıkıcı alışkanlığı, sonunda bu olağanüstü ağaçları yok edecekti; kampçıların beceriksizce yaktıkları ateşin yakıp kül ettiği dört yüzyıllık şu Lübnan sedirleri gibi yok olmaları kaçınılmazdı.

Olbinett, Paganel'in önerisi üzerine, yemek ateşini bu boru biçimli gövdelerden birinin içinde yaktı. Çok geçmeden duman güçlü bir şekilde çekildi ve kararmış yaprak yığını içinde kayboldu. Gece için gerekli önlemler alındı ve Ayrton, Mulrady, Wilson, John Mangles

sırayla sabaha kadar nöbet tuttular.

3 Ocak günü boyunca, sonu gelmez ormanın uzun simetrik yolları çoğaldı. Sanki hiç bitmeyecek gibiydi. Bununla birlikte, akşama doğru, ağaç sıraları seyreldi ve birkaç mil ileride, küçük bir düzlükte, düzenli evlerden oluşan bir yerleşim yeri belirdi.

"Seymour!" diye haykırdı Paganel. "İşte, Victoria eyaletinden ayrılmadan önce rastlamamız gereken son şehir."

"Önemli bir şehir midir?" diye sordu Lady Helena.

"Bayan, cevabını verdi Paganel, "bir belediye olma yolundaki basit bir bucak yalnızca."

"Uygun bir otel bulur muyuz?" dedi Glenarvan.

"Umarım," karşılığını verdi coğrafyacı.

"O halde, şehre girelim, çünkü, yürekli bayan yolcularımızın burada bir gece dinlenmekten şikâyetçi olmayacaklarını sanıyorum.

"Sevgili Edward," cevabını verdi Lady Helena, "Mary ve ben bunu kabul ederiz, ama ne bir karışıklığa ne de bir gecikmeye yol açmaması koşuluyla.

"Bu konuda hiç kuşkunuz olmasın," cevabını verdi Lord Glenarvan "hayvanlarımız yo-

ruldular, zaten yarın gün doğarken yola çıkarız."

O sırada saat dokuzdu. Ay ufka yaklaşıyor ve sisin içinde kaybolmuş eğik ışınlarını gönderiyordu yalnızca. Karanlık yavaş yavaş artmaktaydı. Tüm kafile, asla görmediği şeyleri bile, her zaman en ince noktasına kadar biliyor gibi görünen Paganel'in yönetiminde Seymour'un geniş sokaklarına girdi. Ama içgüdüleri Paganel'i yönlendiriyordu ve dosdoğru Campbell's North British Oteli'ne vardı.

Atlar ve öküzler ahıra sokuldu, araba garaja çekildi ve yolcular oldukça konforlu odalara götürüldüler. Saat onda konuklar bir masanın etrafında toplanmışlardı. Olbinett bir aşçıbaşı gözüyle sofraya baktı. Paganel, Robert'le birlikte şehri dolaşmıştı ve gece izlenimlerini pek kısa bir biçimde anlattı. Kesinlikle hiçbir şey görmemişti.

Bununla birlikte, daha az dalgın biri Seymour sokaklarındaki bir tür hareketliliği fark ederdi: insanlar orada burada öbekler oluşturmuştu, bu gruplar giderek kalabalıklaşıyordu. Kapı önlerinde konuşuluyor; herkes gerçek bir endişeyle birbirine sorular soruyor; o günün bazı gazeteleri yüksek sesle okunuyor,

yorumlanıyor, tartışılıyordu. Bu emareler en dikkatsiz gözlemcinin bile gözünden kaçacak gibi değildi. Yine de Paganel hiçbir şeyden kuşkulanmamıştı.

Binbaşı ise, bu kadar uzağa gitmeden, hatta otelden bile çıkmadan, küçük şehri endişelendiren kaygılardan haberdar olmuştu. Çenesi düşük otel sahibi Dickson'la on dakika konuşmanın ardından konunun ne olduğunu öğrenmişti.

Ama tek kelime etmedi. Ne var ki, yemek sona erdiğinde, Lady Glenarvan, Mary ve Robert Grant odalarına çekildiklerinde, binbaşı arkadaşlarını alıkoydu ve onlara şöyle söyledi:

"Sandhurst demiryolu üzerinde işlenen cinayetin failleri biliniyor."

"Tutuklanmışlar mı?" diye sordu Ayrton heyecanla.

"Hayır," dedi Mac Nabbs, deniz onbaşısının sabırsızlığını fark etmemiş gözükerek. Zaten bu sabırsızlık bu koşullarda pek haklı sayılırdı.

"Ne kötü," diye ekledi Ayrton.

"O halde, diye sordu Glenarvan, "bu suç kime yükleniyor?"

"Okuyun," cevabını verdi binbaşı. Glenar-

van'a *Australian and New-Zealand Gazette*'in bir sayısını uzatarak. "Polis müfettişinin yanılmadığını göreceksiniz."

Glenarvan aşağıdaki bölümü yüksek sesle okudu:

"Sydney, 2 Ocak 1866 –Hatırlanacağı üzere geçen 29 Aralık'ı 30 Aralık'a bağlayan gece, Melbourne-Sandhurst demiryolunda, Castlemaine istasyonunun beş mil uzağında, Camden-Bridge'de bir kaza meydana geldi. 11.45 gece ekspresi, son hızla gelirken Lutton Nehri'ne yuvarlandı.

"Camden Köprüsü tren geçerken açık kalmıştı.

"Kazadan sonra meydana gelen çok sayıda hırsızlık olayı, Camden-Bridge'den yarım mil ötede bulunan bekçinin cesedi, bu facianın bir cinayet sonucu olduğunu kanıtlamıştı.

"Gerçekten de, adli görevlinin soruşturmasına göre ortaya çıkan sonuç, bu suçun, Norfolk Adası'na[1] sevk edilecekleri sırada Batı Avustralya'daki Perth hapishanesinden altı ay önce kaçmış sabıkalılar çetesine yüklenebileceğidir.

"Bu sabıkalıların sayısı yirmi dokuzdur.

1 Norfolk Adası Avustralya'nın doğusunda yer alan bir adadır. Hükümet burada sabıkalı ve iflah olmaz suçluları, özel bir gözetim altında tutmaktadır (J.V.)

Başlarında, pek tehlikeli bir haydut olan ve Avustralya'ya birkaç ay önce bilinmeyen bir gemiyle gelen, adaletin elini asla yakasında hissetmemiş Ben Joyce bulunmaktadır.

"Şehir sakinleri, merkezlerdeki kolonlar ve *squater*'ların temkinli davranmaları ve araştırmaları destekleyecek her türden bilgiyi genel müfettişe iletmeleri rica olunur.

J.P MITCHELL"

Glenarvan bu makaleyi okumayı bitirdiğinde Mac Nabbs coğrafyacıya doğru döndü ve şöyle dedi:

"Görüyorsunuz, Paganel, Avustralya'da da sabıkalılar olabilir."

"Firariler olduğu doğru!" diye cevap verdi Paganel, "ama, hukuken sürgünlerin kabulü diye bir şey söz konusu değil. Bu adamların burada bulunma hakları yok."

"Yine de buradalar işte!" dedi Glenarvan, "ama onların varlığının bizim projelerimizi değiştirebileceğini ve yolculuğumuzu engelleyebileceğini sanmıyorum. Sen ne düşünüyorsun, John?"

John Mangles hemen cevap vermedi. Başlanmış olan araştırmalardan vazgeçmenin iki

çocuğa vereceği acı ile yolculuğu tehlikeye atma endişesi arasında bocalıyordu.

"Eğer Lady Glenarvan ve Miss Grant bizimle birlikte olmasalardı," dedi, "bu sefiller çetesini pek sorun etmezdim."

Glenarvan onu anladı ve ekledi:

"Hiç kuşku yok ki, görevimizi tamamlamadan geri dönmeyeceğiz, fakat yanımızdaki hanımlar nedeniyle *Duncan*'la Melbourne'da buluşmak ve Harry Grant'in izini doğuda sürmek daha ihtiyatlı olur bilki de. Siz ne düşünüyorsunuz, Mac Nabbs?"

"Ben fikrimi belirtmeden önce," diye cevap verdi binbaşı, "Ayrton'un görüşünü öğrenmek isterim.

Kendisine doğrudan hitap edildiğini duyan deniz onbaşısı Glenarvan'a baktı.

"Sanıyorum ki," dedi "Melbourne'dan iki yüz mil uzaktayız ve tehlike, eğer varsa, güney yolunda da doğu yolunda olduğu kadar büyüktür. Her ikisi de pek az kullanılır, her ikisi de aynı durumdadır. Ayrıca, otuz kadar haydudun iyi silahlı ve kararlı sekiz erkeği korkutabileceğini sanmıyorum. Eğer daha iyi bir fikir yoksa, ben ilerlemekten yanayım.

"Güzel konuştun Ayrton, dedi Paganel.

"Yolumuza devam edersek Kaptan Grant'in izlerine rastlayabiliriz. Güneye geri dönersek, tersine, bu izlerden uzaklaşmış oluruz. Ben de sizin gibi düşünüyorum ve yürekli bir adamın dikkate almayacağı bu Perth firarilerine pek önem vermiyorum!"

Bunun üzerine yolculuk programında hiçbir değişiklik yapmama önerisi oylamaya konuldu ve oybirliğiyle kabul gördü.

"Bir şey daha belirteceğim, lordum, dedi Ayrton tam ayrılacakları sırada.

"Söyleyin, Ayrton.

"*Duncan*'a kıyıya yanaşma emri göndermek uygun olmaz mı?"

"Ne işe yarar ki?" dedi John Mangles. "Biz Twofold Koyu'na vardığımızda bu emri göndermek daha doğru olur. Eğer öngörülmedik bazı olaylar bizi Melbourne'a girmeye zorlarsa, *Duncan*'ı orada bulamamak kötü olur. Zaten gördüğü hasar henüz tamir edilmemiştir. Bu tür nedenlerle beklemenin daha iyi olacağı kanısındayım."

"İyi o zaman!" dedi Ayrton, ısrar etmedi.

Ertesi gün, silahlı küçük kafile her türlü olaya hazırlıklı olarak, Seymour'dan ayrıldı. Yarım saat sonra, doğu istikametinde yeniden

beliren okaliptüs ormanına giriyorlardı. Glenarvan düzlüklerde yolculuk etmeyi tercih ederdi. Bir düzlük, sık bir koruluğa göre, tuzaklara ve pusulara daha az imkân tanır. Ama tercih şansı yoktu ve araba bütün gün tekdüze koca ağaçlar arasında yol aldı. Akşamleyin, Anglesey Kontluğu'nun güney sınırı boyunca ilerledikten sonra Murray bölgesi sınırında kamp kurdular.

16

BİNBAŞININ MAYMUN DEDİKLERİ...

Ertesi sabah, 5 Ocak günü, yolcular geniş Murray topraklarına ayak bastılar. Bu uçsuz bucaksız ve kimsenin oturmadığı bölge, Avustralya Alpleri'nin yüksek engeline kadar uzanır. Uygarlık henüz buraları ayrı kontluklar halinde bölmemiştir. Burası bölgenin az bilinen ve az uğranılan bir bölümüdür. Ormanları, günün birinde, Boşiman baltalarının kıyımına uğrayacak, çayırları *squatter* sürülerine teslim edilecektir; ama bugüne kadar arazi, bakir kalmıştır, Hint Okyanusu'ndan nasıl çıktıysa, öyle çöldür.

Bu toprakların bütününün İngiliz haritalarında anlamlı bir adı vardır: "Reserve for the blacks", Siyahlara mahsus toprak. Yerliler kolonlar tarafından zorla bu topraklardan çıkartılmıştır. Uzaklardaki düzlüklerde, balta gir-

memiş ormanlarda belirli bazı yerler bırakılmıştır onlara. Yerli ırk giderek yok olacaktır böylece. Beyaz, kolon, göçmen, *squatter*, Boşiman, herkes bu toprakların sınırlarını aşabilir Ama Siyah adam asla oradan çıkmamalıdır.

Paganel, atıyla ilerlerken, yerli ırkların bu ciddi sorunu üzerinde düşünmekteydi. Bu konuda tek bir görüş hâkimdi, o da, Britanya sisteminin, fethettiği bölgelerdeki yerli halkları yok etmeye, atalarının yaşadığı bölgelerden silmeye çalıştığıydı. Bu ölümcül eğilim her yerde izini bırakmıştı, Avustralya'da ise diğer yerlerden daha belirgindi.

Koloninin ilk dönemlerinde, sürgünler, hatta kolonlar, Siyahları vahşi hayvan olarak kabul ediyordu. Onları avlıyor ve tüfekle öldürüyorlardı. Katlediyorlardı; Avustralyalının, doğa yasalarını tanımadığını ve dolayısıyla bu sefillerin katlinin suç teşkil etmeyeceğini kanıtlamak için hukukçuların yetkisine başvuruluyordu. Hatta Sydney gazeteleri Hunter Gölü kabilelerinden kurtulmak için etkin bir yol sundu: onları kitleler halinde zehirlemek.

İngilizler fetihlerinin başlangıcında öldürmeyi, sömürgeleştirmenin gereklerinden saymışlardı. Acımasız bir vahşet sergilediler. Beş

milyon Hintlinin ortadan yok olduğu Hindistan'da ve bir milyonluk Hotanto nüfusunun yüz bine indiği Cape'te yaptıklarını Avustralya'da da yaptılar. Bu yüzden kötü muamele ve içki yüzünden telef olan yerli halkın da, insan katleden bir uygarlık karşısında kıtadaki soyları tükenip gidecekti sonunda. Bazı valilerin kan dökücü Boşimanlara karşı kararnameler çıkarttıkları doğrudur! Bir Siyahın burnunu ya da kulaklarını ya da "pipo tıkacı yapmak için" küçük parmağını kesen bir Beyazı kırbaçla cezalandırıyorlardı. Nafile tehditler! Cinayetler giderek yaygınlaşmaktaydı ve bazen tüm bir kabilenin yok olduğu görülüyordu. Yalnızca Van-Diemen Adası ele alındığında, yüzyılın başında beş bin yerliden oluşan ada nüfusu, 1863 yılında yediye düşmüştü! Ve son olarak, *Mercure* Tazmanyalıların sonuncusunun Hobart-Town'a gelişini bildirebilmişti.

Ne Glenarvan, ne binbaşı, ne de John Mangles Paganel'e karşı çıkabildi. İngiliz olmalarına rağmen kendi vatandaşlarını savunamazlardı. Gerçekler apaçık ortadaydı.

"Elli yıl önce, diye ekledi Paganel, "yolumuz üzerinde sayısız yerli kabileye rastlardık,

şu ana kadar ise tek bir yerli bile görünmedi. Bir yüzyıl içinde, bu kıta kendi Siyah ırkından tamamen yoksun kalacak."

Gerçekten de Siyahlara ayrılan bölge tamamen terk edilmiş görünüyordu. Çevrede hiçbir kamp ya da kulübe izi yoktu. Düzlükler ve büyük koruluklar birbirini izliyordu. Bölge yavaş yavaş vahşi bir görünüm aldı. İnsan ya da hayvan olsun, hiçbir canlı varlık sanki bu uzak bölgelere uğramıyordu. O sırada Robert bir okaliptüs korusunun önünde durarak haykırdı:

"Bir maymun! İşte bir maymun!"

Büyük bir siyah gövdeyi gösteriyordu. Şaşırtıcı bir çeviklikle daldan dala atlarken bir ağaç tepesinden diğerine geçiyordu, sanki zarsı bir aygıt havada tutuyordu onu. Bu tuhaf ülkede maymunlar, doğanın yarasa kanadı verdiği bazı tilkiler gibi uçuyor muydu yoksa?

Bu arada araba durmuştu ve herkes okaliptüsün tepesinde yavaş yavaş kaybolan hayvanı gözleriyle izledi. Bir süre sonra, şimşek hızıyla aşağı indiği, binlerce kez eğilip bükülerek ve taklalar atarak toprakta koştuğu, sonra uzun kollarıyla dev gibi bir zamkağacının kaygan gövdesine sarıldığı görüldü. Kucaklaya-

madığı bu dik ve kaygan ağaca nasıl tırmanacağını sormaktaydı herkes kendine. Ama maymun, bir tür balta gibi ağacın gövdesine vura vura küçük kertikler açtı ve düzenli aralıklara sahip bu dayanak noktaları yardımıyla zamkağacının çatal ağzına vardı. Birkaç saniye içinde, sık yapraklar arasında kayboldu.

"Bu maymun da neyin nesi?" diye sordu binbaşı.

"Bu maymun, dedi Paganel, "saf kan bir Avustralyalı.

Coğrafyacının arkadaşları henüz omuz silkmeye bile vakit bulamadan, "koo-eh! koo-eh!" diye hecelenebilecek çığlıklar duyuldu pek yakın bir mesafeden. Ayrton öküzlerini dürttü ve yüz adım ötede, karşılarına yerlilere ait kamp yeri çıktı aniden.

Öyle hüzün verici bir görüntü vardı ki! Çıplak toprağın üzerinde bir düzine kadar çadır kurulmuştu. Kiremitler gibi dizilmiş ağaç kabuğu şeritlerinden yapılmış bu "gunyo"lar, sefalet içindeki sakinlerini ancak bir taraftan koruyordu. Yoksulluğun perişan ettiği bu insanların hali iğrençti. Erkek, kadın ve çocuk, otuz kişi kadardılar, paçavra gibi yırtık pırtık kanguru derileri geçirmişlerdi üstlerine. Ara-

banın yaklaşması üzerine, ilk işleri kaçmak oldu. Ama, Ayrton'un anlaşılmaz bir şiveyle söylediği birkaç sözcük onları sakinleştirmişti sanki. Bunun üzerine, yarı güvenli, yarı endişeli, geri döndüler. Kendilerine bir lokma yiyecek uzatılan hayvanlar gibiydiler.

Beş ayak dört parmak ila beş ayak yedi parmak arası uzunluktaki bu yerlilerin duman renginde bir teni vardı, siyah değillerdi, kalmış kurum rengindeydiler daha çok, saçları yumak gibiydi, kolları uzun, karınları fırlak, vücutları kıllı ve dövme izleri ya da cenaze törenlerinde yapılan kesiklerle doluydu. Canavarca yüzlerinden, kocaman ağızlarından, yassı ve yanaklarına doğru basık burunları, beyaz ama sivri dişlerle dolu çıkık alt çenelerinden daha korkunç bir görünüm olamazdı! İnsan denen mahluğun, bu kadar hayvansı bir şekle büründüğü asla görülmemişti.

"Robert yanılmıyordu, dedi binbaşı, "maymun bunlar –saf kan, diyebilirsiniz, isterseniz– ama bunlar maymun!"

"Mac Nabbs," dedi Lady Helena, "onları vahşi hayvan gibi avlayanlara hak mı veriyorsunuz? Bu zavallılar insan."

"İnsan mı!" diye haykırdı Mac Nabbs. "Ol-

sa olsa insan ile orangutan arasında kalmış varlıklar! Dahası, yüz açılarını ölçebilseydim eğer, bu açının maymununki kadar dar olduğunu görebilirdim!"

Mac Nabbs bu konuda haklıydı. Avustralya yerlisinin yüz açısı çok dardır ve belirgin bir biçimde orangutanınkine eşittir, yani altmış, altmış iki derece kadardır. Dolayısıyla, Bay de Rienzi'nin, bu bahtsızları, maymun biçimli insan anlamına gelen "pitekomorf" adıyla andığı ayrı bir ırk olarak sınıflandırma önerisi haksız değildir.

Ama Lady Helena, insanlığın en alt basamağında yer alan bu yerlileri ruhları olan varlıklar kabul ederken Mac Nabbs'tan daha haklıydı. Hayvan ile Avustralyalı arasında, türleri ayıran aşılmaz uçurum vardır. Pascal, insanın hiçbir yerde hayvan olmadığını söylemişti haklı olarak. Yine aynı bilgelikle, "melek de değil" diye eklediği de doğrudur.

Oysa, Lady Helena ve Mary Grant büyük düşünürün önermesinin tam da bu son bölümüne karşı çıkmaktaydılar. Bu iki merhametli kadın arabadan inmişler, bu zavallı yaratıklara şefkatli ellerini uzatmaktaydılar. Onlara sundukları yiyecekleri bu vahşiler iğrenç bir

oburlukla yalayıp yutuyorlardı. Yerliler Lady Helena'yı bir tanrı olarak görebilirlerdi, çünkü dini inanışlarına göre Beyazlar ölümlerinden sonra beyazlaşmış eski Siyahlardı.

Ama bayan yolcuların acıma duygusu daha çok kadınlara yönelmişti. Avustralyalı kadının durumu hiçbir şeyle kıyaslanmaz! Üvey anne muamelesi yapmış olan doğa, en ufak bir sevimliliği bile ondan esirgemiştir. Bir köledir o, kaba kuvvet kullanılarak kaçırılmıştır, efendisinin elinden düşmeyen bir tür sopa olan "waddie" darbelerinden başka düğün hediyesi bilmez. O andan itibaren, vakitsiz ve yıldırım hızıyla gelen bir yaşlılığın pençesinde, göçebe yaşamın tüm yıpratıcı çalışmalarıyla beli bükülür; sazdan bir bohça içine sarıp sarmaladığı çocuklarıyla birlikte, balıkçılık ve avcılık aletlerini, file yapımında kullandığı "phormium tenax[1]"larını da hep yanında taşır. Ailesinin erzağını o tedarik etmek zorundadır. Kertenkeleleri, opossumları,[2] yılanları ağaçların tepesine kadar çıkarak avlar. Ocak için odun keser. Çadır için ağaç kabukları söker. Kısacası, zavallı hayvan, dinlenmek nedir bilmez ve ancak efendisinin istemediği iğrenç yemek ar-

1 Phormium tenax: Yeni Zelanda kendiri. (yhn.)
2 Opossum: Keseli sıçangillerden bir memeli türü. (yhn.)

tıklarıyla karnını doyurur.

O sırada, belki uzun süreden beri aç kalmış olan bu zavallılardan bazıları kuşlara darı sunarak onları çekmeye çalışıyorlardı.

Kızgın toprağın üzerine serilmişlerdi. Ölü gibi hareketsizdiler, saf bir kuşun ellerinin yakınına gelmesini saatlerce bekleyebilirlerdi! Tuzaktan ibaret hünerleri daha öteye gitmiyordu ve bu tuzağa düşmek için ancak Avustralyalı bir kuş olmak gerekirdi.

Bu arada, yolculara giderek alışan yerliler, onların çevresini sarıyordu. Ama yağmacı içgüdülerine karşı temkinli olmak gerekiyordu. Dil şaklamalarıyla bütünleşen ıslıklı bir dille konuşuyorlardı. Konuşma biçimleri hayvan çığlıklarını andırıyordu. Bununla birlikte, seslerinde çoğu zaman son derece tatlı iniş çıkışlar vardı. "Noki, noki" sözcüğü sık sık tekrarlanıyordu ve hareketler bunun anlamını yeterince açıklıyordu. Yolcuların en önemsiz nesneleri için kullanılan bu sözcük "Bana verin! Bana verin!" demekti. Bay Olbinett bagajların ve özellikle sefer erzaklarının olduğu bölümü savunmaya çabalıyordu. Aç kalmış bu zavallılar arabaya korkunç gözlerle bakıyorlardı ve belki de insan eti parçaları üzerinde denedik-

leri keskin dişlerini gösteriyorlardı. Avustralya kabilelerinin çoğu barış zamanlarında insan eti yemez kuşkusuz, ama alt edilmiş bir düşmanın etini yemeyi reddeden vahşi de pek azdır.

Bununla birlikte, Helena'nın isteği üzerine Glenarvan bazı yiyecekleri dağıtma emri verdi. Yerliler onun niyetini anladı ve en hissiz yüreği bile duygulandıracak gösterilere girişti-ler. Vahşi hayvanların, bekçi kendilerine günlük yiyeceklerini verdiğinde çıkardıkları, kükremelere benzer sesler çıkardılar. Binbaşıya hak verilmese de, bu ırkın hayvana yakın olduğu inkâr edilemezdi.

Bay Olbinett, kibar bir insan olarak, öncelikle kadınlara hizmet etmesi gerektiğine inanmıştı. Ama bu zavallı yaratıkların korkutucu efendilerinden önce yemeye cesaretleri yoktu. Efendiler, bir av hayvanına atılır gibi, kurutulmuş ete ve bisküviye saldırdılar.

Mary Grant, babasının da, bu kadar kaba yerlilerin eline esir düşmüş olabileceğini düşünerek, gözlerinin yaşla dolduğunu hissetti. Harry Grant gibi bir adamın, bu göçebe kabilelerin esiri olduğunu, sefalete, açlığa, kötü muameleye maruz kaldığını canlandırıyordu

gözünde. Mary'yi son derece endişeli bir dikkatle gözleyen John Mangles, onun yüreğini saran düşünceleri tahmin etti ve *Britannia*'nın deniz onbaşısını sorgulayarak onu rahatlatmaya çalıştı.

"Ayrton, siz de bunlara benzer vahşilerin elinden mi kurtuldunuz?"

"Evet, kaptan, dedi Ayrton. "İç bölgelerdeki tüm bu kabileler birbirine benzer. Ne var ki siz burada bu zavallıların pek azını görüyorsunuz, Darling kıyılarında ise çok sayıda kabile vardır ve bunlar korkulacak yetkilere sahip şefler tarafından yönetilir."

"Ama, diye sordu John Mangles, "bir Avrupalı bu yerlilerin arasında ne yapabilir?"

"Benim yaptığım şeyi," dedi Ayrton, "onlarla birlikte avlanır, balık tutar, onların mücadelesinde yer alır, size daha önce söylediğim gibi, yaptığı hizmetler karşılığında iyi muamele görür; eğer zeki ve cesur bir adam ise kabile içinde önemli bir mevki edinir."

"Ama esirse?" dedi Mary Grant.

"Ve gözetim altındaysa, diye ekledi Ayrton, "ne gece ne gündüz bir adım bile atamayacak biçimde, üstelik!"

"Bununla birlikte, siz kaçmayı başardınız,

Ayrton," dedi binbaşı, konuşmaya katılarak.

"Evet, Bay Mac Nabbs, benim kabilem ile komşu halk arasında çıkan bir kavga sayesinde. Ben başardım. Tamam. Bundan pişman değilim. Ama eğer yeniden yapmam gerekirse, sanıyorum, iç bölgelerdeki çöllerden geçerken çektiğim işkencelere, ezeli bir esir olmayı tercih ederim. Tanrı, Kaptan Grant'i, böyle bir kurtuluş şansı denemesinden korusun!"

"Evet, kuşkusuz," diye cevap verdi John Mangles, "Miss Mary, babanızın yerli bir kabilenin elinde tutulmasını dilememiz gerek. Kıta ormanlarında dolaşıyor olduğundan daha kolaylıkla buluruz izlerini."

"Hâlâ ümitli misiniz?" diye sordu genç kız.

"Ümitliyim, Miss Mary, Tanrı'nın yardımıyla bir gün mutlu olacaksınız."

Mary Grant, genç kaptana nemli gözleriyle teşekkür edebildi yalnızca.

Bu konuşma sırasında, vahşiler arasında alışılmamış bir kaynaşma görüldü. Dikkat çeken çığlıklar atıyor, değişik yönlere koşturuyor, silahlarını kavrıyorlardı; vahşi bir öfkeye kapılmış gibiydiler.

Glenarvan, ne yapmak istediklerini anlamaya uğraşırken, binbaşı Ayrton'u çağırarak

ona şöyle dedi:

"Avustralyalılar arasında uzun süre yaşadığınıza göre kuşkusuz dillerini anlıyor olmalısınız?"

"Az çok," dedi deniz onbaşısı, "çünkü ne kadar kabile varsa o kadar da dil vardır. Yine de, sanıyorum ki, bu vahşiler, Saygıdeğer Efendimiz'e minnet duygularını göstermek için bir savaş taklidi yapıyorlar."

Gerçekten de bu kaynaşmanın nedeni buydu. Yerliler, hiçbir ön açıklamaya gerek duymadan, eksiksiz bir taklide dayalı bir öfkeyle birbirlerine saldırdılar, öyle ki, önceden belirtilmediği sürece, insan bu küçük savaşı ciddiye alabilirdi. Ama seyyahların dediklerine bakılırsa Avustralyalılar mükemmel taklitçilerdi ve bu vesileyle önemli bir yetenek sergiliyorlardı.

Saldırı ve savunma aletleri, en kalın kafataslarının bile hakkından gelebilen bir tür ağaç gürz olan bir topuzdan ve yapıştırıcı bir zamkla iki sopa arasına tutturulmuş, pek sert, bilenmiş bir taş olan bir tür "tomahawk"tan oluşmaktaydı. Bu baltanın sapı on ayak uzunluğundadır. Korkunç bir savaş aleti ve yararlı bir barış aracıdır aynı zamanda. Duruma göre,

dalları ya da kafaları kesmeye, gövdeleri ya da ağaçları biçmeye yarayabilir.

Bağırtı çağırtılar arasında tüm bu silahlar taşkın ellerde bir o yana bir bu yana gidiyordu. Savaşçılar birbirlerinin üzerine atlıyordu. Kimileri ölü gibi yere düşüyor, kimileri zafer çığlıkları atıyordu. Kadınlar, özellikle ruhlarını savaş iblisinin ele geçirmiş olduğu yaşlılar, onları savaşa kışkırtıyor, sahte cesetlerin başına üşüşüyor ve gerçeği bile daha korkunç olamayacak bir vahşet görüntüsüyle, organlarını parçalar gibi yapıyorlardı. Lady Helena oyunun her an ciddi bir savaş halini almasından çekiniyordu. Zaten, savaşta yer almış olan çocuklar bile hiç duraksamadan savaşın gereklerini yerine getiriyorlardı. Küçük oğlanlar ve özellikle daha öfkeli olan küçük kızlar, vahşi bir coşkuyla sille tokat birbirlerine girmekteydiler.

Bu sahte dövüş on dakikadan beri sürüyordu ki, savaşçılar aniden durdular. Silahları ellerinden düştü. Gürültülü kargaşanın ardından derin bir sessizlik geldi. Yerliler tıpkı canlı tablolardaki kişiler gibi, bulundukları son durumda hareketsiz kaldılar. Sanki taş kesmişlerdi.

Bu değişimin nedeni neydi ve aniden gelen bu mermer hareketsizliği nereden ileri geliyordu? Bunu öğrenmekte gecikmediler.

O sırada zamkağaçlarının tepesinde bir papağan sürüsü uçmaktaydı. Gevezelikleriyle göğü dolduruyorlar ve tüylerinin keskin ayrımlarıyla uçan bir gökkuşağına benziyorlardı. Dövüşe ara verilmesine yol açan şey, bu gürültülü kuş sürüsünün ortaya çıkması olmuştu. Savaştan daha gerekli olan av, onun yerini almaktaydı.

Yerlilerden biri, özel yapıda, kırmızıya boyanmış bir aleti elinde tutarak, kımıltısız durmaya devam eden arkadaşlarından ayrıldı ve ağaçlar ve çalılıklar arasından papağan sürüsüne doğru yöneldi. Sürünerek giderken hiç gürültü çıkarmıyor, ne tek bir yaprağa değiyor, ne de bir çakıltaşını yerinden oynatıyordu. Kayıp giden bir gölge gibiydi.

Uygun bir mesafeye gelen vahşi, aletini, toprağın iki ayak üzerinden, yatay bir çizgi izleyecek şekilde fırlattı. Alet, böylece, yaklaşık kırk ayaklık bir mesafeyi katetti. Sonra, aniden, yere değmeden, hızla bir dik açı çizerek havada yüz ayak yükseldi, bir düzine kadar kuşa öldürücü darbeler indirdi ve bir parabol

çizerek avcının ayakları dibine düştü. Glenarvan ve arkadaşları şaşırmıştı, gözlerine inanamıyorlardı.

"Bu 'bumerang'!" dedi Ayrton.

"Bumerang!" diye haykırdı Paganel, "Avustralya bumerangı!"

Ve bir çocuk gibi, "içinde ne olduğunu görmek için," harika aleti yerden almaya gitti.

Gerçekten de, içinde bir mekanizma olduğu, aniden gevşeyen bir yayın aletin yönünü değiştirdiği sanılabilirdi. Aslında hiç de böyle değildi.

Bu bumerang, sert ve kıvrık tek parça bir tahtadan oluşmuştu, otuz ilâ kırk parmak uzunluğundaydı. Ortasındaki kalınlık yaklaşık üç parmaktı ve iki ucu sivriydi. İçbükey bölümü yarım parmak içeri giriyordu ve dışbükey bölümününse çok keskin iki kenarı vardı. Anlaşılmaz olduğu kadar basitti de.

"İşte şu ünlü bumerang!" dedi Paganel, tuhaf aleti dikkatlice inceledikten sonra. "Bir tahta parçası, hepsi bu. Yatay gidişinin belli bir evresinde, fırlatmış olan kişinin eline geri dönmek için nasıl havaya yükseliyor? Bilginler ve seyyahlar bu olgunun açıklamasını asla yapamadılar."

"Çemberinkine benzer bir etki olmasın bu? O da belli bir biçimde fırlatılırsa başlangıç noktasına döner," dedi John Mangles.

"Daha doğrusu, diye ekledi Glenarvan, "tıpkı belirli bir noktadan vurulan bilardo topunun geri dönüşüne benzetilemez mi?"

"Hiç değil," dedi Paganel, "bu iki durumda tepkiyi belirleyen bir dayanak noktası var: çember için bu nokta yer ve bilardo topu içinse çuhadır. Ama burada dayanak noktası diye bir şey söz konusu değil, alet toprağa değmiyor yine de oldukça yükseğe çıkıyor!"

"O halde siz bu durumu nasıl açıklıyorsunuz, Bay Paganel?" diye sordu Lady Helena.

"Açıklayamıyorum, bayan, bir kez daha gözlemliyorum. Elde edilen sonuç, özellikle bumerangın atılış tarzına ve özel yapısına bağlı. Ama nasıl atıldığına gelince bu da Avustralyalıların sırrı."

"Her koşulda çok ustalık gerektiren bir atış... maymunlar için," diye ekledi Lady Helena, binbaşıya bakarak, o da pek ikna olmamış bir havada başını salladı.

Bununla birlikte, zaman akıp gidiyordu ve Glenarvan doğuya doğru ilerleyişini daha fazla geciktirmemesi gerektiğini düşündü. Yolcu-

ların arabalarına binmesini rica edecekti ki, bir vahşi koşarak geldi ve büyük bir heyecanla birşeyler söyledi.

"Ah!" dedi Ayrton, "devekuşları görmüşler!"

"Ne! Bir av mı söz konusu?" dedi Glenarvan.

"Bunu kaçırmamak gerek," diye haykırdı Paganel. "İlginç olmalı! Belki yine bumerang kullanılacak."

"Siz ne dersiniz Ayrton?"

"Uzun sürmeyecektir lordum, diye cevap verdi deniz onbaşısı.

Yerliler bir an bile yitirmemişlerdi. Devekuşlarını öldürmek onlar için, başlarına talih kuşu konması anlamına geliyordu. Kabilenin birkaç günlük yiyeceği demekti bu. Avcılar da böyle bir avdan yararlanmak için tüm maharetlerini gösteriyorlardı. Ama tüfeksiz nasıl öldürecekler, böyle çevik hayvanları köpeksiz nasıl yakalayacaklardı? Bu, Paganel'in izlemek istediği seyirliğin en ilginç yanıydı.

Yerlilerin "Murök" dediği başlıksız devekuşu ya da "emu, Avustralya düzlüklerinde giderek ender görülen hayvanlardandır. İki buçuk ayak yükseklikteki bu iri kuşun hindi-

yi hatırlatan beyaz bir eti vardır. Başının üzerinde boynuzsu bir leke taşır, gözleri açık kahverengidir, siyah gagası yukarıdan aşağıya doğru kıvrıktır. Parmakları güçlü tırnaklarla donanmıştır. Gerçek birer güdük organ olan kanatları, uçmasına yardım edemez. Postu diyemesek de, kuş tüyleri, boynunda ve göğsünde daha koyu renktedir. Uçamaz ama koşar ve en hızlı atı yarışta geri bırakır. Dolayısıyla ancak hile yoluyla alt edilebilir ve özellikle kurnaz olmak gerekir.

Bu nedenle yerlinin çağrısı üzerine on kadar Avustralyalı bir avcı birliği gibi yayıldılar. Olağanüstü güzel bir düzlükteydiler, burada çivit, kendiliğinden bitmekte ve çiçekleri sayesinde toprağı maviye dönüştürmekteydi. Yolcular bir mimoza korusunun sınırında durdular.

Yerlilerin yaklaşması üzerine, yarım düzine "emu" ayağa kalkarak kaçtı ve bir mil ötede durdu. Kabile avcısı onların konumunu saptayınca, arkadaşlarına durmaları için işaret etti. Adamlar toprağa yattılar, avcı ise, filesinden pek ustalıkla dikilmiş iki devekuşu derisi çıkararak anında giyindi. Sağ kolunu başının üzerinden geçirmiş, yiyecek arayan bir deve-

kuşu yürüyüşünü taklit ediyordu.

Yerli sürüye yaklaştı. Kimi zaman duruyor, yemleniyor gibi taklit yapıyor; kimi zaman da ayaklarıyla toz kaldırıyor ve etrafı bir toz bulutuyla kaplanıyordu. Tüm bu oyun mükemmeldi. "Emu"nun davranışlarının bundan daha sadık bir kopyası olamazdı. Avcının çıkardığı boğuk homurtular kuşun kendisini bile kandırabilirdi. Öyle de oldu zaten. Vahşi, bir süre sonra kaygısız sürünün ortasındaydı. Aniden, topuzunu savurdu ve altı devekuşundan beşi yere devrildi.

Avcı başarmış; av sona ermişti.

Bunun üzerinde Glenarvan, bayan yolcular, tüm küçük kafile, yerlilerden izin istedi. Yerliler bu ayrılığa pek üzülüyormuş gibi durmuyorlardı. Belki de devekuşu avında elde ettikleri başarı, yatıştırmış oldukları büyük açlıklarını unutturmuştu onlara. Eğitimsiz insanlar ve hayvanların durumunda, yürek minnettarlığına ağır basan mide minnetterliğini bile duymuyorlardı.

Ne olursa olsun, bazı durumlarda, zekâ ve yeteneklerine hayran olmamak imkânsızdı.

"Artık, sevgili Mac Nabbs," dedi Lady Helena, "Avustralyalıların maymun olmadıkları-

nı kabul edersiniz herhalde!"

"Bir hayvanın tavrını sadık bir şekilde taklit ettikleri için mi?" karşılığını verdi binbaşı. "Ama, tersine, bu benim doktrinimi doğrular!"

"İşi şakaya dökmek cevap vermek değildir," dedi Lady Helena. "Fikrinizi değiştirmenizi istiyorum binbaşı."

"O halde, evet, kuzinim, daha doğrusu hayır. Avustralyalılar maymun değildir, maymunlar Avustralyalıdır."

"Bakın hele!"

"Zencilerin şu ilginç orangutan soyu için söyledikleri şeyi hatırlıyor musunuz?"

"Ne söylüyorlar?" diye sordu Lady Helena.

"Maymunların da kendileri gibi Siyah olduklarını, ama daha kötü yürekli olduklarını. Efendisinin hiçbir şey yapmaması karşılığında beslediği evcil bir orangutanı kıskanan bir Siyah, 'Çalışmamak için konuşmamalı' der."

17

MİLYONER HAYVAN YETİŞTİRİCİLERİ

146° 15' boylamında geçen sakin bir gecenin ardından yolcular, 6 Ocak'ta saat sabahın yedisinde geniş bölgede sürdürdükleri yürüyüşlerine, kaldıkları yerden devam ettiler. Sürekli olarak doğan güneşe doğru ilerliyorlardı ve ayak izleri düzlükte dosdoğru bir hat çiziyordu. Kuzeye doğru ilerleyen *squatter*'ların izleriyle iki defa kesiştiler ve Glenarvan'ın atı, iki yoncasıyla tanınan Black-Point'ın damga izini tozun üzerinde bırakmasaydı, çeşitli ayak izleri birbirine karışmış olurdu.

Düzlüğün üzerinde, kimi zaman, şimşirlerle çevrili ve suları kalıcılıktan çok geçicilik arz eden kararsız çaylara rastlıyorlardı. Bunlar ilginç hatları ufukta dalgalanan orta boydaki dağ zincirleri olan "Buffalos-Ranges"ların yamaçlarından doğuyorlardı.

O akşam orada kamp yapmaya karar verdiler. Ayrton hayvanlarını hızlandırdı ve otuz beş millik bir yolun sonunda öküzler biraz yorgun olarak mola yerine vardılar. Çadır kocaman ağaçların altında kuruldu. Gece olmuştu, yemek bir çırpıda hazırlandı. Böyle bir yürüyüşün ardından, herkes yemekten çok uyumayı düşünüyordu.

İlk nöbet sırası kendisinde olan Paganel yatmadı ve karabinası omuzunda, uykuya daha iyi direnebilmek için bir baştan bir başa dolaşarak kamp yerinde nöbet tuttu.

Ayın yokluğuna rağmen, güney takımyıldızlarının parlaklığı sayesinde gece nerdeyse apaydınlıktı. Bilgin, her zaman açık ve anlamayı bilen için pek ilginç olan gökkubbenin bu büyük kitabını okuyarak eğleniyordu. Uyuklayan doğanın derin sessizliği atların ayaklarındaki kösteklerin gürültüsüyle kesintiye uğruyordu ancak.

Paganel kendi astronomik meditasyonlarına dalmış ve yeryüzü işlerinden çok gökyüzü işleriyle ilgileniyordu ki uzaktan gelen bir ses onu hayallerinden kopardı.

Dikkatle kulak verdi ve büyük bir şaşkınlık içinde, bir piyano sesi duyduğunu sandı.

Geniş aralıklarla arpejlenen birkaç akorun titrek sesi ona kadar geliyordu. Yanılıyor olamazdı.

"Çölün ortasında bir piyano!" dedi Paganel kendi kendine. "İşte bunu kabullenemem!"

Gerçekten de çok şaşırtıcıydı ve Paganel Avustralya'nın tuhaf bir kuşunun bir Pleyel ya da bir Erard'ın sesini taklit etmiş olduğuna inanmak isterdi, tıpkı saat ve bileyici seslerini taklit edenler gibi.

Fakat, o sırada, son derece tınılı bir ses karıştı havaya. Piyaniste bir şarkıcı eşlik etmekteydi. Paganel, inanmak istemeyerek dinledi. Bir süre sonra, kulağına kadar gelen soylu ezgiyi kabullenmek zorunda kaldı. Bu, *Don Juan*'daki *Il mio tesero tanto*'ydu.

"Bakın hele!" diye düşündü coğrafyacı, "Avustralya kuşları ne kadar tuhaf olursa olsun hatta bunlar dünyanın en müzisyen papağanları bile olsalar Mozart'ı okuyamazlar!"

Sonra maestronun bu soylu esinini sonuna kadar dinledi. Berrak bir geceden süzülüp gelen bu pek hoş melodinin etkisini anlatmak mümkün değildi. Paganel uzun bir süre bu tarifsiz büyünün etkisinde kaldı, sonra ses sustu ve her yer sessizliğe gömüldü.

Wilson Paganel'den nöbeti devralmaya geldiğinde onu derin bir düşe dalmış buldu. Paganel tayfaya bir şey demedi; bu özel durum hakkında ertesi gün Glenarvan'a bilgi vermeyi düşünüyordu ve çadırda dinlenmeye çekildi.

Ertesi gün, tüm kafile beklenmedik havlamalarla uyanmıştı. Glenarvan hemen yataktan fırladı. Küçük bir korunun sınırında, İngiliz soyundan av köpeklerinin harika örnekleri olan son derece harikulade iki "pointer", arka ayakları üstünde kalkmış, atlayıp zıplıyorlardı. Yolcuların yaklaşması üzerine havlamalarını artırarak ağaçların altına kaçtılar.

"Av köpekleri olduğuna göre," dedi Glenarvan, "bu çölde bir yerleşme merkezi ve avcılar da olmalı.

Paganel geçirmiş olduğu gecenin izlenimlerini anlatmak için tam ağzını açmıştı ki, iki genç ortaya çıktı; gerçek birer avcı atı olan, çok güzel iki safkan ata binmişlerdi.

Şık birer av giysisi giymiş olan iki centilmen çingeneler tarzı kamp kurmuş küçük kafileyi görünce durdu. Burada silahlı insanların varlığının ne anlama geldiğini kendilerine sorar gibiydiler; o sırada arabadan inen bayan yolcuları fark ettiler.

Hemen attan indiler ve şapkalarını ellerine alarak bayanlara doğru ilerlediler.

Lord Glenarvan onları karşılamak üzere ilerledi ve kendisi yabancı olduğundan ismini ve unvanını bildirdi. Genç adamlar eğildiler ve içlerinden yaşça daha büyük olanı şöyle dedi:

"Lordum, bayanlar, arkadaşlarınız ve siz, konutumuzda dinlenme onurunu bize bahşeder misiniz?"

"Beyler?... dedi Glenarvan.

"Michel ve Sandy Patterson, Hottam-station'ın sahipleri. Şu anda konut topraklarındasınız, çeyrek mil ilerlemeniz yeter."

"Beyler," cevabını verdi Glenarvan, "Bu kadar nazikçe teklif edilmiş bir konukseverliği kötüye kullanmak istemem...

"Lordum, dedi Michel Patterson, "teklifimizi kabul ederseniz, biz zavallı sürgünler çölde sizi ağırlamaktan çok mutlu olacağız."

Glenarvan kabul etme anlamında başını öne eğdi.

"Bayım," dedi bunun üzerine Paganel, Michel Patterson'a hitap ederek, "tanrısal Mozart'ın ezgisini dün akşam söyleyen siz miydiniz diye size sorsam saygısızlık mı etmiş olurum?"

"Benim bayım," cevabını verdi centilmen, "kuzenim Sandy de bana eşlik ediyordu.

"O halde bayım, dedi Paganel, "bu müziğin tutkulu bir hayranı olan bir Fransızın en içten iltifatlarını kabul edin."

Paganel genç centilmene elini uzattı, o da pek sevinerek bu eli sıktı. Sonra, Michel Patterson sağ tarafı göstererek izlenecek yolu işaret etti. Atlar Ayrton'a ve tayfalara emanet edildi. İki genç adamın rehberlik ettiği yolcular, yaya olarak; konuşarak ve hayran hayran etrafı seyrederek, Hottam-station konutuna vardılar.

Burası gerçekten olağanüstü bir yerleşim yeriydi, İngiliz parklarına özgü o katı ağırbaşlılıkla düzenlenmişti. Gri çitlerle çevrili geniş çayırlar göz alabildiğine uzanıyordu. Etrafta binlerce öküz ve milyonlarca koyun otluyordu. Çok sayıda çoban ve onlardan daha kalabalık sayıdaki çoban köpeği bu gürültücü orduya bekçilik ediyordu. Böğürtülere ve melemelere buldog köpeklerinin havlamaları ve kamçıların keskin şaklamaları karışıyordu.

Doğuya doğru bakıldığında yedi bin beş yüz ayak kadar yükselen Hottam Dağı'nın görkemli zirvesinin hâkim olduğu zamkağacı

korusu sınırına kadar uzanıyordu insan gözü. Dökülmeyen yapraklı ağaçların iki yanda sıralandığı uzun yollar her yönde uzanmaktaydı. Bodur palmiyelere benzeyen, dar ve uzun yaprakları arasında kaybolmuş on ayak yüksekliğindeki çalılardan oluşan sık "grass-trees" korulan görülüyordu sağda solda. Hava nane kokusuyla doluydu, o sırada açmakta olan beyaz çiçekleri pek hoş kokular yayıyorlardı.

Göz alıcı yerel ağaçlarla Avrupa iklimlerinden getirilmiş olanlar birbirine karışıyordu. Şeftali, armut, elma, incir, portakal, meşe bile, yolcular tarafından sevinç çığlıklarıyla selamlandı. Ve, kendi ülkelerinin ağaçlarının gölgesinde yürümek onları pek şaşırtmamış olsa da, en azından, daldan dala uçan kuşları, ipeksi tüylü "satin-bird"leri ve kısmen altın sarısı ve siyah kadifeyle kaplı ipekböceklerini görmek onları büyüledi.

Başka şeylerin yanı sıra, "karatavuk"la da ilk kez karşılaşma zevkini tattılar. Kuyruk uzantısı Orpheus'un kibar aletini simgeleyen lir kuşudur bu. Ağacımsı eğreltiotları arasında saklanıyordu ve kuyruğu dallara çarptığında, Amphion'un Thebai'nin duvarlarını yeniden inşa etmesi için esin veren o uyumlu akorları

işitmemek neredeyse şaşırtıcı olurdu. Paganel o kuyrukla birşeyler çalma isteği duydu.

Lord Glenarvan Avustralya çölündeki bu doğaçlama vahanın peri işi harikuladeliklerine hayran kalmakla yetinmeyerek genç centilmenlerin hikâyesini de dinliyordu. İngiltere'nin uygar kırlarında, öncelikle konuk ev sahibine nereden geldiğini ve nereye gittiğini anlatırdı. Ama burada, son derece kabul görmüş bir nezaket kuralı olarak, Michel ve Sandy Patterson konuk kabul ettikleri yolculara kendilerini tanıtmayı görev bildiler. Bunun üzerine kendi hikâyelerini anlattılar.

Zenginliğin çalışmaya engel olmadığına inanan zeki ve hünerli tüm genç İngilizlerin hikâyesiydi bu. Michel ve Sandy Patterson Londralı bir bankacının oğullarıydı. Yirmi yaşlarına geldiklerinde ailelerinin reisi onlara, "işte milyonlar, gençler. Uzaktaki bir koloniye gidin; orada işe yarar bir yerleşim oluşturun. Yaşam tecrübesini çalışarak edinin. Başarırsanız ne âlâ. Başaramazsanız önemli değil. Erkek olmakta kullanacağınız milyonlar için üzüntü duymayacağız," dedi. İki genç itaat ettiler. Babalarının paralarını saçmak için Avustralya'daki Victoria kolonisini seçtiler ve piş-

man da olmadılar. Üç yılın sonunda, oluşturdukları yapı gelişip büyümüştü bile.

Victoria, Yeni Güney Galler ve Güney Avustralya bölgelerinde üç binden fazla merkez sayılmaktadır. Kimileri hayvan yetiştiricisi *squatter*'ların, kimileri ise temel uğraşları tarım olan *settler*'ların yönetimindedir. İki genç İngiliz gelene kadar bu tür yerleşimlerin en önemlisi Bay Jamieson'unkiydi. Darling'in kollarından biri olan Paroo kıyısı boyunca uzanan yirmi beş kilometrelik sınırıyla, yüz kilometre karelik bir alana yayılmaktaydı.

Şimdi ise Hottam çiftliği alan ve iş bakımından daha öndeydi. İki adam hem *squatter* hem de *settler*'dı. Geniş mülklerini az rastlanır bir yetenekle ve daha da zoru, eşi benzeri olmayan bir azimle idare ediyorlardı.

Bu yerleşim yeri, belli başlı şehirlerin çok uzağında, Murray'ın pek uğramadığı çöllerin ortasında bulunmaktaydı. 146° 48' ile 147° boylamları arasındaki alanı kapsıyordu, yani Buffalos-Ranges ile Hottam Dağı arasında bulunan beş fersah genişliğinde bir araziydi bu. Bu geniş dörtgenin kuzeydeki iki köşesinde, sol tarafta Aberdeen Dağı, sağ tarafta ise High-Barven'in zirveleri bulunuyordu. Kuzeyde

Murray'le birleşen Oven's river'ın kolları sayesinde güzel ve kıvrımlı akarsular bakımından zengindi. Dahası, hayvan yetiştiriciliği ve tarım da burada başarılı sonuçlar vermişti. Harikulade biçimde ekilmiş ve düzenlenmiş on bin akrlık toprakta, yerel ürünler egzotik ürünlerle karışmıştı. Milyonlarca hayvan ise yemyeşil çayırlarda semirmekle meşgûldüler. Böylece, Hottam-station'ın ürünleri, Castlemaine ve Melbourne'un pazarlarında yüksek rayiçten satılmaktaydı.

Michel ve Sandy Patterson maharetli yaşamlarının bu ayrıntılarını anlatmayı bitirmek üzerelerken, ağaçlık bir yolun sonunda konut belirdi.

Tahtadan ve kiremitten sevimli bir evdi burası. Her tarafı çiçek öbekleriyle sarılmıştı. Zarif bir köşk biçimindeydi, Çin lambaları asılmış verandası, antik çağlardan kalma bir yağmur havuzu gibi duvarları çevrelemekteydi. Pencerelerin önünde çiçekten yapılma gibi duran çokrenkli gölgelikler uzanıyordu. Bundan daha şık, göze daha hoş gelen, aynı zamanda daha konforlu bir şey olamazdı. Çimenler üzerinde ve çevrede öbeklenmiş ağaçlar arasında tunçtan büyük şamdanlar vardı.

Bunların tepesinde de zarif fenerler yer almaktaydı: Gece olurken tüm bu park, ağacımsı eğreltiotları ve myalls kökleri altına saklanmış küçük bir gazölçerden gelen beyaz gaz ışıklarıyla aydınlanıyordu.

Ortalıkta ne ortak kullanım alanları, ne ahırlar ne de hangarlar görülmekteydi. Bir tarım işletmesine işaret eden hiçbir şey yoktu. Bu yapıların tümü –yirmiden fazla kulübe ve evden oluşan gerçek bir köy– çeyrek mil mesafede, küçük bir vadinin dibinde yer almaktaydı. Elektrik telleri köy ile patronların konutu arasında hızlı bir iletişim sağlıyordu. Böylece patronların konutu, her türlü gürültüden uzakta, egzotik ağaçlardan oluşan bir ormanda kaybolmuş gibiydi.

Çok geçmeden, ağaçlık yol geride kaldı; çağıldayan bir çayın üzerine atılmış son derece zarif küçük demir bir köprü, özel park alanına açılıyordu. Orası da geçildi. Güleryüzlü bir kâhya yolcuları karşılamaya geldi; konutun kapıları açıldı ve Hottam-station'ın konukları, tuğlalardan ve çiçeklerden oluşan bu örtünün altındaki görkemli daireye girdiler.

Sanatçılara özgü ve modaya uygun, hoş görünümlü bir yaşamın tüm lüksü gözlerinin

önüne serilmişti. Binicilik ve av aletlerinden oluşan dekoratif eşyalarla süslü giriş odası beş pencereli geniş bir salona açılıyordu. Orada, üstü eski ve yeni partisyonlarla dolu bir piyano, taslak resimlerin yer aldığı tuvalleri taşıyan şövaleler, mermer heykellerle süslü kaideler, duvarlara asılı Flaman üstatlara ait birkaç tablo, kalın bir çimen gibi ayağa yumuşacık gelen gösterişli halılar, sevimli mitolojik sahnelerle bezenmiş halı parçaları, tavana asılı antika bir lamba, değerli çiniler, son derece zevkli ve paha biçilmez biblolar, bir Avustralya konutunda görmenin insanı şaşırttığı pahalı ve zevkli binlerce şey, sanatların ve konforun yüksek bir uyumunu sergilemekteydi. Gönüllü bir sürgünün sıkıntılarını hafifletebilecek, Avrupa alışkanlıklarının hatırasını akla getirebilecek olan her şey bu büyülü salonda mevcuttu. Bir Fransa ya da İngiltere prensliği şatosunda olduğunu sanabilirdi insan.

Beş penceredeki gölgeliklerin ince dokusu arasından verandadaki alacakaranlığın yumuşattığı bir ışık sızmaktaydı. Lady Helena, pencereye yaklaştığında hayran kaldı. Konutun bu tarafı, doğudaki dağların eteklerine kadar uzanan geniş bir vadiye hâkimdi. Çayırların

ve koruların birbirini izleyişi, orada burada yer alan geniş açıklıklar, hoş bir yuvarlığa sahip tepeler topluluğu, bu engebeli toprağın görüntüsü, her türlü tarifin ötesinde bir manzara oluşturuyordu. Dünyanın başka hiçbir bölgesi, hatta Norveç sınırındaki Telemarck'ın pek ünlü olan Cennet Vadisi bile burayla karşılaştırılamazdı. Büyük gölge ve ışık katmanlarıyla kesilen bu geniş manzara, güneşin durumuna bağlı olarak her saatte değişiyordu. Hayal gücünün bunun ötesine geçmesi mümkün değildi ve bu büyüleyici görünüm insan gözünün tüm açlığını gidermeye yeterliydi.

Bu arada, Sandy Patterson'un bir emriyle evin aşçıbaşısı bir yemek hazırlamış ve yolcular, konuta varmalarının üzerinden çeyrek saat geçmeden, görkemli bir şekilde hazırlanmış bir masaya oturmuşlardı. Yemeklerin ve şarapların kalitesi tartışılmazdı; ama asıl hoşa giden, bu özenli zenginlik içinde çatıları altında bu muhteşem konukseverliği göstermekten mutlu olan iki genç *squatter*'ın sevinciydi.

Zaten, yolculuğun amacını öğrenmekte gecikmediler ve Glenarvan'ın araştırmalarıyla pek ilgilendiler. Üstelik kaptanın çocuklarına da umut verdiler.

"Harry Grant," dedi Michel, "muhakkak yerlilerin elindedir, çünkü sahildeki yerleşim yerlerinde görülmedi. Bulunduğu noktayı gayet iyi biliyordu, belge bunu kanıtlıyor, ve herhangi bir İngiliz kolonisine ulaşamadıysa eğer, karaya ayak bastığı anda vahşilerin esiri olmuş olması gerekir."

"Tıpkı onun denizci onbaşısı Ayrton'un başına geldiği gibi, cevabını verdi John Mangles.

"Ya siz bayım, diye sordu Lady Helena, "*Britannia*'nın geçirdiği felaketten söz edildiğini hiç işitmediniz mi?"

"Hiç duymadım, bayan, cevabını verdi Michel.

"Peki sizce, Avustralyalıların esiri olan Kaptan Grant nasıl bir muameleye maruz kalmıştır?"

"Avustralyalılar zalim değildir, bayan, cevabını verdi genç *squatter,* "Miss Grant'in bu konuda içi rahat edebilir. Mizaçları oldukça yumuşaktır. Bazı Avrupalılar onlar arasında uzun süre yaşamış, kabalıklarından asla şikâyet etmemişlerdir."

"King," dedi Paganel, "Burke'nin seferinden tek hayatta kalandır."

"Yalnızca bu yürekli kâşif değil," karşılığını verdi Sandy, "1803 yılında Port-Philippe sahilinden kaçan, Buckley adlı bir İngiliz askeri de, yerliler tarafından ele geçirildi ve onlarla birlikte otuz üç yıl yaşadı.

"Ve o zamandan beri," diye ekledi Michel Patterson, "*Australasian* gazetesinin son sayılarından birinden Morrill diye birinin on altı yıl kölelikten sonra vatandaşlarına iade edildiğini öğrendik. Kaptanın hikâyesi de onunki gibi olmalıdır, çünkü o da tam olarak *Péruvienne*'in kazasının ardından, 1846 yılında, yerliler tarafından esir edildi ve kıtanın iç tarafına götürüldü. Dolayısıyla, sizin de umutlarınızı diri tutmanız gerekir kanısındayım.

Bu sözler, genç *squatter*'ı dinleyenlerde aşırı bir sevince yol açtı. Paganel ve Ayrton'un önceden verdiği bilgileri destekliyordu.

Sonra, bayan yolcular sofradan kalktıklarında sabıkalılardan söz edildi. *Squatter*'lar Camden-Bridge faciasını biliyorlardı, ama firarilerden oluşan bir çetenin varlığı onları hiç kaygılandırmıyordu. Bu haydutlar, çalışan sayısı yüzün üstünde olan bir yerleşim yerine saldırmayı göze alamazlardı. Zaten, bir şey bulamayacakları bu Murray çöllerinde, ya da

yolları sıkı bir denetim altında olan Yeni Galler'deki kolonilerde maceraya atılmaları düşünülecek şey değildi. Ayrton'un fikri de bu yöndeydi.

Lord Glenarvan nazik ev sahiplerinin tüm günü Hottam çiftliğinde geçirme davetini reddedemedi. On iki saatlik gecikme on iki saatlik dinlenme olacaktı aynı zamanda; çiftliğin konforlu ahırlarında atlar ve öküzler bir güzel kendilerine gelirdi.

Dolayısıyla kalmaları uygundu. İki genç adam konuklarına gün için bir program önerdi ve bu program içtenlikle kabul edildi.

Öğleyin, yedi güçlü kuvvetli avcı konutun kapısında hazır bekliyordu. Bayanlar için ayrılmış ve büyük kılavuz atların çektiği, "four in hand"[1] denen zarif bir araba, ustaca manevralarla sürücüsünün maharetini göstermesine imkân sağlıyordu. Peşlerinden atlı uşakların geldiği, mükemmel av tüfekleriyle silahlanmış süvariler atlara bindiler. Onlar dörtnala ilerlerken, İngiliz av köpekleri sürüsü koruluk boyunca neşeyle havlıyordu.

Dört saat boyunca, atlı grup, küçük bir Alman eyaleti büyüklüğündeki parkın iki yanı

1 Four in hand: Dört atın koşulduğu bir arabayı belirtmek için İngilizlerin kullandığı deyim. (J.V.)

ağaçlı yollarında dolandı. Reus-Schleitz ya da Saxe-Cobourg Gotha ancak burası kadardı. Parkta az insana rastlansa da koyunlar ortalıkta kaynaşıyordu. Av hayvanlarına gelince, bir av sürücü ordusu bile avcıların tüfeklerinin önüne daha fazlasını süremezdi. Bu yüzden, çok geçmeden korular ve düzlüklerin huzurlu konukları için endişe verici bir dizi silah sesi işitildi. Genç Robert Binbaşı Mac Nabbs'ın yanında harikalar yarattı. Bu yürekli delikanlı, ablasının öğütlerine rağmen, her zaman en öndeydi ve ilk ateş eden o oluyordu. Neyse ki John Mangles ona göz kulak olmayı üstüne aldı da, Mary Grant sakinleşti.

Bu sürek avı sırasında, Paganel'in o zamana kadar yalnızca adını bildiği, bu topraklara özgü bazı hayvanlar öldürüldü: bunlar arasında "wombat" ve "bandicoot" da vardı.

Wombat porsuklar gibi yeraltı inleri kazan otçul bir hayvandır. Koyun kadar büyüktür ve eti mükemmeldir.

Bandicoot bir tür keseli hayvandır. Soyu Avrupa tilkisine kadar uzanır ve kümeslerden tavuk çalma konusunda ona ders verebilir. Oldukça iğrenç görünümlü, bir buçuk ayak uzunluktaki bu hayvanı Paganel öldürmüştü

ve avcı gururuyla onu pek güzel bulmuştu. "Hayranlık verici bir hayvan," diyordu.

Robert, önemli başka hayvanların yanı sıra, bir "dasyure viverrin"i de pek maharetle öldürdü. Bu, bir tür küçük tilkiydi, beyaz benekli siyah tüyleri samur kürkü gibiydi. Büyük ağaçların sık yaprakları arasına saklanmış bir çift opossumu da o öldürdü.

Ama tüm bu önemli olaylar arasında en ilginci hiç kuşkusuz kanguru avı oldu. Saat dörde doğru köpekler bu tuhaf keselilerden oluşan bir sürüyü ürküttüler. Yavrular hemen annelerinin keselerine girdi ve tüm sürü, tek sıra halinde kaçmaya başladı. Kanguruların o tuhaf sıçrayışından daha şaşırtıcı bir şey olamaz. Ön bacaklarından iki misli uzun olan arka bacakları bir yay gibi gerilir.

Kaçmakta olan sürünün başında beş ayak yüksekliğinde bir erkek kanguru vardı. Boşumanların "yaşlı adam" dediği "Macropus giganteus"un mükemmel bir örneğiydi bu.

Dört beş mil boyunca, av faal olarak sürdürüldü. Kangurular yorulmak bilmiyordu. Onların sivri bir tırnağa sahip güçlü ayaklarından haklı olarak korkan köpekler yaklaşmaya cesaret edemiyordu. Nihayet, koşmaktan yo-

rulan sürü durdu ve "yaşlı adam" kendini savunmaya hazır olarak bir ağaç gövdesine dayandı. Hızlı koştuğu için duramayan av köpeklerinden biri onun yanına kadar sürüklendi. Bir an sonra, zavallı köpek havaya uçmuş ve karnı deşilmiş olarak yere düşmüştü. Kuşkusuz köpek sürüsünün tümü bile bu güçlü keselilerin hakkından gelemezdi. Bu nedenle tüfeklerle işi bitirmek gerekirdi ve koca hayvanı yalnızca kurşunlar haklayabilirdi.

O sırada, Robert, az kalsın tedbirsizliğinin kurbanı olacaktı. İyi nişan alabilmek için kanguruya öyle yaklaştı ki, kanguru bir sıçrayışta üstüne atıldı. Robert düştü, bir çığlık işitildi. Arabanın tepesindeki Mary Grant, dehşet içinde, sesi çıkmadan, neredeyse kör gibi, ellerini kardeşine doğru uzatmaktaydı. Avcılardan hiçbiri hayvana ateş etmeye cesaret edemedi, çünkü çocuğu da vurabilirlerdi.

Aniden John Mangles, av bıçağını çekerek, karnı deşilmek pahasına kanguruya yaklaştı ve hayvanı kalbinden vurdu. Hayvan yere yığıldı, Robert hiçbir yara almadan ayağa kalktı. Bir an sonra, ablasının kolları arasındaydı.

"Teşekkürler Bay John! Teşekkürler!" dedi Mary Grant, genç kaptana elini uzatarak.

"Sorumluluğu bendeydi," dedi John Mangles, genç kızın titreyen elini tutarak.

Bu olayla av sona erdi. Keseli sürüsü, şefinin ölümünün ardından dağılmıştı. Öldürülen kanguru da konuta götürüldü. O sırada saat akşamın altısıydı. Mükemmel bir yemek avcıları bekliyordu. Diğer yemekler arasında, yerli tarzı hazırlanmış kanguru kuyruğu haşlaması, yemekteki en büyük beğeniyi topladı.

Tatlı olarak sunulan dondurma ve şerbetlerden sonra konuklar salona geçtiler. Akşam müziğe ayrıldı. Çok iyi bir piyanist olan Lady Helena *squatter*'lara yeteneklerini sergiledi. Michel ve Sandy Patterson, Gounod'nun, Victor Massé'nin, Félicien David'in, hatta o anlaşılmaz dâhi Richard Wagner'in son partisyonlarından alınma pasajları mükemmel bir zevkle söylediler.

Saat on birde çay servisi yapıldı. Çay, başka hiçbir halkın ulaşamayacağı şu İngiliz mükemmelliğiyle hazırlanmıştı. Ama Paganel Avustralya çayını tatmak istediğinden, ona mürekkep gibi siyah bir likör sunuldu. Bu, yarım libre çayın dört saat boyunca içinde kaynatıldığı bir litre suydu. Paganel, yüzünü buruşturmasına rağmen, bu içeceği mükemmel

bulduğunu belirtti.

Gece yarısı, çiftliğin konukları serin ve konforlu odalara götürüldüler ve o günün zevklerini düşlerinde de sürdürdüler.

Ertesi gün, şafak söker sökmez, iki genç *squatter*'dan izin istediler. Teşekkürler edildi ve Avrupa'da, Malcolm Şatosu'nda görüşmek üzere vaatlerde bulunuldu. Sonra araba yola koyuldu ve bir süre sonra konut, hızla geçen bir görüntü gibi, gözden kayboldu. Daha beş mil boyunca atlar çiftlik arazisinde ilerlediler.

Saat dokuzda kazıklardan oluşan son çit de geride kalmıştı ve küçük kafile Victoria eyaletinin neredeyse hiç bilinmeyen topraklarına girdi.

18

AVUSTRALYA ALPLERİ

Güneydoğu tarafında, yolu geniş bir engel kapatıyordu. Bu Avustralya Alpleri zinciriydi. Dolambaçlı etekleri bin beş yüz millik bir uzunluğa yayılan ve dört bin ayak yükseklikte bulutları delen büyük bir kale oluşturuyordu bu Alpler.

Kapalı gökyüzü, yoğun buhar bulutları arasından sızacak kadar bir ısıyı toprağa ulaştırıyordu. Dolayısıyla ısı uygundu, ama şimdiden oldukça engebeli bir hal almış arazi üzerinde yürümek güçtü. Düzlükteki tümsekler giderek daha belirginleşiyordu. Yeşil, genç zamkaağaçlarının ekili olduğu birkaç tepecik orada burada kendini gösteriyordu. Daha ötede, iyice ortaya çıkan bu tümsekler büyük Alpler'in ilk basamaklarını oluşturuyordu. Sürekli olarak tırmanmak gerekiyordu ve ağır arabayı çekerken boyunduruğu çatırdayan

öküzlerin çabasından bu gayet iyi anlaşılmaktaydı. Öküzler sesli bir biçimde soluyorlardı, gerilen bacak kasları kopacak gibiydi. Aracın tahtaları, Ayrton'un, pek maharetli olmasına rağmen engelleyemediği beklenmedik çarpmalar yüzünden gıcırdıyordu. Bayan yolcular da neşeyle bundan paylarını alıyorlardı.

John Mangles ve iki tayfası birkaç yüz adım önde gidiyorlardı. Geçilebilir yerleri belirlemekteydiler çünkü topraktaki tüm bu engebeler o kadar tehlikeliydi ki, bunlar arasında araba, en iyi geçidi seçiyordu. Bu iş dalgalı bu arazide gerçekleştirilen bir deniz yolculuğundan farksızdı.

Güç, çoğu zaman da tehlikeli bir görevdi bu. Wilson sık, kalın ağaçlar arasında geçecek yer açmak için baltasını defalarca kullandı. Killi ve nemli toprak kaymalara neden olmaktaydı. Yüksek granit bloklar, derin koyaklar, güven vermeyen lagünler gibi aşılmaz engeller yüzünden yol, binlerce dolambaçla uzayıp gidiyordu. Böylece, akşama doğru, en fazla yarın derece ilerlenebilmişti. Alpler'in dibinde, Cobongra Çayı'nın kenarında, açık kırmızı renkteki yaprakları insanın gözünü alan dört ayak yükseklikte ağaççıklarla kaplı küçük bir

düzlüğün sınırında kamp yaptılar.

Glenarvan, silueti akşamın karanlığında şimdiden kaybolmaya başlayan dağ sırasına bakarak, "Geçmekte zorlanacağız," dedi. "Alpler! İşte düşünmeyi gerektiren bir ad!"

"Bu kanıyı değiştirmek gerek, sevgili Glenarvan, dedi Paganel. "Önünüzde geçmeniz gereken tüm bir İsviçre olduğunu sanmayın. Avustralya'da Grampian'lar, Pireneler, Alpler, Mavi Dağlar vardır. Tıpkı Avrupa'da ve Amerika'da olduğu gibi, ama minyatür halde. Bu şunu kanıtlar ki, coğrafyacıların imgelemi sonsuz değildir ya da özel adlar dağarcığı pek zayıftır."

"O halde, bu Avustralya Alpler'i?... diye sordu Lady Helena.

"Cep dağlarıdır," cevabını verdi Paganel. "Göz açıp kapayana kadar aşmış olacağız."

"Kendi adınıza konuşun!" dedi binbaşı. "Ancak dalgın biri bir dağ zincirinden farkına varmadan geçebilir."

"Dalgın mı!" diye haykırdı Paganel. "Artık dalgın değilim. Bayanlara güvenerek soruyorum. Kıtaya ayak bastığımdan beri sözümü tutmadım mı? Tek bir dalgınlık yaptım mı? Beni suçlayabileceğiniz bir hatam var mı?"

"Kesinlikle yok, Bay Paganel," dedi Mary Grant. "Artık siz insanların en mükemmelisiniz."

"Fazla mükemmel!" diye ekledi Lady Helena gülerek. "Dalgınlıklarınız size yakışıyordu."

"Doğru değil mi bayan?" diye sordu Paganel. "Eğer hiç hatam olmazsa, ben de herkes gibi biri olurum. Kısa süre içerisinde sizi pek güldürecek birkaç yanlış yapmayı umarım. Görüyor musunuz, hata yapmadığımda kendimi kabiliyetini yitirmiş biri gibi hissediyorum."

Ertesi gün, 9 Ocak'ta, kendine güvenen coğrafyacının verdiği güvenceye rağmen, küçük kafile Alpler'deki geçide pek de kolaylıkla giremedi. Rasgele ilerlemek, sonu çıkmaz yollara varabilen dar ve derin boğazlara girmek gerekti.

Bir saatlik yürüyüşün ardından, dağ patikalarından birinde beklenmedik bir anda karşılarına perişan durumda bir "tap", bir han çıkmasaydı Ayrton kuşkusuz çok güç durumda kalacaktı.

"Bakın hele!" diye haykırdı Paganel, "bu meyhanenin sahibi böyle bir yerde servet ya-

pıyor olamaz! Peki burası ne işe yarar?"

"Yolumuz üzerinde ihtiyacımız olan bilgileri bize vermeye," dedi Glenarvan, "içeri girelim."

Glenarvan, ardından da Ayrton, hanın kapısından içeri girdiler. *Bush-Inn*'in –tabelasında böyle yazıyordu– patronu aksi suratlı kaba biriydi ve meyhanesindeki cinin, brandy'nin ve viskinin baş müşterisi olarak kendini kabul ediyordu. Genellikle yolculuk halindeki birkaç *squatter*'dan ya da birkaç sürü çobanından başka kimseyi pek görmüyordu.

Kendisine yöneltilen sorulara sinirli bir havada cevap verdi. Ama onun cevapları Ayrton'un yolunu belirlemesine yetti. Glenarvan hancının çektiği sıkıntıları birkaç kuronla ödüllendirdi ve tam meyhaneyi terk ederken duvara yapıştırılmış bir afiş dikkatini çekti.

Bu, koloni polisinin bir bildirisiydi. Perth sabıkalılarının firarı duyuruluyor ve Ben Joyce'un başına ödül konuyordu. Onu teslim edecek olana yüz sterlin verilecekti.

"Kesinlikle," dedi Glenarvan denizci onbaşısına, "asılmasında yarar olan sefil biri bu."

"Özellikle de ele geçirilmesinde!" karşılığını verdi Ayrton. "Yüz sterlin! İyi bir meblağ!

Buna değmez bile."

"Meyhaneciye gelince," diye ekledi Glenarvan, "astığı ilana rağmen bana pek güven vermiyor."

"Bana da," karşılığını verdi Ayrton.

Glenarvan ve deniz onbaşısı arabaya döndüler. Kafile, Luknow yolunun bittiği noktaya yöneldi. Dağ zincirini yandan kesen dar bir geçit kıvrıla kıvrıla uzanıyordu. Tırmanmaya başladılar.

Zorlu bir tırmanma oldu. Bayan yolcular ve arkadaşları defalarca yaya yürümek zorunda kaldılar. Ağır aracın yardımına koşmak ve itmek gerekti, tehlikeli inişlerde de arabayı sık sık tuttular, ani dönemeçlerde koşumlu olmaları bir işe yaramayan öküzlerin koşumları çözüldü, geri geri kayma riski karşısında arabaya takoz koydular ve Ayrton, birçok kez, kendilerini çekmekten zaten yorgun düşmüş atların desteğine gerek duydu.

Belki bu uzun sürmüş yorgunluğun sonucu olarak ya da başka bir nedenle atlardan biri o gün öldü. Daha önce, bu kazaya işaret edecek hiçbir belirti göstermediği halde, aniden yığıldı kaldı. Mulrady'nin atıydı bu ve Mulrady atını kaldırmak istediğinde onun öl-

müş olduğunu fark etti.

Ayrton yere serilmiş hayvanı inceledi ve bu ani ölümden hiçbir şey anlamamış gözüktü.

"Bu hayvanın," dedi Glenarvan, "bir damarı kopmuş olmalı."

"Kesinlikle," dedi Ayrton.

"Benim atımı al, Mulrady," diye ekledi Glenarvan, "ben arabaya, Lady Helena'nın yanına giderim.

Mulrady kabul etti ve küçük kafile, hayvanın cesedini kargalara terk ederek yorucu tırmanışına devam etti.

Avustralya Alpleri zinciri fazla geniş değildir, tabanı sekiz millik bir genişliğe bile ulaşmaz. Dolayısıyla, Ayrton'un seçtiği geçit doğu tarafına varırsa eğer, kırk sekiz saat sonra bu yüksek engel aşılmış olacaktı. O zaman, denize varana kadar ne aşılmaz engeller çıkacaktı karşılarına, ne de zorlu yollar.

Ayın 18'inde, yolcular yaklaşık iki bin ayak olan, geçidin en yüksek noktasına vardılar. Açık bir yaylada buldular kendilerini, görüş mesafesi oldukça fazlaydı. Kuzeye doğru, üzeri su kuşlarıyla benek benek olmuş Omeo Gölü'nün durgun suları balkımakta ve ötede Murray'ın geniş düzlükleri görülmekteydi.

Güneyde, Gippsland'in yemyeşil örtüleri, altın bakımından zengin toprakları, ilkel bir ülke görünümü veren yüksek ormanları kendini gösteriyordu. Orada, doğa hâlâ kendi ürünlerinin, akarsularının, balta girmemiş ulu ağaçlarının hâkimiydi ve o zamana kadar ender rastlanan *squatter*'lar bu doğaya karşı mücadele etmeye cesaret edememişti. Alpler'in bu zinciri iki ayrı ülkeyi birbirinden ayırıyor gibiydi ve bunlardan biri vahşiliğini korumuştu. O sırada güneş batmaktaydı ve kızıllaşmış bulutları delen birkaç güneş ışını Murray bölgesinin renklerine canlılık kazandırmaktaydı. Tersine, dağların ardına sığınmış olan Gippsland ise belli belirsiz bir karanlık içinde görünmez oluyordu ve sanki gölge, tüm bu Alpler ötesi bölgesini vakitsiz bir geceye boğmuştu. Birbirinden bıçakla ayrılmış gibi keskin hatlara sahip bu iki bölge arasında bulunan seyirciler bu kontrastı güçlü bir şekilde hissettiler ve Victoria sınırlarına kadar katedecekleri neredeyse meçhul bu ülkeyi görmek onlarda belli bir heyecan yarattı.

Yaylada kamp kurdular ve ertesi gün iniş başladı. Oldukça hızlı iniyorlardı. Son derece şiddetli bir doluya tutulan yolcular, kayaların

altına sığınmak zorunda kaldılar. Bunlar dolu tanesi değil, fırtına bulutlarından dökülen el genişliğinde gerçek buz tabakalarıydı. Bir sapan bile onları daha güçlü fırlatamazdı ve birkaç ciddi yara Paganel ve Robert'e, dolu darbelerinden kaçmaları gerektiğini öğretti. Arabanın birçok yerinde zedelenmeler olmuştu. Bu sivri buz parçalarının düşüşü karşısında pek az çatı dayanabilirdi. Parçalardan birkaçı ağaç gövdelerine saplanmıştı. Doluya tutulma tehlikesi yüzünden, bu olağanüstü sağanağın bitmesini beklemek gerekti. Yaklaşık bir saat sonra kafile nihayet, bastıran dolu nedeniyle hâlâ kaygan olan meyilli kayaların üzerine yeniden çıkabilmişti.

Akşama doğru, iyice sarsılan, iskeletinin birçok yeri ayrılmış ama tahta tekerleri üzerinde hâlâ sağlam olan araba, tek başlarına duran büyük köknarlar arasından, Alpler'in son basamaklarını iniyordu. Geçit Gippsland düzlüklerinde son bulmaktaydı. Neyse ki Alp zinciri aşılmıştı, akşam molası için her zamanki hazırlıklar yapıldı.

Ayın 12'sinde, şafak vakti, yolculuk bitmek bilmeyen bir heyecanla yeniden başladı. Herkes bir an önce hedefe, yani Pasifik Okya-

nusu'na, *Britannia*'nın parçalandığı noktaya varmak istiyordu. Kazazedelerin izine Gippsland'in çöllerinde değil, yalnızca orada ulaşılabilirdi. Bu yüzden Ayrton da, tüm araştırma imkânları elinin altında olsun diye *Duncan*'a sahilde hazır bulunma emri vermesi için Lord Glenarvan'ı sıkıştırıyordu. Ona göre, Melbourne'a giden Luknow yolundan yararlanmak gerekiyordu. Daha sonra zorlukla karşılaşmaları kaçınılmaz olurdu, çünkü başkente doğrudan ulaşım imkânı kesinlikle bulamayacaklardı.

Denizci onbaşısının bu öğütlerine uymak hayırlı gibi gözüküyordu. Paganel bunu dikkate almak gerektiğini salık verdi. Böyle bir durumda yelkenlinin varlığının pek işe yarayacağı kanısındaydı ve Luknow yolu bir kez geride bırakıldığında Melbourne'la bir daha bağ kurulamayacağını ekledi.

Glenarvan kararsızdı. Binbaşı bu karara büyük bir sertlikle karşı çıkmamış olsaydı, özellikle Ayrton'un vermesini ısrarla istediği bu emirleri gönderirdi belki de. Binbaşı, Ayrton'un varlığının sefer için gerekli olduğunu, sahile yaklaştıklarında bölgeyi onun bilebileceğini, eğer şans eseri kervan Harry Grant'in

izine rastlarsa, denizci onbaşısının bu izleri herkesten daha iyi takip edebileceğini, nihayet *Britannia*'nın kaybolduğu noktayı yalnızca onun gösterebileceğini söylüyordu.

Dolayısıyla, Mac Nabbs programda bir değişiklik yapmadan yolculuğa devam etmekten yanaydı. Kendisiyle aynı fikirde olan John Mangles da onu desteklemekteydi. Genç kaptan, Saygıdeğer Efendilerinin emirlerinin, vahşi bir ülkede iki yüz mil gitmek zorunda kalacak bir ulakla gönderilmesi yerine, Twofold Koyu'ndan yollanmasının daha yerinde olacağını, böylece emirlerin *Duncan*'a daha kolaylıkla ulaşabileceğine dikkat çekti. Bu görüş üstün gelmişti. Harekete geçmek için Twofold Koyu'na varmayı beklemek gerektiği kararlaştırıldı. Binbaşı, Ayrton'u gözlemekteydi, onu oldukça düş kırıklığına uğramış buluyordu. Ama hiçbir şey söylemedi ve alışkanlığı olduğu üzere, gözlemlerini kendine sakladı.

Avustralya Alpleri'nin eteklerinde uzanan düzlükler, doğuya doğru hafif bir eğimle, tekdüze bir biçimde uzanmaktaydı. Büyük mimoza ve okaliptüs kümeleri, çeşit çeşit kokulara sahip zamkağaçları orada burada bu tekdüzeliği bozuyordu. Parlak çiçekli bir tür çalı

olan, "gastrolobium grandiflorum" görülmekteydi yer yer. Önemsiz birkaç çay, küçük sazlarla kaplı ve orkidelerle dolu basit akarsular sık sık yollarını kesti. Yaylalardan geçtiler. Uzaklardaki toykuşu ve devekuşu sürüleri yolcular yaklaştıkça kaçıyorlardı. Ağaççıkların üzerinde kangurular lastik kuklalar sürüsü gibi sıçrayıp duruyordu. Ama seferdeki avcılar onları avlamayı hiç düşünmedi, atlarının da bu fazladan yorgunluğa hiç ihtiyaçları yoktu.

Zaten bölgeye ağır bir sıcaklık bastırmıştı. Havada şiddetli bir elektrik yükü hissediliyordu. Hayvanlar ve insanlar bu havanın etkisi altındaydılar. Burunlarının doğrultusunda ilerliyorlar, daha fazlasını düşünmüyorlardı. Ayrton'un, tükenmiş hayvanlarını canlandıran çığlıkları bozuyordu yalnızca sessizliği.

Öğleyin saat ikide, daha az yorgun olan insanların hayranlığını çekecek ilginçlikte bir eğreltiotu ormanından geçildi. Çiçeklerle donanmış ve ağaç biçimindeki bu bitkiler, otuz ayak yüksekliğe kadar çıkıyordu. Atlar ve süvariler sarkan dalların altından kolaylıkla geçtiler. Zaman zaman, bir mahmuzun dişli çarkı onların ağaçsı saplarına çarparak çınlıyordu. Bu hareketsiz şemsiyelerin altında kimsenin

şikâyet etmeyi düşünmediği bir serinlik hüküm sürüyordu. Her zaman gösterişçi olan Jacques Paganel memnuniyetten birkaç kez iç geçirince, muhabbetkuşu ve papağan sürüleri havalandı. Böylece sağır edici bir gevezelik konseri başladı.

Coğrafyacı neşeli haykırışlarına ve sevinç gösterilerine devam ederken, arkadaşları onun aniden atı üzerinde sendelediğini ve külçe gibi yere düştüğünü gördüler. Bir baş dönmesi, daha vahimi, yüksek ısının yol açtığı bir soluk tıkanması nedeniyle mi gelmişti bu durum başına? Yanına koştular.

"Paganel! Paganel! Neyiniz var?" diye haykırdı Glenarvan.

"Artık atımın olmaması dışında, bir şeyim yok," dedi Paganel, üzengilerinden kurtulurken.

"Ne! Atınız mı?"

"Öldü, yıldırım çarpmıştı sanki, tıpkı Mulrady'ninki gibi!"

Glenarvan, John Mangles, Wilson hayvanı incelediler. Paganel yanılmıyordu. Atı aniden ölmüştü.

"İşte, tuhaf bir durum," dedi John Mangles.

"Çok tuhaf gerçekten de," diye mırıldandı Binbaşı.

Bu yeni kaza Glenarvan'ın kafasını kurcalamaktaydı. Bu çölde eksikliklerini gidermesine imkân yoktu. Seferdeki atlara bir salgın musallat olmuşsa eğer, yoluna devam etmesi pek güç olacaktı.

Oysa, gün bitmeden, "salgın" sözcüğü doğrulanmış gibi gözüküyordu. Üçüncü bir at, Wilson'un atı da düşüp öldü, ve belki de daha ciddi bir durum olarak, öküzlerden biri de telef oldu. Nakliye ve çekme araçları, üç öküz ve dört attan oluşmaktaydı artık.

Durum ciddileşti. Atlarından inmiş süvariler sonuçta yaya gitmeye karar verdiler. Bu çöllük bölgelerde birçok *squatter* da daha önce bunu yapmıştı. Ama arabayı terk etmek gerekiyorsa eğer bayan yolcuların hali ne olacaktı? Twofold Koyu'na kadar olan yüz yirmi millik mesafeyi aşabilecekler miydi?

John Mangles ve Glenarvan, büyük bir endişe içinde, hayatta kalan atları incelediler. Belki de yeni kazalar önlenebilirdi. İnceleme sonucunda hiçbir hastalık, hatta güçten düşme belirtisi göremediler. Bu hayvanların sağlığı gayet yerindeydi ve yolculuğun yorgunluk-

larına cesaretle göğüs geriyorlardı. Glenarvan bu tuhaf salgının başka kurban almayacağını umdu.

Bu ani ölümlerden hiçbir şey anlamadığını itiraf eden Ayrton'un da fikri buydu.

Yürümeye devam edildi. Araba, yorulan yayalara sırayla taşıma aracı olarak hizmet ediyordu. Akşamleyin, yalnızca on millik bir yürüyüşün ardından mola işareti verildi, kamp hazırlıkları tamamlandı ve geceyi, haklı olarak uçan tilki diye adlandırılan iri yarasaların aralarından geçtiği eğreltiotu ağaççıklarının oluşturduğu korulukta, kazasız belasız geçirdiler.

Ertesi gün, 13 Ocak, güzel geçti. Önceki günün kazaları tekrarlanmadı. Kafilenin sağlık durumu gayet iyiydi. Atlar ve öküzler görevlerini yılmadan yerine getirdiler. Lady Helena'nın salonu, akın eden ziyaretçi sayısı nedeniyle çok hareketliydi. Bay Olbinett, otuz derece ısının gerekli kıldığı serinletici içkileri dağıtmakla faal olarak ilgilendi. Yarın varil *scotchale*[1] tamamen bitti. Barclay ve Co.'nun, Büyük Britanya'nın asla böyle iyi bira imal etmemiş olan Wellington'dan bile önce gelen en büyük adamı olduğu ilan edildi. İskoç gururu!

1 Scotchale: İskoç birası. (yhn.)

Jacques Paganel çok içti ve *de omni re scibili*[1] üzerine daha çok söylevde bulundu.

Böyle güzel başlayan bir gün güzel bitecek gibi gözüküyordu. On beş mil kadar yol alınmıştı ve oldukça engebeli ve kırmızımtırak topraklı bir bölge başarıyla geçilmişti. O gece, Victoria'nın güneyinden Pasifik'e dökülen önemli bir nehir olan Snowy kıyısında kamp kurmayı ummaları için şartlar uygundu. Bir süre sonra, arabanın tekeri, sık çimen tutamları ile yeni *gastrolobium* tarlaları arasında yer alan, siyah bir alüvyondan oluşma geniş düzlükler üzerinde izlerini bırakmaya başladı. Akşam oldu ve ufukta tamamıyla dağılmış bir sis Snowy'yi gözler önüne seriyordu. Zahmetli bir şekilde birkaç mil daha aldılar. Mütevazı bir yükseltinin ardında, bir yol dönemecinde yüksek ağaçlı bir orman belirdi. Ayrton, gölgeler arasında kaybolmuş büyük ağaç gövdeleri arasında serseme dönmüş hayvanlarını yönlendirmiş ve tam nehre yarım mil mesafedeki ormanın sınırını aşıyordu ki, araba aniden tekerlerinin poyrasına kadar toprağa gömüldü.

"Dikkat!" diye haykırdı peşindeki süvarilere.

"Ne oldu?" diye sordu Glenarvan.

1 "Bilinebilecek her şey" anlamında Latince deyim. (yhn.)

"Çamura battık," cevabını verdi Ayrton.

Dizlerine kadar çamura battıklarından kımıldayamayan öküzlerini sesi ve üvendiresiyle gayrete getirmeye çalıştı.

"Burada kamp yapalım, dedi John Mangles.

"Yapılacak en iyi şey bu, cevabını verdi Ayrton. "Yarın, gündüz, paçamızı kurtarmaya çalışırız."

"Mola!" diye haykırdı Glenarvan.

Kısa süren bir alacakaranlığın ardından gece hızla geldi, ama ısı ışıkla birlikte yok olmamıştı. Hava boğucu buharlarla doluydu. Uzaktaki bir fırtınanın göz kamaştırıcı yankıları olan birkaç şimşek ufku tutuşturmaktaydı. Yataklar hazırlandı. Çamura batmış araba az çok düzene sokuldu. Yüksek ağaçların oluşturduğu karanlık kubbe yolcuların çadırını korumaktaydı. Eğer yağmur başlamazsa, şikâyet edecek bir şey yoktu.

Ayrton üç öküzünü bataklığa dönüşmüş topraktan çekip çıkarmayı güç bela başardı. Bu cesur hayvanlar böğürlerine kadar çamura batmışlardı. Deniz onbaşısı onları dört atla birlikte ağıla soktu ve onlara yedireceği otları seçme işini de kimseye bırakmadı. Bu hizmeti

incelikle yapıyordu ve o akşam Glenarvan onun fazlasıyla özenli davrandığını fark etti; bunun üzerine ona teşekkür etti, çünkü hayvanlarının korunması çok önemliydi.

Bu sırada, yolcular alelacele yapılmış bir akşam yemeği için yerlerini almışlardı. Yorgunluk ve sıcaklık açlığı yok ettiğinden yiyeceğe değil dinlenmeye ihtiyaçları vardı. Lady Helena ve Miss Grant, arkadaşlarına iyi akşamlar diledikten sonra, her zamanki yataklarına çekildiler. Erkekler ise, kimileri çadırın altına girdi; kimileri de, zevk için, ağaçların dibine, sık çimenlerin üzerine uzandılar, bu temiz yörelerde bu durumun hiçbir sakıncası olamazdı.

Yavaş yavaş, herkes deliksiz bir uykuya daldı. Karanlık, gökyüzünü kaplayan yoğun bulut tabakasının altında giderek artıyordu. En ufak bir esinti yoktu. Gecenin sessizliği "morepork"ların bağırtılarıyla kesintiye uğruyordu. Avrupa'nın hüzünlü gugukkuşları gibi, üç birlik minör sesleri şaşırtıcı bir doğrulukla çıkarıyorlardı.

Binbaşı, saat on bire doğru, kötü, ağır ve yorucu bir uykunun ardından uyandı. Yarı kapalı gözlerine ulu ağaçların altından gelen

belli belirsiz bir ışık çarpmıştı. Sanki bir gölün suyu gibi balkıyan bembeyaz bir örtüydü bu ve Mac Nabbs'ın aklına bir yangının ilk parlaklıklarının gitgide yayıldığı geldi önce.

Ayağa kalktı ve koruya doğru yürüdü. Yalnıca bir doğa olayıyla karşı karşıya olduğunu görünce büyük bir şaşkınlık geçirdi. Gözlerinin önünde fosforlu ışıklar saçan geniş bir mantar tarlası uzanıyordu. Bu çiçeksiz bitkilerin ışıklı sporları karanlıkta belli bir yoğunlukla yansımaktaydı.

Kesinlikle bencil biri olmayan binbaşı, bilginin de bu olayı kendi gözleriyle görmesi için Paganel'i uyandırmaya giderken, bir olay onu durdurdu.

Fosforlu ışık ormanın yarım millik bir alanını aydınlatıyordu ve Mac Nabbs aydınlık sınır çizgisinden gölgelerin hızla geçtiğini gördüğünü sandı. Gözleri mi onu yanıltıyordu? Bir sanrının oyuncağı mı olmuştu?

Mac Nabbs yere yattı ve esaslı bir gözlemden sonra, bir eğilip bir ayağa kalkarak, toprak üzerinde hâlâ taze izler aradıkları duygusu veren birçok adam gördü net bir şekilde.

Bu adamların ne istediklerini bilmek gere-

1 Bu olgu, Avustralya'da Drummond tarafından, *Aguaricus olearicus* familyasına ait sanılan mantarlarla ilgili olarak daha önceden gözlemlenmişti. (J.V.)

kiyordu.

Binbaşı tereddüt etmedi ve arkadaşlarını uyandırmadan, çayırlardaki bir vahşi gibi toprakta sürünerek, yüksek otlar arasında kayboldu.

19

BEKLENMEDİK BİR DURUM

Korkunç bir gece oldu. Sabahın saat ikisinde, yağmur yağmaya başladı. Fırtına bulutlarından boşanan sağanak şeklinde bir yağmur sabaha kadar sürdü. Çadır bir barınak olarak yetersiz kalmıştı. Glenarvan ve arkadaşları arabanın içine sığındılar. Kimse uyumadı. Şundan bundan konuştular. Yalnızca, kısa süreli yokluğunu kimsenin fark etmediği binbaşı tek kelime etmeden dinlemekle yetindi. Korkunç tufan hiç ara vermiyordu. Snowy'nin taşmasından ve yumuşak toprağa gömülmüş olan arabanın çok zor durumda kalmasından endişe ediyorlardı. Bunun üzerine, Mulrady, Ayrton, John Mangles, birçok kez, akarsuyun düzeyini incelemeye gittiler ve baştan ayağa ıslanmış olarak geri döndüler.

Nihayet şafak söktü. Yağmur dindi ama güneş ışınları kalın bulut tabakasını delip ge-

çemedi. Sarımtırak sulardan oluşan geniş su birikintileri, bulanık ve çamurlu gerçek gölcükler araziyi berbat hale getirmişti. Su içinde kalmış bu topraktan sıcak bir buğu yükseliyor ve havayı sağlığa zararlı bir nemle dolduruyordu.

Glenarvan öncelikle arabayla ilgilendi. Onun gözünde en önemli şey buydu. Ağır aracı inceledi. Yapışkan bir balçığa saplanmış, derin bir toprak çöküntüsünün ortasında çamura batmıştı. Ön tekerler neredeyse tamamen gömülmüş ve arkadakiler ise dingil hizasına kadar gözden kaybolmuştu. Bu ağır aleti çıkarmak oldukça güç olacağa benziyordu. Tüm erkeklerin, öküzlerin ve atların gücünü bir araya getirmek bile yeterli gelmeyebilirdi.

"Her halükârda acele etmek gerek, dedi John Mangles. "Bu balçık kuruduğunda birşeyler yapmak daha da güçleşecek."

"Acele edelim," cevabını verdi Ayrton.

Glenarvan, iki tayfası, John Mangles ve Ayrton, hayvanların geceyi geçirdikleri koruya girdiler.

Burası uzun zamkağaçlarından oluşan uğursuz görünümlü bir ormandı. Geniş aralıklarla dizilmiş, yüzyıllardır kabukları soyulmuş,

daha doğrusu hasat zamanı mantar meşeleri gibi dış tabakaları sıyrılmış ölü ağaçlardan başka bir şey yoktu burada. Çıplak dallarının cılız ağı göğe doğru, iki yüz ayak yükseğe kadar uzanmaktaydı. Havadaki bu iskeletlerin üstünde tek bir kuş yuva yapmamıştı; bir kemik yığını gibi kuru ve tıkırdayan bu dallarda tek bir yaprak oynamıyordu. Avustralya'da oldukça sık rastlanan, bulaşıcı orman ölümlerini hangi felaketle açıklamak gerekir? Bilinmez. Ne en yaşlı yerliler, ne de uzun süre önce ölüm koruluklarına gömülmüş olan onların ataları yeşillikler içinde görmüştü bu ormanları.

Glenarvan, yürürken, gri gökyüzüne bakıyordu, zamkağaçlarının en ufak dalları bile en ince noktasına kadar gökyüzünde açıkça yansımaktaydı. Ayrton, atları ve öküzleri, götürdüğü yerde bulamayınca şaşırdı. Bukağı takılmış bu hayvanlar uzağa gidemezlerdi.

Ormanın içinde onları aradılar ama bulamadılar. Şaşkınlık içindeki Ayrton bunun üzerine, kıyısında olağanüstü mimozaların bittiği Snowy Nehri tarafına geri döndü. Hayvanlarının gayet iyi tanıdığı bir çığlık attı, ama cevap alamadı. Denizci onbaşısı pek endişeli gözüküyor ve arkadaşları da ümitsizce birbir-

lerine bakıyorlardı.

Nafile arayışlarla bir saat geçti ve tam Glenarvan bir mil uzaktaki arabaya geri dönecekken kulağına bir kişneme sesi geldi. Hemen ardından da bir böğürme işitildi.

"Oradalar!" diye haykırdı John Mangles. Bir sürüyü saklayacak kadar yüksek olan uzun *gastrolobium* kümeleri arasına daldı.

Glenarvan, Mulrady ve Ayrton onun peşinden koştular ve çok geçmeden aynı onun gibi hayretten donakaldılar.

İki öküz ve üç at toprağın üzerine serilmişlerdi. Ötekiler gibi onlar da bir anda ölmüşlerdi. Cesetleri çoktan soğumuştu ve cılız kargalardan oluşan bir sürü, mimozalar arasında gaklayarak bu beklenmedik avı kolluyorlardı. Glenarvan ve arkadaşları birbirlerine baktılar ve Wilson ağzına kadar gelen sövgüyü engelleyemedi.

"Ne istiyorsun, Wilson!" dedi Lord Glenarvan, kendini güçlükle tutuyordu, "hiçbir şey yapamayız. Ayrton, kalan öküz ve atları götürün. Bizi bu durumdan kurtarmaları gerek."

"Araba çamura saplanmış olmasaydı, dedi John Mangles, "bu iki hayvan, yavaş yavaş ilerleyerek de olsa, arabayı kıyıya kadar götü-

rebilirdi. Bu lanet olası arabayı ne pahasına olursa olsun çekip çıkarmak gerek."

"Deneyeceğiz, John, cevabını verdi Glenarvan. "Kamp yerine dönelim. Bu kadar süre yok olmamızdan endişe etmiş olmalılar."

Ayrton öküzün, Mulrady de atın bukağılarını çıkardı ve nehrin kıvrımlı kıyısını izleyerek geri döndüler.

Yarım saat sonra, Paganel ve Mac Nabbs, Lady Helena ve Miss Grant, durumun farkındaydılar.

"Vallahi," dedi kendini tutamayan binbaşı, "Ayrton, Wimerra'dan geçerken tüm hayvanlarımızı nallatmamış olmanıza kızmamak elde değil.

"Niçin bayım?" diye sordu Ayrton.

"Çünkü tüm atlarımız arasında, yalnızca sizin nalbantın ellerine teslim ettiğiniz at ortak yazgıdan kurtulabildi!"

"Doğru, dedi John Mangles, "tuhaf bir tesadüf!"

"Tesadüf, başka bir şey değil," cevabını verdi deniz onbaşısı, binbaşıya dik dik bakarak.

Mac Nabbs dudaklarını sıktı, sanki ağzından kaçırmak üzere olduğu lafları engellemek ister gibiydi. Glenarvan, Mangles, Lady Hele-

na onun düşüncelerini tamamlamasını bekler gibiydiler, ama binbaşı sustu, Ayrton'un incelediği arabaya doğru yöneldi.

"Ne demek istedi?" diye sordu Glenarvan John Mangles'a.

"Bilmiyorum, cevabını verdi genç kaptan. "Yine de, binbaşı nedensiz konuşacak bir adam değildir."

"Hayır, John, dedi Lady Helena. "Mac Nabbs'ın Ayrton'la ilgili kuşkuları olmalı."

"Kuşku mu?" dedi Paganel, omuzlarını silkerek.

"Ne kuşkusu?" dedi Glenarvan. "Onun bizim atlarımızı ve öküzlerimizi öldürebileceğini mi düşünüyor? Ne amaçla? Ayrton'un menfaati de bizimkiyle aynı değil mi?"

"Haklısınız, sevgili Edward, dedi Lady Helena, "ve şunu da eklemeliyim ki, denizci onbaşısı yolculuğun başından beri bizim için tartışılmaz fedakârlıklarda bulundu."

"Kuşkusuz," karşılığını verdi John Mangles. "Ama bu durumda binbaşının gözlemi ne anlama geliyor? Bu konu hakkında tam bir kanıya varmam gerek."

"Yoksa onun bu sabıkalılarla bir ilişkisi olduğuna mı inanıyor?" diye haykırdı Paganel

ihtiyatsızca.

"Hangi sabıkalılar?" diye sordu Miss Grant.

"Bay Paganel yanılıyor," diye aceleyle cevap verdi John Mangles. "Victoria eyaletinde sabıkalı olmadığını gayet iyi biliyor."

"Ah! Elbette doğru!" karşılığını verdi Paganel, bu sözleri söylememiş olmayı dilerdi. "Aklım nereye gitti kim bilir! Sabıkalı mı? Avustralya'da sabıkalılardan söz edildiğini bugüne kadar kim işitmiş ki! Zaten bunlar karaya ayak basar basmaz namuslu insanlar olur! İklim! Biliyorsunuz, Miss Mary, ahlakçı iklim...

Zavallı bilgin, yaptığı gafı düzeltmek isterken, araba gibi iyice çamura batıyordu. Lady Helena, tüm soğukkanlılığını yitirmesine yol açan Paganel'e bakıyordu. Ama onu daha fazla zor durumda bırakmak istemediğinden, Miss Mary'yi çadıra doğru götürdü. Orada, Bay Olbinett sanatın tüm inceliklerine uygun olarak kahvaltı hazırlamaktaydı.

"Asıl sürgüne yollanmayı hak eden benim," dedi Paganel acınacak bir halde.

"Ben de böyle düşünüyorum," diye cevap verdi Glenarvan.

Ve saygın coğrafyacıyı altüst eden bir cid-

diyetle verilen bu cevap üzerine, Glenarvan ve John Mangles arabaya doğru ilerlediler.

O sırada Ayrton ve iki tayfa arabanın tekerini gömüldüğü derin yerden çıkarmaya çalışıyorlardı. Yan yana koşulmuş olan öküz ve at, kaslarının tüm gücüyle arabayı çekiyorlardı. Koşum halatları kopacak gibi gerilmişti, boyunduruklar parçalanacak gibiydi. Wilson ve Mulrady tekerleri itiyorlardı, denizci onbaşısı ise çığlık ve üvendire yardımıyla koşumları bozulmuş hayvanlarını gayrete getirmeye çalışıyordu. Ağır araba kımıldamıyordu. Şimdiden kurumuş olan balçık sanki sertleşen çimento içine sımsıkı yerleştirilmiş gibi arabayı tutmaktaydı.

John Mangles yumuşatmak için balçığı suladı. Boşunaydı. Araba hâlâ hareket etmiyordu. Yeni çabaların ardından insanlar ve hayvanlar durdular. Arabayı parça parça sökmedikçe onu toprağın yarığından çıkarmaktan vazgeçmek gerekiyordu. Oysa alet edevat eksik olduğundan böyle bir işe girişmelerine imkân yoktu.

Bununla birlikte, bu engeli ne pahasına olursa olsun aşmak isteyen Ayrton yeni bir gayret göstermeye niyetlenirken, Lord Glenar-

van onu durdurdu.

"Yeter, Ayrton, yeter!" dedi. "Elimizde kalan öküz ve ata özen göstermemiz gerek. Eğer yolumuza yaya olarak devam etmek zorundaysak, biri iki bayanı, diğeri de erzaklarımızı taşıyacaktır. Dolayısıyla hâlâ yararlı olabilirler."

"Evet, lordum, dedi denizci onbaşısı, tükenmiş hayvanlarının koşumunu çözerek.

"Şimdi, dostlarım, diye ekledi Glenarvan, "kamp yerine geri dönelim, düşünüp, durumu inceleyelim, iyi ve kötü ihtimalleri görelim ve bir karara varalım.

Bir süre sonra, şöyle böyle bir kahvaltıyla yolcular kötü geçmiş gecelerinin etkisinden kurtulmuşlardı ve tartışma başladı. Herkes görüş bildirmeye davet edildi.

Öncelikle, kamp yerinin bulunduğu noktayı son derece kesin olarak belirlemek gerekiyordu. Bu işle görevlendirilen Paganel, yeri istenen kesinlikle saptadı. Ona göre, yolcular, 37 paralelde, 147° 53' boylamında, Snowy Nehri kıyısında durmuştu.

"Peki, Twofold Koyu kıyısının konumu tam olarak nedir?" diye sordu Glenarvan.

"Yüz elli derece," cevabını verdi Paganel.

"Bu iki derece yedi dakika ne kadar tutar?"

"Yetmiş beş mil."[1]

"Ya Melbourne?"

"En az iki yüz mil mesafede."

"Güzel. Konumumuzu böylece saptadığımıza göre," dedi Glenarvan, "ne yapmak gerek?"

Herkesin cevabı aynıydı: Gecikmeden kıyıya varmak. Lady Helena ve Mary Grant günde beş mil yapmaya söz verdiler. Cesur kadınlar, Snowy Nehri ile Twofold Koyu arasındaki mesafeyi gerekirse yaya olarak aşmaktan korkmuyorlardı.

"Siz seyyahın yürekli arkadaşısınız, sevgili Helena," dedi Lord Glenarvan. "Ama koya vardığımızda ihtiyacımız olan şeyleri orada bulacağımıza emin miyiz?"

"Hiç kuşkusuz," dedi Paganel. "Eden, uzun yıllardan beri var olan bir belediyedir. Limanının Melbourne'la sıkı ilişkileri olmalı. Hatta, buradan otuz beş mil uzakta, Victoria sınırı üzerindeki Delegete bucağında, sefer için ikmal yapabilir ve ulaşım araçları bulabiliriz."

"Ya *Duncan*?" diye sordu Ayrton, "onu koya çağırmanın yararlı olacağını düşünmüyor musunuz, lordum?"

1 37 fersah. (J.V.)

"Siz ne düşünüyorsunuz, John?" diye sordu Glenarvan.

"Saygıdeğer Efendimiz'in bu konuda acele etmesi gerektiğini sanmıyorum," cevabını verdi genç kaptan, düşündükten sonra. "Tom Austin'e emir verecek ve onu kıyıya çağıracak zamanınız hep olacak."

"Bu çok aşikâr," diye ekledi Paganel.

"Unutmayın," diye sözüne devam etti John Mangles, "dört ya da beş gün içinde Eden'da olacağız."

"Dört ya da beş gün mü!" diye tekrarladı Ayrton, başını sallayarak, "hatanızdan dolayı daha sonra pişman olmak istemiyorsanız, kaptan, şuna on beş ya da yirmi deyin!"

"Yetmiş beş mil yapmak için on beş ya da yirmi gün ha!" diye haykırdı Glenarvan.

"En azından, lordum. Victoria'nın en güç bölümünden geçeceksiniz, hiçbir şeyin olmadığı bir çöl, der *squatter*'lar, yerleşim yeri kurmanın mümkün olmadığı, çalılıklarla dolu bir düzlük. Elde balta ya da meşaleyle yürümek gerekecek ve inanın bana, hızlı gidemeyeceksiniz."

Ayrton kesin bir tavırla konuşmuştu. Sorgulayıcı bakışların yöneldiği Paganel, deniz

onbaşısının sözlerini başıyla onayladı.

"Bu güçlükleri kabul ediyorum," diye sözüne devam etti John Mangles. "Evet, on beş gün içinde Saygıdeğer Efendimiz emirlerini *Duncan*'a gönderecektir."

"Şunu da ekleyeyim, dedi Ayrton, "esas güçlükler yol sorunlarından kaynaklanmayacaktır. Asıl Snowy'den geçmek lazım ve pek muhtemeldir ki suların inmesini beklememiz gerekecek."

"Beklemek mi!" diye haykırdı genç kaptan. "Bir geçit bulamaz mıyız?"

"Sanmıyorum," dedi Ayrton. "Bu sabah bir geçit aradım, ama boşuna. Bu dönemde bu kadar güçlü akan bir nehre ender olarak rastlanır ve bu yazgıya karşı ben bir şey yapamam.

"Snowy geniş mi?" diye sordu Lady Glenarvan.

"Geniş ve derin bayan," cevabını verdi Ayrton, "bir mil genişliğinde, şiddetli de bir akıntı var. İyi bir yüzücünün bile tehlikesizce geçmesi imkânsız."

"O halde bir kano inşa edelim," diye haykırdı hiçbir şeyden çekinmeyen Robert. "Bir ağaç keser, içini oyar ve bineriz, hepsi bu.

"Kaptan Grant'in oğlu doğru yolda!" cevabını verdi Paganel.

"Haklı," dedi John Mangles. "Bunu yapmak zorunda kalacağız. Boş yere tartışmalarla zaman kaybetmemizi gereksiz buluyorum.

"Siz ne düşünüyorsunuz, Ayrton?" diye sordu Glenarvan.

"Bence, lordum, bir ay içinde, eğer bir yardım gelmezse, hâlâ Snowy kıyılarında olacağız!"

"Daha iyi bir planınız var mı?" diye sordu John Mangles sabırsızlıkla.

"Evet, eğer *Duncan* Melbourne'dan ayrılır ve doğu sahiline gelirse...

"Ah! Sürekli *Duncan*! Koydaki varlığı bizim oraya varmamızı nasıl kolaylaştıracak peki?"

Ayrton cevap vermeden önce bir süre düşündü ve oldukça kaçamak bir cevap verdi:

"Kendi fikirlerimi dayatmak istemiyorum. Yapmak istediğim şey herkesin çıkarınadır ve Saygıdeğer Efendimiz yola çıkma emri verdikleri anda yola çıkmaya hazırım."

Sonra kollarını kavuşturdu.

"Bu cevap değil, Ayrton," dedi Glenarvan. "Planınızı anlatın bize ve tartışalım. Ne öneriyorsunuz?"

Ayrton, sakin ve kararlı bir sesle düşüncelerini ifade etti:

"İçinde bulunduğumuz yoksunluk durumunda, Snowy'nin ötesinde maceraya atılmamamızı öneriyorum. Burada durup yardım beklemek gerek ve bu yardım da ancak *Duncan*'dan gelebilir. Burada kamp yapalım, yiyecek var ve içimizden biri Tom Austin'e Twofold Koyu'na yanaşması emrini götürsün.

Bu beklenmedik öneri belli bir şaşkınlıkla karşılandı ve John Mangles da hoşnutsuzluğunu gizlemeye gerek görmedi.

"Bu arada da," diye devam etti Ayrton, "ya Snowy'nin suları çekilir, biz de uygun bir geçit bulabiliriz ya da kanoya başvurmamız gerekir ki bunu inşa edecek zamanımız da olmuş olur. İşte, lordum, onayınıza sunduğum plan bu.

"Güzel, Ayrton, dedi Glenarvan. "Fikrinizi ciddi olarak düşünebiliriz. En önemli sakıncası gecikmeye yol açması, ama ciddi yorgunluklardan ve belki de gerçek tehlikelerden uzak tutuyor bizi. Siz ne düşünüyorsunuz, dostlarım?"

"Siz konuşun sevgili Mac Nabbs," dedi bunun üzerine Lady Helena. "Tartışmanın başın-

dan beri dinlemekle yetindiniz, sözlerinizi pek sakınıyorsunuz."

"Madem fikrimi soruyorsunuz," dedi binbaşı, "açıkça ifade edeyim. Ayrton aklı başında, temkinli biri gibi konuştu, onun önerisine katılıyorum.

Kimse bu cevabı beklemiyordu, çünkü o zamana kadar Mac Nabbs Ayrton'un bu konudaki fikirleriyle hep mücadele etmişti. Bu yüzden, şaşıran Ayrton da hızla binbaşıya çevirdi bakışlarını. Paganel, Lady Helena, tayfalar, deniz onbaşısının projesini desteklemeye zaten hazırdılar. Mac Nabbs'ın sözlerinden sonra hiç tereddütleri kalmadı.

Glenarvan, Ayrton'un planının ilkesel olarak benimsendiğini ilan etti.

"Ya şimdi, John, diye ekledi, "ihtiyat gereği böyle davranmanın uygun olduğunu düşünmüyor musunuz. Ulaşım imkânları gelene kadar Snowy kıyısında kamp yapmak yerinde olmaz mı?"

"Evet," cevabını verdi John Mangles, "ama yine de, habercimiz Snowy'yi geçmeyi başarırsa, biz de başarırız demektir!"

Herkes deniz onbaşısına baktı. Kendinden emin bir halde gülümsüyordu.

"Haberci nehri geçmeyecek, dedi.

"Ya!" dedi John Mangles.

"Yapacağı tek şey Luknow yoluna ulaşmak olacaktır, o yol dosdoğru Melbourne'a gider."

"Yürüyerek iki yüz elli mil yol ha!" diye haykırdı genç kaptan.

"Atla, karşılığını verdi Ayrton. "Sağlam durumda tek at kaldı. Dört günlük iş. Buna *Duncan*'ın koya girmesi için ayrıca iki gün, kamp yerine dönmek için de yirmi dört saat ekleyin; bir hafta içinde, haberci mürettebatla birlikte dönmüş olacak."

Binbaşının Ayrton'un sözlerini başıyla onaylaması John Mangles'ı hayrete düşürmekteydi. Deniz onbaşısının önerisi herkes tarafından kabul görmüştü ve gerçekten iyi tasarlanmış bu planı uygulamaktan başka yapacak bir şey yoktu.

"Şimdi, dostlarım," dedi Glenarvan, "habercinin kim olacağını seçmek kaldı. Zahmetli ve tehlikeli bir görev olacak, bunu gizlemek istemiyorum. Kim, arkadaşları için kendini feda edecek ve emirlerimizi Melbourne'a götürecek?"

Wilson, Mulrady, John Mangles, Paganel, hatta Robert bile hemen öne çıktılar. John, bu

görevin kendisine emanet edilmesinde özellikle ısrar ediyordu. Ama henüz bir şey söylememiş olan Ayrton sözü aldı ve şöyle dedi:

"Eğer Saygıdeğer Efendimiz uygun görürse, ben gideceğim, lordum. Bu yöreleri tanıyorum. Daha zorlu bölgelerden defalarca geçtim. Bir başkasının başaramayacağı yerde ben sıyrılırım. Dolayısıyla, herkesin çıkarı adına Melbourne'a gitme yetkisini talep ediyorum. Tek bir sözcük ikinci kaptanınız nezdinde benim güvenilirliğimi kanıtlayacaktır ve altı gün içinde *Duncan*'ı Twofold Koyu'na getirteceğim."

"Güzel konuştunuz," cevabını verdi Glenarvan. "Zeki ve cesur birisiniz, Ayrton ve başaracaksınız."

Deniz onbaşısı, bu güç görevi yerine getirmeye elbette diğerlerinden daha uygundu. Herkes bunu anladı ve geri çekildi. John Mangles son bir itirazda bulunarak. Ayrton'un varlığının *Britannia*'nın ya da Harry Grant'in izini bulmak için gerekli olduğunu söyledi. Ama binbaşı yolcuların Ayrton'un dönüşüne kadar Snowy kıyılarında kamp yapacağını, Ayrton olmadan bu önemli araştırmalara girişilmesinin söz konusu olmadığını, dolayısıyla onun yokluğunun hiçbir biçimde kaptanın

aleyhine olmayacağını ileri sürdü.

"O halde, yola çıkın, Ayrton," dedi Glenarvan. "Acele edin ve Snowy'deki kampımıza Eden yoluyla geri dönün."

Deniz onbaşısının gözlerinde tatminkâr bir ışık parıldadı. Başını çevirdi, ama çok hızlı çevirmiş olsa da John Mangles bu parıltıyı fark etmişti; John, başka türlü açıklayamasa da içgüdüsel olarak Ayrton'a karşı güvensizliğinin arttığını hissetti.

Deniz onbaşısı yola çıkış hazırlıklarını iki tayfanın yardımıyla yaptı. Tayfalardan biri atıyla, diğeri de yanına alacağı şeylerle ilgileniyordu. O sırada Glenarvan Tom Austin'e verilecek mektubu yazmakla meşgûldü.

Duncan'ın ikinci kaptanına gecikmeden Twofold Koyu'nda hazır bulunma emri veriyordu. Deniz onbaşısını her türlü güvene layık biri olarak salık veriyordu. Tom Austin, kıyıya vardığında, yelkenlideki tayfalardan oluşan bir birliği Ayrton'un emrine vermeliydi...

Glenarvan mektubunun bu bölümüne geldiğinde, onu bakışlarıyla izleyen Mac Nabbs tuhaf bir ses tonuyla Ayrton'un adını nasıl yazdığını sordu.

"Tabii ki telaffuz edildiği gibi, dedi Glenarvan.

"Yanlış," diye devam etti binbaşı sakince. "Ayrton diye telaffuz ediliyor ama Ben Joyce olarak yazılıyor!"

20

ALAND ZEALAND

Bu Ben Joyce adının beklenmedik biçimde ortaya çıkışı yıldırım etkisi yaptı. Ayrton aniden doğrulmuştu. Elinde bir tabanca tutuyordu. Bir silah sesi işitildi. Glenarvan bir kurşun yiyerek yere yığıldı. Dışardan tüfek sesleri duyuldu.

İlk tepkileri şaşkınlık olan John Mangles ve tayfalar, Ben Joyce'un üstüne atılmak istediler; ama cüretkâr sabıkalı çoktan yok olmuş ve zamkağacı korusunun kenarında bekleyen çetesinin yanına ulaşmıştı.

Çadır kurşunlara karşı yeterli bir sığınak sağlamıyordu. Geri çekilmek gerekiyordu. Hafifçe yaralanmış olan Glenarvan doğrulmuştu.

"Arabaya! Arabaya!" diye haykırdı John Mangles ve Lady Helena ile Mary Grant'i sürükledi. Bir süre sonra bayanlar arabanın kor-

kuluklarının ardında güvendeydiler.

John, binbaşı, Paganel, tayfalar, karabinalarını kavradılar. Sabıkalılara karşılık vermeye hazırdılar. Glenarvan ve Robert bayan yolcuların yanına varmışlardı, Olbinett ise herkesi savunmak için koşturup duruyordu.

Tüm bu olaylar şimşek hızıyla gerçekleşmişti. John Mangles ormanın sınırını dikkatle gözlüyordu. Ben Joyce'un oraya varması üzerine patlamalar aniden durmuştu. Bu tüfek cayırtılarının ardından derin bir sessizlik vardı ortalıkta. Zamkağacı dalları arasında beyaz duman kıvrımları dolanıyordu. Uzun *gastrolobium* kümeleri hareketsizdi. Tüm saldırı işaretleri yok olmuştu.

Binbaşı ve John Mangles yüksek ağaçlara kadar keşfe çıktılar. Alan terk edilmişti. Çok sayıda ayak izi görünüyordu ve toprağın üzerinde yarı yarıya yanmış birkaç kapsül fitili tütüyordu. Binbaşı, ihtiyatlı biri olarak, onları söndürdü, çünkü kuru ağaçlardan oluşan bu ormanda bir kıvılcım, korkunç bir yangın çıkarmaya yeterdi.

"Sabıkalılar ortadan kayboldu, dedi John Mangles.

"Evet," cevabını verdi binbaşı, "bu ortadan

kaybolma beni endişelendiriyor. Onlarla yüz yüze gelmeyi tercih ederdim. Çayırların altındaki yılandansa düzlükteki kaplan tercih edilir. Arabanın etrafındaki çalılıkları kolaçan edelim."

Binbaşı ile John çevredeki kırlık alanda dolaştılar. Ormanın sınırından Snowy kıyılarına kadar tek bir sabıkalıya rastlamadılar. Ben Joyce'un çetesi kötü niyetli bir kuş sürüsü gibi havalanmıştı sanki. Bu ortadan kaybolma, tam bir güvenlik duygusu yaratamayacak kadar tuhaftı. Bu nedenle, tetikte olmaya karar verdiler. Çamura saplamış gerçek bir kale olan araba kampın üssü oldu ve saat başı nöbet değiştiren iki adam, gözcülük görevini üstlendi.

Lady Helena ve Mary Grant'in ilk işleri Glenarvan'ın yarasına pansuman yapmak olmuştu. Kocası Ben Joyce'un kurşunuyla düştüğünde korku içindeki Lady Helena ona doğru koşmuştu. Sonra, acısına hâkim olan bu cesur kadın Glenarvan'ı arabaya taşımıştı. Orada yaralının omzu açılmış ve binbaşı, etleri parçalayan kurşunun içerde hiçbir hasara yol açmadığını saptamıştı. Göründüğü kadarıyla ne kemik ne de kaslar etkilenmişti. Yara çok kanıyordu ama Glenarvan, parmaklarını kımıl-

datarak, yediği kurşunun sonuçları hakkında dostlarını rahatlattı. Pansumanı yapıldıktan sonra artık kendisiyle ilgilenilmesini istemedi ve durum hakkında yorum yapmaya gelmişti sıra.

Dışarda nöbet tutan Mulrady ve Wilson hariç tüm yolcular, arabanın içine iyi kötü yerleşmişlerdi. Binbaşı konuşmaya davet edildi.

Binbaşı hikâyesine başlamadan önce, Lady Helena'yı bilmediği şeylerden haberdar etti, yani Perth'ten bir mahkûm çetesinin kaçtığını, Victoria topraklarında onlara rastlandığını, demiryolu felaketinde onların parmağı olduğunu anlattı. Seymour'dan satın aldıkları *Australian and New-Zealand Gazette*'in sayısını eline verdi ve polisin, korkunç bir haydut olan, on sekiz aydır işlediği suçlarla kötü bir üne kavuşmuş bu Ben Joyce'un kellesine ödül koymuş olduğunu ekledi.

Peki ama Mac Nabbs bu deniz onbaşısı Ayrton'un Ben Joyce olduğunu nasıl anlamıştı? Herkesin aydınlanmasını istediği sır buydu ve binbaşı açıkladı.

Mac Nabbs, karşılaştığı andan itibaren, içgüdüleriyle Ayrton'dan kuşkulanıyordu. Ne-

redeyse hiç anlamı olmayan iki ya da üç olay, deniz onbaşısı ile Wimerra Nehri'ndeki nalbant arasındaki bakışmalar, Ayrton'un şehir ve kasabalardan geçme konusundaki tereddüdü, *Duncan*'ın sahile çağrılmasındaki ısrarı, ona emanet edilen hayvanların tuhaf biçimde ölümü, nihayet davranışlarındaki içtenlik eksikliği, yavaş yavaş bir araya getirilen tüm bu ayrıntılar binbaşının kuşkusunu uyandırmıştı.

Bununla birlikte, önceki gece meydana gelen olaylar olmadan doğrudan bir suçlamada bulunamazdı.

Mac Nabbs, ağaççık kümeleri arasına sızarak, kamp yerinin yarım mil uzağında dikkatini çekmiş olan kuşkulu gölgelerin yakınına gelmişti. Fosforlu bitkiler karanlıkta solgun ışıklar saçmaktaydı.

Üç adam toprak üzerindeki izleri, taze ayak izlerini inceliyordu ve Mac Nabbs onlar arasında Black-Point'teki nalbantı tanımıştı. "Onlar, diyordu içlerinden biri. –Evet, diyordu bir diğeri, işte nallardaki yonca işareti. –Wimerra'dan beri hep aynı. –Bütün atlar öldü. –Zehir uzakta değil. –İşte tüm bir süvari birliğini darmadağın edecek şey Yararlı bir bitki şu *gastrolobium*!"

"Sonra sustular," diye ekledi Mac Nabbs, "ve uzaklaştılar. Yeterince şey öğrenememiştim. Onları izledim. Bir süre sonra konuşmalar tekrar başladı: 'Yetenekli biri şu Ben Joyce,' dedi nalbant, 'uyduruk deniz kazasıyla, tam bir deniz onbaşısı! Eğer projesi başarılı olursa, şans bizden yana demektir! Şeytan gibi adam şu Ayrton! –Ben Joyce de ona, adını hak etti çünkü!" O sırada, bu namussuzlar zamkağacı korusunu terk ediyorlardı. Öğrenmek istediğim şeyi öğrenmiştim ve kamp yerine geri döndüm. Artık şuna emindim ki, Paganel'in hoşuna gitmese de, Avustralya'ya gelen tüm sabıkalılar ahlaklı insanlara dönüşmüyorlar!"

Binbaşı sustu. Arkadaşları, sessizce düşünüyorlardı.

"Demek ki," dedi Glenarvan, öfkeden beti benzi atmıştı, "Ayrton bizi buraya kadar soymak ve öldürmek için sürükledi!"

"Evet," dedi binbaşı.

"Ve Wimerra'dan bu yana çetesi bizi takip edip gözetleyerek, uygun bir fırsat mı kolluyordu dersiniz?"

"Evet."

"Ama bu sefil, *Britannia*'nın bir tayfası değildi o halde. Ayrton adını ve mürettebat kim-

liğini çalmıştı, öyle mi?"

Bakışlar Mac Nabbs'a yöneldi. O da bu soruları kendi kendisine soruyor olmalıydı.

"İşte," diye cevap verdi her zamanki sakin ses tonuyla, "bu karanlık durumdan çıkartılabilecek kesin sonuçlar şunlardır. Bence, bu adamın adı gerçekten Ayrton. Ben Joyce onun takma adı. Harry Grant'i tanıdığına ve *Britannia*'nın güvertesinde deniz onbaşısı olarak görev yaptığına kuşku yok. Ayrton'un bize verdiği kesin ayrıntıların kanıtladığı bu olgular, sabıkalıların size aktardığım sözleriyle de doğrulanmaktadır. Dolayısıyla, boş varsayımlarla oyalanmayalım ve Ben Joyce'un Ayrton olduğuna kesin gözüyle bakalım, tıpkı Ayrton'un da Ben Joyce olması gibi; yani *Britannia*'nın bir tayfası bir sabıkalılar çetesinin başı olmuştur."

Mac Nabbs'ın açıklamaları tartışmasız kabul edildi.

"Şimdi," dedi Glenarvan, "Harry Grant'in deniz onbaşısının niçin Avustralya'da bulunduğunu bana söyleyebilir misiniz?"

"Niçin mi? Bilmiyorum, cevabını verdi Mac Nabbs, "polis de bu konuda benden daha fazla bir şey bilmediğini açıkladı. Niçin? Bunu söylememe imkân yok. İlerde açıklığa

kavuşacak bir sır var ortada."

"Hatta polis Ayrton'la Ben Joyce'un aynı kişi olduğunu bile bilmiyor," dedi John Mangles.

"Haklısınız, John," cevabını verdi binbaşı, "ve böyle bir özellik onların araştırmalarına ışık tutabilir."

"O halde," dedi Lady Helena, "bu bedbaht, Paddy O'Moore'un çiftliğine suç işlemek amacıyla mı sızdı sizce?"

"Hiç kuşku yok," cevabını verdi Mac Nabbs. "Uygun bir fırsat çıktığında İrlandalı'ya karşı bir kötülük tezgâhlıyordu. Tesadüf karşısına bizi çıkardı. Glenarvan'ın anlattıklarını, deniz kazasının hikâyesini dinledi ve cüretkâr biri olduğundan bundan yararlanmaya karar verdi hemen. Sefer kararlaştırıldı. Wimerra'da, adamlarından biriyle yani, Black-Point'teki nalbantla ilişkiye geçti ve geçtiğimiz yollarda görülebilir izler bıraktı. Çetesi bizi izledi. Zehirli bir bitki sayesinde atlarımızı ve öküzlerimizi birer birer öldürdü. Sonra, vakit geldiğinde, bizi Snowy bataklarına soktu ve emrindeki sabıkalılar çetesine teslim etti."

Ben Joyce üzerine her şey söylenmişti. Binbaşı Ben Joyce'un geçmişini yeniden canlan-

dırmış ve sefil adamın gerçeği yani cüretkâr ve korkunç bir katil olduğu gün gibi ortaya çıkmıştı. Açıkça kanıtlanmış olan niyetleri karşısında Glenarvan'ın son derece uyanık olması gerekiyordu. Neyse ki, hain yerine maskesi düşmüş haydut daha az kokutucuydu.

Ama açıkça gözler önüne serilmiş bu durumdan ciddi bir sonuç ortaya çıkıyordu. Henüz kimse bunu düşünmemişti. Yalnızca Mary Grant, tüm bu geçmişi tartışmayı bir yana bırakarak geleceğe bakıyordu. John Mangles onun ne kadar solgun ve ümitsiz olduğunu görünce, aklından geçenleri hemen anladı.

"Miss Mary! Miss Mary!" diye haykırdı, "ağlıyorsunuz!"

"Ağlıyor musun, küçüğüm?" dedi Lady Helena.

"Babam! Bayan, babam!" diye cevap verdi genç kız.

Sözlerine devam edemedi. Ama herkes birdenbire durumu kavradı. Miss Mary'nin acısını, gözlerinden niçin yaşlar boşandığını, yüreğinde sakladığı babasının adının niçin dudaklarından döküldüğünü anladılar.

Ayrton'un ihanetinin anlaşılması tüm umutları ortadan kaldırıyordu. Sabıkalı adam,

Glenarvan'ı yönlendirmek için, bir deniz kazası uydurmuştu. Mac Nabbs'ın duyduğu konuşmalarında, sabıkalılar bunu açıkça söylemişlerdi. *Britannia* Twofold Koyu'nun kör kayalarına asla çarpmamıştı! Harry Grant Avustralya kıtasına asla ayak basmamıştı!

İkinci kez, belgenin yanlış yorumu *Britannia*'yı arayanları yanlış yola sürüklemişti!

Hepsi, bu durum ve iki çocuğun acısı karşısında tasalı bir sessizliğe gömüldü. Ümit verici birkaç sözcüğü kim bulabilirdi ki? Robert ablasının kollarında ağlıyordu. Paganel kızgın bir sesle mırıldanıyordu:

"Hay lanet belge! Bir düzine yürekli insanın zekâsını çetin bir sınavdan geçirdiğin için kendinle övünebilirsin!"

Kendi kendine gerçekten sinirlenen saygın coğrafyacı kafasını kırmak istercesine alnına vuruyordu.

Bu sırada Glenarvan, dışarda nöbet tutan Mulrady ve Wilson'un yanına gitti. Orman ile nehrin sınırındaki bu düzlükte derin bir sessizlik hüküm sürüyordu. Hareketsiz iri bulutlar gökkubbede birbirinin üzerine binmişti. Derin bir uyuşukluk içinde gevşemiş bu ortamda, en ufak gürültü bile net bir şekilde du-

yulabilirdi. Ama hiçbir şey işitilmiyordu. Ben Joyce ve çetesi oldukça uzak bir mesafeye çekilmiş olmalıydılar, çünkü ağaçların alçak dallarında cıvıldaşan kuş sürüleri, yeni filizleri sakin sakin koparıp yemekle meşgul birkaç kanguru, kafasını güvenle koca ağaççık kümeleri arasından çıkaran bir "eurus" çifti, bu huzurlu ıssız bölgeleri insan varlığının bozmadığının kanıtıydı.

"Bir saatten beri, diye sordu Glenarvan iki tayfasına, "bir şey görüp işitmediniz değil mi?"

"Hiçbir şey, Saygıdeğer Efendimiz," cevabını verdi Wilson. "Sabıkalılar buradan millerce uzakta olmalı.

"Bize saldıracak güçte değiller herhalde, diye ekledi Mulrady. "Bu Ben Joyce, Alpler'in eteklerindeki serseriler arasından kendi türünde birkaç haydut toplamak istemiş olmalı.

"Muhtemeldir, Mulrady," cevabını verdi Glenarvan. "Bu namussuzlar korkak. Bizim silahlı, hem de iyice silahlı olduğumuzu biliyorlar. Belki de saldırılarına başlamak için geceyi bekliyorlar. Günbatımında gözetimi iki katına çıkarmamız gerek. Ah! Bu bataklık düzlüğü bir terk edebilsek ve sahile doğru ilerleyebil-

sek! Ama nehrin kabarmış suları geçmemizi engelliyor. Bizi karşı sahile taşıyacak sala ağırlığınca altın verirdim!"

"Saygıdeğer Efendimiz bize niçin bu salı inşa emri vermiyor?" diye sordu Wilson. "Yeteri kadar ağaç var."

"Hayır, Wilson, cevabını verdi Glenarvan, "bu Snowy bir nehir değil, aşılmaz bir sel suyu.

O sırada, John Mangles, binbaşı ve Paganel Glenarvan'ın yanına geldiler. Snowy'yi incelemekten dönüyorlardı. Son yağmurlarla kabaran sular, suyun çekilmiş haline göre, bir ayak daha yükselmişti. Amerika'daki çağlayanları aratmayacak bir hızla akıyordu nehir. Derin çukurlar açan binlerce anaforun oluşturduğu bu gürüldeyen tabakalar ve bu taşkın çığlar üzerinde yol almak imkânsızdı.

John Mangles geçmenin imkânsız olduğunu bildirdi.

"Ama," diye ekledi, "hiçbir şey denemeden burada durmak da olmaz. Ayrton'un ihanetinden önce yapmak istediğimiz şeyi yapmak şimdi daha da gerekli."

"Ne diyorsun John?" diye sordu Glenarvan.

"Acil yardım bulmak gerek, ve madem ki Twofold Koyu'na gidemeyeceğiz, Melbourne'a gitmeliyiz, o halde. Bize bir at kaldı. Saygıdeğer Efendimiz onu bana verirse, lordum, ben Melbourne'a giderim."

"Ama bu tehlikeli bir teşebbüs, John," dedi Glenarvan. "Bilmediğimiz bir ülkedeki iki yüz millik bu yolculuğun tehlikeleri bir yana, patikalarda ve anayolda Ben Joyce'un suç ortakları nöbet bekliyor olabilir."

"Biliyorum lordum, ama bu durumun daha fazla süremeyeceğini de biliyorum. Ayrton *Duncan*'daki adamları buraya getirmek için sekiz gün istemişti. Ben, Snowy kıyısına geri dönmek için altı gün istiyorum. Saygıdeğer Efendimiz ne emrediyor?"

"Glenarvan görüşünü belirtmeden önce," dedi Paganel, "ben bir gözlemde bulunmalıyım. Melbourne'a gidilsin, evet, ama bu tehlikelere John Mangles'ın maruz kalmasına gelince, buna hayır derim. *Duncan*'ın kaptanı o, dolayısıyla kendini tehlikeye atmamalı. Onun yerine ben gideceğim."

"Güzel konuştunuz," dedi binbaşı. "Ama niçin siz gidiyormuşsunuz, Paganel?"

"Biz burada değil miyiz?" diye haykırdı bir

ağızdan Mulrady ve Wilson.

"Atla iki yüz mil gitmekten çekindiğimi mi sanıyorsunuz?" karşılığını verdi Mac Nabbs.

"Dostlarım," dedi Glenarvan, "eğer içimizden birinin Melbourne'a gitmesi gerekiyorsa buna kurayla karar verilmeli. Paganel, adlarımızı yazın...

"Sizinkini değil, en azından, lordum," dedi John Mangles.

"Niçin?" diye sordu Glenarvan.

"Sizi, Lady Helena'dan ayırmak öyle mi! Üstelik henüz yaranız bile kapanmadı."

"Glenarvan, dedi Paganel, "siz kafileden ayrılamazsınız."

"Hayır," dedi binbaşı. "Sizin yeriniz burasıdır, Edward, ayrılamazsınız."

"Tehlikeler söz konusu," dedi Glenarvan, "ve ben de payımı başkalarına bırakamam. Yazın, Paganel. Benim adım da arkadaşlarımın adları arasında olmalı ve Tanrı'dan dileğim ilk önce bu adın çıkmasıdır!"

Bu isteğe boyun eğdiler. Glenarvan'ın adı da diğer adların yanına kondu. Kura çekildi ve kader tercihini Mulrady'den yana kullandı. Cesur tayfa sevinç çığlığı attı.

"Lordum, yola çıkmaya hazırım," dedi.

Glenarvan Mulrady'nin elini sıktı. Sonra, arabaya döndü ve kampın korunmasını binbaşıyla John Mangles'a bıraktı.

Lady Helena, Melbourne'a bir haberci gönderme kararından ve kuranın sonucundan hemen haberdar olmuştu. Mulrady'ye, bu cesur gemicinin yüreğine işleyen sözler söyledi. Onun cesur, zeki, güçlü, her yorgunluğun üstesinden gelen biri olduğu biliniyordu, kurada ondan daha iyisi çıkamazdı.

Mulrady'nin saat sekizde, akşamın kısa süren alacakaranlığının ardından yola çıkması kararlaştırıldı. Wilson atı hazırlamakla görevlendirildi. Sol ayağında taşıdığı alameti farikası olan demiri çıkarma ve onun yerine geceleyin ölmüş atlardan birinin nalını takma fikri geldi aklına. Sabıkalılar Mulrady'nin izini tanıyamayacaklar, atlı olmadıklarından da onu izleyemeyeceklerdi.

Wilson bu ayrıntılarla uğraşırken, Glenarvan Tom Austin'e verilecek mektubu hazırladı; ama yaralı kolu onu rahatsız ediyordu ve kendi adına yazması için Paganel'i görevlendirdi. Sabit fikirli bilgin etrafında olup bitene yabancı gibiydi. Şunu söylemek gerekir ki, Paganel, bu sinir bozucu maceraların art arda

gelişi içinde, yalnızca yanlış yorumlanmış belgeyi düşünüyordu. Yeni bir anlam çıkarabilmek için sözcükleri evirip çeviriyordu, yorumun dipsiz derinliklerine gömülmüş kalmıştı.

Bu nedenle Glenarvan'ın ricasını işitmedi ve Glenarvan da tekrar tekrar seslenmek zorunda kaldı.

"Çok iyi," dedi Paganel, "hazırım!"

Paganel, bir yandan konuşurken, bir yandan da mekanik bir şekilde defterini hazırlıyordu. Beyaz bir sayfa yırttı, sonra, kurşun kalemi eline alarak yazmaya koyuldu. Glenarvan şu emirleri yazdırmaya başladı:

"Tom Austin'e emirdir; gecikmeden denize açılacak ve *Duncan*'ı..."

Paganel bu son sözcüğü bitirmişti ki, gözleri, tesadüfen, *Australian and New-Zealand*'ın yerde duran sayısına yöneldi. Katlanmış gazeteden başlığının yalnızca son iki hecesi görünüyordu. Paganel'in elindeki kalem durdu ve Paganel Glenarvan'ı, mektubunu, yazdırdıklarını tamamen unutmuş gibiydi.

"Ne oldu Paganel?" dedi Glenarvan.

"Ah!" dedi coğrafyacı, bir çığlık atarak.

"Neyiniz var?" diye sordu binbaşı.

"Hiç! Hiç!" diye cevap verdi Paganel.

Sonra, alçak sesle tekrarladı: "*Aland! Aland! Aland!*"

Ayağa kalkmış, gazeteyi eline almıştı. Elinde sallıyor, ağzından çıkmak üzere olan sözcükleri engellemeye çalışıyordu.

Lady Helena, Mary, Robert, Glenarvan bu tuhaf heyecandan bir şey anlamayarak ona bakıyorlardı.

Paganel, ani bir çılgınlığın esiri olmuş birine benziyordu. Ama bu aşırı heyecan hali fazla sürmedi. Yavaş yavaş sakinleşti; bakışlarında parıldayan sevinç söndü; yerine geri döndü ve sakin bir sesle, "Ne zaman isterseniz, lordum, emrinize amadeyim, dedi.

Glenarvan mektubunu yazdırmaya yeniden başladı. Tam olarak şu ifadeyle kaleme alınmıştı:

"Tom Austin'e emirdir: gecikmeden denize açılacak ve *Duncan*'ı 37° enlemi boyunca Avustralya'nın doğu kıyısına getireceksiniz..."

"Avustralya'nın mı?" dedi Paganel. "Ah! Evet! Avustralya'nın!"

Sonra, mektubu bitirdi ve Glenarvan'a imzalaması için sundu. Henüz kapanmamış yarası rahatsızlık veren Glenarvan, bu formaliteyi iyi kötü yerine getirdi. Mektup kapatıldı ve

mühürlendi. Paganel, heyecandan hâlâ titreyen eliyle, şu adresi yazdı:

Tom Austin,

Duncan yatı ikinci kaptanı.

Melbourne.

Sonra, arabadan indi, el kol hareketleri yapıyor ve şu anlaşılmaz sözleri tekrarlıyordu:

"*Aland! Aland! Zealand!*"

21

DÖRT GÜNLÜK SIKINTI

Günün geri kalanı olaysız geçti. Mulrady'nin yola çıkması için gerekli tüm hazırlıklar sonunda tamamlanmıştı. Cesur tayfa, Saygıdeğer Efendisine bu fedakârlık kanıtını sunmaktan mutluydu.

Paganel soğukkanlılığına ve alışılmış davranışlarına kavuşmuştu. Bakışlarında hâlâ canlı bir kaygı okunuyordu, ama bu kaygıyı saklı tutmaya kararlı gözüküyordu. Böyle davranmak için kuşkusuz güçlü nedenleri vardı. Binbaşı, onun kendisiyle mücadele eden biri gibi şu sözleri tekrarladığını işitmişti:

"Hayır! Hayır! Bana inanmayacaklar! Neye yarar ki zaten? Artık çok geç!"

Bu kararı alınca, Mulrady'ye, Melbourne yolunda ona gerekecek bilgileri vermekle uğraştı ve haritayı gözünün önüne sererek izleyeceği yolu gösterdi. Tüm "track"lar, yani

çayır patikaları Luknow yoluna çıkıyordu. Bu yol, sahile kadar güneye doğru indikten sonra, ani bir dönemeçle Melbourne yönüne sapıyordu. Bu yoldan ayrılmamak ve pek az bilinen bir ülkede kestirme yol aramamak gerekiyordu. Dolayısıyla pek basit bir işti. Mulrady'nin yolunu şaşırmasına imkân yoktu.

Tehlikelere gelince, Ben Joyce ve çetesinin pusuya yatmış oldukları sanılan kamp yerinin birkaç mil ötesinden itibaren tehlike söz konusu değildi. Burayı geçtikten sonra, Mulrady sabıkalılarla arayı hızla açar ve önemli görevini başarıyla tamamlamak üzere yoluna devam ederdi.

Saat altıda, hep beraber yemek yendi. Sağanak halinde bir yağmur yağıyordu. Çadır yeterli bir barınak oluşturamadığından herkes arabaya sığınmaya çalışmıştı. Hem zaten burası güvenli bir sığınaktı. Balçık nedeniyle iyice gömülmüş olduğu toprağa, temelleri üzerindeki bir kale gibi yapışmıştı. Cephane, yedi karabina ve yedi tabancadan ibaretti ve kuşatma karşısında uzun süre direnmeye yeterdi, çünkü ne cephane ne de erzak eksikti. Üstelik altı günden önce de *Duncan* Twofold Koyu'na girmiş olacaktı. Yirmi dört saat sonra, müret-

tebatı Snowy'nin karşı yakasına varacak ve geçmenin hâlâ imkânsız olması halinde, en azından sabıkalılar kendilerinden üstün güçler karşısında geri çekilmek zorunda kalacaklardı. Ama, öncelikle, Mulrady'nin tehlikeli girişiminde başarılı olması gerekiyordu.

Saat sekizde, hava iyice karardı. Yola çıkma anı gelmişti. Mulrady için hazırlanmış at getirildi. Aşırı tedbirli davranarak çarşaflara sarılmış olan ayakları toprak üzerinde hiç gürültü çıkarmıyordu. Hayvan yorgun görünüyordu ve bununla beraber, herkesin selameti hayvanın bacaklarının sağlamlığına ve gücüne bağlıydı. Binbaşı Mulrady'ye, sabıkalıların kendisine erişemeyeceği andan itibaren atını hızlı sürmemesini öğütledi. Yarın günlük bir gecikme pahasına da olsa güvenli yolculuk terçih edilmeliydi.

John Mangles tayfasına, büyük bir özenle doldurduğu bir tabanca verdi. Titremeyen bir adamın elindeki böyle bir silahtan çekinmek gerekliydi, çünkü birkaç saniye içinde patlayan altı kurşun haydutların kestiği bir yolu kolaylıkla temizlerdi.

Mulrady eyere oturdu.

"İşte Tom Austin'e vereceğin mektup," de-

di Glenarvan. "Bir saat bile kaybetmesin! Twofold Koyu'na doğru yola çıksın ve eğer bizi orada bulamazsa, eğer biz Snowy'yi geçememişsek, gecikmeden bizim yanımıza gelsin! Artık gidebilirsin cesur tayfam, Tanrı seni korusun!"

Glenarvan, Lady Helena, Mary Grant, hepsi Mulrady'nin elini sıktılar. Karanlık ve yağmurlu bir gecede, tehlikelerle dolu bir yolda, bir çölün meçhul sonsuzluklarına doğru ilerlemek, tayfanınki kadar sağlam olmayan bir yüreği etkilerdi.

"Elveda lordum," dedi sakin bir sesle, ve bir süre sonra korunun sınırı boyunca uzanan bir patikada gözden kayboldu.

O sırada, bora iyice şiddetlenmişti. Okaliptüslerin yüksek dalları karanlıkta boğuk bir sesle takırdamaktaydı. Bu kuru dalların su içinde kalmış toprağa düştüğü duyulabiliyordu. Özsuyunu tüketmiş ama o zamana kadar ayakta kalmış birkaç ağaç bu korkunç fırtına sırasında devrildi. Çatırdayan ağaçlar arasında rüzgâr uğulduyor ve uğursuz iniltileri Snowy'nin gürültüsüne karışıyordu. Rüzgârın doğuya doğru sürdüğü alçaktaki iri bulutlar, parça parça buhar kümeleri halinde, yeri sü-

pürmekteydiler. İç karartıcı bir karanlık gecenin dehşetini iyice artırmaktaydı.

Yolcular, Mulrady'nin yola çıkışının ardından arabanın içine sığındılar. Lady Helena ve Mary Grant, Glenarvan ve Paganel sımsıkı kapatılmış olan birinci bölmedeydiler. İkinci bölmede, Olbinett, Wilson ve Robert kendilerine yeterli bir barınak bulmuşlardı. Binbaşı ve John Mangles dışarda nöbet tutuyorlardı. Gerekli tedbir alınmıştı, çünkü sabıkalıların saldırıya geçmeleri kolay, dolayısıyla mümkündü.

Böylece iki sadık gözcü nöbetlerini tutuyorlar ve gecenin yüzlerine kırbaç gibi çarptığı bu fırtınayı bir filozof edasıyla kabulleniyorlardı. Pusuya uygun karanlıkları gözleriyle delmeye çalışıyorlardı, çünkü fırtınanın gürültüsü, rüzgârın uğultusu, dalların çıtırtısı, ağaç gövdelerinin devrilmesi ve bardaktan boşanırcasına dökülen suların gürlemesi arasında insan kulağının bir şey işitmesine imkân yoktu.

Bununla birlikte, fırtına zaman zaman, kısa süreli de olsa durulmaktaydı. Rüzgâr sanki soluklanmak için susuyordu. Kımıltısız sazlar ve zamkağaçlarının karanlık perdesi ortasında

yalnızca Snowy'nın gürüldemesi işitiliyordu. Bu anlık yatışmalarda sessizlik daha derin gözüküyordu. Binbaşı ve John Mangles o zaman dikkatle kulak kesilmekteydiler.

Bu soluklanmalardan birinde keskin bir ıslık onlara kadar ulaştı.

John Mangles hızla binbaşının yanına gitti.

"İşittiniz mi?" dedi.

"Evet," dedi Mac Nabbs. "İnsan mı yoksa hayvan mı?"

"İnsan," dedi John Mangles.

Sonra, ikisi birden kulak kabarttılar. Tuhaf ıslık aniden tekrarlandı ve patlama gibi bir şey ona karşılık verdi, ama bu belli belirsiz bir patlamaydı, çünkü o sırada fırtına yeni bir şiddetle kükremeye başlamıştı. Mac Nabbs ve John Mangles birbirlerini işitemiyorlardı. Arabayı kendilerine siper ettiler.

O sırada, deri perdeler kalktı ve Glenarvan iki arkadaşının yanına geldi. O da onlar gibi bu uğursuz ıslığı ve örtünün ardına dek gelen yankısını işitmişti.

"Nereden geldi?" diye sordu.

"Şuradan, dedi John, Mulrady'nin gittiği karanlık tarafı işaret ederek.

"Ne kadar mesafeden?"

"Rüzgâr vardı," cevabını verdi John Mangles. "En azından üç mil olmalı.

"Gidelim!" dedi Glenarvan karabinasını omzuna alarak.

"Gitmeyelim!" dedi binbaşı. "Bizi arabadan uzaklaştırmak için bir tuzak bu."

"Ya Mulrady bu sefillerin kurşunlarına hedef olduysa!" dedi Glenarvan, Mac Nabbs'ın elini tutmuştu.

"Bunu yarın öğreniriz," cevabını verdi soğukkanlılıkla binbaşı, Glenarvan'ın yararsız bir tedbirsizlik yapmasını engellemeye kesinlikle kararlıydı.

"Kamp yerini terk edemezsiniz, lordum, dedi John, "ben yalnız gideceğim.

"Hayır!" dedi Mac Nabbs kararlı bir tonda. "Bizi tek tek öldürmelerini, gücünüzü eksiltmelerini, bu haydutların insafına terk edilmemizi mi istiyorsunuz? Eğer Mulrady onların kurbanı olduysa, bu, bir ikincisiyle tekrarlanmaması gereken bir felakettir. Mulrady gitti, kader onu seçti. Eğer kader onun yerine beni seçmiş olsaydı, ben de onun gibi giderdim ama ne bir yardım talep eder ne de beklerdim."

Binbaşı Glenarvan ve John Mangles'ı engel-

lemekte her açıdan haklıydı. Tayfaya kadar ulaşmaya çalışmak, bu karanlık gecede herhangi bir koruluğa saklanmış sabıkalıların önüne çıkmak anlamsız ve yararsızdı. Glenarvan'ın küçük kafilesinde daha fazla feda edilecek insan yoktu.

Bununla birlikte, Glenarvan bu gerekçelere kulak asacak gibi gözükmüyordu. Eli durmadan karabinasına gidiyordu. Arabanın etrafında gidip geliyordu. En ufak gürültüye kulak kabartmaktaydı. Bu uğursuz karanlığı gözleriyle delmeye çalışıyordu. Adamlarından birinin ölümcül bir darbe aldığı, yardıma muhtaç bir halde olduğu, kendisini uğruna feda ettiği kişileri boş yere çağırdığı düşüncesi onu yiyip bitirmekteydi. Mac Nabbs onu engellemeyi başarıp başaramayacağını, yüreğinin peşinden giden Glenarvan'ın kendini Ben Joyce'un kurşunlarına hedef edip etmeyeceğini bilmiyordu.

"Edward," dedi, "sakin olun. Bir dosta kulak verin. Lady Helena'yı, Mary Grant'i, geride kalan herkesi düşünün! Ayrıca, nereye gitmek istiyorsunuz? Mulrady'yi nerede bulacaksınız? Buradan iki mil uzakta saldırıya uğradı! Hangi yoldan? Hangi patikadan gideceksiniz?...

O sırada, sanki binbaşıya cevap verilircesine, ümitsiz bir çığlık işitildi.

"Dinleyin!" dedi Glenarvan.

Bu çığlık, silahın patladığı yerden, en azından çeyrek mil öteden geliyordu. Glenarvan, Mac Nabbs'ı iterek, patikaya atılmıştı ki, arabadan üç yüz adım öteden şu sözler işitildi:

"İmdat! İmdat!"

Acılı ve ümitsiz bir sesti bu. John Mangles ve binbaşı o yöne doğru atıldılar.

Bir an sonra, koruluk boyunca sürünen ve acı acı inleyen bir insan karaltısı fark ettiler.

Mulrady oradaydı, yaralıydı, can çekişiyordu. Arkadaşları onu yerden kaldırdıklarında ellerinin kandan sırılsıklam olduğunu hissettiler.

Yağmur şiddetleniyordu ve rüzgâr "ölü ağaç" dallarından kopup geliyordu. Bora tüm hızıyla sürerken Glenarvan, binbaşı ve John Mangles Mulrady'yi taşıdılar.

Onların gelmesi üzerine herkes ayağa kalktı. Paganel, Robert, Wilson, Olbinett arabadan çıktılar ve Lady Helena kendi bölmesini zavallı Mulrady'ye bıraktı. Binbaşı tayfanın kan ve yağmur suları sızan ceketini çıkardı. Yarasını açtı. Bedbaht tayfa sağ yanından bir hançer

darbesi yemişti.

Mac Nabbs ustaca pansuman yaptı. Silah hayati organlarına isabet etmiş miydi, bunu söylemek güçtü. Kıpkırmızı ve kesik kesik bir bir kan akıyordu; yaralının solgun hali, güçsüzlüğü ciddi bir yarası olduğunu kanıtlıyordu. Binbaşı, temiz suyla önceden yıkadığı yaranın üstüne kalın bir kavı tampon olarak yerleştirdi, sonra da bir bandajla tutturulan kumaş şeritleriyle yarayı sardı. Kan kaybını engellemeyi başarmıştı. Mulrady yaralı olmayan tarafı üzerine yatırıldı, başı ve göğsü yükseltildi ve Lady Helena birkaç damla su içirdi.

Çeyrek saat sonra, o zamana kadar hareketsiz yatan yaralı kımıldadı. Gözleri aralandı. Dudaklarından kesik kesik sözcükler çıktı ve binbaşı, kulağını yaklaştırdığında şunları tekrarladığını işitti:

"Lordum... mektup... Ben Joyce..."

Binbaşı bu sözcükleri tekrarladı ve arkadaşlarına baktı. Mulrady ne demek istiyordu? Ben Joyce mu saldırmıştı tayfaya, ama niçin? Yalnızca onu durdurmak, *Duncan*'a varmasını engellemek amacıyla değil miydi yoksa? Bu mektup...

Glenarvan Mulrady'nin ceplerini karıştırdı.

Tom Austin'e hitaben yazılmış mektup yoktu!

Gece endişeler ve sıkıntılar içinde geçti. Yaralının her an öleceğinden endişe edildi. Yüksek ateş tüm vücudunu kavurmaktaydı. Lady Helena, Mary Grant, bu iki sadık hemşire, başından ayrılmadılar. Hiçbir hasta bunca iyi bakım görmemiş, daha merhametli ellere emanet edilmemişti.

Gün doğdu. Yağmur kesilmişti. Gökyüzünde hâlâ iri bulutlar geziniyordu. Yerler dal parçalarıyla doluydu. Sellerin ıslattığı balçık artık gevşemişti. Arabanın yanına varmak oldukça güç gözükse de daha derine batmasına imkân yoktu.

John Mangles, Paganel ve Glenarvan gün doğar doğmaz kamp yerinin etrafında keşif yapmaya çıktılar. Hâlâ kan lekeleriyle dolu patikada ilerlediler. Ne Ben Joyce'un ne de çetesinin izine rastladılar. Saldırının olduğu yere kadar gittiler. Orada yerde iki ceset yatıyordu, Mulrady'nin kurşunlarıyla vurulmuşlardı. Biri Black-Point'li nalbantın cesediydi. Ölümün bozduğu yüzü korkunçtu.

Glenarvan araştırmalarını daha öteye götürmedi. Temkinlilik gereği daha fazla uzaklaşmamalıydı. Durumun ciddiyetinden iyice

endişeli bir halde arabaya geri döndü.

"Melbourne'a başka bir haberci göndermeyi düşünemeyiz," dedi.

"Yine de bu gerekli lordum," dedi John Mangles, "tayfamın bıraktığı yerden ben devam etmek istiyorum."

"Hayır, John. Bu iki yüz mil boyunca seni taşıyacak bir atın bile yok!"

Gerçekten de, Mulrady'nin atı, yani kendilerine kalan tek at, ortalıkta görünmüyordu. Katillerin saldırısı sırasında ölmüş müydü? Bu çölde yolunu şaşırmış bir halde, başıboş mu geziyordu? Sabıkalılar mı ele geçirmişti onu?

"Ne olursa olsun," dedi Glenarvan, "birbirimizden ayrılmayacağız. Sekiz gün, on beş gün, ne kadarsa, Snowy'nin sularının normal düzeyine inmesini bekleyelim. O zaman yavaş yavaş ilerleyerek Twofold Koyu'na varınız ve oradan da *Duncan*'a kıyıya yanaşma emrini daha emin bir yoldan göndeririz."

"Yapılacak tek şey bu," dedi Paganel.

"Demek ki, dostlarım" diye devam etti Glenarvan, "birbirimizden ayrılmayacağız. Haydut kaynayan bu çölde yalnız bir insanın başına çok bela gelebilir. Şimdi Tanrı zavallı tayfamızı kurtarsın ve bizi korusun!"

Glenarvan iki açıdan da haklıydı: Öncelikle, tek başına girişilecek her teşebbüsü yasaklamak, sonra da Snowy kıyısında belirecek bir geçidi sabırla beklemek konusunda. Twofold Koyu'na ulaşma imkânı bulabilecekleri Yeni Güney Galler'in ilk sınır şehri olan Delegete'le aralarındaki mesafe aşağı yukarı otuz beş mildi. Oraya vardıklarında, *Duncan*'la ilgili emirleri Melbourne'a telgrafla bildirebilirlerdi.

Bunlar aklı başında önlemlerdi, ama almakta geç kalınmıştı. Glenarvan Mulrady'yi Luknow yoluna göndermiş olmasaydı, tayfaya saldırılması bir yana, diğer felaketler de önlenebilirdi!

Kamp yerine geri döndüğünde arkadaşlarını daha rahatlamış buldu. Yeniden ümitlenmişe benziyorlardı.

"İyiye gidiyor! İyiye gidiyor!" diye haykırdı Robert, Lord Glenarvan'ı karşılamaya koşarak.

"Mulrady mi?..."

"Evet! Edward, cevabını verdi Lady Helena. "Tepki gösteriyor. Binbaşının içi daha rahat. Tayfamız yaşayacak."

"Mac Nabbs nerede?" diye sordu Glenarvan.

"Onun yanında. Mulrady kendisinin ya-

nında kalmasını istedi. Onları rahatsız etmeyelim.

Gerçekten de, bir saatten beri yaralı bayginlik halinden çıkmıştı ve ateşi düşmüştü. Ama, hafızası yerine gelen ve konuşabilen Mulrady'nin ilk yaptığı iş Lord Glenarvan'ı ya da onun yokluğunda binbaşıyı çağırmak oldu. Onun pek güçsüz olduğunu gören Mac Nabbs konuşmasına izin vermek istemedi. Ama Mulrady öyle ısrarlıydı ki binbaşı kabul etmek zorunda kaldı.

Glenarvan geri döndüğünde birkaç dakikadır konuşuyorlardı. Mac Nabbs'ın anlatacaklarını beklemekten başka çare yoktu.

Bir süre sonra, arabanın perdesi kımıldadı ve binbaşı göründü. Çadırın kurulmuş olduğu zamkağacının dibindeki dostlarının yanına geldi. Genellikle soğukkanlı olan yüzünden ciddi bir endişe okunuyordu. Lady Helena'ya, genç kıza yönelen bakışlarında acılı bir hüzün vardı.

Glenarvan sorular sordu. İşte binbaşının öğrendiği öz olarak şuydu:

Mulrady kamptan ayrılırken Paganel'in belirttiği patikalardan birine girmişti. Gecenin karanlığının imkân tanıdığı ölçüde acele edi-

yordu. Tahminine göre yaklaşık iki millik bir mesafeyi geride bırakmıştı ki birçok adam –beş kişi olduklarını sanıyordu– atının başına çullandılar. Hayvan şaha kalktı. Mulrady tabancasını doğrulttu ve ateş etti. Saldırganlardan ikisinin devrildiğini sandı. Patlamanın ışığında Ben Joyce'u tanıdı. Ama hepsi bu. Silahını tamamen boşaltmaya zaman bulamadı. Sağ tarafından şiddetli bir darbe yedi ve yere devrildi.

Bununla birlikte, bilincini henüz yitirmemişti. Katiller öldüğüne inanıyorlardı. Ceplerinin karıştırıldığını hissetti. Sonra, şu lafları işitti: "Mektubu buldum," dedi sabıkalılardan biri. "Ver!" dedi Ben Joyce, "*Duncan* bizim artık!"

Mac Nabbs'ın hikâyesinin bu bölümünde Glenarvan çığlığını engelleyemedi.

Mac Nabbs devam etti:

" 'Şimdi, sizler,' diye devam etti Ben Joyce, 'atı tutun. İki gün içerisinde *Duncan*'ın güvertesinde olacağım, altı gün sonra da Twofold Koyu'nda. Buluşma yeri orası. Lordun kafilesi hâlâ Snowy bataklarında debeleniyor olacak. Kemple-pier Köprüsü'nden nehri geçin, kıyıya varın ve beni bekleyin. Sizi gemiye sokma

imkânı bulacağım. Mürettebatı denize dôktüğümüzde, *Duncan* gibi bir gemiyle, Hint Okyanusu'nun efendisi oluruz.' 'Yaşasın Ben Joyce!' diye haykırdı sabıkalılar. Mulrady'nin atını gôtürdüler ve Ben Joyce Luknow yolundan dôrtnala giderek gôzden kayboldu, o sırada çete de güneydoğudan Snowy Nehri'ne gidiyordu. Mulrady, ciddi olarak yaralanmış olmasına rağmen, kamp yerine üç yüz metre kalana kadar sürünecek gücü bulmuş, biz de orada neredeyse ölü bir halde bulduk onu. İşte, dedi Mac Nabbs, Mulrady'nin hikâyesi böyle. Cesur tayfanın konuşmak için niçin bu kadar çabaladığını artık anladınız."

Ortaya çıkan durum Glenarvan'ı ve adamlarını korkuttu.

"Korsanlar! Korsanlar!" diye haykırdı Glenarvan. "Mürettebatım katledilecek! *Duncan*'ım bu haydutların ellerine geçecek öyle mi!"

"Evet! Ben Joyce gemiye baskın yapacak," dedi binbaşı, "o zaman da..."

"O halde, o sefillerden önce sahile varmamız gerek!" dedi Paganel.

"İyi de Snowy'yi nasıl aşacağız?" dedi Wilson.

"Onlar gibi," cevabını verdi Glenarvan. "Onlar Kemple-pier Köprüsü'nden geçecekler, biz de oradan geçeceğiz."

"Ama Mulrady, o ne olacak?" diye sordu Lady Helena.

"Taşıyacağız! Nöbetleşe taşınız! Mürettebatımı Ben Joyce'un çetesine savunmasız terk mi edeceğim?"

Snowy'yi Kemple-pier Köprüsü'nden geçme fikri uygulamaya konulabilirdi, ama tehlikeliydi. Sabıkalılar bu noktaya yerleşebilirler ve geçmeyi engelleyebilirlerdi. Yedi kişiye karşı en az otuz kişiydiler! Ama hesap kitap yapmadan, dosdoğru yürünmesi gereken anlar da vardır.

"Lordum," dedi John Mangles, "son şansımızı tehlikeye atmadan ve bu köprüye doğru gitmeden önce, orada keşfe çıkmak ihtiyatlılık olur. Bunu ben üstlenirim."

"Ben de size eşlik edeceğim," dedi Paganel.

Bu öneri kabul edildi, John Mangles ve Paganel yola çıkmak için hemen hazırlandılar. Snowy'ye kadar uzanmaları, Ben Joyce'un sözünü ettiği yere rastlayıncaya dek kıyı boyunca ilerlemeleri ve kıyıda bulunabilecek sabıkalılardan özellikle saklanmaları gerekiyordu.

Yanlarına erzak alan ve iyice silahlanan iki cesur arkadaş yola çıktılar ve çok geçmeden nehrin büyük sazları arasına süzülerek gözden kayboldular.

Bütün gün boyunca onların dönmesi beklendi. Akşam olduğunda henüz dönmemişlerdi. Endişeler giderek arttı.

Nihayet, saat on bire doğru Wilson döndüklerini bildirdi. Paganel ve John Mangles on millik bir yürüyüşün verdiği yorgunlukla bitap düşmüşlerdi.

"Şu köprü! Şu köprü var mı sahiden?" diye sordu Glenarvan, onları karşılamak için fırlayarak.

"Evet! Sarmaşıklardan yapılmış bir köprü," dedi John Mangles. "Sabıkalılar oradan geçmişler gerçekten de. Ama..."

"Geçtikten sonra yakmışlar!" cevabını verdi Paganel.

22

EDEN

Ümitsizliğe kapılma zamanı değil, harekete geçme zamanıydı. Kemple-pier Köprüsü yok edilmişti, ne pahasına olursa olsun Snowy'den geçmek ve Twofold Koyu sahillerine Ben Joyce'un çetesinden önce varmak gerekiyordu. Böylece boş sözlerle zaman kaybetmediler ve ertesi gün, 16 Ocak'ta, John Mangles ve Glenarvan geçişi düzenlemek için nehri incelemeye gittiler.

Yağmurlar nedeniyle taşmış ve kabarmış sular alçalmıyordu. Tarifsiz bir şiddetle anaforlar oluşmaktaydı. Bunlarla boğuşmaya çalışmak kendini ölüme atmak olurdu. Glenarvan, kollarını kavuşturmuş, başını eğmiş, hareketsiz duruyordu.

"Yüzerek karşı kıyıya geçmeyi denememi ister misiniz?" dedi John Mangles.

"Hayır! John," dedi Glenarvan, genç adamı

eliyle engelleyerek, "bekleyelim!"

Ve ikisi birlikte kamp yerine geri döndüler. Gün büyük sıkıntılarla geçti. Glenarvan, on kez Snowy'ye gitti geldi. Nehri aşmak için bazı cesurca yöntemleri kafasında evirip çeviriyordu. Ama boşuna. Nehrin iki yakası arasında sel gibi aksaydı lavlar ancak bu kadar aşılmaz olurdu.

Kaybedilen bu uzun saatler boyunca, binbaşının öğütleriyle, Lady Helena Mulrady'ye özel bir ihtimam gösteriyordu. Tayfa yaşama geri döndüğünü hissediyordu. Mac Nabbs hiçbir hayati organın tahrip olmadığını rahatlıkla söyleyebiliyordu artık. Hastanın güçsüzlüğü kan kaybından ileri geliyordu belli ki. Yarası kapatılmış ve kan kaybı dindirilmiş olduğundan, tamamen iyileşmesi için yalnızca zaman ve istirahat gerekiyordu. Lady Helena onun arabanın ön bölmesine alınmasını istedi. Mulrady kendini utanç içinde hissediyordu. En büyük kaygısı, durumunun Glenarvan'ı geciktirebileceğiydi ve eğer Snowy'den geçiş mümkün olursa onu kamp yerinde Wilson'un korumasında bırakacaklarına söz vermek gerekti.

Ne yazık ki, bu geçiş ne o gün mümkün

olabildi ne de ertesi gün, 17 Ocak'ta. Bu şekilde engellenmiş olduklarını görmek Glenarvan'ı ümitsizliğe düşürüyordu. Lady Helena ve binbaşı boş yere onu sakinleştirmeye, sabırlı olmaya davet ediyorlardı. Belki de o anda Ben Joyce yatın güvertesine çıkarken sabırlı olmak ha! *Duncan* palamarlarını çözerken, o uğursuz sahile varmak için tam istim yol alırken ve her geçen saat onu oraya yaklaştırırken sabırlı olmak!

John Mangles, Glenarvan'ın tüm sıkıntılarını yüreğinde hissediyordu. Böylece, engeli ne pahasına olursa olsun aşmak amacıyla, zamkağacı kabuklarından uzun parçalarla Avustralya tarzı bir kano yaptı. Çok hafif olan bu tabakalar ağaçtan çubuklarla tutturulmuş ve oldukça dayanıksız bir sandal meydana gelmişti.

18 Ocak günü kaptan ve tayfa bu dayanıksız kanoyu denediler. Ustalık, güç, yetenek ve cesaret adına ne gerekiyorsa yaptılar. Ama akıntının içine girer girmez alabora oldular. Bu cesur deneyimi az kalsın hayatlarıyla ödeyeceklerdi. Anaforda sürüklenen sandal kayboldu. John Mangles ve Wilson, yağmurların ve eriyen karların kabarttığı, genişliği bir mil

olan bu nehirde on kulaç bile ilerleyememişlerdi.

19 ve 20 Ocak günleri de böyle geçip gitti. Binbaşı ve Glenarvan Snowy boyunca beş mil ilerlediler ama tek bir uygun geçit bulamadılar. Her yerde sular aynı taşkınlıkta, akıntı her yerde aynı hızdaydı. Avustralya Alpleri'nin tüm güney yamacı sularının hepsini bu tek nehir yatağına boşaltıyordu.

Duncan'ı kurtarma umudundan vazgeçmek gerekiyordu. Ben Joyce'un yola çıkışından bu yana beş gün geçmişti. Şu anda yat sahilde ve sabıkalıların ellerinde olmalıydı!

Yine de bu durumun böyle sürmesi imkânsızdı. Mevsimsel su kabarmaları hızla yok olur, özellikle de şiddetleri nedeniyle. Gerçekten de, Paganel 21'i sabahı su seviyesinin düşmeye başladığını fark etti. Gözlemlerinin sonuçlarını Glenarvan'a aktardı.

"Eh! Artık ne önemi var?" cevabını verdi Glenarvan, "çok geç!"

"Kamp yerinde daha fazla kalmamız için bir neden değil," karşılığını verdi binbaşı.

"Gerçekten de," cevabını verdi John Mangles. "Yarın belki de nehri geçmek mümkün olur."

"Bu benim bahtsız mürettebatımı kurtarır mı?" diye haykırdı Glenarvan.

"Saygıdeğer Efendimiz beni dinleyin lütfen," dedi John Mangles. "Tom Austin'i tanırım ben. Sizin emirlerinizi yerine getirir ve yola çıkması mümkün olduğunda yola çıkar. Ama *Duncan*'ın hazır olduğunu, hasarlarının Ben Joyce Melbourne'a varmadan tamir edildiğini kim ileri sürebilir ki? Ya yat denize açılamamışsa,ya bir gün, iki gün gecikmişse!"

"Haklısın, John!" dedi Glenarvan. "Twofold Koyu'na gitmemiz gerek. Delegete'den yalnızca otuz beş mil uzaktayız!"

"Evet," dedi Paganel, "o şehirde hızlı ulaşım araçları buluruz. Bir felaketi önlemek için tam zamanında varmayacağımızı kim söyleyebilir?"

"Yola çıkalım!" diye haykırdı Glenarvan.

John Mangles ve Wilson büyük bir sandal inşa etmeye giriştiler hemen. Ağaç kabuklarından oluşma parçaların şiddetli sellere direnemeyeceğini tecrübeyle görmüşlerdi. John zamkağacı gövdelerini kesti, kaba ama sağlam bir sal yaptı. Bu iş uzun sürdü ve gün bittiğinde araç hâlâ tamamlanmamıştı. Ancak ertesi gün bitirildi.

O gün Snowy'nin suları hissedilebilir biçimde inmişti. Taşkın yeniden nehir halini alıyordu, ama hâlâ hızla akıyordu elbette. Bununla birlikte John yanlamasına ilerleyerek ve nehre az çok hâkim olarak karşı sahile varmayı umuyordu.

Öğleyin, saat yarında, iki günlük bir yolculuk için herkesin yanında götürebileceği kadar erzak sala yüklenmişti. Geri kalanlar araba ve çadırla birlikte bırakıldı. Mulrady taşınabilecek kadar iyileşmişti; durumu hızla düzeliyordu.

Saat birde herkes, hâlâ kıyıya bağlı olan salda yerini almıştı. John Mangles, sancak tarafına yerleştirdiği Wilson'a aracı akıntıya karşı koruyabilmek ve sürüklenmesini aza indirmek için gerekli bir tür kürek vermişti. Kendisi de arkada ayakta duruyor, kaba bir boyana küreğiyle sandalı idare etmeyi hesaplıyordu. Lady Helena ve Mary Grant salın ortasında, Mulrady'nin yanındaydılar. Glenarvan, binbaşı, Paganel ve Robert, yardıma hazır bir durumda, onların etrafını almışlardı.

"Hazır mıyız, Wilson?" diye sordu John Mangles tayfasına.

"Evet, kaptan," cevabını verdi Wilson, kü-

reğini sıkı sıkı tutmuştu.

"Dikkat, akıntıya karşı bizi koru."

John Mangles salı çözdü ve iterek Snowy'nin sularına bıraktı. On beş *tuaz* kadar her şey yolunda gitti. Wilson sürüklenmeye karşı direniyordu. Ama bir süre sonra araç anafora kapıldı ve kendi etrafında dönmeye başladı, ne kürek ne de boyana küreği salın düz gitmesini sağlayabiliyordu. Wilson ve John Mangles, tüm çabalarına rağmen, bir süre sonra kendilerini tam ters konumda buldular, küreklerini hareket ettirmeleri imkânsızdı.

Yazgıya boyun eğmek gerekiyordu. Salın kendi etrafındaki bu dönme hareketini önleyecek hiçbir yol yoktu. Baş döndürücü bir hızla dönüyor ve sürükleniyordu. John Mangles, ayakta, yüzü solgun, dişleri sıkılı, anafor halindeki sulara bakmaktaydı.

Bununla birlikte, sal Snoywy'nin ortasına gelmişti. Yola çıkış noktasının yarım mil ilerisinde bulunuyordu. Orada akıntı son derece güçlüydü ve anaforlara çarptığında salın dengesi bozuluyordu.

John ve Wilson küreklerine sarılarak, salı yan doğrultuda götürmeyi başardılar. Manev-

raları sayesinde sol kıyıya biraz daha yaklaşabildiler. Kıyıdan elli *tuaz* kadar uzaktaydılar ki, Wilson'un küreği kırıldı. Desteksiz kalan sal sürüklendi. John kendi küreğini kırma pahasına direnmek istedi. Wilson, elleri kan içinde, onun yardımına koştu.

Nihayet, başardılar ve sal yarım saatten uzun süren bir yolculuğun ardından sahilin dik bayırına çarptı. Çarpma şiddetli oldu. Ağaç gövdeleri birbirinden ayrıldı, halatlar parçalandı, su köpürerek içeri sızdı. Yolcular, sarkan çalılıklara tutunacak zamanı ancak bulabildiler. Mulrady'yi ve üstleri başları ıslanmış iki kadını çektiler. Kısacası, herkes kurtulmuştu, ama sala yüklenmiş olan erzakların büyük bölümü ve silahlar, binbaşının karabinası hariç, salın kalıntılarıyla birlikte akıntıya kapılıp gitmişti.

Nehir aşılmıştı. Küçük kafile, Victoria sınırının bu meçhul çöllerinin ortasında, Delegete'e otuz beş mil uzakta, neredeyse hiçbir şeyleri olmadan kalakalmışlardı. Orada ne kolona ne de *squatter*'a rastlamak mümkündür, çünkü bölge meskûn bir yer değildir; olsa olsa acımasız soyguncular kol gezer.

Gecikmeden yola devam etmeye karar ver-

diler. Mulrady onların başına dert olacağını görüyordu. Kalmak istedi, hatta Delegete'den yardım gelene kadar tek başına kalmak için ısrar etti.

Glenarvan reddetti. Delegete'e üç günden önce, sahile de beş günden önce varamazdı, yani 27 Ocak'ta orada olurdu. Oysa, 16'sından itibaren *Duncan* Melbourne'dan ayrılmış olmalıydı. Birkaç saatlik gecikme ne değiştirirdi ki artık?

"Hayır dostum, dedi, "kimseyi bırakmak istemiyorum. Bir sedye yapalım, seni sırayla taşırız."

Budaklı okaliptüs dallarından bir sedye yapıldı ve Mulrady'yi iyi kötü yerleştirebildiler. Glenarvan tayfasını önce kendisi taşımak istiyordu. Sedyeyi bir ucundan o, öteki ucundan da Wilson tuttu ve yürümeye koyuldular.

Ne hüzünlü bir manzaraydı bu! Ne güzel başlamış bu yolculuk ne kötü bitiyordu! Harry Grant'in peşinde değillerdi artık. Hiç bulunmadığı, asla ayak basmadığı bu kıta, onun izlerini arayanlar için ölümcül olmaya başlıyordu. Ve yürekli yurttaşları Avustralya kıyısına vardıklarında vatanlarına dönmek için *Duncan*'ı bile bulamayacaklardı!

Bu ilk gün sessizce ve zahmetli geçti. Her on dakikada bir sedyeyi taşımak için nöbet değiştirdiler. Tayfanın tüm arkadaşları, yakıcı bir sıcaklıkla iyice artmış olan bu yorgunluğa şikâyet etmeden katlanıyordu.

Akşamleyin, yalnızca beş mil yol aldıktan sonra, zamkağaçları altında kamp yaptılar. Kazadan kurtarılmış erzak akşam yemeği oldu. Ama binbaşının karabinasına avlanmak için artık güvenemezlerdi.

Gece kötü geçti. Yağmur yağmaya başladı. Günün doğması pek uzun sürdü sanki. Yola koyuldular. Binbaşı ateş edecek tek bir fırsat bulamadı. Bu uğursuz bölge çölden de beterdi, çünkü hayvanlar bile buraya uğramıyordu.

Neyse ki, Robert bir toykuşu yuvası keşfetti. Bu yuvadaki bir düzine kadar iri yumurtayı Olbinett sıcak külde pişirdi. Küçük bir koyağın dibinde biten semizotu fideleriyle birlikte bu yumurtalar da 23'ünün yemeğini oluşturdu.

Yol son derece güçleşmişti. Kumlu düzlükler "spinifex"lerle doluydu, bu Melbourne'da "kirpi" denen dikenli bir ottu. Giysileri lime lime ediyor ve bacakları kan içinde bırakıyordu. Cesur kadınlar hiç şikâyet etmediler. Yü-

rekli bir şekilde ilerliyor, örnek oluşturuyor, bir bakış ya da sözcükle birbirlerini teşvik ediyorlardı.

Akşamleyin Bulla-Bulla Dağı'nın eteğinde, Jungalla Çayı'nın kıyılarında durdular. Mac Nabbs nihayet iri bir fare olan ve besleyicilik ünü pek yaygın "mus conditor"u öldürmemiş olsaydı akşam yemeği pek hafif olacaktı. Olbinett onu kızarttı. Boyu bir koyun kadar olsaydı ününü aştığı bile düşünülebilirdi. Yine de eldekiyle yetinmek gerekti. İliğine kadar kemirdiler.

24'ünde yolcular yorgun ama hep enerji dolu olarak yola koydular. Dağın tabanının çevresinde dolaştıktan sonra otları balina dişinden yapılmışa benzeyen uzun çayırlıklardan geçtiler. Burası bir kargı yığını, keskin süngüler tarlasıydı sanki, yolun kimi zaman baltayla kimi zaman da ateşle açılması gerekti.

O sabah kahvaltı yoktu. Kuvars kalıntılarının saçılmış olduğu bu bölge gibi çorak bir yer olamazdı. Yalnızca açlık değil susuzluk da kendini şiddetli bir şekilde hissettirdi. Yakıcı bir hava bu etkiyi artırıyordu. Glenarvan ve adamları saatte yarım mil bile yol alamıyorlardı. Bu su ve yiyecek yokluğu akşama kadar

sürerse, bu yolda bir daha ayağa kalkmamak üzere düşüp kalacaklardı.

Ama insan her şeyden yoksun kaldığında, kendini çaresiz hissettiğinde, düşüp kalma anının geldiğini zannettiğinde, işte o zaman Tanrı'nın müdahalesi kendini gösterir.

Suyu "sefalotlar"ın içinde sundu Tanrı. Bunlar sağaltıcı bir sıvıyla dolu bir tür çanaktı, mercan biçimli ağaççık dallarından sarkıyorlardı. Herkes susuzluğunu giderdi ve canlandıklarını hissettiler.

Av hayvanı, böcekler, yılanlar olmadığında yerlileri ayakta tutan şeyler vardı. Paganel, Coğrafya Cemiyeti'ndeki meslektaşlarının olağanüstü özelliklerini sık sık anlattıkları bir bitkiyi buldu kurumuş bir çay yatağında.

Bu, "nardou" adında çiçeksiz bir bitkiydi. İç bölgelerdeki çöllerde Burke ve King yaşamlarını buna borçluydular. Yoncaya benzeyen yapraklarının altında kurumuş sporlar bitiyordu. Bir mercimek büyüklüğündeki bu sporüller iki taş arasında ezildiğinde bir tür un sağlıyordu. Bundan kaba bir ekmek yapıldığında açlığı yatıştırırdı. Bu bitki buralarda bolca bulunuyordu. Dolayısıyla Olbinett büyük miktarda toplayabildi, böylece birkaç gün

için yiyecek sağlanmış oldu.

Ertesi gün, ayın 25'inde, Mulrady yolun bir bölümünü yürüyebildi. Yarası tamamen kabuk bağlamıştı. Delegete şehrine on mil kalmıştı ve akşamleyin, Yeni Güney Galler sınırı üzerindeki 149° boylamında kamp yaptılar.

Birkaç saatten beri ince ve içe işleyen bir yağmur yağıyordu. Sığınacak hiçbir yer yoktu. Neyse ki, John Mangles, tesadüfen, terk edilmiş ve yıkık dökük bir hızarcı kulübesi buldu. Dallardan ve anızlardan yapılma bu sefil kulübeyle yetinmek gerekti. Wilson *nardou* ekmeği hazırlamak için ateş yakmak istedi ve toprağa saçılmış ölü dalları toplamaya gitti. Ama bu dalları yakmayı başaramadı. İçlerinde büyük miktarda bulunan alüminli madde yanmayı engelliyordu. Bu, Paganel'in Avustralya ürünleri üzerine hazırladığı tuhaf kataloğunda belirttiği yanıcı olmayan ağaçtı.

Ateşten, dolayısıyla ekmekten vazgeçmek ve nemli giysiler içinde uyumak gerekti. Yüksek dallarda saklanan güleç kuşlar sanki bu talihsiz yolcuları alaya alıyorlardı.

Glenarvan'ın ızdırapları ise son haddine varmıştı. Artık tahammülü kalmamıştı. İki genç kadın kahramanca çabalar sarf ediyordu,

ama güçleri an be an tükeniyordu. Yürüyemiyor, sürükleniyorlardı.

Ertesi gün, şafak vaktinde yola çıktılar. Saat on birde Twofold Koyu'na elli mil uzakta, Wellesley Kontluğu sınırları içindeki Delegete gözüktü.

Orada çabucak ulaşım araçları sağlandı. Kendini sahile çok yakın hisseden Glenarvan'ın içine yeni bir umut yerleşti. Belki de, pek az bir gecikme olmuştu ve *Duncan*'dan önce koya varabilirdi! Yirmi dört saat içinde oraya ulaşılmış olacaktı!

Öğleyin, güç kazandıran bir yemekten sonra, tüm yolcular bir at arabasına binerek, dörtnala giden beş güçlü atla Delegete'ten uzaklaştılar.

Prenslere yaraşır bir para vaadinin teşvik ettiği sürücüler, güzel bir yolda hızla sürüyorlardı. On milde bir gelen mola yerlerinde on dakika bile kaybetmediler. Sanki Glenarvan içini yakan ateşi onlara aktarmıştı.

Gün boyu, böylece, saatte altı mil yol alındı. Gece de aynı şekilde geçti.

Ertesi gün, güneş doğarken, boğuk bir uğultu Hint Okyanusu'nun yakınlarda olduğunu duyurdu. Tom Austin'in yolcuları bekle-

yeceği, sahilin 37 paralel üzerinde bulunan noktasına ulaşmak için koyun etrafından dolaşmak gerekti.

Deniz göründüğünde herkesin gözleri açıklara çevrildi, etrafı kolaçan ediyorlardı. *Duncan*, bir ay önce, Arjantin kıyılarında, Corrientes Burnu karşısında kendilerini nasıl bekliyorduysa, şimdi de, bir mucize eseri olarak öyle bekliyor olabilir miydi?

Hiçbir şey göremediler. Gökyüzü ve sular ufukta birbirine karışıyordu. Koskoca okyanusta tek bir yelken bile kımıldamıyordu.

Hâlâ bir umut vardı. Belki Tom Austin Twofold Koyu'na demir atması gerektiğini düşünmüştü, çünkü deniz kötüydü ve bir tekne böyle karaya yakın yerlerde güvende olmazdı.

"Eden'a!" dedi Glenarvan.

Anında, at arabası koy sahili boyunca uzayan sağdaki değirmi yola girdi ve beş mil mesafedeki Eden şehrine yöneldi.

Sürücüler limanın girişini belirten sabit ışığın yakınında durdular. Birkaç tekne koyda demir atmıştı ama hiçbirinin direğinde Malcolm'un bandırası dalgalanmıyordu.

Glenarvan, John Mangles, Paganel arabadan indiler, gümrüğe koştular, memurları sor-

guya çektiler ve son günlerde gelen gemilerin listesini gözden geçirdiler. Koya, son bir haftadır tek bir gemi bile girmemişti.

"Gitmiş olamaz!" diye haykırdı Glenarvan, insan yüreğinde kolayca yön değiştiren duygulara kapılıp, ümidini yitirmek istemiyordu. "Belki de biz ondan önce geldik!"

John Mangles başını salladı. Tom Austin'i tanıyordu. İkinci kaptanı bir emrin yerine getirilmesini asla on gün geciktirmezdi.

"Ne olduğunu öğrenmek istiyorum," dedi Glenarvan. "Kuşku duymaktansa gerçekle yüzleşmek daha iyi!"

Çeyrek saat sonra, Melbourne'daki gemi simsarları temsilcisine telgraf gönderilmişti. Sonra yolcular Victoria Oteli'ne götürüldüler.

Saat ikide Lord Glenarvan'a bir telgraf ulaştırıldı. Üzerinde şunlar yazılıydı:

"Lord Glenarvan, Eden,

Twofold Koyu.

Duncan içinde bulunduğumuz ayın 18'inde bilinmeyen bir istikamete doğru yola çıktı.

J. Andrew. S.B."

Telgraf Glenarvan'ın elinden yere düştü.

Artık kuşkuya yer yoktu! Şerefli İskoç yatı Ben Joyce'un ellerinde bir korsan teknesine

dönüşmüştü!

Pek uygun koşullarda başlamış olan Avustralya'daki bu yolculuk böylece sona eriyordu. Kaptan Grant'in ve kazazedelerin izleri sonsuza dek kaybedilmiş gibiydi. Bu başarısızlık tüm mürettebatın hayatına mal olmuştu. Lord Glenarvan mücadelede yenik düşmüş ve komplocu doğa güçlerinin pampalarda durduramadığı bu cesur araştırmacıyı, Avustralya kıtasında insanların ahlak bozukluğu yenmişti.

İKİNCİ BÖLÜMÜN SONU